ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
καθηγητοῦ ἐν τῷ Βιοβαχείῳ Λυκείῳ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Μετὰ πολλῶν εἰκόνων
καὶ τῶν προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων

Ἔκδοσις Β΄

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΜΙΧ. Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ & ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1921

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Національна академія державного управління при Президентові України

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
καθηγητοῦ ἐν τῷ Βαρβακείῳ Λυκείῳ.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Μετὰ πολλῶν εἰκόνων
καὶ τῶν προσωπογραφιῶν τῶν συγγραφέων

Ἔκδοσις Β'

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧ. 3,80
ΔΥ ΙΟΥΛΙΟΥ 19

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΜΙΧ. Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΟΔΟΣ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ & ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1921

Ac. 13249

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συλλογέως.

Σημειώσις. *Ὅπου ὑπάρχει ἀστερίσκος, ζήτει τὴν ἐξήγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος εἰς τὸ* **Παράρτημα Β'** *τοῦ βιβλίου.*

ΤΥΠΟΙΣ: Α. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ & Α. ΚΑΪΤΑΤΖΗ. Σατωβριάνδου 4.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Τὸ καμένο σπίτι.

Ἀδάμ.

Καμιὰ δεκαπενταριὰ γερόντοι καὶ γριὲς καὶ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια, δασκαλόπαιδα, εἶχαν ἀπομείνει μοναχὰ στὸ χωριό μου ἀπ' τὴν ὥρα ποὺ ἀκούστηκαν ψηλὰ στὸ κατάραχο οἱ τρομαχτικὲς φωνὲς τοῦ δραγάτη, τοῦ ἀγροφύλακα τοῦ χωριοῦ:

— Φευγᾶτε, χωριανοί! Πλάκωσαν οἱ Τοῦρκοι ἀπ' τὸ Παλιοχώρι. Πάρτε τὰ μάτια σας νὰ γλιτώσετε, θὰ χαλάσουν καὶ τὸ χωριό μας.

Οἱ γέροι τὸ εἶχαν πάρει ἀπόφαση νὰ μὴν ταραχτοῦν ἀπ' τὴ γωνιά τους, κι' ἂς γίνῃ ὅτι πῇ ὁ Θεός! Ἐκεῖ ποὺ θὰ σωριάζονταν σὲ καμιὰ ρεματιά, σὲ κανέναν ὄχτο*, τελεμένοι ἀπὸ τὴν κούραση, καὶ κεῖ ποὺ θὰ κοκάλωναν ἀπ' τὸ νερόχιονο κι' ἀπ' τὴν παγωνιὰ στὰ βουνά, ἀποφασίστηκαν νὰ ξεψυχήσουν καλύτερα ἀπὸ μαχαίρι ἢ νὰ καοῦν κι' αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὰ σπίτια τους, ποὺ βασανίστηκαν μιὰ ζωὴ ὁλάκερη νὰ τ' ἀποχτήσουν. Ὕστερα, αὐτοὶ πέρασαν κακὰ ψυχρὰ τὸν καιρό τους, ἔφαγαν, ποὺ λέει, τὸ ψωμί τους· ἂς ἔφευγαν νὰ γλιτώσουν ἐκεῖνοι ποὺ εἶναι γιὰ μπροστά.

Τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς χήρας Κυρατάσαινας, ποὺ ἀπόμειναν, τὰ εἶχε στείλει λίγο μπροστύτερα ἡ μάνα τους μὲ τὸ λαδερὸ ν' ἀνάψουν τὰ καντήλια στὸ ξωκλήσι τοῦ Ἁγιονικόλα γιὰ νὰ τῆς φυλάξῃ τὸ μεγαλύτερο παιδί της, τὸ Νικόλα της, ποῦ εἶχε βγῆ κι' αὐτὸ ἐθελοντής. Καὶ κεῖ στὴν ἐκκλησούλα, μέσα στὶς κρανιὲς* ποὺ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀχολογοῦσε ὁ λάκκος καὶ βούιζε ἡ φτερωτὴ ἀπὸ τὸ μυλαράκο τοῦ χωριοῦ, δὲν ἄκουσαν τὰ κακόμοιρα τὶς φωνὲς τοῦ δραγάτη.

Ἡ μάνα τους καρτέρησε, καρτέρησε μὴ θὰ γυρίσουν «τ' ἀνέφτακα *, τὰ ξεχασμένα, ποὺ κάλλιο νὰ πλάνταζε* καὶ νᾶσκαζε ὅταν τῆς κατέβηκε νὰ τὰ στείλῃ»· μὰ σὰ γύριζε κι' ἔβλεπε μπροστά της τὰ δύο κορίτσια της, κοπέλες τῆς ἡλικίας, σωστὲς νυφάδες, τὴν ἀνασήκωνε ἡ γῆ, στ' ἀγκάθια κάθονταν ἀπὸ τὴ λαχτάρα της. Κι' ὕστερα, σὰν εἶδε κι' ἀπόειδε, ἔκανε τὸ σταυρό της καὶ κίνησε μὲ τὶς κοπέλες της μοναχά, καὶ τρόμαξε ν' ἀνταμωθῇ μὲ τοὺς πολλοὺς ποὺ ἔφευγαν· ἔφευγαν ὅλοι, ὄχι σὰν ἄνθρωποι πιὰ ζωντανοὶ μὲ λογικά, μὰ ποδάρια μοναχὰ ποὺ δούλευαν γρήγορα γρήγορα, ἀσυλλόγιστα, στὰ τυφλά, καὶ σὰ μηχανὲς κουρδισμένες, χωρὶς νὰ κοιτάζουν πίσω τους, οὔτε νὰ λογιάζουν ποιὸς ἀπόμεινε καὶ τί παράτησαν κοντά τους.

Ὕστερα, ποὺ ἀλήθεψε πιὰ τ' ὄνειρο ποὺ ἀμέτρητα χρόνια μαλάκωνε κι' ἀγάλιαζε* τοὺς πόνους τῆς σκλαβιᾶς, καὶ σὰν ἄλλο ὄνειρο πάλι ξεδιπλώθηκε περήφανη ἡ γαλάζια σημαία μας ψηλὰ στὸ καμπαναριό· ὕστερα ποὺ ἀνταμώθηκαν στὸ χωριὸ καὶ κεῖνοι ποὺ ἔφυγαν τότε κι' αὐτοὶ ποὺ ἀπόμειναν, ὅλοι μολογοῦσαν καὶ δὲν ἀπόσωναν τὰ βάσανά τους, κι' ὁ καθένας πάντα θαρροῦσε τὰ δικά του χειρότερα.

Ἐκεῖνοι μὲ λιανόπαιδα*, μὲ μωρὰ παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά, μεσόκαιροι *, ἀνήμποροι, λεχῶνες, διάβηκαν χειμῶνα καιρὸ τὸ βουνό, ξενύχτισαν ψηλὰ στὰ Πενταλώνια, ἀπάνω στὰ χιόνια, περνώντας γιὰ τὴ Θεσσαλία, ὅπου ξεχειμώνιασαν μαζωμένοι, χωρὶς φωτιά, χωρὶς στρωσίδι, χωρὶς νοικοκυριό, βρέχοντας μὲ τὸ δάκρυ τους τὸ ψωμὶ ποὺ ἔπαιρναν σὰν πρόσφυγες ἀπὸ τὸ δημόσιο.

Οἱ γέροι ποὺ ἀπόμειναν, εἶδαν τόσες φορὲς τὸ χάρο μὲ τὰ μάτια τους· αὐτοὶ εἶναι ποὺ εἶπαν: «Ἐβγᾶτε σεῖς οἱ πεθαμένοι νὰ μποῦμε μεῖς οἱ ζωντανοί». Ἀπὸ τὴν τυραννία κι' ἀπὸ τὶς φοβέρες τῶν Τούρκων, ζοῦσαν μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα. Ἡ ζωή τους, σὰ σπίθα φωτιᾶς μισοσβησμένη, κρατιόνταν μὲ μιὰ ἐλπίδα ἀκόμα λαμπερή, ἀπ' τοὺς ἀχοὺς μοναχὰ τῶν κανονιῶν, ποὺ τράνταζαν τὰ βουνὰ ἀπ' τὸ Μπιζάνι *.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ δυὸ μικρὰ ἀδέρφια τὰ συμμάζεψε ἡ θειά τους, ἡ γριὰ Φίτσαινα, καὶ τἄκρυβε ἡ καημένη νὰ μὴν τὰ τυραννήσουν οἱ Ἀρβανίτες, καὶ τὰ φύλαξε τόσους μῆνες στὸ σπίτι της· γιατί— ὅπου φτωχὸς κι' ἡ μοῖρά του—σὰν ἔμαθε ὁ Μπεκὴρ* ἀγὰς ὡς ὁ μεγάλος γιὸς τῆς Κυρατάσαινας σηκώθηκε στὸ κλαρί, τῆς ἔκαψε τὸ σπίτι. Ἦταν κι' αὐτὰ τὰ παιδιὰ τὸ τυχερὸ τῶν γερόντων· αὐτὰ τοὺς κουβαλοῦσαν νερὸ ἀπὸ τὴ βρύση, αὐτὰ ψωμὶ ποὺ ζύμωναν οἱ γριές, αὐτὰ τὸ καθετί, τὸν καιρὸ ποὺ ἔλειπαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸ χωριό τους.

Τώρα περασμένα ξεχασμένα, ποὺ λέει ὁ λόγος. Μοναχὰ τὸ καμένο σπίτι τῆς Κυρατάσαινας θυμίζει τὶς περασμένες συφορές. Ἀλήθεια, τὸν πιάνει τὸ παράπονο νὰ τὸ βλέπῃ κανένας τέτοιο τρίπατο σπίτι σαραβαλιασμένο.

Ἕνας τοῖχος ἀπόμεινε ἀπ' αὐτὸ μοναχὰ ὀρθός· καὶ σώζεται μὲ τὶς γλάστρες τοῦ βασιλικοῦ στὶς ξεπεταγμένες σιδεριὲς* τῶν παραθυριῶν, μὲ τὶς φωλιὲς τῶν ἀγριοχελιδονιῶν ἀποκάτω ἀπ' τὴν κρηπῖδά του, μὲ τὴν κλήματαριὰ σκαρφαλωμένη ἀπάνω του, ποὺ κρέμασε πάλι τὰ ῥαζακιὰ σταφύλια της ἡ ξένοιαστη σὰν πρῶτα, ὅπως κι' ἡ ἄπονη τριανταφυλλιὰ στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς σκορποῦσε ὡς τὰ χτὲς τὶς μυρωδιές της στὸ δρόμο.

Οἱ γίδες τῆς Κυρατάσαινας δὲν ξέμαθαν ἀκόμα τὸ παλιό τους σπιτικὸ καὶ πολλὲς βραδιὲς ποὺ γυρίζουν ἀπ' τὸν πιστικὸ παίρνουν οἱ ξεχασιάρες τὸ συνηθισμένο δρόμο, σταματοῦν τὸ ταχτικό τους ἀργοπάτημα στὴν ξώθυρα τοῦ καμένου σπιτιοῦ καὶ καρτεροῦν γονατιστὲς ν' ἀνοίξῃ ἡ θύρα, σὰ στὸν καλὸν καιρό, νὰ μποῦν στὸ γονικό τους.

Κι' αὐτὰ τὰ χελιδόνια, στὸ ἀνοιξιάτικό τους ξαναγύρισμα ἀπ' τὸ χειμωνιάτικο ταξίδι, ἔσκουζαν λυπητερὰ τόσες μέρες κλωθογυρίζοντας ξαφνισμένα τὸ καμένο ῥημάδι, γιατὶ ἤβραν χαλασμένο τὸ κατοικιό τους. Καὶ κεῖνα ἀκόμα τὰ χελιδόνια ποὺ σώζονταν οἱ φωλιές τους στὸν τοῖχο τὸν ὀρθό, ἔσκουζαν πιὸ πολύ, γιατὶ τί σὰν ἦταν ἀπείραχτες; Τὶς ἤβραν πιασμένες ἀπὸ τὰ σπουργίτια ποὺ καλοθρονιάστηκαν μέσα στὶς ξένες φωλιὲς ἀνερώτητα σὰν καλοὶ νοικοκυρέοι Θαρρεῖς πῶς πῆραν καὶ τὰ πουλιὰ ἀκόμα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπ' τὸν περασμένο χειμῶνα τὸν ἀρβανίτικον ἀέρα, τὸ νόμο τῆς ἁρπαγῆς : «τοῦτο νὰ σοῦ τὸ παίρνω, καὶ κεῖνο νὰ μοῦ τὸ δίνῃς».

Καλὰ λέν, ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει κανένα. Μιὰ περασμένη Κυριακή, στὸ ἀπόλυμα τῆς ἐκκλησιᾶς, ρίχτηκε μιὰ ὡραία ἰδέα στοὺς χωριανούς, νὰ τῆς ξανακάνῃ τὸ χωριὸ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας. Βρέθηκε κι' ἡ ξυλικὴ πελεκημένη στὸ βουνὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη χρονιά, ἕτοιμη γιὰ τὸν Ἁι-Θανάσῃ, τὸ παλιὸ ξωκλήσι ποὺ μελετοῦσαν ἀπὸ καιρὸ νὰ μεγαλώσουν.

Δυὸ τρεῖς ἀπ' τοὺς χωριανοὺς ὅλο καὶ δίσταζαν, μὰ πάτησαν ποδάρι οἱ γεροντοι ποὺ εἶχαν συμπαθήσει ἀπὸ κεῖνες τὶς φριχτὲς μέρες τὰ μικρὰ Τασόπουλα, κι' ἀποφασίστηκε νὰ χτιστῇ τὸ καμένο σπίτι ἀπὸ τὴν κοινότητα, ὅπως ἦταν ἀπαράλλαχτο.

— Τί μεγαλύτερη ἐκκλησιὰ θέλετε, φώναζε ὁ Γεροχρίστος ὁ Παπαδήμας, ἀπ' αὐτὸ τὸ Μοναστήρι ποὺ θὰ κάνωμε ; Θὰ σώσωμε μιὰ φτωχὴ νοικοκυρά, μιὰ χήρα μὲ πέντε παιδιά, ποὺ νὰ τῆς ζήσουν, μὲ κορίτσια τῆς παντρειᾶς. Κι' ὕστερα, γιατί τῆς ἔκαψαν τὸ σπίτι ; Γιατὶ πῆγε καὶ τὸ παιδί της νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα του. Ποιὸς Θεὸς τὸ θέλει αὐτό, νὰ μὴ βρῇ σπίτι σὰ γυρίσῃ ἀπὸ τὸν πόλεμο, καὶ μεῖς νὰ χαιρόμαστε τὴ λευτεριά μας ; Ὁ Ἁι-Θανάσης καρτερεῖ, ἡ δυστυχία ὄχι.

Καὶ κεῖνοι οἱ χωριανοί, ποὺ ἦταν πρῶτα ἐνάντιοι, παραδέχτηκαν ὕστερα κι' αὐτοὶ καὶ ξεμολογήθηκαν στοὺς ἄλλους πὼς δὲν τὄκαναν ἀπὸ καμιὰ κακία γιὰ τὴν Κυρατάσαινα, ποὺ τὴν πονοῦν κι' αὐτοὶ ὅπως ὅλοι· μὰ ὁ ἕνας ποὺ εἶναι κι' ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, φοβήθηκε μὴν τοῦ φανερωθῇ ὁ Ἁι-Θανάσης στὸν ὕπνο του καὶ τὸν μαλώσῃ· ὁ ἄλλος, μὲ τὸ νὰ τὸν λὲν Θανάσῃ, τὸ πῆρε κάπως στὸ φιλότιμο νὰ μὴν ἀφήσῃ ἔτσι ἀπάνω στὴ σύσκεψη τὸν ἅγιο του ἀβοήθητο.

Ἔτσι λοιπὸν προχτὲς τὸ σαββατόβραδο ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τοῦ δραγάτη ἀπὸ τὸ ἴδιο κατάραχο, ποὺ φώναζε τότε στοὺς χωριανοὺς νὰ πάρουν τὰ μάτια τους :

— Ἀκοῦτε, χωριό ! Αὔριο θὰ κουβαλήσωμε ἀπ' τὸ βουνὸ τὰ ξύλα γιὰ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας. Ὅσοι ἔχουν μουλάρια, νὰ τὰ στείλουν· κι' ὅσοι δὲν ἔχουν, νὰρθοῦν νὰ βοηθήσουν. Κανένας

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νὰ μὴ λείψῃ ! Τὸ ἕνα χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.

Τὴ χτεσινὴ Κυριακὴ ἔγινε σωστὸ πανηγύρι ψηλὰ στὸ βουνό. Ὡς καὶ γερόντοι καὶ μικρὰ παιδιὰ ἀνέβηκαν κάτι νὰ βοηθήσουν κι' αὐτά, κάτι νὰ τραβήξουν γιὰ τὸ σπίτι τῆς Κυρατάσαινας, ποὺ εἶχε ἀνεβῆ κι' αὐτὴ ἀπάνω μὲ τὶς θυγατέρες της, καὶ ἦταν ὅλο στὶς χαρές της, καὶ γιὰ τὸ σπίτι της ποὺ θὰ ξαναγίνῃ, καὶ γιὰ τὸ μεγάλο παιδί, τὸ Νικόλα της, ποὺ πληγωμένος ἀλαφρὰ στὴν Κρέσνα* τῆς ἔγραφε πὼς θὰ ἔρχονταν νὰ τὴ δῇ. Μάνα καὶ θυγατέρες μοίραζαν στὸν κόσμο ἐκεῖ ἀπάνω σταφύλια, ροδάκινα, μῆλα καὶ λεφτόκαρα*.

Ἐκεῖ θυμήθηκαν ὅλοι τί τράβηξαν τὸν περασμένο χειμῶνα· Τῆς Κυρατάσαινας δὲν τῆς βγαίνει ποὺ τὶς ἔλεγαν ἐκεῖ στὸ Βόλο «πρόστυχες».

— Ὄχι, μητέρα, τῆς εἶπε μιὰ κόρη της, «πρόσφυγες» μᾶς ἔλεγαν.

— Ὄχι ἀβγό, μόν' ἀβγοζούμι ! τῆς ἀπολογήθηκε ἡ Κυρατάσαινα.

Ἡ Ρούσιω πάλι, ἡ μικρότερη κοπέλα της, εἶναι διαβολισμένη. Αὐτὴ μολογοῦσε πὼς τὴν πείραζαν τὰ κορίτσια τὰ Βολιώτικα, γιατὶ ἤξεραν πιάνο, ξένες γλῶσσες, ζωγραφική, πλαστική, κι' αὐτὴ δὲν ἤξερε τίποτ' ἀπ' αὐτά.

— Ἔμασα*, ἔμασα, ἔλεγε, κόντευα νὰ σκάσω. Μιὰ μέρα δὲ βάσταξα. «Στὴν πατρίδα μου, τὶς εἶπα, οἱ βλάχισσες μιλοῦν δυὸ γλῶσσες, καὶ τὰ λαλούμενα*τὰ παίζουν οἱ γύφτοι*.Μιὰ πλαστικὴ ξέρομε μεῖς, νὰ πλάθωμε πίτες... Καὶ τί χρησιμεύουν ὅλα αὐτά ; Σκουτοῦρες μοναχὰ καὶ χασομέριες ἀνωφέλητες ! Ἐκεῖνα ποὺ μαθαίνομε μεῖς, ἐκεῖνα σᾶς κάνουν νοικοκυρές.—Καὶ τί μαθαίνετε σεῖς ; μὲ ρώτησαν.—Νὰ τί μαθαίνομε, τοὺς εἶπα : Ζυμώνομε, πλάθομε, μαγειρεύομε, πλένομε, σιδερώνομε, γραίνομε*,γνέθομε, ὑφαίνομε, πλέκομε, ράβομε. Καὶ ποῦ νὰ σᾶς πῶ καὶ τὶς ἔξω δουλειές !—Κι' ἄλλες ἀκόμα ξέρεις ; μοῦ εἶπαν.—Ἀκοῦς λέει ! Ξέρω καὶ κλάδο*, σκάλο*, κάθαρο*, βότανο*, φύτεμα, πότισμα, θέρο, ἁλώνισμα, λίχνισμα...»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Σκασμός ! φωνάζει ἡ μάνα της, ξεβγῆκες*ἐκεῖ στὸ Βόλο, καὶ παίζει τὸ στόμα σου σὰν ψαλίδι. απαρδέλω*!

Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή της ἡ Ρούσιω ξαναρχίζει :

— Φυλάω καὶ μελίσσια, φυλάω καὶ κουκούλι, βγάζω βούτυρο, ἀρμέγω, παχνιάζω*, φορτώνω...

— Ἔλα σύ, πολύξερη καὶ χρυσοχέρα, τῆς ξαναφωνάζει ἡ μάνα της· ἔλα σὺ ποὺ ξέρεις καὶ φορτώνεις, γιὰ δίπλωσε τὴ φλοκάτα* σου στὸν ὦμο, γιὰ νὰ κατεβάσωμε αὐτὸ τὸ μεγάλο ξύλο, αὐτὸ τὸ βουβὸ κάτω, ἐσὺ ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη κι' ἐγὼ ἀπ' τὴν ἄλλη, καὶ κόντεψε* τὴ γλῶσσά σου, καημένη, νὰ μὴ στὴν ξεριζώσω !

1913

Ὁ Κοῦκος.

Στεφ. Γραν σα.

Ἰδοὺ ἕνα προνομιοῦχον πλάσμα τοῦ Θεοῦ· κορφολογεῖ* τὴν ἄνοιξιν, τὸ τραγούδι, δίχως νὰ τὸν βαρύνῃ καμιὰ πεζὴ ὑποχρέωσις· ἀκόμη καὶ τ' αὐγά του ἄλλοι τὰ κλώθουν*, τὰ ξεκλώθουν, βγάζουν τὰ πουλιά του, τὰ ταΐζουν, τὰ ποτίζουν. Διότι, ὡς γνωστόν, ὁ κοῦκος πετᾷ τὰ αὐγά του εἰς τὰς φωλεὰς τῶν ἄλλων πουλιῶν, καὶ ἀφήνει εἰς αὐτὰ τὴν φροντίδα τῶν περαιτέρω.

Ἡ λαϊκὴ φαντασία, ἡ ὁποία ἀφορμὴν θέλει διὰ νὰ πλάσῃ ἀτελειώτους ἱστορίας, ἐδημιούργη εἰς δόξαν τοῦ κούκου πλῆθος προνομίων. Πρῶτα—πρῶτα, ἀδύνατον πείσετε χωρικὸν ὅτι δὲν ταξιδεύει ἔφιππος. Τὸ ἄλογό του εἶναι ἕνα μεγάλο ἄσπρο πουλί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι γνωστὸν μὲ ἄλλο ὄνομα, παρὰ ὡς «κουκάλογο». Τὸν Μάρτιον ἔρχεται εἰς τὰ μέρη μας ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον τοῦ κούκου, καὶ ἡ παράδοσις θέλει ὅτι τὸ στέλλει ὁ ἀφέντης του ὁ κοῦκος διὰ νὰ ἐξετάσῃ ἂν ἦλθεν ἡ ἄνοιξις στὰ . Τὸ «κουκάλογο» περιπλανᾶται ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὰ πλάγια καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφει διὰ νὰ μεταφέρῃ τὸν καβαλάρη του.

ἐν κάθεται ὅπου κι' ὅπου διὰ νὰ τραγουδήσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴν ἄνοιξιν· ἔχει ὡρισμένους λόφους καὶ ὡρισμένα δένδρα, ἀκόμη καὶ ὡρισμένους κλάδους κατὰ τοὺς χωρικούς. Εἰς ἕνα λόφον ἀντικρυ ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἦταν ἕνα γηραλέον πουρνάρι *, εἰς τὸ

ὁποῖον ἤρχιζε στερεοτύπως τὸ λάλημά του τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Κάποτε ὁ βοριᾶς ἔσπασε τὸ πουρνάρι καὶ ἔκτοτε ὁ κοῦκος δὲν ἐνεφανίσθη εἰς τὸν λόφον, μολονότι γύρω του εἶναι καὶ ἄλλα πουρνάρια.

Λέγουν ἀκόμη ὅτι εἶναι τόσον ὑπερήφανος, ὥστε μίαν φορὰν νὰ τὸν ἀποδοκιμάσουν εἰς ἕνα μέρος, δὲν ξαναπατᾷ πλέον. Κάποιος γεωργὸς μοῦ ἔλεγεν ὅτι δίπλα ἀπὸ τὸ καλύβι του ἤρχετο χρόνια καὶ χρόνια ἕνας κοῦκος καὶ τὸν «ἐχαιρέτιζε πρωὶ πρωί». Ἀλλὰ μίαν φορὰν τὸν ἐπετροβόλησε καὶ ἔκτοτε δὲν ἐνεφανίσθη πλέον.

— Γιατί τὸν ἐπετροβόλησες; τὸν ἠρώτησα.

— Μοῦ κόμπωνε τὰ παιδιά μου.

Γενικὴ πρόληψις ὑπάρχει ὅτι ἅμα ἀκούσῃς τὸν κοῦκον πρωὶ πρωὶ νηστικὸς θὰ **κομπωθῇς**, θὰ αἰσθανθῇς δηλαδὴ εἰς τὸν λαι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μόν σου στενοχωρίαν, ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς «ἀναποδιά». Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ οἱ χωρικοὶ καὶ οἱ κυνηγοὶ τὴν ἄνοιξιν φροντίζουν νὰ μὴ ἀκούσουν τὸν κοῦκον νηστικοί.

Τόσον ἡ λαϊκὴ παράδοσις θεωρεῖ τὸν κοῦκον ὡς θεόθεν προνομιοῦχον, ὥστε νὰ παραδέχεται ἀκόμη ὅτι ὁ Δημιουργὸς καὶ ἰδιαιτέραν τροφὴν ἐδημιούργησε δι' αὐτόν. Ἕνα μικρὸν φυτόν, τὸ ὁποῖον φυτρώνει καὶ σταφυλιάζει τὸν Ἀπρίλιον, εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «σταφύλι τοῦ κούκου».

—Μὰ εἴδατε νὰ τρώγῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ σταφύλι ὁ κοῦκος; ἐρωτοῦσα κάποτε ἕνα τζοπάνην.

— Ἀκοῦς τὸν βλέπομε.... Σάμπως τρώει τίποτε ἄλλο;..

Δύσκολον πρᾶγμα νὰ πείσῃς χωρικὸν ὅτι ὁ κοῦκος εἶναι ἀδικαιολόγητος χασομέρης, ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν πουλιῶν, ὅσον ὁ κεφαλαιοῦχος, ὁ τρώγων τοὺς τόκους δίχως νὰ ἐργάζεται. Διὰ τὴν ἀτυχῆ τρυγόναν, μάλιστα· αὐτὴ εἶναι «τεμπέλα»· δὲν ἐπιμελεῖται τὴν γέννάν της ὅπως πρέπει, ἀλλὰ στρώνει λίγα ξυλάκια, τὰ ὁποῖα εἶναι ὅλη ἡ φωλεά της.

—Μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους, ἔλεγα εἰς τὸν φιλόσοφον μυλωνὰν τοῦ χωριοῦ, ὁ ὁποῖος σχολιάζει τὰ κακῶς κείμενα εἰς τὸ βασίλειον τῶν ζῴων, μὰ αὐτὴ ἐπὶ τέλους κάνει μιὰ φωλιά, κλώθει* μόνη της τὰ αὐγά της καὶ τραγουδάει τὴν ἄνοιξη....

— Δὲν σοῦ λέγω ὄχι ...Κι' αὐτὴ καὶ τὸ ἀηδόνι τραγουδοῦν, ἀλλ' αὐτὰ πρέπει νὰ δουλεύουν κιόλα...

— Κι' ὁ κοῦκος, γιατί νὰ μὴ δουλεύῃ ;...

— Γιατὶ αὐτὸς φέρνει τὴν ἄνοιξη ... Τὸ πᾶν εἶναι ποιὸς θὰ κάμῃ τὴν ἀρχή... Νἄξερες πῶς πηδάει ἡ καρδιά μας ἅμα τὸν ἀκοῦμε, ἐμεῖς ἡ τσαπατουριά* ...

Ἀλήθεια, τί εὐαγγέλιον καλωσύνης καιροῦ, ἀληθινὴ σάλπιγξ Θεοῦ εἶναι τὸ λάλημα τοῦ κούκου στὰ μέρη μας. Ἄνθρωποι, βώδια, ἄλογα, ἀλέτρια χύνονται εἰς τὸν κάμπον καὶ ξεκλειδώνουν τὴν γῆν. Ἡ φωνή του ταράσσει τὴν σιωπηλὴν ἐρημίαν εἰς τὸ τέλος περίπου τῆς παλαᾶς συγκομιδῆς· εἶναι ἡ ἐπαγγελία τῆς νέας ἐσοδείας τῶν χωραφιῶν, ὁ μακρυνὸς ἦχος τῶν ἐρχομένων

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀπὸ τὰ χειμαδιὰ προβάτων μὲ τὰ γαλακτερὰ μαστάρια καὶ τὰ ἄφθονα μαλλιά.

1912.

Ὁ Κόσσυφας.

Στ. Γρανίτσα.

Πολλοὶ πιστεύουν πῶς στοὺς μεγάλους λόγκους εἶναι τὰ καλύτερα πουλιά. Ἀλίμονον ἂν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰ ὁ κόσσυφας! Ὁ λόγκος θὰ ἦταν ἕνα πανηγύρι ἀρχοντοχωριατῶν μουγκῶν. Χρώματα, ἄλλο τίποτε. Ὑπάρχουν μάλιστα μερικά, ὡς λόγου χάριν ἡ τσιγκλιτάρα (δρυοκολάπτης), ὁ τσαλαπετεινὸς (ἔποψ) καὶ ὁ συκοφαγὰς ποὺ εἶναι σὰν πολύχρωμοι ἐφημερίδες· ἂν ὅμως πρόκειται ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα των, νὰ εὔχεσθε νὰ μὴν εἶσθε ἐκεῖ. Ὅ,τι κωμικὸν ἠμπορεῖ νὰ φκιάσῃ εἰς φωνὴν ὁ Ὕψιστος, τὸ ἔδωκε στὰ λαρύγκια των.

Ἐν μέσῳ αὐτῶν τῶν γελοιογραφιῶν ζῇ ὁ σκέτος κόσσυφας, αὐστηρός, σοβαρός, μαῦρος ὡς ἔβενος, μὲ τὸ κατακίτρινον ῥάμφος του, ὡς νὰ κρατῇ κεχριμπαρένια πίπα(1). Ὅ,τι εἶναι ἡ μυγδαλιὰ εἰς τὸν φυτικὸν κόσμον, εἶναι αὐτὸς εἰς τὸν πτερωτόν: τὸ λάλημά του θὰ πρωτοχαιρετίσῃ τὴν ἄνοιξιν ἕνα δυὸ μῆνες ἐνωρίτερα ἀπὸ τὸν κοῦκον καὶ τ' ἀηδόνι· πρωτολαλεῖ, πρωτοζευγαρώνεται, πρωτοφωλιάζει. Εἶναι δὲ τὸ λάλημά του περιπαθέστατον.

Πότε αὐτὸ τὸ πουλί, τὸ ὁποῖον δὲν παύει τὸ τραγούδι, βρίσκει καιρὸν νὰ κτίσῃ ἐκεῖνο τὸ θαῦμα τῆς ὑπομονῆς, τῆς τέχνης, τῆς ψιλοδουλειᾶς, ποὺ εἶναι ἡ φωλιά του; Ποτέ, ποτέ, ποτὲ δὲν μπορεῖ νὰ πιστέψῃ κανεὶς ὅτι ἕνα ῥάμφος εἶναι δυνατὸν νὰ λεπτουργήσῃ τὸ καταστρόγγυλον ἐκεῖνο πήλινο τάσι, τὸ καλοδεμένο ἀπ' ἔξω μὲ πολυτρίχια καὶ ῥίζες, τὸ γαρνιρισμένο ἐπάνω μὲ χαλικάκια, τὸ γαλακτωμένο μέσα ἀπὸ καθαρὸ χῶμα καὶ στρωμένο μὲ φρύγανα, χνούδια, ἀφροὺς σαμαχιῶν* καὶ πτερῶν.

---

1) Ἡ σύντροφός του δὲν ἔχει οὔτε τὴν μαυρίλαν τῶν πτερῶν του, οὔτε τὸ χρυσάφι τοῦ ῥάμφους του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τί περίεργον φαινόμενον ἡ τέχνη ποὺ ἔχουν οἱ φωλιὲς τῶν περισσοτέρων ᾠδικῶν πτηνῶν! Μερικὰ ἀηδόνια ὑφαίνουν τὴν ἰδικήν τους κρεμαστὴ ἀπὸ ἕνα κλωνάρι σὰν κούνια, ἡ δὲ ποταμίδα (ὑπολαΐς) ἑνώνει ἑνὸς κλαδιοῦ δύο κατεβατὰ φύλλα καὶ τὰ ῥάβει κάτω κάτω κατὰ τρόπον ποὺ θὰ ἐζήλευε καὶ χέρι γυμνα-

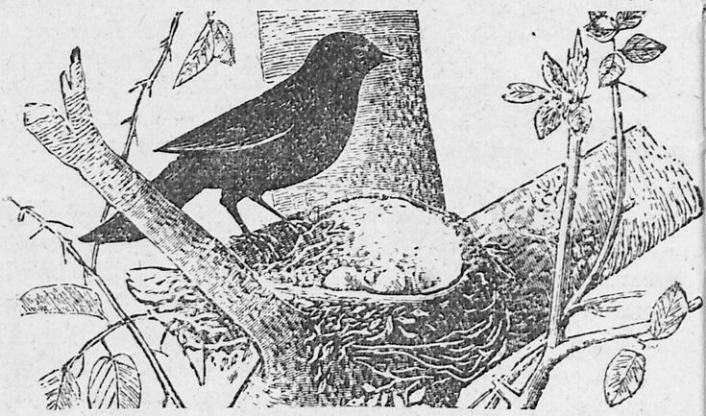

σμένο στὸ βελόνι. Φαίνεται ὅτι συμβαίνει καὶ μὲ τὰ ἐκλεκτὰ πουλιὰ ὅτι λέγει ὁ Πλούταρχος* γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους: «οὐδὲν εἶδος παιδείας ἀτιμάζουσι». Τραγουδισταὶ θαυμάσιοι, τεχνῖται φίνοι, νοικοκυρέοι τετραγωνικοί, γονεῖς στοργικώτατοι, ἄκακα, μεγαλόψυχα, πάντοτε καλόκαρδα.

Κάμετε τὸν κόπον νὰ διαβάσετε αὐτὴν τὴν ἀφήγησιν, ποὺ μοῦ ἔκαμε φίλος μου λοχαγός

«Ὅτε διέμενον πρὸ ἐτῶν εἰς Καρπενήσιον, ἕνεκα ὑπηρεσίας, εἶχον κόσσυφον ἐν κλωβίῳ.

Ἡμέραν τινὰ παιδίον χωρικοῦ μὲ παρεκάλεσε καθ' ὁδὸν ν' ἀγοράσω μικρόν τι πτηνόν, τὸ ὁποῖον ἀκόμη ἦτο ἄνευ πτερῶν. Ἕνεκα τῶν παρακλήσεων τοῦ παιδίου καὶ διότι ἐλυπήθην τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ πτηνόν, τὸ ἠγόρασα.

Ἐπειδὴ δὲν εἶχον ποῦ νὰ τὸ βάλω, τὸ ἔθεσα ἐντὸς τοῦ κλωβίου, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον τὸν κόσσυφον. Ἐνῷ δὲ περιέμενον νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἴδω αὐτὸν ἀνησυχοῦντα, ὡς συνήθως συμβαίνει εἰς τὰ πτηνά, ὅταν θέτωσιν εἰς τὸ κλωβίον αὐτῶν ἕτερον πτηνόν, παρετήρησα μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οὗτος τοὐναντίον ηὐχαριστήθη, ἐπλησίασε τὸ μικρόν, τὸ ἐθώπευε καὶ δὲν ἤξευρε τίνι τρόπῳ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν χαράν του διὰ τὴν παρουσίαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τοῦ ἔθεσα καὶ τροφήν, ἥτις, ὡς γνωστόν, συνίσταται ἐκ κρέατος, ἀμέσως ἔλαβεν ἐκ τούτου μερικὰ τεμάχια καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ μικρὸν ὀρφανον, τὸ ὁποῖον τὰ ἔφαγε μετ' εὐχαριστήσεως, διότι ἐπείνα.

Ἐξηκολούθησε δὲ καὶ κατόπιν νὰ τὸ τρέφῃ μετὰ στοργῆς, μέχρις οὗ τὸ μικρὸν πτηνὸν ἤρχισε νὰ τρώγῃ μόνον. Ἀφ' οὗ δὲ ἐμεγάλωσε καὶ ἐπτερώθη, διέκρινα ὅτι ἦτο ἀηδών, ἡ ὁποία ἔζησε πολὺν καιρὸν μετὰ τοῦ εὐεργέτου καὶ θετοῦ πατρός της ἐν ἄκρᾳ ἀγάπῃ καὶ ἁρμονίᾳ· ἦδον δὲ ἀμφότερα ὡς ἐὰν ἀπετέλουν μουσικὴν συμφωνίαν».

Ἀπὸ τὸν Ἰούλιον ὅμως καὶ ἔπειτα ὁ κόσσυφας γίνεται ἡ πληγὴ τοῦ κήπου καὶ τοῦ ἀμπελιοῦ. Οἱ ἐρευνηταὶ τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος, τὸ ὁποῖον λέγεται «ὠφέλιμα καὶ ἐπιβλαβῆ πτηνὰ» ἰσχυρίζονται ὅτι πρόκειται περὶ δικαίας ἀποζημιώσεως, διότι καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα παστρεύει τὴν γῆν ἀπὸ ἔντομα, τὰ ὁποῖα, λόγῳ τῆς σκληρότητος τοῦ ῥάμφους του, μόνον αὐτὸς δύναται νὰ συγκρίσῃ. Ἀλλ' οἱ γεωργοί, οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζουν πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν γεωργικὴν ἐντομολογίαν, δὲν βλέπουν κατὰ τί τοὺς ὠφελεῖ αὐτὴ ἡ συνδρομή, τὴν ὁποίαν τοὺς δίδει, προστατεύων τὰ σῦκα καὶ τὰ σταφύλια ἀπὸ τὰ ἔντομα, γιὰ νὰ τὰ καταπιῇ ὁ ἴδιος. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζετε ὅτι ἔρχεται χρονιά, ποὺ ὁ περιπαθὴς αὐτὸς τραγουδιστὴς μαζὶ μὲ τὸν ἄλλον ἐκεῖνον σατανάν, ὁ ὁποῖος λέγεται συκοφαγάς, ἀφήνει στ' ἀμπέλια καὶ στοὺς κήπους μόνον συκόφλουδες καὶ τσάμπουρα.

Ἀλλὰ καὶ τότε εἶναι χαρὰ Θεοῦ ὡς θέαμα. Ἐνῷ ἐκείνη ἡ ἀθλία κίσσα καὶ τὰ ἄλλα σταφυλοχαρῆ πουλιὰ φαίνονται ὡς νὰ βγῆκαν ἀπὸ τὸ πατητήρι, αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἀξιοπρεπὴς κύριος, τσελεπής *, μαυρογυαλίζων σὰν ἀτλάζι καὶ μὲ τὴν κεχριμπαρένια

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πίπα του κατακάθαρη. Ὅλα κι' ὅλα, ἀλλ' ἐννοεῖ νὰ πάρη τὸ μπάνιο του κάθε μέρα.

1914.

Ὁ Τρυποφράχτης.

Στ Γρανίτσα.

Ἔχει καὶ ἕναν ἔκπτωτον βασιλιᾶν ὁ λόγκος : ὀνομάζεται Τρυποφράχτης. Ἔχετε ἰδῆ αὐτὸ τὸ φτερωτὸ ψίχουλο ; Ὑποθέτω

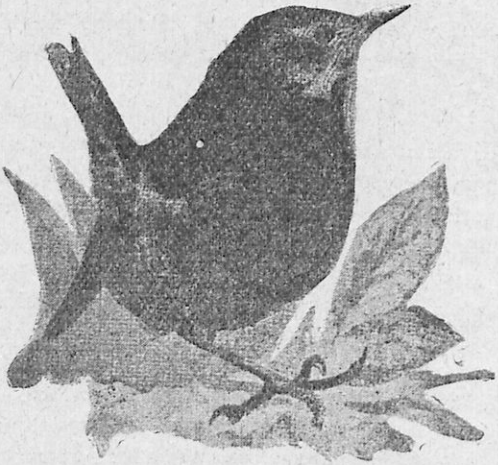

ὄχι, διότι ἀκολουθεῖ τὸ ἀξίωμα τῶν σοφῶν μετριοτήτων, αἱ ὁποῖαι προτιμοῦν νὰ ἀκούωνται παρὰ νὰ φαίνωνται. Δὲν ἀκούεται παρὰ ὅταν τὰ βάτα καὶ ἡ ἀγράμπελη σκεπάσουν πλέον τὴ φράχτη, εἰς τὰ βάθη τῆς ὁποίας ζῇ, τραγουδεῖ, θορυβεῖ μέχρι τρίτου οὐρανοῦ.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ μικρὸς κατάδικος τῆς φράχτης ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῶν πουλιῶν ὡς ἑξῆς : Ὅταν ὁ φτερωτὸς κόσμος πρωτοαπεφάσισε νὰ συγκροτηθῇ εἰς πολιτείαν, ὁ Τρυποφράχτης, ὁ σπουδαῖος ῥήτωρ τῆς πρώτης ἐκείνης ἐθνοσυνελεύσεως—μόνον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὴ νύχτα κλείνει τὸ στόμα του,—ἠξίωσε νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλεὺς τοῦ κράτους τῶν πουλιῶν.

Τὸ πρᾶγμα ἐπροκάλεσε πολὺν θόρυβον, διότι ἦτο πολὺ μικρὸς τὸ δέμας, τόσον μικρός, ὥστε εἰς κάμποσα μέρη ὀνομάζεται καὶ ***Τρυποκάρυδο***, προσεπώνυμον, τὸ ὁποῖον μόνον ἡ Παπαδίτσα (ὁ Αἰγίθαλος) τοῦ ἀμφισβητεῖ. Αὐτὸς ὅμως ἐπέμεινεν εἰς τὴν ἀξίωσίν του καὶ ἐπὶ τέλους κατάφερε τὰ ἄλλα πουλιὰ νὰ τὸν δεχθοῦν ὡς τὸν γενναιότερον ἄνδρα μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ἕνα πρωὶ ἔγινεν ἡ στέψις καὶ ὁ θρόνος τῶν πουλιῶν ἀστραψεν ἀπὸ μεγαλεῖον γενναιότητος.

Παπαδίτσα.

Πολὺν ἢ ὀλίγον καιρὸν ἐστάθη εἰς τὸν θρόνον, πῶς ἐκυβέρνησε καὶ ἂν ὑπῆρξε φίλαλλος ἢ ὄχι, ἡ παράδοσις δὲν ἀναφέρει τίποτε. Τὸ μόνον γνωστὸν κεφάλαιον τῆς ἱστορίας του μετὰ τὴν ἀναγόρευσίν του εἶναι ἡ ἐκθρόνισίς του, ἡ ὁποία ἔγινεν ὡς ἑξῆς:

Μιὰ μέρα αἱ ἀρχαὶ εἰδοποιήθησαν ὅτι εἰς τὰ σύνορα τοῦ βασιλείου ἐνεφανίσθη ἕνα πελώριο πουλί. Ἦταν ὁ Ἀετός, ἄγνωστος μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς εἰς τοὺς ὑπηκόους τοῦ Τρυποφράχτη, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν καὶ πολὺ μεγαλοσωμότεροι τοῦ βασιλέως των· διότι, καθὼς λέγει ὁ μῦθος, ἔκαμεν εἰς τοὺς ἰδόντας αὐτὸν τόσην τρομάραν, ὥστε, ὅταν, σπεύσαντες εἰς τὴν πρωτεύουσαν, παρουσιάσθησαν στὸ βασιλιᾶ τους, δὲν κατώρθωσαν νὰ διηγηθοῦν ποίου μεγέθους ἦτο ὁ ἐμφανισθεὶς ἐχθρός.

Ὁ Τρυποφράχτης, ἔξω φρενῶν γιὰ τὴ δειλία τους, τοὺς ἐπέπληξε, διότι ἐνέσπειρον τὸν πανικόν, καὶ πρὸς καθησύχασιν τοῦ λαοῦ του ἐνεφανίσθη καὶ τοὺς ἐνεψύχωσεν ὡς ἑξῆς:

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Μὴ φοβᾶσθε ! Ἐδῶ εἶμαι ἐγὼ κι' ὅποιος εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ μένα ἂς κοπιάσῃ...

— Τί λές, βασιλιᾶ ; τοῦ εἶπαν τὰ πουλιά, ποὺ εἶδαν τὸν Ἀετό. Ξέρεις πόσο μεγάλος εἶναι ;...

Ὁ Τρυποφράχτης ἐτέντωσεν ὀλίγον τὸ δεξί του φτερούγι καὶ ρώτησε :

— Εἶναι τόσος ;

— Τί λές, βασιλιᾶ ;... Εἶναι μεγάλος !... ἐφώναξαν ἀπὸ κάτω τὰ πουλιά.

Ὁ Τρυποφράχτης ἐτέντωσε περισσότερον τὸ δεξί του φτερούγι καὶ ρώτησε πάλιν περιφρονητικῶς :

— Ἄμ εἶναι καὶ τόσος ;

— Εἶναι μεγάλος, βασιλιᾶ !... Εἶναι πολὺ μεγάλος, πολὺ μεγάλος !...

Ὁ Τρυποφράχτης ἀπεφάσισε νὰ ἀνοίξῃ ὅλη τὴ μία φτερούγα του καὶ νὰ ξαναρωτήσῃ :

— Ἔχει γοῦστο νὰ μοῦ πῆτε ὅτι εἶναι καὶ τόσος ! ..

Ἀλλ' ἔξαφνα κάποιος ἴσκιος σὰν σύννεφο ἐπέρασεν ἐμπρός του.

— Νά τος, βασιλιᾶ, αὐτὸς εἶναι ! ἐφώναξαν τὰ πουλιὰ τρομαγμένα.

— Αὐτὸς εἶναι ; εἶπεν ὁ Τρυποφράχτης, κοιτάζων κάτω τὸν ἴσκιο τοῦ Ἀετοῦ.

— Τώρα θὰ πηδήσῃ ἐπάνω του ὁ βασιλιᾶς μας ! εἶπαν τὰ πουλιά, ποὺ ἤξευραν πὼς ὁ ἀρχηγός των δὲν ἐδέχετο κανένα παλικαρώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του, καὶ ὁ ὁποῖος ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ἀγριεμένος τὸν ἴσκιο τοῦ Ἀετοῦ.

— Ξέρετε, μωρέ, καλά, ὅτι αὐτὸς εἶναι ;

— Αὐτός, αὐτός, βασιλιᾶ, ὁ ἴδιος ! ἀπήντησαν τὰ πουλιά.

Ὁ Τρυποφράχτης ὥρμησε τότε ἀπὸ τὸν θρόνον του πρὸς τὰ κάτω.

— Τί μεγάλο μακελειὸ ἔχει νὰ γίνῃ σήμερα ! εἶπαν τὰ πουλιά. Ἂς βάλῃ ὁ Θεὸς τὸ χέρι του !...

Μερικὰ ἔτρεξαν νὰ τὸν βοηθήσουν. Ἄλλα πάλιν, ὑποπτευθέντα μήπως ὁ βασιλιᾶς των ἐπῆρε τὸν ἴσκιο γιὰ Ἀετό, τοῦ φώναζαν :

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Ὄχι κατ' αὐτοῦ, βασιλιᾶ... Αὐτὸς εἶναι ὁ ἴσκιος του... Ὁ Ἀετὸς εἶναι ἀπάνω...

— Μὴ μὲ κρατᾶτε, μωρέ!... φώναξε ὁ Τρυποφράχτης.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασε κοντὰ στὴ φράχτη τοῦ κάμπου.

— Ἐδῶ εἶναι ἀκόμα; ρώτησε.

— Ἐδῶ... Νά τος...στρηφογυρίζει ἀπὸ πάνω μας!...

— Ἔ, τότε φράχτη σας καὶ φράχτη μου, κι' ὅποιος γλιτώση!... Καὶ ἐχώθη εἰς τὰ βάθη τῆς φράχτης, ἡ ὁποία ἔκτοτε εἶναι τὸ παλάτι του.

Στὴ φράχτη του ὁ Τρυποφράχτης ἀνεβοκατεβαίνει διαρκῶς μέσα στὶς ἀγράμπελες καὶ τὰ βάτα, ἀσώπαστος εἰς λάλημα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἕνα τέτοιον τόνον θυμοῦ, ὥστε νομίζετε ὅτι εὑρίσκεται διαρκῶς εἰς καβγάν.

Ἅμα ὅμως πηδᾷ καμιὰ φορὰ στὴν κορυφὴ τῆς φράχτης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀμίλητος. Ἁρπάζει τὸ ἔντομον, τὸ ὁποῖον σπανίως καταδιώκει ἕως ἐκεῖ, καὶ χώνεται, ἢ μᾶλλον τρυπᾷ τὴ φράχτη σὰν βέλος καὶ ἀρχίζει πάλι τὸν καβγατζίδικο χαβά* του, ὁ ὁποῖος εἶναι σὰν βροχὴ στὸν τσίγκο. Ὁμοιάζει μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔξω εἶναι ταπεινότατοι ῥαγιάδες καὶ ἅμα πατήσουν τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους ἢ τοῦ γραφείου των «ποιὸς εἶδε τὸ Θεὸ καὶ δὲ φοβήθηκε!» Ποιὸς ξέρει τί νὰ τραβᾷ ἐκείνη ἡ ἀτυχὴς κυρία Τρυποφράχτου καὶ ἡ λοιπὴ οἰκογένειά του ἀπὸ τοὺς παλικαρισμούς τοῦ καὶ τὰς διηγήσεις του. Ἴσως, ἐπιστρέφων ἀπὸ τὴν καταδίωξιν κανενὸς ἐντόμου, ἡ ὁποία, ἐπαναλαμβάνω, σπανίως ἐπεκτείνεται πέραν τῆς ἀγραμπελοκορυφάδας, ἐπιμένει νὰ τὴν πείση ὅτι κατεδίωκε τὸν Ἀετόν, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος τᾶβαλε στὰ πόδια καὶ τοῦ ξέφυγεν.

Ἡ μικρότης τοῦ σώματός του, τὸ αὐθαδέστατον ἀνατίναγμα τοῦ κεφαλιοῦ του καὶ τῆς οὐρᾶς του, τὸ θυμῶδες λάλημά του, τὸ νευρικὸ ῥάμφισμά του, τὸ πηδηχτὸ περπάτημά του μέσα στὴ φράχτη, ἡ ταπεινοσύνη του ἅμα ξεμυτίζει ἀπὸ τὰ βάτα διὰ τὸν φόβον τοῦ Ἀετοῦ, τὸ σύνολον τέλος τῶν σκέρτσων του δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ ἀφήση ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἀχρησιμοποίητον· τὸ ἐπῆρε καὶ ἔκαμε τὸ μῦθον τῆς θρασύτητος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὅταν ὅμως ποτὲ τὸ Κράτος ἢ καμία Ἑταιρεία ἀποφασίσῃ νὰ γνωρίσῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας γεωργοὺς τοὺ; ἐχθρούς των καὶ τοὺς φίλους των, δίχως ἄλλο ἡ μικροσκοπικὴ αὐτὴ ὕπαρξις, ποὺ τὴν ἔχει ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ὡς σύμβολον τῆς θρασυδειλίας, θὰ καμαρώνῃ εἰς πίνακας καὶ βιβλία ὡς ἕνα ἀπὸ τὰ εὐεργετικώτερα πουλιὰ τοῦ ἀγροῦ.

1914.

Ἱστορία ἑνὸς χωρίου.

Δ. Π. Γρηγοριάδου.

Εὑρίσκετο εἰς τοὺς πρόποδας ἑνὸς βουνοῦ εἰς τὴν ἄκραν παλαιοῦ δάσους, τοῦ ὁποίου τὰ δένδρα πυκνὰ πυκνὰ καὶ συμμαζευμένα ἐσκέπαζαν τοὺς βράχους, τὰ ρεύματα καὶ τὰς κοιλότητας τοῦ ὄρους καὶ ἀνήρχοντο ὑψηλὰ μέχρι τῆς κορυφῆς. Καὶ τὸ χωρίον ἐφαίνετο ὡς νὰ εὑρίσκετο περιμαζευμένον μέσα εἰς θωπευτικὴν καὶ φιλόστοργον ἀγκάλην, καὶ οἱ μικροὶ καὶ λευκοὶ οἰκίσκοι του, προβάλλοντες ἀνὰ μέσον τῶν παχυσκίων δένδρων ἀπετέλουν ἀληθῶς μαγευτικὸν θέαμα.

Κατὰ τὸ θέρος τὸ φιλόστοργον δάσος ἐμετρίαζε τὴν καυστικὴν πνοὴν τῶν ἀνέμων. Καὶ ἡ κατάξηρος γῆ τῶν πέριξ ἀγρῶν ἐδροσίζετο ἀπὸ τὰ ἄφθονα νερὰ τῶν πηγῶν, τὰ ὁποῖα ἀκούραστα ἔρρεαν ἀπὸ τὰς προεξοχὰς καὶ τοὺς βράχους τοῦ δενδροσκεπασμένου ὄρους.

Ἦσαν εὐτυχεῖς τότε οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου. Ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐνόμιζες ὅτι ἐβασίλευεν ἐκεῖ· αἱ ἐσοδεῖαί των ἦσαν ἄφθονοι καὶ σπανίως ὑπέφεραν ἀπὸ καυστικοὺς ἀνέμους, ἀκόμη δὲ σπανιώτερον ἀπὸ τὴν ξηρασίαν. Ἡ ὑγεία ἐβασίλευε παντοῦ. Τὰ παιδία, ζωηρὰ καὶ ροδοκόκκινα, ἔκαμναν εὐχάριστον ἐντύπωσιν εἰς τὸν ἐπισκέπτην διὰ τὸ εὔχαρι ἦθος καὶ τὴν ζωηρότητά των, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ τὴν ἡμερότητα τῶν τρόπων των.

Ἂν κατὰ τὸ θέρος, χάρις εἰς τὸ πολύτιμον δάσος, γλυκεῖα ἐπεκράτει δρόσος, καὶ ἄφθονα παντοῦ ἔρρεαν τὰ νερά, κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ ψῦχος ἐμετριάζετο. Οἱ παγεροὶ ἄνεμοι ἔχαναν τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁρμητικότητά των, διότι εὕρισκαν ἐμπόδιον τοὺς κορμοὺς τῶν δένδρων, καὶ τὰ νερὰ τῶν βροχῶν διεσκορπίζοντο εἰς μυρίας λεπτὰς διακλαδώσεις καὶ ἀπερροφῶντο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ἡ ὁποία, ἀποτελουμένη ἀπὸ ἡμισαπημένους λεπτοὺς κλάδους καὶ ἀπὸ φύλλα, ἐνήργει ὡς ἀληθὴς σπόγγος.

Οἱ εὐτυχεῖς κάτοικοι τοῦ χωρίου διόλου δὲν ἐφοβοῦντο τὸν σκληρὸν χαιρετισμὸν τοῦ βορρᾶ· τὸ εὐεργετικὸν δάσος, χάρις εἰς τὰ ἄφθονα νερά, διὰ τῶν ὁποίων ἐποτίζοντο οἱ ἀγροί των, χάρις εἰς τὴν προφύλαξιν τῶν ἐσοδειῶν των ἀπὸ βιαίους ἀνέμους καὶ ὁρμητικοὺς χειμάρρους, τοὺς καθίστα καὶ ἀρκετὰ πλουσίους, ὥστε νὰ φοροῦν κατάλληλα χειμερινὰ ἐνδύματα. Χάρις δὲ εἰς τὰ ξηρὰ ξύλα καὶ τοὺς χονδροὺς καταπίπτοντας κλάδους ἐπέτρεπε νὰ διαθέτουν ἄφθονον ὑλικὸν καύσεως καὶ νὰ θερμαίνωνται κατὰ τὴν ψυχρὰν τοῦ χειμῶνος ἐποχήν.

Ἀποφρὰς ὅμως ἡμέρα ἀνέτειλε διὰ τὸ δυστυχὲς χωρίον. Ἦλθαν πρωΐαν τινὰ μερικοὶ ἀνθρακοποιοὶ καὶ ἐθάμβωσαν τοὺς χωρικοὺς μὲ τὰς χρηματικάς των προσφορὰς καὶ τοὺς ἐδελέασαν μὲ τὰ κέρδη, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπραγματοποίουν, ἐὰν τὸ δάσος ἐκεῖνο, τὸ κατὰ τὰ λόγια των ἄχρηστον, τὸ ἀδίκως καταλαμβάνον τόσους ἀγρούς, ἐκόπτετο καὶ μετεμορφώνετο εἰς κάρβουνα.

Καὶ ἀφῆκαν οἱ χωρικοὶ νὰ σφαγιασθῇ ὁ προστάτης των. Ὁ μαγευτικὸς πράσινος πέπλος, ὁ ὁποῖος ἐκάλυπτεν ὅλας τὰς ἀσχημίας τοῦ ὄρους, ἀνεσύρθη καὶ ἐξηφανίσθη. Καὶ τὴν ὡραίαν, τὴν συνεχῆ, τὴν καταπράσινον καὶ θάλλουσαν ἐπιφάνειαν διεδέχθη ἡ γεροντικὴ ὄψις τοῦ βουνοῦ μὲ τὰς ρυτίδας καὶ τὰς σχισμάς της, μὲ τὰς φάραγγας καὶ τοὺς βράχους της.

Δυστυχῶς τὸ κακούργημα δὲν ἀφέθη ἡμιτελές. Ἐὰν τοὐλάχιστον ἀπηγόρευαν τὴν βοσκὴν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ κοπέντος δάσους, τὰ κολοβωθέντα δένδρα θὰ ἐπραγματοποίουν τὸν πόθον, ὁ ὁποῖος ἐνεψύχωνε τὸ ὑπολειφθὲν λείψανον τοῦ κορμοῦ των καὶ ἐκυκλοφόρει εἰς τὰς ῥίζας των· θὰ ηὔξαναν καὶ πάλιν, θὰ ὕψωναν πρὸς τὸν οὐρανὸν τοὺς κορμούς των καὶ πάλιν, θὰ ἐθωπεύοντο ἀπὸ τὸ γλυκὺ τοῦ ἡλίου φῶς καὶ τὸ ἁπαλὸν τῆς αὔρας φύσημα.

Ἀλλ' ἡ βάρβαρος καταστροφὴ ἔπρεπε νὰ συντελεσθῇ: Ἀφέθη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σαν αἶγες καὶ πρόβατα, καί, μόλις ἀνεφαίνετο ὁ τρυφερὸς βλαστός, ἀμέσως κατετρώγετο ἀπὸ τὰ ἀδηφάγα ζῷα. Καὶ ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε μὲ σφρῖγος καὶ μὲ δύναμιν ἀνεπτύσσετο ζωὴ καὶ βλάστησις, μετὰ εἴκοσιν ἔτη ἐβασίλευεν ἐρήμωσις καὶ καταστροφή.

Τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν ὁρμητικῶς ἐκυλίοντο ἐπάνω εἰς τὰς ράχεις τοῦ βουνοῦ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξέπλυναν τὸ λεπτὸν στρῶμα τῆς φυτικῆς γῆς, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὴν πετρώδη ἐπιφάνειαν τοῦ ὄρους. Καὶ οὕτως ἐγυμνώθησαν ἐντελῶς οἱ βράχοι καὶ πᾶσα ἐλπὶς βλαστήσεως ἐξέλιπε. Τὰ ὕδατα, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε ἀπερροφῶντο ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ δάσους, καὶ ἐσυνάζοντο εἰς ὑπογείους ῥωγμὰς καὶ δεξομενὰς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξεχύνοντο διὰ μυρίων πηγῶν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ βουνοῦ, σήμερον τρέχουν ἐπάνω εἰς τὴν ἀδιαπέραστον ἐπιφάνειαν τοῦ βράχου, κατέρχονται ὁρμητικῶς καὶ σχηματίζουν χειμάρρους καὶ ξηροποτάμους, παρασύρουν λίθους χονδρούς, ἀνασκάπτουν τοὺς κάτω ἀγροὺς καὶ τοὺς σκεπάζουν μὲ τὰ χαλίκια, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν πορείαν των παρέσυραν.

Τὰς εὐεργετικὰς λοιπὸν πηγὰς διεδέχθησαν οἱ καταστρεπτικοὶ χείμαρροι. Τὴν εὐχάριστον καὶ δροσερὰν τοῦ ἔαρος αὔραν διεδέχθη καυστικὸς λίψ*. Τὸν χειμῶνα ὁ ὁρμητικὸς καὶ παγερὸς βορρᾶς δὲν μετριάζεται πλέον ἀπὸ τὸ ἀδιαπέραστον προτείχισμα χιλιάδων χονδρῶν κορμῶν. Καὶ τὰ πρὸς θέρμανσιν ξύλα λείπουν, καὶ ὁ κάτοικος τοῦ χωρίου μας πεινᾷ καὶ κρυώνει.

Μετενόησαν οἱ δυστυχεῖς καὶ ἔκλαυσαν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Στερηθέντες τὰς ἀφθόνους πηγάς των, καιόμενοι κατὰ τὸ θέρος ἀπὸ τὴν τρομερὰν θερμότητα, τὴν ὁποίαν ἐξαπέστελλαν οἱ πυρακτωμένοι γυμνοὶ βράχοι τοῦ βουνοῦ, παγώνοντες κυριολεκτικῶς τὸν χειμῶνα καὶ πνιγόμενοι ἀπὸ τὰ νερὰ τῶν ὁρμητικῶν χειμάρρων, ἐνόησαν πολὺ ἀργὰ ὅτι τὸ δένδρον εἶναι ὁ φιλόστοργος οἰκονόμος, ὁ ἐναποθηκεύων ἐν πολυτιμότατον διὰ τὸν ἄνθρωπον κεφάλαιον, τὸ ὕδωρ, καὶ ἀποδίδων αὐτὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον· ὅτι εἶναι ἐπίσης ὁ θαυμασιώτερος μετριαστὴς τῆς πνιγηρᾶς θερμότητος καὶ τοῦ παγεροῦ ψύχους, καθὼς καὶ τὸ δραστηριώτερον ἀντιφάρμακον ἐναντίον τῶν μολυσμάτων.

1902.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῶν θεσσαλικῶν ὀρέων.

Ρ. Δημητριάδου.

Ἕκαστον ἔαρ, ὅταν ἡ χιὼν ἀρχίζῃ νὰ τήκεται ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἔκτακτος ζωὴ καὶ κίνησις γίνεται εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐκείνας ὀρεινὰς τοποθεσίας.

Οἱ κάτοικοι τῶν ἀραιῶς διεσπαρμένων ὀρεινῶν χωρίων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεταναστεύουσι τὸ φθινόπωρον καὶ διέρχονται τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος· μόνον ὀλίγαι οἰκογένειαι μένουσιν ὡς φύλακες ἐντὸς τῶν ὀρεινῶν χωρίων, ὅπου ἡ ἀφθόνως πίπτουσα χιὼν τοὺς παραχώνει ἐπὶ πολλὰς ἑβδομάδας, ἐνίοτε ἐπὶ μῆνας ὁλοκλήρους, ἐντὸς τῶν μικρῶν ἀλλὰ στερεῶν οἰκιῶν των. Ἐκεῖ, μακρὰν τῶν ὁμοίων των, ἀπομεμονωμένοι πάσης συγκοινωνίας, διέρχονται τὸν χειμῶνα συσπειρώμενοι παρὰ τὴν ἑστίαν, ἐνῷ ἔξω βοᾷ ὁ βορρᾶς καὶ ἀναστενάζουσι καὶ βογκοῦσι τὰ πελώρια δένδρα τῶν δασῶν, σειόμενα καὶ καμπτόμενα ὑπὸ μανιώδους ἀνέμου. Μετὰ χαρᾶς χαιρετῶσι τὸν αἴθριον οὐρανὸν καὶ τὸν θερμὸν ἥλιον τοῦ Ἀπριλίου, ὅστις τήκει τὸ πολλῶν πήχεων πάχους στρῶμα τῆς χιόνος καὶ τοὺς ἀπελευθερώνει.

Ἐντὸς ὀλίγου φθάνουν ἐκ τῆς πεδιάδος καὶ οἱ κάτω διαχειμάσαντες συγχωρικοί των· αἱ οἰκίαι ἐπισκευάζονται καὶ καθαρίζονται, οἱ περὶξ αὐτῶν περίφρακτοι χῶροι καλλιεργοῦνται καὶ μεταβάλλονται διὰ πολλῶν περιποιήσεων εἰς θαλεροὺς λαχανοκήπους. Ἄλλοι ἐπιδίδονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου, τῶν φασολίων καὶ κάπου κάπου καὶ τῶν γεωμήλων. Ἡ γεωργία τῶν ὀρέων ἕνεκα τῆς ψυχρότητος τοῦ κλίματος καὶ τῆς ὡς ἐκ τούτου βραδυτάτης ὡριμάνσεως τῶν προϊόντων δὲν εἶναι βεβαίως πολὺ ἐπικερδής, οὐχ ἧττον εἰς μερικοὺς προσηλίους ὀρεινοὺς ἐξώστας, εἴς τινας κοιλάδας ὅπου δὲν εἰσχωροῦσιν οἱ ψυχροὶ ἄνεμοι, οἱ ὀρεινοὶ καλλιεργοῦσιν ἐπιμόνως τοὺς μικροὺς ἀγρούς των, ἐπωφελούμενοι τῶν ἀφθόνων πηγῶν καὶ ῥυάκων πρὸς ἄρδευσιν αὐτῶν.

Πολλοὶ ἐπιδίδονται εἰς ἐργασίας δασικὰς καὶ ἀντηχεῖ εἰς τὰ βάση ὁ πέλεκυς τῶν ὑλοτόμων. Ἄγριοι, ὁρμητικοὶ ῥύακες καθυ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποτάσσονται εἰς τοὺς ὑλατόμους καὶ σχηματίζοντες ἀφρίζοντας καταρράκτας κινοῦσι τὸν νεροπρίονα, ὅστις τέμνει ἐκ τῶν κορμῶν τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατῶν τὰς χονδρὰς ἐκείνας σανίδας, αἵτινες φημίζονται ἂν οὐχὶ διὰ τὴν κομψότητα, τοὐλάχιστον διὰ τὴν στερεότητά των.

Ὁ Ἄσπρος ποταμὸς (ὁ Ἀχελῷος), ὅστις διαρρέει τὴν δασώδη ἐκείνην ὀρεινὴν Θεσσαλίαν, τὴν καλουμένην ἐξ αὐτοῦ Ἀσπροπόταμον, κυλίων κατ' ἀρχὰς μεταξὺ τῶν δύο ὑψηλοτέρων σειρῶν τῆς Πίνδου, ἔπειτα διὰ μέσου τῆς Ἀκαρνανίας, τὰ ἄγρια ἀφρίζοντα ὕδατα, μετακομίζει τοὺς ὀγκώδεις καὶ βαρεῖς ὄγκους τῆς παρὰ τὰς ὄχθας του φυομένης δασικῆς ξυλείας μέχρι τῶν ἐκβολῶν του.

Ἀρά γε τὰ οὐρανομήκη ἐκεῖνα δένδρα, τὰ ὁποῖα θάλλουσιν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὀρέων καὶ ῥεμβάζουσι χιονοσκεπῆ ἐν τῷ μέσῳ τῶν πάγων κατὰ τοὺς ἀτελευτήτους δριμεῖς χειμῶνας ἐντὸς τῶν βουνῶν, φαντάζονται ὅτι οἱ κορμοί των θὰ ταξιδεύσωσί ποτε ἐπὶ τῶν ἀφροέντων κυμάτων τοῦ Ἀχελῴου μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ὅπου μεταβαλλόμενοι εἰς κομψὰ καθαρώτατα κιβώτια θὰ περιβάλωσι τὴν γλυκεῖαν σταφίδα, τὸ τέκνον τῆς μεσημβρίας, καὶ θὰ ταξιδεύσωσιν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ὡς σταφιδοκιβώτια;

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον στοιχεῖον τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ὀρέων εἶναι οἱ βλαχοποιμένες κτηνοτρόφοι. Μόλις τὸ θάλπος τοῦ ἐαρινοῦ ἡλίου τήξῃ τὴν χιόνα, ἀναφαίνεται ἄφθονος χλόη καὶ πρασινίζουν αἱ κλιτύες καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν βουνῶν. Τότε οἱ νομάδες βλαχοποιμένες ἐγκαταλείπουσι τὰς πεδιάδας, ὅπου εἶχον διαχειμάσει τὰ ποίμνιά των, καὶ ἀνέρχονται εἰς τὰ ὄρη.

Τὸ πρόβατον, τὸ νυσταλέον καὶ ἀποκοιμισμένον τοῦτο ζῷον, ἀλλάσσει καὶ αὐτὸ χαρακτῆρα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῆς ἀνόδου. Γίνεται ζωηρότερον, εὐκινητότερον, ὑψώνει τὴν κεφαλήν του, ἀνοίγει τοὺς ῥώθωνάς του καὶ μὲ λάμποντα βλέμματα στρέφεται πρὸς τὰ ὄρη, ὅθεν πνέει ἡ ζωογόνος ἐαρινὴ αὔρα. Τὸ ὑπομονητικὸν καὶ εὐκυβέρνητον τοῦτο ζῷον αἴφνης γίνεται ἰσχυρογνῶμον καὶ ἀτίθασον· τὰ ποίμνια αὐθορμήτως προβαίνουσι πρὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὰ ὄρη. Ἐάν τις ἤθελεν ἐμποδίσει τὴν πορείαν των, θὰ ἔβλεπεν ὅτι ταῦτα εἶς πεῖσμα τῶν ποιμένων καὶ τῶν κυνῶν θὰ ἐξηκολούθουν προχωροῦντα πρὸς τὰ ἄνω.

Ἐκ τῶν κτηνοτρόφων πολλοὶ δὲν ἔχουσι χωρία μὲ μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ περιφέρονται μὲ τὰ ποίμνιά των ὡς σκηνῖται. Ἐνοικιάζουσιν ἀπὸ κοινοῦ μεγάλας ὀρεινὰς περιφερείας καὶ ἐκεῖ ἐμπηγνύουσιν ἕκαστον ἔαρ τὰς σκηνάς των, ἢ κατασκευάζουσι μικρὰς προχείρους καλύβας ἐκ κλάδων ἢ ἐξ ἀκροσανίδων. Εἰς τὰς μικρὰς καλύβας των δίδουσι τὸ λίαν πομπῶδες ὄνομα **κονάκια***.

Ὅσοι ἔχουσι ταξιδεύσει ποτὲ ἀνὰ τὰ ὄρη βεβαίως γνωρίζουσιν ἐκ πείρας τὴν φιλοξενίαν τῶν βλαχικῶν κονακίων. Οἱ ἄνθρωποι, μ' ὅλην τὴν ἔνδειάν των, θυσιάζουσι χάριν τοῦ ***μουσαφίρη*** τὸν καλύτερον ἀμνόν, τὸ ὡραιότερον γάλα, τὴν παχυτέραν γιαούρτην, τοῦ στρώνουν στιβάδα πυκνομάλλων θερμῶν βελεντζῶν* πρὸς ὕπνον. Τὰ ὡραῖα ταῦτα μάλλινα κλινοσκεπάσματα, τὰ χράμια, κ.τ.λ. εἶναι προϊὸν τῆς κατοικιδίου βιομηχανίας τῶν γυναικῶν, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ τῶν ἀνδρῶν.

1894

Ἡ θεὰ μὲ τὴν δᾷδα.

Ρ. Δημητριάδου.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λιμένος τῆς Νέας Ὑόρκης, ἐπὶ μικρᾶς νησίδος, ἵσταται κρατοῦσα δᾷδα μία θεά. Κολοσσαῖον εἶναι τὸ ἀνάστημά της, γλυκὺ καὶ ἐκφραστικὸν τὸ θεῖον πρόσωπόν της. Ἐπιβλητικὴ εἶναι ἡ στάσις της καὶ πάντες οἱ εἰσπλέοντες εἰς τὸν λιμένα ἀποτείνουν πρὸς αὐτὴν φόρον σεβασμοῦ.

Δὲν εἶναι θεὰ ἀρχαία ἀπὸ τὸ δωδεκάθεον τοῦ Ὀλύμπου· δὲν εἶναι ἡ Ἥρα, τῆς ὁποίας ἔχει τὴν ἐπιβλητικὴν στάσιν, οὔτε ἡ Ἀθηνᾶ, τῆς ὁποίας ἔχει τὴν σεμνότητα· δὲν εἶναι οὔτε ἡ Ἀφροδίτη, τὴν ὁποίαν ἐνθυμίζει τὸ γλυκὺ πρόσωπόν της. Ἡ θεὰ αὕτη εἶναι νέα θεὰ καὶ ἦλθεν ἐκ Γαλλίας πρὸ ἐτῶν καὶ ἐγκατεστάθη μονίμως εἰς τὸν Νέον Κόσμον. Εἶναι ἡ θεὰ Ἐλευθερία!

Διὰ νὰ λάβετε ἰδέαν τῶν κολοσσαίων διαστάσεων τοῦ χαλκίνου αὐτοῦ ἀγάλματος, μάθετε ὅτι τὸ ἀνάστημά της εἶναι 250 πο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δῶν, ὅτι τεσσαράκοντα ἄνθρωποι χωροῦν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς της καὶ δώδεκα εἰς τὴν δᾷδα, τὴν ὁποίαν κρατεῖ. Βαρθόλδης λέγεται ὁ Γάλλος καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος τὴν ἐδημιούργησεν. Ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία τὴν ἐδώρησε πρὸς τὴν Βορειαμερικανικὴν Συμπολι-

τείαν κατὰ τὸ 1886, ἑκατοστὴν ἐπέτειον τῆς ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας.

Τὴν νύκτα ἡ αἴγλη ἰσχυροῦ ἠλεκτρικοῦ ἡλίου ἐκπέμπεται ἀπὸ τὴν δᾷδα τῆς θεᾶς, φωτίζουσα τὸν λιμένα καὶ τὰς ἀκτάς.

Ὦ Ἐλευθερία! Ἡ θεία σου μορφὴ προβάλλει ἐκ τῶν κυμάτων γλυκεῖα, καὶ τὸ παρήγορον φῶς τῆς λαμπάδος σου φωτίζει καὶ θερμαίνει τοὺς ἀφικνουμένους εἰς τὸν Νέον Κόσμον θαλασσοπόρους. Σὲ προσκυνοῦμεν καὶ σὲ προσβλέπομεν μετὰ χαρᾶς καὶ μετὰ σεβασμοῦ, ὦ Ἐλευθερία, διότι εἶσαι ἡ μήτηρ τῶν λαῶν, καὶ ψάλλομεν τὸν ἀθάνατον ὕμνον σου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀκριβῶς ὁ ἰδικός μας ἐθνικὸς ὕμνος:

Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Λευτεριά!

1907.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Δαβὶδ Λίβιγκστον.

Δημ. Κακλαμάνου.

Ἔτυχε ν' ἀκούσετε τὸ ὄνομα τοῦ Λίβιγκστον; Ἐὰν ἀνοίξετε ἓν ὁποιονδήποτε λεξικὸν θὰ ἰδῆτε ὅτι θὰ τὸν παραβάλλῃ μὲ τὸν Χριστόφορον Κολόμβον καὶ τὸν Βαρθολομαῖον Διάζ. Ἂν ὁ πρῶτος ἐκ τῶν δύο τούτων μεγαλοφυῶν ναυσιπόρων προσέθεσεν εἰς τὴν γῆν ὁλόκληρον ἡμισφαίριον διὰ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς, ὁ δεύτερος δὲ πρῶτος ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἐλπίδος καὶ ἐγνώρισε διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν κόσμον ὅλον τὸ νότιον καὶ δυτικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὁ Λίβιγκστον ἐδώρησεν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὴν μέσην Ἀφρικήν, εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ αὐτοῦ δὲν εἶχε πατήσει ποὺς πολιτισμένου ἀνθρώπου.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι δικαίως θεωροῦνται ἴσοι καὶ μεγαλύτεροι ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κατακτητάς, ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ἀπὸ τὸν Ἰούλιον Καίσαρα, καὶ ἀπὸ τὸν Μέγαν Ναπολέοντα. Αὐτοὶ περιωρίζοντο νὰ κατακτῶσι γνωστὰς χώρας, χύνοντες ἀφειδῶς τὸ ἀνθρώπινον αἷμα. Ὁ Κολόμβος, ὁ Βαρθολομαῖος Διάζ, ὁ Λίβιγκστον, χωρὶς νὰ χύσωσιν οὔτε σταγόνα αἵματος καὶ μὲ μόνον ὅπλον τὴν μεγαλοφυΐαν των, εἰσδύουν εἰς τόπους ἀγνώστους καὶ κατακτῶσιν αὐτούς, ὄχι ὑπὲρ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ Δαβὶδ Λίβιγκστον ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκωτίαν τὴν 19ην Μαρτίου 1813. Μόλις ἐμεγάλωσεν ὀλίγον καὶ κατέστη ἱκανὸς δι' ἐργασίαν, ὁ πατήρ του τὸν εἰσήγαγεν εἰς ἓν βαμβακουργεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον αὐτὸς εἰργάζετο ὡς ὑπάλληλος. Ὁ Λίβιγκστον ἦτο τότε δέκα μόλις ἐτῶν.

Ὁ παῖς εἶχε φύσιν φιλομαθῆ. Ἠγόρασε βιβλία καὶ ἤρχισε μόνος νὰ ἐργάζεται, ἀφιερῶν εἰς τὴν μελέτην ὅσας ὥρας τοῦ ἄφηνεν ἐλευθέρας ἡ ἐργασία του. Διὰ τῆς ἐπιμονῆς του κατώρθωσεν οὕτω νὰ καταστῇ κύριος τῆς λατινικῆς καὶ τῆς ἑλληνικῆς, νὰ σπουδάσῃ δὲ ἀρκούντως τὴν βοτανικὴν καὶ τὴν γεωλογίαν καὶ τὴν ἰατρικήν. Εἰς ἡλικίαν εἴκοσιν ἑπτὰ ἐτῶν ὑπέστη μετ' ἐπι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τυχίας τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις του ὡς ἰατρός. Ὁ ἁπλοῦς ἐργάτης διὰ τῆς ἐπιμελείας του εἶχε μεταμορφωθῆ εἰς σοφόν.

Ὅτε ἦτο ἀκόμη νέος ὁ Λίβιγκστον, μελετῶν τὸν χάρτην τῆς Ἀφρικῆς, παρετήρησεν ὅτι ὁ γεωγράφος εἶχεν ἀφήσει λευκὸν ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς εὐρυτάτης αὐτῆς ἠπείρου, ἥτις

εἶναι ἀρκετὰς φορὰς μεγαλυτέρα τῆς Εὐρώπης. Ὁ Λίβιγκστον ἐζήτησε πληροφορίας, ἔμαθε δὲ πράγματι ὅτι ἡ κεντρῴα Ἀφρικὴ ἦτο ἐντελῶς ἄγνωστος. Ἔκτοτε τὸν ἐκυρίευσεν ἡ ἐπιθυμία νὰ γίνῃ αὐτὸς ἐξερευνητὴς τοῦ μυστηριώδους αὐτοῦ μέρους τῆς γῆς.

Γνωστὸν ἦτο μόνον ὅτι εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους κατῴκουν ἄγριαι φυλαί, αἱ ὁποῖαι ἦσαν σκληρόταται· ὅτι ἀντὶ πάσης ἄλλης θρησκείας ἐπίστευον εἰς χονδροειδεστάτας προλήψεις, καὶ ὅτι ὁ κανιβαλισμός, δηλαδὴ ἡ φοβερὰ συνήθεια τοῦ τρώγειν ἀν-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θρώπινον κρέας, ἦτο ἔθιμον σχεδὸν γενικόν. Ὁ Λίβιγκστον εἶχε μεγάλην καρδίαν καὶ συνεπάθει εἰς ὅλας τὰς ταλαιπωρίας τῶν ὁμοίων του. Ἡ ἰδέα ὅτι ἠδύνατο νὰ διαδώσῃ μεταξὺ τῶν ἀγρίων τούτων φυλῶν τὰ δόγματα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανωσύνης τὸν ἐγοήτευσεν. Ἔκτοτε δὲ ὡς σκοπὸν τοῦ βίου του ἔταξε τὴν ἀποστολὴν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ἀγνώστους ἐκείνας χώρας τῆς μέσης Ἀφρικῆς καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ἐξερευνῶν αὐτάς, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, προσπαθῶν νὰ κάμῃ χριστιανοὺς τοὺς βαρβάρους, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ συναντήσῃ.

Διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μέγα σχέδιόν του ἀνεχώρησε[1] διὰ θαλάσσης εἰς τὴν ἀγγλικὴν ἀποικίαν τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἐλπίδος, ἥτις κεῖται, καθὼς εἴπομεν, εἰς τὴν νοτιωτέραν ἄκραν τῆς Ἀφρικῆς.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπροχώρησε πρὸς βορρᾶν· εἰσεχώρησεν εἰς τὴν αἰθιοπικὴν χώραν καὶ προσεκολλήθη πλησίον ἰσχυροῦ τινος ἀρχηγοῦ[2] διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα τῶν τόπων, τοὺς ὁποίους ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ. Ὁ φυλάρχης οὗτος ἐπεριποιήθη παντοιοτρόπως τὸν Λίβιγκστον. Τόσον δὲ τὸν ἠγάπησεν, ὥστε μετ' ὀλίγον ἔγινε χριστιανὸς μὲ ὀλίγους ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν[3] ὁ Λίβιγκστον ἐπροχώρησε βορειότερον· ἀνεκάλυψε μίαν μεγάλην λίμνην καὶ ἕνα πλατύτατον ποταμόν, τὸν ***Ζαμβέζην***, τοῦ ὁποίου ἕως τότε οἱ Εὐρωπαῖοι μόνον τὰς ἐκβολὰς ἐγνώριζον. Τέλος ἔφθασεν[4] εἰς τὴν πόλιν τοῦ ***Ἁγίου Παύλου τῆς Λοάνδας***, τὴν ὁποίαν εἶχον κτίσει οἱ Πορτογάλλοι εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν ἠναγκάσθη νὰ διαμείνῃ ἐπὶ πέντε μῆνας, διὰ νὰ ἀναλάβῃ ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς κόπους τοῦ ταξιδίου του καὶ νὰ θεραπευθῇ ἀπὸ τοὺς πυρετούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχε προσβληθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ.

Ὅταν ἀνέρρωσεν, ἀντὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Καλὴν Ἐλπίδα,

---

[1] Τὸ 1840. [2] Τῶν Βακουανῶν.
[3] Τὸ 1849. [4] Τὸ 1854.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

συνέλαβε σχέδιον, τὸ ὁποῖον κανεὶς πρὸ αὐτοῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκτελέσῃ. Ἀπεφάσισε νὰ διέλθῃ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καθ' ὅλον της τὸ πλάτος τὴν ἀφρικανικὴν ἤπειρον. Τὸ μεγαλεπήβολον αὐτὸ ταξίδιον ἐπέτυχεν ὅπως καὶ τὸ πρῶτον, χάρις εἰς τὴν ἀκαταπόνητον ἐνεργητικότητα τοῦ περιηγητοῦ. Οὔτε οἱ θανάσιμοι πυρετοί, οἱ ὁποῖοι μαστίζουν τοὺς νοσηροὺς αὐτοὺς τόπους, οὔτε τὰ φοβερὰ ζῷα, λέοντες δηλαδή, ἐλέφαντες, ῥινοκέρωτες, πάνθηρες, δηλητηριώδεις ὄφεις, τὰ ὁποῖα τρέφονται εἰς τὰ ἀπέραντα δάση των, οὔτε ἡ ἀγριότης τῶν αἰθιοπικῶν φυλῶν, αἱ ὁποῖαι τοὺς κατοικοῦν, ἴσχυσαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὸν Λίβιγκστον. Ἀφοῦ ἐπεσκέφθη τοὺς γιγαντιαίους καταρράκτας τοῦ Ζαμβέζη, ὅπου ὁ ποταμός, ἔχων εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο πλάτος 1700 μέτρων, πίπτει ἐντὸς φοβεροῦ βαράθρου βάθους 138 μέτρων, ὁ ἀκούραστος ταξιδιώτης ἔφθασεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ***Κιλιμάναν***, πόλιν κειμένην ἐπὶ τοῦ Ἰνδικοῦ Ὠκεανοῦ.

Μετὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐπιτυχίαν, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε τὴν γεωγραφικὴν ἐπιστήμην διὰ πολυτίμων πληροφοριῶν[1], ὁ Λίβιγκστον ἐπανῆλθεν[2] εἰς τὴν πατρίδα του τὴν Ἀγγλίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε φύγει πρὸ δέκα ἓξ ἐτῶν.

Αἱ στερήσεις, οἱ κόποι καὶ οἱ κίνδυνοι, τοὺς ὁποίους ὑπέστη κατὰ τὸ πολυετὲς ταξίδιόν του, ὄχι μόνον δὲν ἐψύχραναν τὸν ζῆλον τοῦ Λίβιγκστον, ἀλλὰ τοὐναντίον τὸν ἐνίσχυσαν εἰς τὸ ἔργον του καὶ τοῦ ηὔξησαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς πέρας.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1858 ἀνεχώρησεν ἐκ νέου ἐξ Ἀγγλίας. Ἐπανῆλθεν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ζαμβέζη, ἀνέπλευσε τὸν ποταμὸν τοῦτον μὲ μικρὸν ἀτμόπλοιον, τὸ ὁποῖον εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἀνεκάλυψε τὴν λίμνην ***Νυάσσαν***, ἡ ὁποία ἔχει πλάτος 80—100 χιλιομέτρων, μῆκος 320 καὶ βάθος 180—200 μέτρων. Αἱ ὄχθαι τῆς λίμνης ταύτης εἶναι θαυμασίως ὡραῖαι. Ἄπειροι καλύβαι ἐγείρονται ἐπ' αὐτῶν κατοικούμεναι ἀπὸ Αἰθίοπας, οἱ ὁποῖοι ζῶσι διὰ τῆς ἁλιείας.

---

[1] αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1857 εἰς τὸ βιβλίον του «Ταξίδια καὶ Ἔρευναι ἱεραποστόλου ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀφρικῇ». [2] τὸ 1856.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετὰ τὸ δεύτερον τοῦτο ταξίδιον ὁ Λίβιγκστον ἐπανῆλθεν ἐκ νέου εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Οἱ συμπολῖταί του τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμάς· καθ' ὅλον δὲ τὸ διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἐν Ἀγγλίᾳ, δὲν ἔπαυσαν νὰ τοῦ ἐπιδαψιλεύουν δείγματα θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης[1].

Οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι του μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸν πείσωσιν ὅτι ἀρκούντως εἶχεν ἐργασθῆ διὰ τὴν δόξαν του καὶ ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον ν' ἀποστρατευθῇ, οὕτως εἰπεῖν, καὶ νὰ ἡσυχάσῃ.

Κατὰ τὸ τελευταῖον ταξίδιόν του ὁ Λίβιγκστον παρέστη μάρτυς αὐτόπτης τῶν φρικτῶν σκηνῶν, τὰς ὁποίας προεκάλει τὸ ἐν τῇ Ἀφρικῇ ἐξασκούμενον ἐμπόριον τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐπωλοῦντο ἀπὸ ἀσυνειδήτους σωματεμπόρους, ὅπως εἰς τὴν Εὐρώπην πωλοῦνται οἱ ἵπποι, οἱ βόες, τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῷα. Εἶχεν ἴδει τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν φυλῶν νὰ πωλῶσι τοὺς ὑπηκόους των εἰς Ἄραβας ἐμπόρους, οἱ ὁποῖοι ἤρχοντο ἀπὸ μακρὰν χάριν τοῦ ἀτίμου, ἀλλ' ἐπικερδοῦς αὐτοῦ ἐμπορίου. Ὁ ἀγαθὸς Ἄγγλος ἰατρὸς ἤθελε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰς χώρας, ὅπου τὸ ἔθιμον τοῦτο ἐκυριάρχει καὶ νὰ ἐργασθῇ μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις πρὸς ἐξολόθρευσιν αὐτοῦ. Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Λίβιγκστον δύο μεγάλα αἰσθήματα διημφεσβήτουν τὰ πρωτεῖα, ἡ ἀγάπη τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὁ ἔρως τῆς ἐπιστήμης.

Μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας τῶν φίλων του διὰ νὰ τὸν κρατήσωσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὁ Λίβιγκστον ἀνεχώρησε καὶ πάλιν εἰς Ἀφρικήν. Τὴν 19ην Μαρτίου 1866 κατέλιπε τὴν νῆσον Ζανζιβάρην, ἡ ὁποία κεῖται εἰς τὰ ἀνατολικὰ παράλια τῆς ἠπείρου ταύτης καὶ εἰσεχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς, διευθυνόμενος πρὸς δυσμάς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἀνεκάλυψε τὴν μεγάλην λίμνην **Ταγκανίκαν** καὶ δύο ἄλλας μικροτέρας πλησίον αὐτῆς[2].

Κατόπιν ἔπεσε βαρέως ἀσθενὴς καὶ τρία ἔτη παρῆλθον χωρὶς κανεὶς νὰ ἠξεύρῃ τί ἀπέγινεν. Εἶχεν ὑποκύψει εἰς τοὺς κό

---

[1] Τὰ πορίσματα τοῦ δευτέρου του ταξιδίου ἐδημοσίευσε τὸ 1865 εἰς τὸ βιβλίον του «Διήγησις ἐκδρομῆς εἰς τὸν Ζαμβέζην».

[2] Τὴν Μοέρο καὶ τὴν Βαγγουέλο.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πους τοῦ ταξιδίου, εἶχεν ἀποθάνει ἀπὸ ἀσθένειάν τινα, ἢ ἐφονεύθη ἀπὸ τοὺς ἰθαγενεῖς; Ἢ μὴ ἀρά γε ἔζη καὶ ἦτο αἰχμάλωτος; Κανεὶς δὲν ἐγνώριζεν.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἡτοιμάζοντο νὰ στείλωσιν εἰς Ἀφρικὴν ἰδιαίτερον σῶμα διὰ ν' ἀνεύρῃ καὶ νὰ σώσῃ τὸν μέγαν περιηγητήν, ὅταν ὁ ***Ἑρρῖκος Στάνλεϋ***, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε ἀνταποκριτὴς τῆς μεγάλης καὶ πλουσιωτάτης ἀμερικανικῆς ἐφημερίδος ***Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης*** εἰς τὴν Ἱσπανίαν, προσεκλήθη τηλεγραφικῶς ἀπὸ τὸν διευθυντήν του νὰ ἔλθῃ εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀφιχθῆ ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἐξ Ἀμερικῆς.

Ἑρρῖκος Στάνλεϋ.

Ὁ Στάνλεϋ ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσαν, ἰδοὺ δὲ μὲ ποίαν ἀφελῆ μετριοφροσύνην διηγεῖται τὴν συνομιλίαν του μὲ τὸν διευθυντήν του κ. Μπέννετ:

«Εἰς τὰς τρεῖς ἀνεχώρησα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠναγκάσθην νὰ μείνω εἰς Βαϋόνην*, ἔφθασα εἰς Παρισίους τὴν ἑπομένην νύκτα. Διηυθύνθην κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ Μεγάλον Ξενοδοχεῖον καὶ ἐκτύπησα τὴν θύραν τοῦ κ. Μπέννετ.

— Ὁρίστε! ἔκραξε μία φωνή.

Ἤδρα τὸν κ. Μπέννετ στὸ κρεβάτι.

— Ποῖος εἶσθε; ἠρώτησε.

— Εἶμαι ὁ Στάνλεϋ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Ἄ! Πάρετε ἕνα κάθισμα. Ἔχω νὰ σᾶς ἀναθέσω σπουδαίαν ἀποστολήν.

Ἔρριψε τὸν κοιτωνίτην του ἐπάνω του καὶ μοῦ εἶπε μὲ ζωηρότητα:

— Ποῦ νομίζετε ὅτι εὑρίσκεται ὁ Λίβιγκστον;

— Νὰ σᾶς εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἠξεύρω, κύριε.

— Πιστεύετε ὅτι ἀπέθανεν;

— Ἴσως ἀπέθανεν, ἴσως καὶ ζῇ.

— Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ζῇ, ὅτι ἠμποροῦμεν νὰ τὸν εὕρωμεν καὶ σᾶς ἀποστέλλω εἰς ἀναζήτησίν του.

— Ἐσκέφθητε, κύριε, τὰ ἔξοδα, τὰ ὁποῖα ἀπαιτεῖ ταξίδιον τόσον μεγάλον;

— Θὰ πάρετε κατ' ἀρχὰς 25.000 φράγκα. Ἀφοῦ τὰ ἐξαντλήσετε, θὰ ζητήσετε ἄλλα τόσα καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἀλλὰ ν' ἀνεύρετε τὸν Λίβιγκστον.

— Πρέπει νὰ διευθυνθῶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς ἀναζήτησίν του;

— Ὄχι· θὰ παρευρεθῆτε πρῶτον εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς διώρυχος τοῦ Σουέζ. Ἀπ' ἐκεῖ θ' ἀναπλεύσετε τὸν Νεῖλον· ὅταν ἀναβαίνετε τὸν ποταμόν, θὰ περιγράφετε ὅ,τι ἔχει τὸ ἀξιοθέατον καὶ θὰ συντάξετε ἕνα ὁδηγὸν διὰ τοὺς περιηγητάς.

— Καὶ ἀπ' ἐκεῖ;

— Κατόπιν καλὰ θὰ κάμετε νὰ ὑπάγετε εἰς Ἱεροσόλυμα. Λέγουν ὅτι ἐσχάτως ἔγιναν ἐκεῖ σπουδαῖαι ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ διευθυνθῆτε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβετε θετικὰς πληροφορίας περὶ τῆς μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Κεδίβου* τῆς Αἰγύπτου διαφορᾶς.

— Ἔπειτα;

— Θὰ περάσετε ἀπὸ τὴν Κριμαίαν. Λέγουν ὅτι πρόκειται ν' ἀναχωρήσῃ κατ' αὐτὰς ἀπ' ἐκεῖ ῥωσικὴ ἀποστολή, μεταβαίνουσα εἰς Χίβαν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ὑπάγετε εἰς τὰς Ἰνδίας, διερχόμενος διὰ Περσίας. Ἠμπορεῖτε νὰ γράψετε μίαν εὔμορφον ἀνταπόκρισιν ἀπὸ τὴν Περσέπολιν. Ἀπὸ τὰς Ἰνδίας θὰ ἀναχωρήσετε διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Λίβιγκστον. Ἂν μάθετε ὅτι εὑρίσκεται πρὸς τὴν παραλίαν τῆς Ζανζιβάρης, ἀναχωρήσατε πρὸς συνάντησίν του καὶ μάθετε ἐκ στόματός του ὅλας τὰς ἀνακαλύψεις του. Ἂν ἀπέ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θανε, φέρετε μαζί σας βεβαίας ἀποδείξεις τοῦ θανάτου του. Καλὴ νύχτα σας.

— Καλὴ νύχτα σας, κύριε. Ὅτι ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ ἄνθρωπος, θὰ τὸ κάμω, προσέθηκα».

Ὁ Στάνλεϋ ἀνεχώρησεν ἐκ Ζανζιβάρης τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου 1871, μὲ πολυπληθῆ συνοδείαν Μαύρων, τροφάς, ἐμπορεύματα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐχρειάζετο διὰ τὸ μακρινὸν καὶ ἐπικίνδυνον ταξίδιόν του. Τὸ καραβάνιον ἐπροχώρησε κατ' εὐθεῖαν πρὸς δυσμάς. Ὁ Στάνλεϋ καθ' ὁδὸν συνέλεγεν ὅσας πληροφορίας ἦτο δυνατὸν νὰ μάθῃ περὶ τῆς τύχης τοῦ Λίβιγκστον.

Τέλος μετὰ πορείαν πολλῶν μηνῶν ἔμαθεν ὅτι ὁ ἔνδοξος περιηγητὴς εὑρίσκετο εἰς ἓν χωρίον [1], κείμενον εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Ταγκανίκας. Διηυθύνθη ἐσπευσμένως πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο, εὐνόητος δὲ ἦτο ἡ συγκίνησίς του, ὅταν διέκρινε μακρόθεν τὸν Λίβιγκστον, καταβεβλημένον ἀπὸ κόπους καὶ ταλαιπωρίας.

«Ἐνῷ ἐπροχώρουν, λέγει εἰς τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε κατόπιν, παρετήρησα τὴν ὠχρότητα καὶ τὴν ἀδυναμίαν του. Ἐφόρει στακτερὸν πανταλόνιον, κόκκινον σουρτοῦκον καὶ οὐρανὶ κασκέτο μὲ ἓν ἐξασπρισμένον χρυσὸ γαλόνι...Τὸν ἐπλησίασα βραδέως καὶ ἐξάγων τὸν πῖλόν μου :

— Ὑποθέτω ὅτι εἶσθε ὁ ἰατρὸς Λίβιγκστον ;

— Μάλιστα, μοῦ ἀπήντησε, χαιρετῶν με διὰ τοῦ πίλου καὶ μὲ γλυκὺ μειδίαμα. Ἐφορέσαμεν ἐκ νέου τὰ καλύμματά μας καὶ ἐσφίγξαμεν ὁ εἷς τοῦ ἄλλου τὴν χεῖρα. «Εὐγνωμονῶ τὸν Θεόν», εἶπον ἐγώ, «διότι κατώρθωσα νὰ σᾶς συναντήσω.—Καὶ ἐγὼ σᾶς εὔχομαι τὸ καλῶς ἤλθατε», ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

Ἡ συνομιλία ἐξηκολούθησεν εἰς τὸν αὐτὸν ἀφελῆ τόνον. Ὁ Λίβιγκστον διηγήθη τὰς τελευταίας περιηγήσεις του, τὰς ταλαιπωρίας, τὰς ὁποίας ὑπέστη, τοὺς ἀπεριγράπτους μόχθους, τοὺς ὁποίους ἐδοκίμασε. Τὸ πρόσωπόν του, αἱ χεῖρές του, αἱ ὁποῖαι ἔτρεμον ἀπὸ τὸν πυρετόν, τὰ ῥάκη, τὰ ὁποῖα ἔφερεν, εὐγλώττως παρίστανον τί εἶχεν ὑποφέρει ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἀνήρ. Ὁ Στάνλεϋ

[1]. Τὸ Οὐδζιζί.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δὲν ἠμποροῦσε νὰ χορτάσῃ τὰς διηγήσεις του καὶ ὅσον τὰς ἤκουε, τόσον ηὔξανεν ὁ θαυμασμός του πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτόν, τόσον μεγάλον καὶ τόσον μετριόφρονα συγχρόνως.

Κατόπιν διηγήθη καὶ αὐτὸς τί συνέβη εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὰ ἓξ ἔτη, ὅπου ὁ Λίβιγκστον ἔλειπεν ἐξ αὐτῆς, ἔδωκε δ' εἰς αὐτὸν ἐνδύματα, τροφάς, κρέας παστὸν καὶ συμπεπυκνωμένον ζωμόν, τῶν ὁποίων εἶχε τόσην ἀνάγκην ὁ Ἄγγλος περιηγητής. Οἱ δύο περιηγηταὶ ἔπιον εἰς τὸ τέλος καὶ μίαν φιάλην καμπανίτου οἴνου, τὴν ὁποίαν ὁ Στάνλεϋ εἶχε φέρει μαζί του καὶ ἐφύλαττε διὰ τὴν ἐπίσημον αὐτὴν περίστασιν. Καμπανίτης εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Ἀφρικῆς! Βέβαια ἦτο ἡ πρώτη φορά, ὅπου τέτοιο κρασὶ ἐπίνετο ἐκεῖ. Ὁ ἀγαθὸς Λίβιγκστον δὲν ἤξευρε πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον ἄνδρα, ὅστις περιεφρόνησε τόσους κινδύνους διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἀνεύρῃ καὶ νὰ τὸν βοηθήσῃ.

Πολλαὶ ἡμέραι παρῆλθον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ὁ Λίβιγκστον ἀνελάμβανεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰς δυνάμεις του.

Ὅταν ἔγινεν ἐντελῶς καλά, ὁ Στάνλεϋ τὸν καθικέτευσε νὰ διευθυνθοῦν ὁμοῦ πρὸς ἀνατολάς, νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Ζανζιβάρην καὶ ἐκεῖθεν ν' ἀναχωρήσουν διὰ τὴν Εὐρώπην. Ἀλλ' ὁ Λίβιγκστον κατ' οὐδένα λόγον ἤθελε νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπεθύμει νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐξερεύνησιν, τὴν ὁποίαν πρὸ ὀλίγων μηνῶν εἶχεν ἀναλάβει πρὸς δυσμὰς τῆς λίμνης Ταγκανίκας. Ὁ Στάνλεϋ λοιπὸν ἀνεχώρησε μόνος, φέρων τὰς ἐπιστολὰς τοῦ Λίβιγκστον πρὸς τοὺς συγγενεῖς του καὶ τὸ ὀγκῶδες ἡμερολόγιον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ μέγας περιηγητὴς καθ' ἑκάστην κατέγραφε τὰς σημειώσεις καὶ τὰς παρατηρήσεις του.

Ὁ Στάνλεϋ ἐπανῆλθεν αἰσίως εἰς τὴν Εὐρώπην, ὅπου ἀπὸ διετίας ἀνυπομόνως ἀνεμένετο ἡ ἔκβασις τῆς ἀποστολῆς του. Ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμάς.

Ἀλλ' ὁ φθόνος καὶ ἡ κακεντρέχεια δὲν ἀνέχονται ποτὲ τὰς μεγάλας πράξεις, ὅσον καὶ ἂν εἶναι λαμπρὰ ἡ ἀξία των. Δημοσιογράφοι τινὲς σοβαρῶς ὑπεστήριξαν ὅτι ὁ Στάνλεϋ δὲν εἶχεν ἀνεύρει τὸν Λίβιγκστον, ὅτι τὰς ἐπιστολάς, τὰς ὁποίας ἔφερε μαζί του, τὰς εἶχε πλαστογραφήσει ὁ ἴδιος. Εὐτυχῶς ὁ ἀνταπο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κριτὴς τοῦ Κήρυκος τῆς Νέας Ὑόρκης εἶχε φέρει μαζί του τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Λίβιγκστον· ἐκεῖνο τὸν ἔσωσεν ἀπὸ τὴν δυσφημίαν καὶ ἐκεραύνωσε τοὺς συκοφάντας του.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Λίβιγκστον, ἐξακολουθῶν τὰς ἐρεύνας του, εἰσέδυσεν ἐκ νέου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀφρικῆς, πρὸς δυσμάς, ὡς εἶπε πρὸς τὸν Στάνλεϋ. Οὕτω μετὰ πορείαν ἑβδομάδων πολλῶν ἔφθασεν εἰς τὰς ὄχθας τῆς λίμνης Βαγκουέλο. Ἐκεῖ κατελήφθη ἀπὸ ῥαγδαίας βροχάς, αἱ ὁποῖαι ἐπροξένησαν φοβερὰς πλημμύρας, ἠναγκάσθη δὲ νὰ σταματήσῃ εἴς τι αἰθιοπικὸν χωρίον, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ὁποίου τὸν ἐδέχθη φιλικώτατα.

Εἰς τὰ νοσηρὰ ἐκεῖνα μέρη προσεβλήθη ἐκ νέου ἀπὸ πυρετούς. Αἱ δυνάμεις του ἐξηντλήθησαν ταχέως. Μίαν ἡμέραν δὲν ἠδυνήθη νὰ γράψῃ οὔτε τὰς συνήθεις σημειώσεις, τὰς ὁποίας τακτικῶς καθ' ἑκάστην κατέγραφεν εἰς τὸ σημειωματάριόν του. Τὴν 17ην Μαΐου 1873 οἱ πιστοὶ ὑπηρέται, οἱ ὁποῖοι τὸν συνώδευον, εἰσελθόντες εἰς τὴν καλύβην του τὸν εὗρον νεκρόν· εἶχεν ἀποθάνει τὴν νύκτα, προσβληθεὶς ἐξ ἰσχυροῦ πυρετοῦ.

Τότε ἔγινε καταφανὴς ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἀφοσίωσις, τὴν ὁποίαν ὁ Λίβιγκστον μὲ τὴν ἄπειρον καλοκαγαθίαν του εἶχεν ἐμπνεύσει εἰς τοὺς ἀμαθεῖς, ἀξέστους καὶ ἁπλοϊκοὺς ἐκείνους Μαύρους. Ἐστάθη ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ πτῶμά του. Τὸ ἐταρίχευσαν ὅπως ἠμποροῦσαν καλύτερον, τὸ ἐτύλιξαν εἰς ἓν τεμάχιον ὑφάσματος καὶ τὸ ἔβαλαν ἐπὶ τοῦ φορείου, μὲ τὸ ὁποῖον περιέφεραν τὸν Λίβιγκστον κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου του, ὅτε, ἐντελῶς ἐξαντληθείς, δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ περιπατήσῃ. Συνάμα συνέλεξαν μὲ εὐλάβειαν ὅλα τὰ ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν ἀντικείμενα, τὰ ὅπλα του, τὰ ἐνδύματά του, τὰ ἔγγραφά του, καὶ ἔλαβον τὴν πρὸς ἀνατολὰς ἄγουσαν, περιφρονοῦντες τοὺς κινδύνους καὶ τοὺς κόπους τοῦ ταξιδίου, διὰ νὰ παραδώσουν τὰ λείψανα τοῦ Λίβιγκστον εἰς χεῖρας τῶν συμπατριωτῶν του. Εἶχον πεισθῆ καὶ αὐτοὶ ὅτι ὁ κύριός των ἦτο μέγας ἀνὴρ καὶ ὅτι ὁ νεκρός του ἔπρεπε νὰ ταφῇ εἰς εὐπρεπὲς μνημεῖον.

Ἡ πένθιμος συνοδεία ἔφθασεν εἰς Ζανζιβάρην τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἑπομένου ἔτους (1874). Ὁ νεκρὸς τοῦ ἐξόχου περιηγη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ παρεδόθη εἰς τὸν Ἄγγλον πρόξενον, ἀπεστάλη δ' ὑπ' αὐτοῦ εἰς Ἀγγλίαν. Ἡ κηδεία τοῦ Λίβιγκστον ἐτελέσθη μετὰ πρωτοφανοῦς μεγαλοπρεπείας ἐν Λονδίνῳ. Τὰ ὀστᾶ του σήμερον ἀναπαύονται εἰς τὸ *Οὐεστμίνστερ**, ὅπου θάπτονται ὅλοι οἱ Ἄγγλοι, οἵτινες ἐπρόσφεραν ἐξαιρετικὰς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα των.

1890.

Τὸ δωρητήριον.

Δ. Γρ. Καμπούρογλου.

— Σᾶς παρακαλῶ μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἕνας γέρος χωρικός, ἡ γριά του καὶ ἕνα καλοδεμένον παλικάρι, χωρικὸς κι' αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἄγνοιαν ὅλων τῶν πραγμάτων ποὺ εὑρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἡλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδὶ ἑνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχε ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιὰ αἰτία χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδὶ τὸ σπίτι;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὸ πῇ ἡ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἐλαφρὸν χαμόγελο στὰ χείλη του. «Πές τού τα ἐσύ, κερὰ κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰν τὰ ξέρῃ καὶ ὁ μάρτυρας ποὺ θὰ ὑπογράψῃ», τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυό της τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατάπιε, κοκκίνισε ὁπωσδήποτε, ἵδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε.

— Τὸ παιδὶ αὐτὸ δὲν τὄχω γενιά· οὔτε συμπεθεριὰ δὲν ἔχομε.

— Ἔχει πατέρα;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάνα.

— Ἐσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά;

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Ἔχομε δυό· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μὰ τότε γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι ;

Ἡ χωρικὴ ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα της, παρετήρησε γύρω της (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πῶς ἐπρόσεχεν ἀλλοῦ) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃς νὰ πῇ κάτι ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ :

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι' ἤβρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδὶ) ὁ πατέρας ἤτανε κι' αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρο...μὰ ἔπαθε ζημιὲς καὶ τοῦ τὰ πουλήκανε οὖλα. Τώρα καθόντουνε μὲ νοίκι· ἀκοῦς ; μὲ νοίκι.

Μοῦ λέει ὁ ἄντρας μου, σὰν ἔμαθε τὴ συμφορὰ ποὺ τοὺς βρῆκε· «γυναῖκα,τί θ' ἀπογίνῃ ὁ γείτονας δίχως σπίτι, ποῦχει καὶ παιδὶ καὶ τρία κορίτσια τῆς παντρειᾶς ;»

Ἤθελα νὰ τοῦ πῶ τὸ καλὸ ποὺ μοῦρθε στὸ νοῦ μου· ἤθελε νὰ μοῦ τὸ πῇ κι' αὐτός, μὰ φοβηθήκαμε μὴν ἀποπάρῃ ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Ξεθαρεύτηκα ἐγὼ καὶ τοῦ λέω : «Ἄντρα, σὰν πεθάνομε σὲ ποιὸν ἀπὸ τὰ παιδιά μας θ'ἀφήσωμε τὸ σπίτι ποῦχω κληρονομιά ;» «Σ' ὅποιο ἀπ' τοὺς δυὸ τ' ἀφήσωμε, θὰ βαρυγκομάῃ ὁ ἄλλος», λέει ὁ γέρος μου. «Νὰν τ' ἀφήσωμε καὶ στοὺς δυό, θὰ μαλώσουν», τοῦ λέω ἐγώ. «Νὰν τὸ πουλήσωμε τί θὰ πιάσωμε, καὶ τί νὰν τὰ κάνωμε τὰ λεφτά ; Δόξα νἄχῃ ὁ Μεγαλοδύναμος, ἔχομε νὰ φᾶμε», μοῦ λέει αὐτός. «Ξέρεις τί συλλογίστηκα ; τοῦ λέω ἐγώ, νὰν τὸ δώσωμε γιὰ τὴν ψυχή μας στὸ παιδὶ τοῦ γείτονα». «Καλὰ λές, γυναῖκα, μοῦ λέει. Ἔτσι νὰ κάμωμε· θὰ μαζώξῃ τὴ φαμελιά του μέσα, θἄχῃ κι' αὐτὸς μιὰ μέρα δικό του σπίτι καὶ θὰ μᾶς συχωρνάῃ». Αὐτὸ εἶναι, γκρ... γκρ... μὲ κάνατε καὶ τὸ εἶπα».

Ξεροκατάπιε πάλι, σφούγγισε τὸν ἱδρῶτα της καὶ ξανακάθισε στὴ θέση της.

1913.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀνάστασις μεταξὺ τῶν βλάχων.

Ἀ. Καρκαβίτσα.

— Παππού! Ἔ, παππού! ἐφώναξεν ὁ Νάσος, θίγων αὐτὸν διὰ τοῦ ποδός.

— Τί ἶναι;

— Ἀσήκου νὰ ἰδοῦμε τὴν Ἀνάσταση...

Ὅτε ἐξῆλθον τῆς καλύβης ἠκούοντο καθ' ὅλην τὴν κοιλάδα καὶ τὰς πέριξ ῥάχεις φωναὶ συγκεχυμέναι. Οἱ βλάχοι ὅλοι τῆς περιφερείας ἐκείνης ἦσαν ἐπὶ ποδός, στολισμένοι, μὲ τὰ κηρία εἰς χεῖρας, ἀναμένοντες τὴν Ἀνάστασιν.

Ὅλη ἐκείνη ἡ περιφέρεια ἐκ λοφίσκων κυματοειδῶν καὶ μικρῶν κοιλάδων, πλουσία εἰς βλάστησιν καὶ εἰς νερά, κατέχει τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ δήμου Βουπρασίων*. Οἱ βλάχοι ἔχουν κατασκηνώσει ἐκεῖ πολυάριθμοι, ἄλλοι εἰς μικροὺς συνοικισμούς, ἄλλοι μεμονωμένοι κατὰ οἰκογενείας, καὶ ἄλλοι ἀναμὶξ μετ' ἐντοπίων κατοικοῦντες μικρὰ χωρίδια ἐκ δέκα ἕως εἴκοσιν οἰκίσκων ἕκαστον.

Οἱ βλάχοι ἔρχονται ἐκεῖ καὶ ξεχειμάζουν· ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου δὲ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου μὲ τὰς οἰκογενείας καὶ τὰ ποίμνιά των ἀναχωροῦν διὰ τὰ βουνά, ὅπου ξεκαλοκαιριάζουν. Δὲν εἶναι δυνατὸν διὰ τοῦτο ν' ἀπαντήσῃ τις καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἔκτασιν ἐκκλησίας, παρὰ μικρὰς μόνον, ὡς κελλία, εἰς τὰ πέριξ χωρίδια.

Τὰ χωρίδια ὅμως αὐτά, ἂν ἔχουν ἐκκλησίας, δὲν ἔχουν ἱερεῖς· διότι οἱ χωρικοί, ἀνθρακεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ὑλοτόμοι, εἶναι τόσον πτωχοί, ὥστε μόλις νὰ ἐξαρκοῦν εἰς τὴν πενιχρὰν τροφὴν των καὶ τὴν πενιχροτέραν ἐνδυμασίαν των. Ἵνα μὴ λησμονήσουν ὅμως καθόλου τὸν Θεόν, ἐσυμφώνησαν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκάλεσαν ἕνα ἱερέα, ὁ ὁποῖος ὑποχρεοῦται εἰς κάθε ἑορτὴν νὰ λειτουργῇ κατὰ σειρὰν καὶ εἰς ἓν χωρίδιον. Καὶ οἱ βλάχοι τῶν πέριξ συνοικισμῶν συνεισφέρουν ἐφ' ὅσον καιρὸν μένουν ἐκεῖ καὶ ὁπόταν ὁ ἱερεὺς λειτουργῇ εἰς τὸ πλησιέστερον χωρίδιον, πηγαίνουν ὅσοι θέλουν καὶ λειτουργοῦνται.

Ἀλλ' ἡ Ἀνάστασις πρέπει νὰ τελῆται εἰς ὅλους ταυτοχρόνως

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ νὰ μετέχουν ὅλοι τῆς ἱερωτέρας καὶ μεγαλυτέρας ἑορτῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ἐγείρωνται παράπονα προτιμήσεως καὶ ἵνα μετέχουν ὅλοι, καὶ οἱ πλέον ἀπομεμακρυσμένοι, τῆς ἱερᾶς τελετῆς, τελοῦσιν αὐτὴν ἔξω, εἰς τὸ ὕπαιθρον, ὑπὸ τὸν διάστερον οὐρανὸν καὶ τὸν εὐρὺν ὁρίζοντα.

Ἤδη εἶχε πλησιάσει ἡ ὥρα. Ὁ αὐγερινὸς φεγγοβολῶν ἀνήρχετο εἰς τὰ ὕψη ὡσεὶ μέγας μυσταγωγὸς τοῦ χριστιανισμοῦ, φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν.

Οἱ βλάχοι μὲ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία των ἵσταντο ἕτοιμοι, ἕκαστος ἔξω τῆς καλύβης του· οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρίδια εἶχον ἀνέλθει εἰς τὰ ὑψώματα, νέοι ἀκμάζοντες καὶ ζωηροί, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδία, γυναῖκες νέαι καὶ γραῖαι, ὅλοι προσηλωμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ ἀναταλικὸν μέρος τοῦ ὁρίζοντος, ὅπου ἐγνώριζον ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους ὑψοῦτο ὑψηλὴ ῥάχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας θ' ἀνεφαίνετο ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας κηρύσσων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος. Αἱ μεγάλαι πυραὶ ἐλαμπάδιζον εἰς τὰ ὕψη ἐπιρρίπτουσαι ῥοδόχρουν χροιὰν ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν καθαρῶν ἐνδυμάτων καὶ ποικίλλουσαι μὲ πολυχρώμους λάμψεις τὰ πολύτιμα γκιορτάνια* καὶ τοὺς ἀργυροῦς παφτάδες* τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν.

Ἡ καρδία ὅλων ἐβροντοκτύπα ἀνυπόμονος εἰς τὴν ἐγγίζουσαν μεγάλην καὶ ἱερὰν δι' αὐτοὺς στιγμήν. Κάθε ἄστρον, τὸ ὁποῖον προέκυπτεν ἀπὸ τὴν ῥάχην, ἐξελάμβανον ὡς τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως καὶ ἀνεκραύγαζον καὶ ἀνεπήδων οἱ νεώτεροι μετὰ χαρᾶς.

— Γιά το· ἐφάνηκε!

— Ἀμ ποῦ ἀκόμη!...

— Θ' ἀσπρίσῃ τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδῇς...

Κι' ἐπειράζοντο μεταξύ των καὶ διηγοῦντο εὐάρεστα ἀνέκδοτα καὶ οἱ γεροντότεροι παραμύθια διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρός.

— Γιά το! Γιά το! Ἐκεῖ ἔνε! ἐφώναξέ τις αἴφνης περιχαρής. Τῷ ὄντι πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνη φῶς λαμπάδος, τρεμοσβῆνον εἰς τοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν. Διέσχιζε τὴν σκοτίαν καὶ ἐπέρρι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πτε παρήγορον καὶ ἐλαφρὰν τὴν λάμψιν του πέριξ, ὡς ἡ ἰδέα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπει τὴν ὥραν ἐκείνην, διέλυσε τὰ ἄγρια σκότη τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη πέριξ συνεκέντρωσαν ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν των.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά !

Ἡ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὴν ῥάχην ἔντονος καὶ παρατεταμένη. Ἀναπαλλομένη ἔφθασεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀξέστων ἀκροατῶν ὅλων καὶ ἐπέχυσεν ἐπ' αὐτῶν γλυκύτητα καὶ συγκίνησιν.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά !

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἐντονωτέρα. Οἱ βλάχοι ὅλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμον τὸν σταυρόν των. Ὅλη ἐκείνη ἡ ἐκτεταμένη περιφέρεια ἦτο κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην εὐρύτατος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, ὠρὲ παιδιά !

Ἡ φωνὴ ἤχησεν ἐκ τρίτου. Συγχρόνως παρὰ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐφάνη ἀναλαμπὴ πυρολίθου καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν διεχύθη ἀνὰ τὴν ἔκτασιν βαρὺς βρόμος πυροβόλου. Ὁ ἱερεύς, ὀλίγον διαφέρων κατὰ τὴν παίδευσιν τῶν πέριξ ἀκροατῶν του, ἀφελὴς ὅπως αὐτοί, δοξολογῶν τὸν Θεόν του ὅπως καὶ οἱ ποιμένες καὶ οἱ ὁλοτόμοι καὶ οἱ ἀνθρακεῖς, μὲ τοὺς ὁποίους ἔζησε καὶ ἀνετράφη, ἔδιδεν ἀπ' ἐκεῖ πρῶτος, μετὰ τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ σύνθημα τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῆς χαρᾶς.

Εὐθὺς ὡσεὶ ὅλη ἐκείνη ἡ ἔκτασις κατείχετο ὑπὸ πολυαρίθμου στρατοῦ, παραμονεύοντος καὶ ἐπιπίπτοντος αἴφνης κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, πλεῖστοι ἐξῆλθον πυροβολισμοί, φωτίσαντες δι' ἀστραπιαίας ταχύτητος χλοαζούσας ῥάχεις, λαγκάδια* καθαρά, δένδρα καὶ καλύβας, πρόβατα καὶ μανδριά. Οἱ βλάχοι ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ μετέδιδον πρὸς ἀλλήλους τὴν εὐχάριστον εἴδησιν τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ὠρὲ ἀδέρφια !...

— Ἀληθινῶς ἀνέστη !...ἀληθινῶς ἀνέστη !...

— Ζῇ καὶ βασιλεύει, ὠρὲ μπρατίμοι*!...Ζῇ καὶ βασιλεύει !...

Ἤδη πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο κατὰ διαφόρους

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

διευθύνσεις· τὰ βλαχόπουλα ἔσπευδον προθύμως νὰ μεταφέρουν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ ἅγιον φῶς, ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως.

Μετ' ὀλίγον ὅλαι αἱ ῥάχεις, πεπληρωμέναι μικρῶν φώτων, ἐφεγγοβόλουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας, ὡς ἀδάμαντες πολυάριθμοι.

Ἀπὸ ἑκάστης καλύβης τὰ καριοφίλια* καὶ αἱ ἀσημοπιστόλαι ἤστραπτον καὶ ἐβρόντων καὶ αἱ σφαῖραι διεσταυροῦντο εἰς τὰ ὕψη συρίζουσαι. Τὰ ἐντὸς τῶν μανδριῶν πρόβατα ἐβέλαζον καὶ ἐπήδων φοβισμένα ἐκ τῶν κρότων· οἱ σκύλοι ὐλάκτουν, οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον καὶ ὅλη ἡ ἔκτασις ἦτο πλήρης συμμιγοῦς καὶ ἀκαταλήπτου θορύβου.

Ἡ ῥάχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦτο ἤδη κατάφωτος. Εἴκοσιν ἕως εἰκοσιπέντε βλάχοι, ἀσκεπεῖς, μὲ τὴν λαμπάδα ἀνημμένην εἰς χεῖρας, ἐγονυπέτουν πέριξ τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος ὄρθιος ἐκίνει τὴν λαμπάδα του ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ψάλλων τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», καταλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός, ὡς Θεὸς μέσῳ τῶν ἀστραπῶν τοῦ Σινᾶ.

1888.

Ὁ Κερκέζος*.

Ἰω. Κονδυλάκη.

Εἰς τοῦ Σαϊτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες* ποὺ ἔφερε τὸ Πανελλήνιον*. Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατής, καθήμενος, κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐλάμβαναν ὅπλα· ὁ δὲ Σαϊτονικολής, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν, ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν: «Καλορίζικο! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλῃ!» καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ· ἀλλ' ἐνῷ ἔφθασεν ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίασε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμεναν ἀκόμη τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δεκαπέντε καὶ περισσότεροι. Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς ὄλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπωθῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε.

Ἐπὶ τέλους εὑρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαϊτονικολή, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἤνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαϊτονικολὴς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός. Ἐσύ...εἶντα νὰ σοῦ πῶ ;

Ὁ Σαϊτονικολὴς ἤθελε νὰ εἴπῃ : «Ἐσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς ;» καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη· δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκραν, ὡς νὰ μὴ ἔβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαϊτονικολὴς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν· ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἥρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Μωρέ, τὸ πίστεψες αὐτὸ ποῦ σοῦπα Ἀνδρουλιό, κι' ἀφῆκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώναξε πρὸς αὐτὸν γελῶν διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὰ ξυπνητό. Γιάε*, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολή, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποὺ τὸν ἐπῆρε ἄλλος. Ἔχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ...κάνει κ' αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον· ἐμειδία μάλιστα τώρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλ' εἰς τὰ γαλανά του μάτια ἐκυλίετο ἕνα δάκρυ.

Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενής του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν :

— Μωρέ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχή, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιά ; Δὲ φτάνει ποῦ δὲ σοῦδωκε τουφέκι ὁ βιλάνος * ὁ Σαϊτονικολής,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀλλὰ σοῦκανε καὶ τέτοια προσβολάρα, καὶ σὺ ἐκόντεψε νὰ τοῦ πῇς σπολλάτη!

— Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ τὰ πάρουν οἱ καλοὶ καλοί. Αὐτὸς εἶνε καπετάνιος καὶ κατέχει *.

— Τὸν κακό του τὸν καιρὸ κατέχει.

— Κι' ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἶμαι κακουρές *, ἀνεμάθρωπος *, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός, μὲ ὀλίγον πεῖσμα, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

— Σώπα, λέω, καὶ τς ἄνδρες δὲν τσὶ ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα *. Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κιανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται κι' ὁ κόρακας τὴ φωνή του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι. Νὰ συλλογιστῇς σκιᾶς* τοὺς συγγενεῖς σου ποὺ τοὺς ντροπιάζεις.

— Μὰ ἤθελες δὰ νὰ μαλώσωμε γιὰ ἕνα τουφέκι;

— Ναί, γιατὶ ὅποιος δὲ μιλεῖ, τόνε θάφτουνε.

— Ἐγὼ ἔχω τὴν κακολαζαρίνα· ἄλλοι δὲν ἔχουνε μουδὲ καλαμομπιστόλα. Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαϊτονικολῆς καὶ μ' ἀπομούρισε *.

— Αὐτὴν τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾷς. Θὰ γενῇς ἀνεμπαίγνιδο * τοῦ χωριοῦ.

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχυνόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντακιανός *, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνάς, περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐζάρωναν τὰ στιβάνια *.

Ὡς νέος καὶ αὐτὸς καὶ ἄγαμος μάλιστα ἐπροσπάθει κάπως νὰ κομψεύεται, ἠγάπα τὸν χορὸν καὶ ἐγνώριζεν ἄπειρα δίστιχα καὶ τὰ περιπαθέστερα μέρη τοῦ Ἐρωτοκρίτου *.

Ἀλλὰ μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς ἐκ τούτου ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσαὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἅμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικάς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὕρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἦτο καὶ' ὑπερβολὴν θρῆσκος· ἐπροσκύνα ὅλα τὰ εἰκονίσματα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐκτελῇ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούῃ τὸν κώδωνα, νὰ φέρῃ φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, ν' ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῇ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἐλυπεῖτο δὲ διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῇ χρέη ψάλτου, ἀλλ' οὐχ ἧττον καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμῳδίαν. Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποίαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων καὶ ἡ κατασκευή του ἡ σχεδὸν καχεκτική καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχορεύθη, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χείλη των διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν καὶ ἐψιθύριζαν μεταξύ των μὲ μικροὺς σπασμωδικοὺς γέλωτας:

— Διάολε, ἀντρίτσι* τ' Ἀντρουλιό!

Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ὅταν φανερὰ ἔβλεπεν ὅτι τὸν ἐχλεύαζαν, δὲν ὠργίζετο, οὔτε ἐδυσθύμει· ἐνίοτε μάλιστα συνεμερίζετο τοὺς γέλωτας καὶ ἐπήδα δυνατώτερα τῶν ἄλλων ὡς διὰ νὰ διασκεδάζῃ περισσότερον τοὺς θεατάς. Δὲν γνωρίζω ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ καὶ παλικαρισμόν· τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐννοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν· καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστὰς καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολική του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία. Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι. Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἔπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνο τὸ σκαρί* του...Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἕνα τέτοιο **ἀντρίτσι**, ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του· ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νάστασις, καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει στὸ διάολο ἡ Τουρκιά! Τινὲς ἐξέφραζαν τὸν φόβον ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου· κάποιος δὲ ἐβεβαίωνεν ὅτι ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα, δι' ὃ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύριζα διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι. Ὡς εἴδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος ὁ Σαϊτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν περὶ αὐτοῦ ἰδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἐμνησικάκησε· μετά τινας ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὁπλαρχηγοῦ φράσιν.

Εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν* του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγκους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάκρος τριῶν πήχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ* τοῦ σαραντάπηχου τὸ τουφέκι! τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἤ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τὸν ἐπανεῖδαν, καὶ τὸ φέσι του ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξ ἅπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴ λαζαρίνα του. Τοὐλάχιστον ἐξησκεῖτο εἰς τὴν σκοποβολήν.

Ἀλλ' εἰς τὴν ἑπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μὲ πιάνει μπάλα*, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα; Πῶς τὸ κατέχεις*;

— Ἔχω τίμιο ξύλο.

— Ἀλήθεια;

— Ἔχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἅρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Λαπάθου *, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὡδήγησαν νὰ διαφύγωσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν. Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα ἐκεῖνο κι' ἐντὸς τῆς ὁμίχλης ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ἐγγύτατα ἕνα, φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

—Ἀπὸ δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾷς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ τὸ καλοσκεφθῇ, καὶ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον κατ' ἀρχὰς εἶχε νομίσει ὡς ἐθελοντήν, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μὲ τὴν λόγχην.

Ὄπισθεν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ ἦτο κρημνὸς στρωμένος μὲ χαλίκια· ἡ δὲ ἀπόστασις ἡ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιρκασίου ἦτο τόσῳ μικρά, ὥστε δὲν ἔλαβε καιρὸν νὰ στρέψῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὴν δολιχόσκιον λαζαρίναν. Ἡ λόγχη ἐπήρχετο κατὰ τοῦ στήθους του, ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς συγχρόνως ἐρρίπτετο εἰς τὸν κρημνὸν μὲ μίαν ἀναφώνησιν:

— Θεὲ Δημητρίου!

Καὶ μετὰ πατάγου, παρασύρων τοὺς χάλικας, κατεκυλίσθη εἰς τὸν κρημνόν, προπορευομένης μὲ τὸν μεταλλικόν της θόρυβον τῆς λαζαρίνας. Εἰς τὸ κάτω μέρος ἔμεινεν ἀκίνητος.

Ὁ Κιρκάσιος, ἀφοῦ ἐπί τινας στιγμὰς τὸν ἔβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα ἐζήτει μέρος διὰ νὰ κατέλθῃ μέχρις αὐτοῦ καὶ τὸν αἰχμαλωτίσῃ ἢ τὸν ἀποτελειώσῃ. Ἐπὶ τέλους εὗρε μονοπάτι καὶ ἤρχισε νὰ καταβαίνῃ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐκινήθη καὶ ὁ Ἀνδρουλιός. Ὁ Θεὸς τοῦ Δημητρίου εἶχε βοηθήσει τὸν νέον Νέστορα*, ὅστις μόνον ἀσημάντους τινὰς ἐκδορὰς καὶ ἐλαφρὰν ζάλην εἶχε πάθει. Ἀλλὰ μόλις ἐσηκώθη, ἠκούσθη πυροβολισμὸς καὶ μία σφαῖρα ἐπέρασε πλησίον του. Ἡ λαζαρίνα ἦτο ἐνώπιόν του καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ Ἀνδρουλιὸς τὴν ἥρπασεν, ἔρριψε ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πιάστραν* καὶ κράκ-κράκ! τὴν ἔστρεψε κατὰ τοῦ Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμὸς ἀντήχησεν εἰς τὴν χαράδραν καὶ ὁ Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι τῶν ποδῶν τοῦ Ἀνδρουλιοῦ νεκρός...

Τὴν ἐπιοῦσαν ἔξαφνα ἐνέσπειρε πανικὸν εἰς τὸ χωριὸ ἡ κραυγή: Τοῦρκοι! Κερκέζοι!...

Ὁ κόσμος ἔγινεν ἄνω κάτω: καὶ ἄλλοι μὲν ἔτρεχαν νὰ πάρουν τὰ τουφέκιά των, ἄλλοι νὰ προφυλάξουν τὰ παιδιά των, ἄλλοι ν' ἀποκρούσουν τὴν εἰσβολήν.

Ἀλλ' ἀντὶ Τούρκων καὶ Κιρκασίων, εἶδαν ἕνα μόνον Κιρκάσιον, ὅστις παραδόξως ἔφερεν ἐπ' ὤμου δύο τουφέκια, ἔνευε δὲ μακρόθεν καθησυχαστικῶς καὶ ἐφώναζεν ἑλληνιστί:

— Μωρ' ἐγὼ 'μαι! ἐγὼ 'μαι! Μὴ φοβᾶσθε!

Δύνασθε νὰ φαντασθῆτε τὸν θαυμασμὸν καὶ ἔπειτα τὴν εὐθυμίαν τῶν χωριανῶν, ὅταν ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀνδρουλιὸν ἐντὸς τοῦ κιρκασιανοῦ ἱματισμοῦ, ὁ ὁποῖος, σημειώσατε, τοῦ ἤρχετο ὀλίγον μακρὺς καὶ ὑπὲρ τὸ δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς, καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζαν τὸν καυκάσιον ἱματισμόν του, τοῦ ὁποίου τὸ στῆθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησαν τὸν καπετάνιον, τὸν Σαϊτονικολήν, καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὅπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων:

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὄχῃς τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολή.

Ὁ Σαϊτονικολὴς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὡραῖον καὶ ἐλαφρὸν ὅπλον. Ἀλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν εἶχε κάμει πρὸς τὸν Ἀνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην:

— Ὄχι, ὄχι. Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τὄχῃς.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἠρεμώτατα καὶ φυσικώτατα:

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος

1906.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

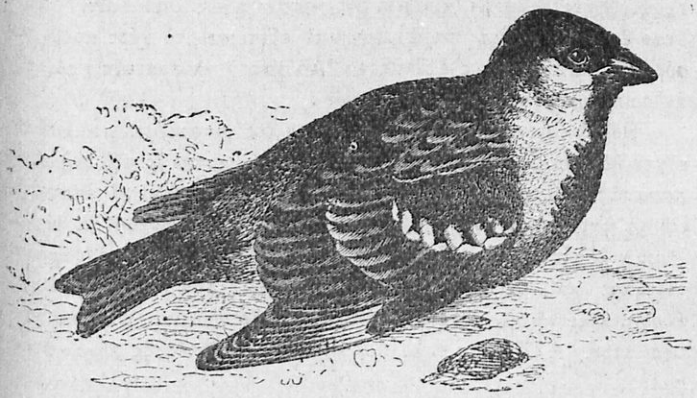

Μία ἐπίσκεψις.

Ἰ. Κονδυλάκη.

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χιονιᾶς ἤκουσα ἕνα μικρὸν θόρυβον, ὡς νὰ ἔρριπταν λιθάρια εἰς τὸ τζάμι τοῦ παραθύρου. Στρέφομαι καὶ βλέπω ἕνα σπουργίτην καθήμενον εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ παραθύρου. Ἐγνώριζα ἀπὸ ἀναγνώσεις ὅτι τὰ πτηνὰ κάνουν τοιαύτας ἐπισκέψεις ἐν καιρῷ χιονιᾶς, ἀλλὰ τὰς ἐθεώρουν ἀδυνάτους εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι τὰ πουλιὰ γνωρίζουν τὰ ἤθη καὶ τὸν χαρακτῆρά μας. Καὶ ἀντὶ ἀγάπης καὶ οἴκτου πρέπει νὰ περιμένουν, ἅμα πλησιάσουν ἄνθρωπον, ἐπίθεσιν μὲ ξύλον, μὲ ὅπλον, μὲ πέτραν ἢ μὲ λάστιχον. Ἀλλ' ἀληθῶς αὐτός μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ ράμφος του τὸ τζάμι ;. Τὴν ἀμφιβολίαν μου διέλυσε νέον ράμφισμα, τὸ ὁποῖον εἶδα. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεκίνησε καὶ μάλιστα, ἂν θέλετε, μ' ἐκολάκευσεν. Ὁ καημένος ὁ σπουργίτης μοῦ ἔκανε μίαν τιμητικὴν διάκρισιν, νὰ μὲ θεωρῇ ὡς ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω κακὸν καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν λυπηθῶ.

Ἐπλησίαζα σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον. Ὁ σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μικρὸν κίνημα ὀπισθοδρομήσεως. Ἔπειτα ἐστάθη καὶ μὲ ἠτένισε μὲ τὴν ἔντονον περιέργειαν, τὴν ὁποίαν ἔχει ἐνίοτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν. Ἀπεῖχα ἀπὸ τὸ παράθυρον δύο βήματα. Ὁ σπουργίτης ἐξηκολούθει νὰ μὲ παρα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τηρῇ. Ἔπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς, ὡς ὑπόκλισιν. Ἀλλ' ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἐξέτεινα τὸ χέρι πρὸς τὸν σύρτην, ὁ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

Ἔρριψα ψίχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη καθαρισθῆ ἀπὸ τὸ χιόνι, καὶ ἔκλεισα τὸ τζάμι καὶ τὸ παραπέτασμα· μετ' ὀλίγον δὲ εἶδα τὸν σπουργίτην νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ τρώγῃ λαιμάργως τὰ ψιχία. Ἀφοῦ δ' ἐτελείωσεν, ἔκαμε νέαν ὑπόκλισιν, ἔπειτα ἐρράμφισε τὸ τζάμι καὶ ἐκίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν, ὡς νὰ ἐπροσπάθει νὰ διακρίνῃ διὰ μέσου τοῦ τζαμιοῦ καὶ τοῦ παραπετάσματος. Ἀλλ' ὅταν ἐπλησίασα ν' ἀνοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

Ἔρριψα νέα ψιχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἔρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα ὑπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον. Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ λεπτὰ καὶ ὁ σπουργίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δὲ δισταγμοὺς ἐπήδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἐξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ πάτωμα ψιχία, ἀνήσυχος ὅμως πάντοτε καὶ ἕτοιμος νὰ πετάξῃ. Ἔπειτα μὲ ἕνα πτερύγισμα ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖόν μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετήρει, μὲ παρετήρει. Σχεδὸν πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις μειδιάματος. Ἀλλὰ μόλις ἐκινήθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὔτε καὶ ἐγὼ ἠδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοικτόν.

Ἐπερίμενα τὴν ἐπιοῦσαν, ἐπερίμενα καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ῥάμφισμά του εἰς τὸ τζάμι. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἔχουν τὴν χάριν ὅλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα Ἐκείνου, ὅστις συχνὰ τὰ ἀνέφερεν εἰς τὰς παραβολάς του. Ἀλλὰ δὲν ἦλθε.

1916.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης.

Ἀριστ. Π. Κουρτίδου.

Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης ἐγεννήθη τὸ 1745 εἰς τὰ Ψαρά. Ὁ πατήρ του εἶχεν ἰδικόν του πλοῖον καὶ ἦτο ἐμποροπλοίαρχος· ὠνομάζετο Ἀνδρέας Λεοντίδης· διότι τὸ οἰκογενειακόν των ὄνομα δὲν ἦτο Βαρβάκης. Βαρβάκης ὠνομάσθη πρῶτος ὁ Ἰωάννης διὰ τὸν ἑξῆς λόγον: Εἰς τὰ Ψαρά, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ νυκτώνῃ, ἐμφανίζονται ἄφθονα νυκτόβια πτηνὰ μὲ μεγάλα στρογγυλὰ προεξέχοντα μάτια, τὰ ὁποῖα οἱ κάτοικοι ὀνομάζουν ***βαρβάκια.*** Ὁ μικρὸς Ἰωάννης εἶχε μεγάλα, πετακτὰ καὶ κάπως ἀγριωπὰ μάτια, διὰ τοῦτο τὰ ὁμήλικά του παιδία, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπαιζεν εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, τὸν ἐπωνόμασαν ***βαρβάκι.*** Μὲ τὸν καιρὸν τὸ παρανόμι ἔγινε τὸ πραγματικὸν οἰκογενειακὸν ὄνομα καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπερρόφησε τὸν Λεοντίδην.

Γράμματα ἔμαθε πολὺ ὀλίγα, ὅπως ὅλοι οἱ θαλασσόβιοι νησιῶται τῶν χρόνων ἐκείνων· καὶ αὐτὰ τὰ ἔμαθεν εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου, κατὰ τὰ μακρινὰ ταξίδια, σχεδὸν μόνος του, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, χωριστὰ τὴν ἀνάγνωσιν, ἔπειτα ἀπὸ καιρὸν τὴν γραπτὴν ἀρίθμησιν καὶ ἔπειτα τὴν γραφήν.

Ἀπὸ μικρὸ παιδὶ ἐμβῆκε ναυτόπουλον εἰς τὴν ***γαλιόταν*** * τοῦ πατρός του· ἦτο δὲ ἀληθινὸς ***μοῦτσος*** *, χωρὶς κανὲν πλεονέκτημα ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ πλοιάρχου. Ἴσως τὸ ἔκαμεν ἐπίτηδες ὁ πατήρ του διὰ νὰ τὸν συνηθίσῃ ἀπὸ μικρὸν εἰς τὴν σκληραγωγίαν καὶ νὰ τὸν ἐξοικειώσῃ μὲ τὴν θάλασσαν. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν. Ὁ Ἰωάννης ἔγινε βαθμηδὸν λαμπρὸς θαλασσινός· ἀπεβιβάσθη εἰς τοὺς μεγάλους λιμένας τῆς Μεσογείου, τὸν ἔβρεξαν τὰ κύματα τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἐφόρτωσε σῖτον ἀπὸ τὴν Ἀζοφικήν· ἐταξίδευσε καλοκαίρι καὶ χειμῶνα.

Σιγὰ σιγὰ ἀνέβη ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς θαλασσινῆς ἱεραρχίας· ἀπὸ ναυτόπουλον ἔγινε ναύτης, ὑποπλοίαρχος, πλοίαρχος — ***καπετάνιος*** —, ἐμποροπλοίαρχος· ὡς ἐμποροπλοίαρχος ἔκαμνε μακρινὰ ἐμπορικὰ ταξίδια διὰ λογαριασμόν του, δίδων μερίδιον τῶν κερδῶν εἰς τοὺς συμπατριώτας του ναύτας τοῦ πληρώματος.

Ἡ γενναιότης του εἰς τοὺς κινδύνους, ἡ ἀντοχή του εἰς τὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κακουχίας, ἡ χαλυβδίνη θέλησίς του καί, ἀκόμη, ἡ ἐμπορική του ἰδιοφυΐα, ἡ προορατικότης του εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ ἄκρα τιμιότης του εἰς τὰς συναλλαγάς, κατέστησαν παντοῦ γνωστὸν τὸ ὄνομά του καὶ ὅλοι ἐτίμων τὸν Βαρβάκην ὡς τὸν πρῶτον Ψαριανὸν ἐμποροπλοίαρχον.

Ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας Αἰκατερίνα* εἶχε στείλει πράκτορας εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας διὰ νὰ ἐξεγείρουν τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐπανάστασιν.
—Ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ σηκωθῇ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, ἐκήρυττον οὗτοι, ἦλθεν ἡ ὥρα νὰ ἀναστήσετε τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν, νὰ στήσετε καὶ πάλιν τὸν Σταυρὸν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν!

Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐστέναζαν εἰς τὴν σκλαβιάν, ἠσθάνθησαν ἱερὸν ῥῖγος νὰ διατρέχῃ τὰς φλέβας των· ἡ ναρκωμένη ἐλπὶς ἐξύπνησε καὶ ἐσπαρτάρησε μέσα εἰς τὴν πονεμένην ψυχήν των. Ὤ! Ὁ ἅγιος πόθος τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους μὲ πρωτεύουσαν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων!... Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἡ φήμη ὅτι ῥωσικὸς στόλος ἐφάνη εἰς τὴν Μεσόγειον, τότε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἡ Στερεὰ καὶ ἡ Πελοπόννησος ἠλεκτρίσθησαν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.

Οἱ θαλασσομάχοι Ψαριανοὶ πρῶτοι ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ δὲ Βαρβάκης ἀπὸ τοὺς πρώτους μετεσκεύασε τὸ ἐμπορικόν του πλοῖον εἰς καταδρομικόν. Δὲν ἐχρειάζετο δὲ πολὺς κόπος πρὸς τοῦτο, διότι τὰ ἐμπορικὰ τῶν χρόνων ἐκείνων ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ ὀλίγον τι πολεμικά. Τότε τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἠρήμωνον Ἀλγερινοὶ πειραταί· οἱ δὲ Ψαριανοὶ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον εἰς ἕκαστον ταξίδιον νὰ μὴ συναντηθοῦν μὲ τοὺς φοβεροὺς ***κουρσάρους***** ἔπρεπε δὲ ἢ νὰ τοὺς νικήσουν, νὰ καταβυθίσουν τὰ πλοῖά των, νὰ «γεμίσῃ ἡ θάλασσα πανιά, ἀντένες καὶ κατάρτια», ὅπως λέγει τὸ δημοτικὸν ᾆσμα, καὶ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν δρόμον των, ἢ νὰ σφαγοῦν ἀγρίως, ἢ νὰ αἰχμαλωτισθοῦν καὶ νὰ συρθοῦν σκλάβοι εἰς τὴν Βαρβαρίαν* τῆς Ἀφρικῆς καὶ νὰ δουλεύουν χρόνους μακροὺς ἁλυσοδεμένοι. Διὰ τοῦτο τὰ Ψαριανὰ πλοῖα ἔπρεπε νὰ εἶναι στερεὰ καὶ γοργοκίνητα καὶ καλῶς ὡπλισμένα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ νὰ ναυτολογοῦν ναύτας ἱκανοὺς νὰ πολεμοῦν ὄχι μόνον μὲ τὰ κύματα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς πειρατάς.

Τὸ καταδρομικὸν τοῦ Ψαριανοῦ κατέστη μετ' ὀλίγον ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας· διότι ὁ Βαρβάκης ἦτο ἀτρόμητος καὶ τολμηρὸς καὶ ριψοκίνδυνος.

Ἦτο ὅμως καὶ κάτι περισσότερον: εὐγενὴς καὶ μεγάλη ψυχή· φοβερὸς μόνον εἰς τὴν ἔξαψιν τῆς μάχης, εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ μεγαλόψυχος πρὸς τοὺς ἡττημένους, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους.

Μετὰ μίαν ναυμαχίαν καὶ ἀπόβασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε συλλάβει πολλοὺς αἰχμαλώτους Ὀθωμανοὺς καὶ Ἰουδαίους, τὸ καταδρομικὸν ἔπλεε πρὸς τὰ παράλια τῆς Ἰωνίας. Εἶχεν εὐνοϊκὸν τὸν ἄνεμον καὶ ἀνοιγμένα ὅλα τὰ ἱστία καὶ διέσχιζε γοργὸν τὴν θάλασσαν, ἀφῆνον ὀπίσω ἀφρισμένας ὑγρὰς αὔλακας.

Ὁ Βαρβάκης ἀνεπαύετο κάτω εἰς τὸν θάλαμον τοῦ πλοιάρχου. Ἔξαφνα ἀκούει θόρυβον πολὺν καὶ φωνὰς εἰς τὸ κατάστρωμα. Ὑπέθεσεν ὅτι ἐφάνη ἐχθρικὸν πλοῖον, καὶ ἐτινάχθη ἀμέσως ἐπάνω. Καὶ τί βλέπει;

Ὅλους τοὺς γενναίους Ψαριανούς του ὡπλισμένους μέχρις ὀδόντων μὲ πιστόλια καὶ γιαταγάνια* καὶ πελέκεις, ἑτοίμους νὰ κατασφάξουν τοὺς σιδηροδεσμίους αἰχμαλώτους. Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ἐξέβαλλον ἀγρίας φωνάς, ἐσύροντο εἰς τοὺς πόδας τοῦ πληρώματος, ἐξώρκιζον, ἱκέτευον, καὶ ἠκούετο ἡ ἀπελπιστικὴ κραυγή, ἡ γοερὰ ἐπίκλησις ἀνθρώπων σφαζομένων:

— ***Τζὰν κουρταρὰν γιόκμου;*** (Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ νὰ γλιτώσῃ μιὰ ψυχή;).

Μέγας καὶ ἐπιβλητικὸς ἐμφανίζεται ὁ Βαρβάκης.

— Κανεὶς νὰ μὴ τολμήσῃ νὰ βάλῃ χέρι ἐπάνω εἰς αἰχμάλωτον! ἐπρόσταξε μὲ βροντώδη φωνήν. Εἰς τὸ δικό μου τὸ καράβι δὲν ἔχει κανεὶς τὴν ἄδειαν νὰ πειράξῃ ἄνθρωπον, εἴτε σκλάβος εἶναι εἴτε ἀλλόθρησκος!...

Οἱ ναῦται ἔμειναν διὰ μιᾶς ἀκίνητοι καὶ ἄφωνοι, μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, ὡς νὰ ἐπετρώθησαν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

— Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ἐξηκολούθησεν ἐντόνως, δὲν εἶναι πλέον ἐχθροί μας· εἶναι παραδομένοι· ἡ ζωή των κρέμεται ἀπὸ τὸν λαιμόν μου, καὶ δὲν θ' ἀφήσω τρίχα των νὰ πάθῃ. Ἂν τοὺς βγάλω ἐκεῖ ἔξω — καὶ ἔδειξε τὴν ξηρὰν τῆς Μυτιλήνης — καὶ λύσω τὰ δεσμά των καὶ τοὺς ὁπλίσω, τότε ὅποιος θέλει ἂς ὑπάγῃ νὰ πολεμήσῃ μαζί των· ἀλλὰ ἐγώ, ποτὲ δὲν θ' ἀφήσω ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου νὰ σφάξετε ἀόπλους ἀνθρώπους ὡς πρόβατα !...

Ὁ ἀτρόμητος Ψαριανὸς ἐξηκολούθησε νὰ ῥιψοκινδυνεύῃ τὴν ζωήν του ὑπὲρ πατρίδος. Καὶ ὅμως δὲν ἦτο ἀκόμη εὐχαριστημένος. Συχνὰ ἐβημάτιζε συλλογισμένος εἰς τὸ κατάστρωμα τοῦ ***βρικίου*** * του, ἐκοίταζε τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος κι' ἐψιθύριζε μὲ στεναγμόν :

— Ἄχ ! Νὰ εἶχα μία φρεγάδα * !

Καὶ τὸ βλέμμα του ἐφωτίζετο ἀπὸ ἡρωικὴν λάμψιν.

Τὰ πολεμικὰ τῶν ἐχθρῶν ἦσαν συνήθως μεγάλα τρικάταρτα καὶ εἶχον πολυάριθμον πλήρωμα καὶ μεγάλα τηλεβόλα, τῶν ὁποίων αἱ σφαῖραι ἔφθανον μακράν. Τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, ἦσαν, τότε, ***σακαλέβαι*** * καὶ μικρὰ ***βρίκια*** *, εἶχον ὀλίγους ἄνδρας καὶ μικρὰ τηλεβόλα. Πῶς ν' ἀντιπαραταχθοῦν κατὰ τῶν πλωτῶν ἐκείνων κολοσσῶν ; Πῶς νὰ συνάψουν ἐκ τοῦ συστάδην ναυμαχίαν : Μόνον μὲ τὰς ἐξαφνικὰς ἐπιθέσεις των, τὰς τολμηροτάτας, μὲ τὴν μεγάλην των εὐκινησίαν καὶ ταχύτητα κατώρθωναν νὰ τὰ βλάπτουν.

Μικρὸν ἦτο καὶ τὸ βρίκιον τοῦ Βαρβάκη. Πολὺ μικρὸν ἰδίως ὡς πρὸς τὰ μεγάλα τολμήματα, τὰ ὁποῖα ὠνειρεύετο. Ἡ μεγαλουργὸς τόλμη του εἶχεν ἀνάγκην μεγάλου πλοίου. Πωλεῖ λοιπὸν τὸ βρίκιον, συλλέγει καὶ ὅλην τὴν ἄλλην περιουσίαν του, ναυπηγεῖ ἓν μέγα τρικάταρτον πολεμικὸν καὶ τὸ ἐξοπλίζει εἰς τὴν ἐντέλειαν μὲ μεγάλα τηλεβόλα. Ἡ ***Φριγαδέλα*** — ὅπως ὠνόμασαν διὰ τὸ μέγεθός του μὲ θαυμασμὸν οἱ Ψαριανοὶ τὸ πολεμικὸν τοῦ Βαρβάκη — ἦτο ἠγκυροβολημένη εἰς τὸν λιμένα τῶν Ψαρῶν. Χυτή, ὡραία καὶ φοβερά. Δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ἐκπλεύσῃ εἰς τὸ πέλαγος, νὰ σχίσῃ τὰ κύματα, νὰ ζητήσῃ κινδύνους καὶ θριάμβους.

Ἀλλ' ἔξαφνα ἓν γεγονὸς καταποντίζει εἰς τὸν βυθὸν ὅλα τὰ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μεγάλα σχέδια τοῦ Βαρβάκη. Ὑπογράφεται εἰρήνη μεταξὺ τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁ πόλεμος παύει.

Τί νὰ κάμῃ τώρα ὁ θαλασσομάχος; Ἐμπορικὰ ταξίδια; Τὸ ὑπερήφανον τριίστιον δὲν ἦτο προωρισμένον διὰ τὰ πεζὰ ἔργα τῆς εἰρήνης· ἦτο ὡς ἀτίθασον ἄλογον, χρεμετίζον εἰς τὸν καπνὸν τῆς μάχης, ἀλλ' ἀκατάλληλον νὰ σύρῃ φορτίον. Ὁ Βαρβάκης ἐσκέφθη νὰ πωλήσῃ τὸ ὡραῖον πλοῖόν του εἰς τοὺς Ῥώσους.

Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔπρεπε νὰ τὸ φέρῃ εἰς τὸν Εὔξεινον Πόντον. Εἰρηνικὸς καὶ ἀβλαβὴς διασχίζει τὸ Αἰγαῖον πέλαγος,—τὸ θέατρον τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς μεγαλοψυχίας του,—παραπλέει τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν Τένεδον καὶ διέρχεται τὸν Ἑλλήσποντον.

Ἡ Ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις, ἅμα ἔμαθεν ὅτι εἰς τὴν Προποντίδα εἰσέπλευσε τόσον μέγα σκάφος, ὡπλισμένον ὡς πολεμικόν, μὲ πλοίαρχον μάλιστα τὸν Βαρβάκην, τὸν περιβόητον ἐπαναστάτην, δίδει ἀμέσως αὐστηροτάτην διαταγὴν νὰ κατασχεθῇ τὸ πλοῖον καὶ νὰ συλληφθῇ ὁ ἐπαναστάτης.

Ὁ Βαρβάκης κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν ῥωσικὴν πρεσβείαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ἡ Φριγαδέλα, ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ ἀτυχὴς Φριγαδέλα, ἐρρυμουλκήθη δεσμία, ὡς πολεμικὸν λάφυρον, εἰς τὸν Ταρσανάν, τὸν ναύσταθμον, ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου.

Ὁ δυστυχὴς Βαρβάκης!...ἔχασε τὸ πλοῖόν του, καὶ μὲ αὐτὸ ὅλην τὴν περιουσίαν του· ὀβολὸν δὲν εἶχε πλέον· καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ—διότι εἰς τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους οὐδ' αὐταὶ αἱ πρεσβεῖαι ἦσαν ἀσφαλεῖς—καὶ νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ κάτεργον*, ἢ εἰς τὰς φοβερὰς φυλακὰς τοῦ Γεδικουλέ*, ἢ μὲ μίαν πέτραν εἰς τὸν λαιμὸν εἰς τὰ κύματα τοῦ Βοσπόρου, ὅπως, ἀργότερα, ὁ ἡρωικὸς κλέφτης Ἀνδροῦτσος, ὁ πατὴρ τοῦ Ὀδυσσέως.

Εἰς τὴν ῥωσικὴν πρεσβείαν ὁ Βαρβάκης συνηντήθη μὲ Ῥώσους ἀξιωματικούς, τοὺς ὁποίους εἶχε γνωρίσει κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος· οὗτοι ἠγάπων καὶ ἐτίμων τὸν ἀνδρεῖον συναγωνιστήν των καὶ τὸν παρεκίνησαν νὰ ζητήσῃ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σωτηρίαν εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν προστασίαν τῆς αὐτοκρατείρας.

Ἀλλὰ πῶς νὰ ἐξέλθῃ ὁ πρόσφυξ ἀπὸ τὸ ἄσυλόν του, χωρὶς νὰ τὸν ἐννοήσουν οἱ κατάσκοποι, οἱ ὁποῖοι ἐπεριτριγύριζον νύκτα καὶ ἡμέραν τὴν πρεσβείαν; Ποῦ νὰ εὕρῃ πλοῖον πιστόν, τὸ ὁποῖον νὰ δεχθῇ νὰ τὸν παραλάβῃ; Καὶ πῶς νὰ πληρώσῃ τὸν ναῦλόν του; Καὶ τί θ' ἀπεγίνετο, ἀφοῦ τὸν ἀπεβίβαζε τὸ πλοῖον εἰς μίαν παραλίαν τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας;

Ὁ Βαρβάκης ἐξοικονόμησεν ὀλίγα χρήματα, διέφυγε τοὺς κατασκόπου, ἐπεβιβάσθη κρυφὰ εἰς ἓν πλοῖον διευθυνόμενον εἰς Ρωσίαν, ἔφθασεν εἰς τὴν Ὀδησσὸν καὶ ἐκεῖ ἐνεπιστεύθη πλέον τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ διὰ τὰ περαιτέρω.

Ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν ἔπρεπε νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν, ἀλλὰ χρήματα δὲν εἶχε. Καὶ ὁ Ψαριανὸς ἐπεχείρησε κάτι πρωτάκουστον καὶ ἡρωικόν, μαρτυροῦν τὴν ἀκαταδάμαστον θέλησίν του. Ἀπὸ τὴν Ὀδησσὸν μέχρι τῆς Πετρουπόλεως ἡ ἀπόστασις εἶναι περίπου τέσσαρας φορὰς ὅση ἀπὸ τὸ Ταίναρον μέχρι τοῦ βορειοτάτου ἄκρου τῆς Ἑλλάδος· καὶ τὸ φοβερὸν τοῦτο διάστημα διήνυσεν ὁ Βαρβάκης πεζός, καὶ μάλιστα ἀνυπόδητος. Διῆλθε δάση, λίμνας, ποταμούς, ἀπεράντους πεδιάδας, βυθιζόμενος εἰς τὰς χιόνας, ὀλισθαίνων εἰς τοὺς πάγους, κοιμώμενος εἰς τὸ ὕπαιθρον, πεινῶν, παγωμένος, κινδυνεύων νὰ κατασπαραχθῇ ἀπὸ λύκους... Ἐβάδιζεν, ἐβάδιζεν, ἐβάδιζε!... Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του ἐσχημάτισαν τυλώματα· ῥάκη ἔγιναν τὰ ἐνδύματά του· ἓν μόνον ἔμεινεν ἀκούραστον ἐντός του: ἡ ἀπόφασις.

— Ἐμπρός, ἐφώναζεν ἡ ἀδάμαστος ψυχή του, ἐμπρός! Καὶ πάντοτε ἐμπρός!

Καὶ ἡ ἀπόφασις ἐθριάμβευσε, καὶ ὁ πεζοπόρος μὲ τὴν χαλυβδίνην θέλησιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ῥωσίας.

Ἂς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον:

— Ὅταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἕνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα ῥάκη· πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; θὰ μ' ἔδιωχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι Ἕλληνες μ' ἐδάνεισαν φορέματα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακήν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλὰ εἰς τὸ Τσάρσκοε-Σέλο *, καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατόρισσαν· τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον τὰ ἔβγαζα καὶ ἐπήγαινα ἀνυπόδητος. Ἔδωκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν κι' ἐπερίμενα. Καμία ἀπάντησις. Ξανακάμνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον— πάντα πεζὸς καὶ πάντα ἀνυπόδητος—, πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω κι' ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιριά μου δὲν περιγράφονται. Ἔγραψα καὶ τρίτην ἀναφορὰν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου· ἔκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω κι' ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ' ἔπνιξεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ' ἕνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελὸς καὶ — ἤμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταριῶμαι τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσα, ποὺ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἕνας ἄνθρωπος ποὺ ἐπολέμησε γιὰ τὴ Χριστιανωσύνη κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄνθρωποι ποῦ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἕνας ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος σὰν ἄγγελος ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δεύτερος. Ὁ δεύτερος ἔνιωθε τὰ ἑλληνικά.

— Τί ἔχει αὐτὸς ὁ ξένος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο κατημό; καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσά μας; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμώνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς.

Κι' ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι' αὐτὸς τἄκουε μὲ προσοχὴ καὶ τἄλεγε ῥούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὅλο ἔλεγα ἐγὼ καὶ ὅλο ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος ἄνθρωπος ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μου, ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσην ὥραν. Ἔπειτα μ' ἐρωτᾷ, μὲ τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου* του :

— Πῶς λέγεσαι ;

— Καπετὰν Γιάννης Βαρβάκης, ἀπὸ τὰ Ψαρά.

Ἔβγαλεν ἕνα καταστιχάκι κι' ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὔριο στὴν Αὐλή. . . .

— Ὤ ! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

— Νὰ ἔλθῃς αὔριο· σὲ βεβαιώνω πὼς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλή μας αὐτοκρατόρισσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸ δρόμο τοῦ Τσάρσκοε-Σέλο*, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια, χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἶπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως μὲ ὁδηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστήν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατόρισσα.

Μὲ ἐμβάζουν σὲ μία μεγάλη αἴθουσα ποὺ ἔλαμπε στὸ βελοῦδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἕνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο μὲ χρυσῆ κορῶνα, ἐκάθουνταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατόρισσα. Καὶ σιμά της—ἄχ, Θεέ μου !—ἐστεκότανε ὁ ὑψηλὸς καὶ ὡραῖος ἄνθρωπος ποὺ ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλὰ ὄχι πολιτικὰ ντυμένος ὅπως τότε. ὄχι !, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στῆθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἦταν, ὅπως ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίφημος Ποτέμκιν*, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατόρισσας Αἰκατερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πὼς δὲν εἶμαι δειλός· πολλὲς φορὲς ἀντίκρυσα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἐκεῖ μ' ἔπιασε φόβος· ἄρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατόρισσα.

— Πάει, χάθηκες, καπετὰν Γιάννη, εἶπα μὲ τὸ νοῦ μου.

Ἀλλὰ ἡ αὐτοκρατόρισσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκοίταξε μὲ περιέργεια καὶ μὲ συμπόνεση· ἕνας αὐλικὸς μὲ γαλόνια μὲ πλησιάζει· ἤξευρε τὴν γλῶσσάν μας· μοῦ λέγει :

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῇς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἱστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Βαρβάκη ἐν τῷ Ζαππείῳ *.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γιὰ τὴ Φριγαδέλα μου, ποὺ ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ καὶ ὅλο μου τὸ ἔχει, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικό μου κρήμνισμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πεῖνα· γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ, τὸ προσκύνημα, ποὺ μὲ πόδια ματωμένα ἤλθα νὰ ζητήσω τὴν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατόρισσας καὶ τὴν ἀπελπισία μου γιατὶ ἡ πολυεύσπλαγχνη γιὰ ὅλους μόνον σὲ μένα φαινότανε ἄπονη... Καὶ ἐνῷ μιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιᾶς μου ἐξεχείλιζε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου ! . . .

Ἡ αὐτοκρατόρισσα εἶπε μερικὰ λόγια στὸν αὐλικὸν καὶ αὐτὸς μ' ἐπαρηγόρησε καὶ μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

— Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θὰ φροντίση γιὰ σένα· εἶσαι ἄξιος νὰ σὲ προστατεύση !

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρνουν χίλια ῥούσικα φλωριὰ γιὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρνουν καὶ κάτι ἄλλο : ἕνα χαρτὶ ποὺ μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύω στὴν Κασπία Θάλασσα χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρόν· γυρίζω εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δανεικὰ φορέματα καὶ ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρόν μου καὶ ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν.

Ἡ ἀπέραντος Κασπία Θάλασσα εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ πλῆθος καὶ τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἀλλ' ἡ ἁλιεία τότε εὑρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῆ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καὶ ἡμιβάρβαροι, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καὶ ἀτελῆ ἁλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως ὅπως τοὺς ἰχθῦς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. Ὅ,τι ἕως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγχώριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξυδερκές του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλλην, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικόν του πνεῦμα καὶ τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγίζουσαν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐννόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας Θαλάσσης ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτὰ εἴδη — χαβιάρια καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

παστὰ—καὶ νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καὶ μακρινὰ μέρη, καὶ ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέση μέγα καὶ ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρον χαβιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καὶ πολύτιμον ὀρεκτικὸν τὸ διαδεδομένον καὶ εἰς τὰς πέντε ἠπείρους—ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε καὶ ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καὶ γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευή του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιωρισμένη ἦτο ἡ διάδοσίς του. Ὁ Βαρβάκης, καὶ ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ταρίχευσίν του καὶ τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὗρεν εἰς τὴν Κασπίαν Θάλασσαν ἀντάξιον στάδιον. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του, καὶ τόσον πλούσιος ἔγινε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἠγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας Θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησε πολυτίμους ἁλιευτικοὺς καὶ ταριχευτικοὺς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ῥωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτήμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους»· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων· κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωή των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἠγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἠπείρους ἡ σωματεμπορία καὶ ἔπαυσεν ἐντελῶς ἡ πώλησις καὶ ἀγορὰ τοῦ «μαύρου κρέατος», μόλις πρό τινων δεκάδων ἐτῶν (τὸ 1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ῥωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπεδέχθη τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Σαράντα ἑπτὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπινα κτήνη ἔγιναν τέλος ἄνθρωποι. Ἡ κατάργησις τῆς δουλοπαροικίας ἐχαιρετίσθη ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον ὡς μέγα σημεῖον πολιτισμοῦ.

Ἀλλ' ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβιὰν ἑβδομήντα ἔτη πρωτύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους, καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος ὑπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν!...

Ὁ πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ηὔξανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Σινᾶ: κατασκευάζουν ἓν εἴδωλον καὶ χορεύουν μὲ τρελὰς ἐπιθυμίας ὁλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωήν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μειδίαμα εἰς τὰ ὠχρὰ χείλη τοῦ ἀρρώστου παιδίου. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον-πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἓν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μὲ τὴν Φριγαδέλαν. Ὅταν τὸ ὡραῖόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἔκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκάθισεν εἰς τὰ ῥηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. Ἂν ἐσηκώνετο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. Ὅλοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλην του ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον Ἅγιον τῶν Ψαρῶν.

— Ἅι-Νικόλα μου, ἐφώναξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, γλίτωσέ μου τὴ Φριγαδέλα μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὄμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλίμονον! Ἠναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἡ δυστυχισμένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βάθη τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη· καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἄργυρον, ὁμοιοτάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὡπλισμένην, ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέμετο πανεύμορφη

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Νικολάου μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτόν της νὰ πέσῃ δύο φορὰς εἰς τὰ ἐχθρικὰ χέρια!...

Ἔπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνήγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὁλοκλήρους ἐκκλησίας, ἔδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκεύασε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυχας.

Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ῥῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ῥωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμεφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφορτώνει ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖά του τὰ ἐμπορεύματά του, φορτώνει τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμεφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεὰν εἰς τὸ ὡρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς δευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχὰν ἦτο μία στενὴ βαλτώδης λίμνη. ἐν ἕλος σκορπίζον πέριξ μιασματικὰς ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὰ ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος* καὶ ἡ Αἰκατερίνα* ἡ Μεγάλη εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἕλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅτι δὲν κατώρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικάς του δαπάνας ἤρχισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσε τὸν βυθόν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφήν, καὶ ἀφ' ἑνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατέστησε πλευστὴν τὴν διώρυχα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἕνα ἄλλον ποταμόν. Ἔπειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχεον τώρα τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὅπου ἐσκόρπιζεν ἕως τότε τὸν θάνατον ἡ μολυσματικὴ δυσωδία. Κομψαὶ γέφυραι ἤνωσαν τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἄνδηρα τῶν ὀχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιάδας, ἔβλεπον νὰ διαβαίνουν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν διώρυχα πλοῖα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρινὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ ηὐλόγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ Ρωσικὴ Αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας Ἀστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

Ἀλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφήθη ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. Ὤ, ὄχι! Ἐσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρινὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἡρωικόν, τὸν κοσμοξακουσμένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... Ἡ μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτὰς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἵλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Λόγοι ὑγείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς Ἀζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταγανρόκ, ὅπως λέγουν αὐτὸ οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ Ἕλληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὁριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἑλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπῆρχε, καὶ οἱ Ἕλληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. Ὁ Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπῆ λιθόκτιστον ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν· καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ῥῖγος ἱερᾶς κατανύξεως —θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς— τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

Ὁ Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. Ὁλόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέβαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα, καί, ἐξοδεύσας ἐν ὅλῳ 600,000 ρούβλια*, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν Διάταγμα ὥριζε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἕλληνα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀρχιμανδρίτην εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἵδρυσε σχολεῖα διὰ νὰ μανθάνουν γράμματα τὰ παιδιὰ τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ῥάλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχούς, σπουδαστὰς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχὸν τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἢ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικήν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκεύη, ὅτι ἔστελλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς — πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνῃ καὶ μόνος του, — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχή της ἠσθάνετο ἀγαλλίασιν ὅταν τὸν ἔβλεπε πόσον ἁπλᾶ, χωρὶς πομπὴν καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον· ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλασίαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὡδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἔπειτα ἐκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμὸς ὁ συνδέων τὸν Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον». Ἡ γηραιὰ καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ ζεϊμπέκικο* γιαταγάνι*· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἥρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησε τὸ ὅπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρων Ὦ! Μὲ ποίαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλικαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον, καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: «Ἄχ! καημένα νιᾶτα!..»

Ἀλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὁρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατὸν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτι ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιομάχους Ἕλληνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμεφόδια καὶ χρήματα—καὶ μὲ ἐνθουσιασμὸν—καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην*.

Ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς χώρας, τὰς πυροπληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδία. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον —ἀτρόμητον εἰς τὸν καθῆκόν του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμὸν Γρηγορίου τοῦ Ε'*—ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των, καὶ ἔστειλεν 100.000 ρούβλια* πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγίνετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμὸς ἐπρόφθανον συχνὰ τὰ ἐχθρικὰ στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πεῖνα ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικόπαιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεινασμένους ὁλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὁλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἔφθασεν ἡ φοβερὰ εἴδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὑρίσκετο εἰς τὴν Βιέννην. Ἡ ἡρωικὴ νῆσος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἶχε καταστραφῆ ἐκ θεμελίων· πολλαὶ γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιστῶν εἶχε φονευθῆ εἰς τὴν μάχην ἢ εἶχεν ἀνατιναχθῆ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικοπαίδων εἶχον διασκορπισθῆ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίωμά του, οὔτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ῥωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως καταβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὁλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ μὲ τροφὰς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπον τῆς πανωλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, «ἡ ὁλόμαυρη ῥίχη», τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρὰ ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἱματοβαμμένα ἐρείπια καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβιβάσθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παιδία περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ῥακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους καὶ ἐμαδοῦσαν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς των καὶ ἐκτυποῦσαν τὸ στῆθός των μὲ ἀπελπισίαν. Πρὸς τὸ πέλαγος ἐστραμμέναι μὲ δακρύβρεκτα πρόσωπα, ἐπροσκάλουν ἄλλη τὸν ἄνδρα της, ἄλλη τὸν ἀδελφόν της, ἄλλη τὸν υἱόν της, τὰ ὀρφανὰ τὸν πατέρα των. Ἐγνώριζον ὅτι οὗτοι ἐκοίτοντο εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ἢ τοὺς εἶχον καταφάγει αἱ φλόγες, ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψουν, καὶ ὅμως τοὺς ἐφώναζαν καὶ ἄπλωναν πρὸς αὐτοὺς τὰ χέρια ὡς νὰ τοὺς ἐπερίμεναν !...

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρως τῆς ἀγαθοεργίας. Ἔνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας· τὸ εὐσπλαγχνικό του χέρι ἀκούραστον ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφάς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμεφόδια διὰ τὴν ἱερὰν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς ὀρφανίας» ὡμοίαζε μὲ ἅγιον ποὺ ἐπρόβαλεν ἔξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχιζε τὰ πλήθη τῶν δυστυχισμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον εἰς τὰς πληγωμένας καρδίας !...

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προβάλλει ἡ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρημωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν ποὺ θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικάς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη !

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πεῖναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς, μέσα εἰς τὰ ῥάκη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὐτὴ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη.

Ἡ Βουλή, ἤ, ὅπως τὴν ἔλεγαν τότε, τὸ «Βουλευτικὸν Σῶμα» συνεδρίαζεν εἰς τὸ Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φιλανθρωπικόν του ἔργον, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν τράπεζαν ἀρκετὸν ποσὸν χρημάτων διὰ νὰ ἱδρυθῇ καὶ διατηρῆται ἓν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

— Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἶπεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς Ἐπικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὁλομελείας τοῦ Βουλευτικοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἑξῆς πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη :

«Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα :

Ἐπειδὴ διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὑρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν καὶ ζωοτροφιῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἓν Κεντρικὸν Ἐθνικὸν Σχολεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσω τὸ ἔθνος μου, ἀφιερῶ ῥούβλια 300.000, τὰ ὁποῖα θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ Βασιλικὸν Ταμεῖον τῆς Μόσχας... ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν εἰς 30.000 γρόσια θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμίων ἐπιτρόπων... εἰς μισθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον....

Μὲ ὅλον τὸ σέβας

ὁ πρόθυμος πατριώτης

Ἰωάννης Βαρβάκης.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824».

Μετὰ τὴν ἐργασίαν τῆς ἡμέρας, ἀφοῦ ἔδρεξε μὲ τὸν ἱερὸν ἱδρῶτά του τὸ ὠργωμένον ἔδαφος, ὁ γεωργὸς μὲ εὐχαριστημένην συνείδησιν ὅτι ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπίτι του νὰ ξεκουρασθῇ. Καὶ ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακήν του ἑστίαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς Τεργέστην, διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην, καὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Αὐστρίας εἰς τὴν γραφικωτάτην ἔπαυλίν του, ἡ ὁποία ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.

Ἀλλὰ «ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει». Ὁ Βαρβάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανίδῃ τὴν δευτέραν πατρίδα του. Εἶχε σημάνει δι' αὐτὸν ἡ μοιραία ἐπίσημος ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ χείλη ψιθυρίζουν, ἐνῶ ἑτοιμάζεται νὰ πτερυγίσῃ ἡ ψυχή, τοὺς λόγους ποὺ λέγει ὁ ἑτοιμοθάνατος εἰς τὸ δημοτικὸν ᾆσμα:

«Ἀκούω φκιάρια νὰ χτυπᾶν, ἀκούω τσαπιὰ νὰ σκάφτουν
κι' ἀκούω καὶ τὰ σήμαντρα νὰ κράζουν τ' ὄνομά μου».

Τὸ ὄνομα τοῦ Βαρβάκη ἔκραξαν μὲ τὴν ἀπαράμιλλον καὶ μοναδικὴν μελῳδικήν των ἁρμονίαν αἱ καμπάναι τῆς Ζακύνθου. Εἰς τὸ μοσχοβολημένον νησὶ τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὡραίαν ψυχήν του ὁ Βαρβάκης, τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἑλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε καὶ τὸν ἔσφιγξεν εἰς τὴν ἀγκάλην του·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ἦτο πολὺ ψυχρόν, πολὺ βαρύ. Ἔμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχή!...

Ἡ Βουλὴ μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους.

Τὸ μνημόσυνον ἐκεῖνο δὲν ἦτο ἀπὸ τὰς ψυχράς, τυπικὰς ἱεροτελεστίας, εἰς τὰς ὁποίας ἄνθρωποι ἀδιάφοροι συναθροίζονται πέριξ ἑνὸς δίσκου κολλύβων. Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, μὲ συνοδείαν ῥόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πευκῶν, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἐξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἕνας ὁλόκληρος λαός, ἕνος εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰωνία του ἡ μνήμη!

Ἡ διαθήκη του ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὥριζε ῥητῶς καὶ αὐτολεξεί· «ὁ ἐνταφιασμός μου νὰ γίνῃ χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τελαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοὶ ποὺ εἶχαν διασκορπισθῆ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἡρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν, εἶχαν συνοικισθῆ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὔβοιαν, καὶ ἴδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά. Τὰς τελευταίας του στιγμὰς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας του ὁ ψυχορραγῶν Βαρβάκης, καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητήν του περιουσίαν ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἔθνος. Μὲ πολὺν ζῆλον ἐφρόντισε νὰ συλλέξῃ τὰ χρήματα καὶ νὰ τὰ καταθέσῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος ὁ φίλος τοῦ Βαρβάκη, φιλόπατρις Ἕλλην καὶ ἐθνικὸς εὐεργέτης καὶ αὐτός, ὁ Ἰωάννης Μπόζος. Σήμερον ἡ δωρεὰ τοῦ Βαρβάκη ὑπολογίζε-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ται εἰς 3.000.000 περίπου δραχμὰς καὶ δίδει ἐτήσιον εἰσόδημα 120,000 περίπου δραχμάς [1].

Ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρὶς τῷ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

1910.

---

[1]. Διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Βαρβάκη ἱδρύθη καὶ συντηρεῖται τὸ ἐν Ἀθήναις Βαρβάκειον* Λύκειον καὶ τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον τῶν Νέων Ψαρῶν.

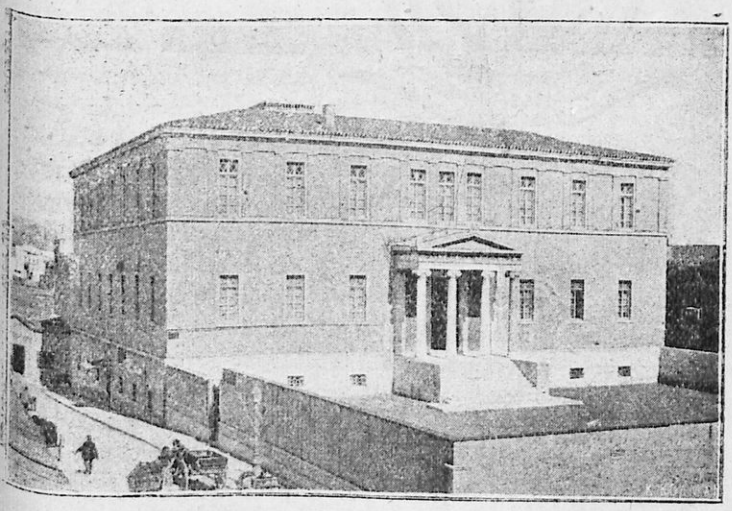

Τὸ Βαρβάκειον Λύκειον.

Οἱ ἀστακοί.

Ἀλ. Μωραϊτίδου.

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!

Εἶναι πολὺ φυσικὸν ἐμέ, ὅπου κατάγομαι ἀπὸ ἀστακοτρόφον νῆσον, νὰ μὲ συγκινοῦν βαθύτερον αἱ φωναὶ τῶν πλανοδίων πωλη-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῶν, οἱ ὁποῖοι πρωΐ-πρωΐ, τώρα τὴν Σαρακοστήν, περνοῦν ἀπὸ τὸ παράθυρόν μου, μὲ τὰ πανεράκια ὑπὸ μάλης, σκεπασμένα μὲ ἀρτίβρεκτον σακκόπανον καὶ βιαστικοὶ πάντοτε, γιὰ νὰ μὴ διαψευσθῇ ἡ βεβαίωσίς των ἴσως.

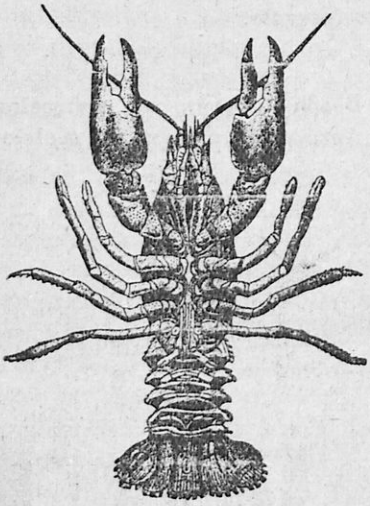

Καὶ φαντάζομαι τότε ἐγώ, ὁποὺ εἶμαι ἀπὸ ἀστακοτρόφον νῆσον, τὴν ἐκλεκτὴν αὐτὴν ἄγραν, οὐχὶ ἐπάνω εἰς τὲς πάγκες τῆς ἀθηναϊκῆς ἀγορᾶς, ξεπλυμένην μὲ τὰ γλυκὰ νερὰ τοῦ ὑδραγωγείου, ἀλλ' εἰς τὴν μοσχοβολοῦσαν ἀκτὴν τῆς νήσου μου, εἰς τὴν πρῷραν ἐπάνω τῆς ἁλιάδος, θέαμα μᾶλλον καὶ ὀσμὴν εὐωδίας ἢ ὀψώνιον.

Διαφόρου ἡλικίας καὶ μεγέθους, ἀπὸ ἐφήβων νεοσυλλέκτων, ἕως γηραιῶν στραταρχῶν, ἕνας ὁλόκληρος λόχος, ὅλοι ὡπλισμένοι—σὰν ἀστακοί—, ὅλοι ξεκουραζόμενοι, ὡς ἀπὸ μεγάλα στρατιωτικὰ γυμνάσια καὶ **εἰς ἀνάπαυσιν** ἤδη, ἐπάνω εἰς τὴν πρῷραν τῆς ἁλιάδος. Μὲ τὰ πόδια των τὰ ἀγκυλωτὰ καὶ γαμψώνυχα, δέκα ὁ καθένας, ὅλοι ἁρματωμένοι μὲ τὰ σελάχια* των τὰ ἀκανθώδη, μὲ τὲς πάλες* των, τὰ κουμπούρια* των, τὰ μαχαίρια των, τὰ γιαταγάνια* των. Καὶ ὅλοι θωρακοφόροι, μὲ ἕνα ἀκανθωτὸν θώρακα, περιβάλλοντα ἰσχυρῶς τὰ νῶτά των, μὲ τὴν οὐράν των τὴν ὀστρακοσκεπῆ, μὲ τὰς δύο ἀεικινήτους κεραίας ἐμπρός, μακρὰς ὡς δύο δόρατα, τὰ καπετανίσια μουστάκια των.

Κι' ἐκεῖνα τὰ χρώματα, τί μαγεία! Ὅλαι αἱ εὐγενέστεραι ἀποχρώσεις τοῦ πορφυροῦ· ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν τριανταφυλὶ μέχρι τοῦ βαθέος ἐρυθροῦ καὶ τοῦ κυανοῦ, τοῦ θελκτικοῦ ἐκείνου, τοῦ ἀνταυγάζοντος ἐπὶ τοῦ θώρακός των τὸν πόντον αὐτόν, τὰς ὑγρὰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ ὀστρακοδέρμου τούτου κατοικίας. Εἶπα, θέαμα μᾶλλον τερπνὸν ἢ ὀψώνιον...

— Ἀστακοί! Ἀστακοί! Ζωντανοὶ ἀστακοί!
Παρετήρησα ὅτι αἱ φωναὶ αὐταὶ τῶν πλανοδίων πωλητῶν ἀντηχοῦσι συνήθως κατὰ Παρασκευήν· διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν καταπλέει ὁ Τζὼν* ἀπὸ τὴν Σκῦρον.

Εἶναι δὲ ἡ Σκῦρος ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀστακοτρόφος νῆσος. Ἴσως θὰ ὑπῆρχε κανένας μῦθος τῆς ἀρχαιότητος, ἀπολεσθεὶς πλέον, ὅπου θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Κίμων, καθυποτάξας ποτὲ τὴν νῆσον ὑπὸ τὴν ἀθηναϊκὴν κυριαρχίαν, ἔπνιξεν ὅλους τοὺς ἀρχαίους τῆς νήσου κατοίκους, τοὺς ἀγρίους Δόλοπας, ἐνόπλους παραδοθέντας— καὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ σύγχρονοι ἀστακοί.

Κι' ἐξακολουθεῖ ὁ μῦθος: Ἐκεῖθεν διεδόθη τὸ ὀστρακόδερμον τοῦτο καὶ σκληρὸν καὶ τόσον ἀκριβὸν γένος εἰς ὅλας τὰς Σποράδας, εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους* καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἑλλάδος παράλια. Καὶ σήμερον ἁλιεύονται ἀστακοὶ εἰς ὅλας τὰς Σποράδας μεγάλοι καὶ θαυμαστοί. Εἰς δὲ τὴν Ὕδραν πολλάκις οἱ δύται μὲ τὰ χέρια τοὺς πιάνουν εἰς τὰ βαθύτατα τῆς νήσου ἐκείνης ὕδατα, κάτι ἀστακοὺς γηραλέους, μὲ γκρίφια* εἰς τὸν θώρακά των καὶ τὸν λοιπὸν ὁπλισμόν των, ἀληθινοὺς γεροκαπετανέους Δόλοπας.

Ἀλλ' εἰς τὴν Σκῦρον ἡ ἄγρα τῶν ἀστακῶν εἶναι πλουσιωτάτη. Εἰς τὴν παράμερον ἐκείνην θάλασσαν τῆς μοναχικῆς νήσου διαιτῶνται χιλιάδες χιλιάδων καὶ μυριάδες μυριάδων ἀστακῶν. Ὁλόκληρος στρατιά, ἰδίως συντάγματα ἐφήβων τρυφερωτάτων —καὶ μέχρις 100 δραμίων—, τῶν ὁποίων γίνεται μεγάλη ἐξαγωγὴ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Τόση ἐξαγωγή, ὥστε εἰς τὸν δημοτικὸν προϋπολογισμὸν τῆς νήσου ὑπάρχει ἰδιαίτερον κονδύλιον «ἐκ φόρου ἐξαγωγῆς τῶν ἀστακῶν».

Γίνεται δὲ ὡς ἑξῆς ἡ ἁλιεία τῶν ἀστακῶν ἐν Σκύρῳ:
Ἔχουν οἱ ἁλιεῖς ἐκεῖ ἐπίτηδες δίκτυα δι' ἀστακούς, μὲ μεγάλας ὀπάς, δι' ὧν συλλαμβάνονται τὰ γλυκύτατα αὐτὰ θαλασσινὰ εὐκολώτατα, τὴν ὥραν ὁποὺ ἐξέρχονται ***παγγενιά*** εἰς βο-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σκήν. Τὰ δὲ ὅπλα των ἐκεῖνα, τὰ πολλὰ καὶ δεινά, οἱ γαμψοὶ ὄνυχες καὶ αἱ ἄλλαι ἄκανθαι τοῦ θώρακός των χρησιμεύουν μόνον εἰς τὴν ἀσφαλεστέραν σύλληψίν των.

Κατόπιν τοὺς μανδρώνουν τοὺς αἰχμαλώτους των αὐτούς· τοὺς μεταφέρουν δηλαδὴ καὶ τοὺς ρίπτουν μέσα εἰς θαλασσίους μάνδρας, ὁποὺ ἐπίτηδες ἔχουν οἱ ἁλιεῖς εἰς τοὺς πλέον ἡσύχους ὅρμους τῆς νήσου, ἵνα διατηρῶνται ζωντανοὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἕως τῆς ἡμέρας ὁποὺ θὰ καταπλεύσῃ τὸ ἀτμόπλοιον.

Τότε τοὺς τοποθετοῦν μὲ προσοχὴν ἐντὸς καλάθων μεγάλων, τοὺς ὁποίους σκεπάζουν διὰ κλώνων σχοίνων ἢ ἄλλων χαμοκλάδων καὶ ἐπάνω ράπτουν τεμάχιον λινάτσας. Διὰ μέσου δὲ τοῦ καλάθου περνοῦν μίαν λεπτὴν ράβδον ἕως κάτω, ὥστε νὰ μένουν ἀκίνητοι ἐν τῷ καλάθῳ οἱ ἀστακοί. Καὶ οὕτω διατηροῦνται πολλὰς ἡμέρας. Φροντίζουν δὲ πάντοτε οἱ *μανάβηδες*, οἱ παρασκευάζοντες οὕτω τοὺς πρὸς ἐξαγωγὴν ἀστακούς, νὰ εἶναι πλήρεις οἱ κάλαθοι· ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει συμπληροῦν τὸν κάλαθον διὰ κλάδων ἐκ διαφόρων θάμνων. Τοῦτο δὲ διὰ νὰ μὴ ἀπομένῃ κενὸς χῶρος καὶ ἔρχωνται εἰς χεῖρας οἱ αἰχμάλωτοι ἐκεῖνοι ἀστακοὶ ἐντὸς τῶν καλάθων, ὅτε ἀλληλοκτυπούμενοι μὲ τὰς οὐράς των ψοφοῦν.

Ὅσοι τῶν ἁλιέων δὲν ἔχουν μάνδρας, κρεμοῦν ἐν τῇ θαλάσσῃ αὐτοὺς τοὺς καλάθους, τοὺς ἑτοίμους πρὸς ἐξαγωγήν, ὡς ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, μέχρι τοῦ κατάπλου τοῦ ἀτμοπλοίου.

Περιεργότατον εἶναι τὸ θέαμα, ὅταν ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας, ὅπου κρατοῦνται λυτοὶ οἱ αἰχμάλωτοι ἀστακοί, εἰσχωρήσῃ κανὲν ὀκταπόδι.

Εἶναι τοῦτο ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῶν ἀστακῶν. Αὐτὸς ὁ πάνοπλος, ὁ ἔχων τόσον βαρύτατον ὁπλισμόν, ὁ ἔχων θώρακα ἰσχυρότατον, μὲ ἀναριθμήτους ἀκάνθας ἐστιγμένον, καταλαμβάνεται αἴφνης ὑπὸ ἀνεξηγήτου δέους πρὸς τὴν θέαν τοῦ μαλακοῦ καὶ ἀόπλου ὀκτάποδος. Κάμνει βιαιοτάτας κινήσεις ἐντὸς τῆς θαλασσίου μάνδρας, ἀναταράσσων τὸ ὕδωρ, κινεῖ ἀπηλπισμένος τὰ πελώρια ἐκεῖνα μουστάκια του, σπαράσσει ἀστραπιαίως τὴν τόσον δεινῶς θωρακισμένην οὐράν του, καὶ τόσα ἅλματα αἰφνί-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δια κάμνει ἐντὸς τοῦ ὕδατος, ὥστε ἐπὶ τέλους διὰ ζωηροτάτων τιναγμῶν ἐκτινάσσεται ἔξω εἰς τὴν ξηρὰν ἐφαλλόμενος, ὅπως σωθῇ ὁ δυστυχὴς στρατάρχης.

Διότι ὁ εἰσχωρήσας εἰς τὴν μάνδραν του φοβερὸς ἐκεῖνος ἐχθρός του, μὲ τὴν πλαδαρὰν κατσούλαν * του, μὲ τὴν ὡς ζυμάρι ἐκείνην μαλακὴν σάρκα του, ἔχει τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ περισφίγγῃ τὸν καημένον τὸν ἀστακὸν μὲ τοὺς πλοκάμους του καὶ νὰ τὸν ψοφῷ, ὁ ὕπουλος ἐκεῖνος μαλθακὸς ἐχθρός.

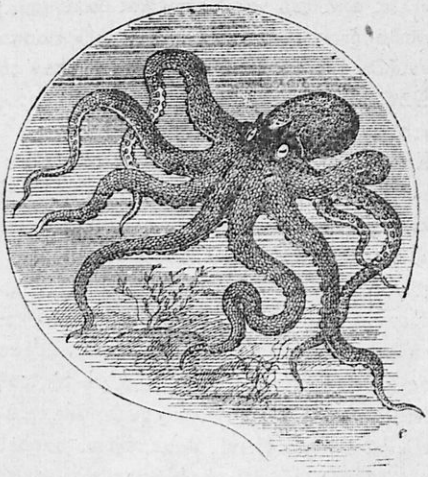

Μοὶ λέγουν οἱ ἁλιεῖς ὅτι τόσος εἶναι ὁ ἀπὸ τοῦ ὀκτάποδος φόβος τῶν ἀστακῶν, ὥστε καὶ ξηρὸν χταπόδι νὰ κρεμάσῃ κανεὶς ἔξαφνα μέσα εἰς τὴν ἀστακοδριθῆ ἐκείνην μάνδραν, ψοφοῦν πάραυτα ὅλοι οἱ ἀστακοί, μόνον νὰ ὀσφρανθοῦν τὴν βαρεῖαν ὀσμὴν τοῦ ὀκτάποδος, νομίζοντες τοῦτον ὡς ζωντανόν. Καὶ χύνεται καὶ χάνεται τότε τὸ φαγί των, εἰς ὑγρότατον χυλὸν μεταποιούμενον, καὶ ἀπομένει μόνον ἡ βαρεῖα ἐκείνη ἀποσκευὴ τοῦ ὁπλισμοῦ των.

1907.

Ἡ Πόλις.

Ἀλ. Μωραϊτίδου.

Τὴν εἶδον τόσας φοράς, τὴν εἶδον ἀπὸ γῆς καὶ ἀπὸ θαλάσσης. Καὶ τὴν ἐκαμάρωσα, ὡς καμαρώνουν αἱ νυμφαγωγοὶ τὴν νύμφην εἰς τὰς νήσους.

Καὶ εἶναι νύμφη ἡ Πόλις, νύμφη τῆς Ἀνατολῆς, νύμφη τοῦ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γένους. Νύμφη τοῦ κύματος καὶ τῶν ἀφρῶν, καὶ νύμφη τῶν κήπων καὶ τῶν λειμώνων· ἐπάνω εἰς τοὺς ἀφροὺς καὶ ἐπάνω εἰς τὰ ἄνθη. Ἐκεῖ ὅπου, ὄπισθεν πλατάνων καὶ κυπαρίσσων, εἰς τὰ χλοερὰ ἐκεῖνα τσαΐρια* ἀνελίσσεται ὅλη τῶν ἀνθέων της ἡ ποικιλία, ἀπὸ τοῦ ναρκίσσου καὶ ὑακίνθου, μέχρι τοῦ γιασεμιοῦ καὶ τῶν ῥόδων· ἐκεῖ ὅπου ὁ «δινήεις» Βόσπορος σχηματίζει τὰ παιγνιώδη ἐκεῖνα **ἀναφόρια** * του, ὅταν τὸ ρεῦμα τοῦ Εὐξείνου τὸ ὁλόδροσον ἔρχεται νὰ φιλήσῃ τοῦ Γένους τὴν νύμφην καὶ βασίλισσαν καὶ νὰ ἐπαναστραφῇ πάλιν μὲ ἑπτὰ ἑλιγμοὺς πρὸς τὰ Καβάκια*, ἵνα γυρίσῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ παιγνίδια του.

Τὴν εἶδον καὶ ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Ἀπὸ θαλάσσης, ἀναπαυομένην ὑπὸ τὰς ἀμφιλαφεῖς σκιὰς αἰωνοβίων πλατάνων, μὲ ὑψηλοὺς μαύρους δορυφόρους κύκλῳ, τὴν ὑψιτενῆ παράταξιν τῶν σιωπηλῶν καὶ ἀκινήτων κυπαρίσσων. Καὶ ἀπὸ ξηρᾶς, ἀναδυομένην ἐκ τῶν κυμάτων, τὴν ὥραν τὴν γλυκεῖαν τῆς αὐγῆς, μὲ ἕνα βαθύχρουν τεφρὸν πέπλον σκεπασμένην, τὸν ὁποῖον σιγὰ σιγὰ ὑπανεγείρει ἡ Ἀνατολὴ μὲ τὰς ροδίνους ἁβρὰς χεῖράς της, ἵνα ἀναφανῇ εἰς τὸν κόσμον τὸ ὑπερφυὲς θέαμα ναῶν καὶ παλατίων καὶ μιναρέδων*, ἀναμμένων, θαρρεῖς, ἐν θεατρικῇ φωταγωγίᾳ ἑορτῆς, εἰς τὰ ὑελώματα καὶ τοὺς χρυσοῦς ὀρόφους τῶν ὁποίων προσήναψε πυρσοὺς χαρᾶς ὁ ἥλιος· καὶ πλέουν τότε μέσα εἰς πέλαγος φωτὸς ἐξαισίως πανηγυρικοῦ συνοικισμοὶ ἀπέραντοι, λόφοι κεκαλυμμένοι μὲ κατοικίας, καὶ ἀκταὶ μὲ παλάτια βασιλικὰ καὶ μέγαρα ἀρχόντων.

Ἀφορμὴ τῆς κτίσεώς της ὑπῆρξεν ἓν ὄνειρον, μία ὀπτασία. Κι' ἓν ὄνειρον καὶ μίαν ὀπτασίαν ἐκληροδότησε, κτισθεῖσα, εἰς τὸ Γένος. Ἄγγελοι τὴν ἐζωγράφισαν καὶ ἄγγελοι ἐχάραξαν τὸ σχέδιόν της, τὸ ὁποῖον ἔκτοτε ὑπάρχει χαραγμένον μὲ χρυσᾶς γραμμὰς εἰς τὰ φυλλοκάρδια τοῦ Γένους.

Ἀλλ' ἀκούσωμεν τὸ ἀφελὲς Συναξάριον* τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, τοῦ οἰκιστοῦ καὶ κτίτορος τῆς Μητροπόλεως αὐτῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς τόσον ὡραίας, ἀλλὰ καὶ τόσον πολυπαθοῦς.

«Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ἤγουν εἰς τοὺς 316 χρόνους ἀπὸ Χριστοῦ, εἶδεν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος θείαν ὅρασιν, ὅπου τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπρόσταζε νὰ κτίσῃ πόλιν εἰς τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς καὶ νὰ τὴν ἀφιερώσῃ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου...

Λοιπὸν πρῶτον μὲν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, μελετῶν νὰ κτίσῃ ἐκεῖ τὴν πόλιν, ὅπου εἶδεν εἰς τὸ ὅραμα· ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ γίνῃ ἐκεῖ, τὸν ἐμπόδισε.

Καὶ πηγαίνει εἰς τὴν Χαλκηδόνα· τοῦ ἤρεσεν ὁ τόπος καὶ ἤρχισε νὰ κτίζῃ. Ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ δὲν ἤρεσεν· ὅθεν ἤρχοντο τινὲς ἀετοὶ καὶ ἐλάμβανον τὰ σύνεργα τῶν μαστόρων καὶ τὰ ἔρριπτον εἰς τὸ Βυζάντιον. Λοιπόν, βλέπων τοιοῦτον θαυμάσιον, ἀπῆλθεν ἐκεῖ καὶ τοῦ ἤρεσε πολλὰ ἡ θέσις τοῦ τόπου.

Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος.

Ἀλλὰ δὲν ἤξευρε πόσον μεγάλην νὰ τὴν κτίσῃ. Καὶ τὴν νύκτα πάλιν, εἶδεν ἄγγελον εἰς τὸ ὅραμα καὶ τὸν λέγει: «τὸ πρωί, ὅταν ἐξημερώσῃ, νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς· καὶ ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ἐκεῖ νὰ σημαδεύσῃς τὸν τόπον, νὰ βάλωσι τὰ θεμέλια».

Τὸ ταχὺ * λοιπὸν ἐπῆρε τὸν πρωτομάστορα, προστάζων αὐτὸν νὰ ἀκολουθῇ, καὶ ὅπου πατήσῃ, νὰ βάνῃ σημάδι. Οὕτως ἐπήγαινεν ὁ ἄγγελος ἔμπροσθεν καὶ μόνος ὁ βασιλεὺς τὸν ἔβλεπεν· καὶ ἐπεριπάτει ταχέως ἀκολουθῶν αὐτόν, καὶ τοῦ βασιλέως κατόπιν ἠκολούθει ὁ τέκτων, ἕως οὗ ἐγύρισεν ὅλον τὸν τόπον, ὁποὺ ἦτο Θεοῦ θέλησις νὰ κτισθῇ ἡ πόλις. Καὶ τότε τὴν ἄρχισαν.

Καὶ ἔβαλεν ἕνα γνωστικὸν καὶ πρακτικὸν ἄνθρωπον, Εὐφρατὰ καλούμενον, νὰ ἔχῃ αὐτὴν τὴν φροντίδα ἐπάνω του, νὰ γίνῃ τὸ ἔργον θαυμάσιον πολλὰ καὶ θεάρεστον, τοῦ ὁποίου ἔδωκε χρυσίον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἀναρίθμητον διὰ ἔξοδον· ὅστις ἦτο τόσον ἐπιδέξιος, ὁποῦ τὴ
ἔκαμε κατὰ πολλὰ ὡραίαν, ὡς ἔπρεπε, καὶ ἔγινεν ὁμοία τῆ
Ρώμης εἰς ὅλα τὰ κτίρια...»

Ἐπάνω εἰς ἑπτὰ λόφους τὴν ἔκτισαν, διὸ καὶ Ἑπτάλοφο
ὀνομάζεται. Καὶ μὲ διπλοῦν τεῖχος τὴν περιεχαράκωσαν, ὅπο
250 πύργοι μέχρι σήμερον ἵστανται [1], προκύπτοντες ὡς φάσματα
γεροντικὰ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τοὺς κισσοὺς καὶ τὰς δάφνας καὶ τὰ
ἀγριοσυκᾶς καὶ ἄλλα ἀειθαλῆ ἀγριόδενδρα, τὰ ὁποῖα ἔρποντα
ἀγαπητικῶς περιστέφουσι τὴν αἰωνίαν δόξαν των.

Ἐντὸς τῆς εὐρυτάτης ταύτης περιοχῆς ἔζη καὶ ἐκινεῖτο κα
ἀνέπνεεν ἡ βασίλεια * τῶν πόλεων, κυρίαρχος Ἀνατολῆς καὶ Δύ
σεως, εἰς διάστημα μακρότατον δώδεκα ὅλων αἰώνων, μὲ 450
σχεδὸν ῥύμας καὶ ἀγυιάς, μὲ τοὺς περιστύλους ἐκείνους Ἐμβό
λους* καὶ μὲ τὴν μεγάλην λεωφόρον τοῦ Μιλίου*, ὅπου ἐτελοῦντο
τόσον συχνὰ αἱ ἑορταὶ τῶν ἑορτῶν καὶ οἱ θρίαμβοι τοῦ Γένους
καὶ μὲ τόσας ἀγορὰς χαλκοπρατείων, ἀρτοπωλείων, ἀργυροπω
λείων, βλαττοπωλείων* κλπ. Ὑδραγωγεῖα, λουτρά, κρῆναι, ὀχετοί
μυλῶνες καὶ φοῦρνοι καὶ ἀποθῆκαι σιτηρῶν καὶ 19 κινστέρναι*
μεγαλοπρεπεῖς ὡς ὑπόγειοι ναοὶ μὲ
τοὺς μαρμαρίνους των κίονας, παντα
χοῦ διευκόλυνον τὴν ζωήν, ἐνῷ οἱ τρεῖς
λιμένες καὶ αἱ σκάλαι της ἐχρησίμευον
διὰ τὸ παγκόσμιον αὐτῆς ἐμπόριον.

Ψηφιδωτόν.

Ἀλλ' ὅ τι κυρίως καθωράϊζε τόσον
τὴν Πόλιν, ἦτο ἡ πληθὺς τῶν ναῶν της,
ὅλων ἀπὸ πολυδαπάνου ὕλης ἐκτισμέ-
νων, μὲ τοὺς λαμπροὺς στολισμούς των
ἐκ πολυχρώμων μαρμάρων καὶ τὰ ἔξοχα
ψηφιδωτά, οἱ ὁποῖοι, ὡς περιδέραιον
χρυσοῦν κατά τινα συγγραφέα, κατε-
στόλιζον τὴν εὐσεβῆ τοῦ Γένους Μη-
τρόπολιν, τόσον ἐντέχνως καὶ τόσον δε-
ξιῶς ὅλοι ἐκτισμένοι, ὥστε νὰ κινῶσιν εἰς θάμβος καὶ ἔκστασιν

[1] Ἴδε τὰς σχετικὰς εἰκόνας εἰς σελίδα 80.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸν ξένον, ἀπιστοῦντα, κατὰ τὸν Χρυσολωρᾶν*, ἂν δι' ἀνθρωπίνης τέχνης καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐτεχνουργήθησαν. Καὶ ἂν ἠγάλλετο καὶ ηὐφραίνετο, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, διὰ τόσα ἄλλα παμποίκιλα κάλλη ἡ βασίλειος Πόλις, ἐξόχως ὅμως ἀπὸ ὅλα ἠγάλλετο διὰ τοὺς οὐρανίους ἐκείνους ναούς της, ἐν οἷς ἀπηθανατίσθησαν οἱ δύο χρυσαῖ πτέρυγες τῆς Βυζαντινῆς Μούσης,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

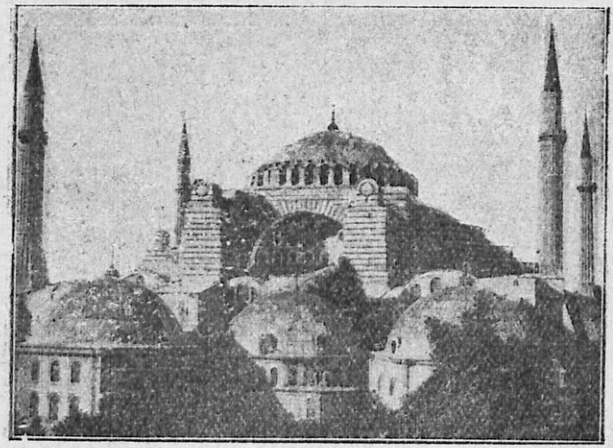

Ἡ Ἁγία Σοφία.

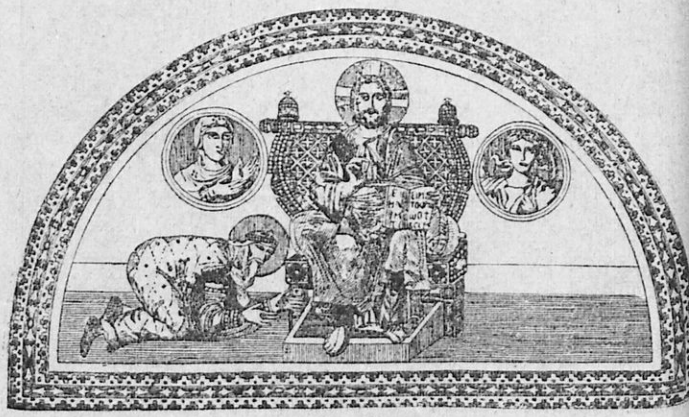

Ψηφιδωτὸν τοῦ νάρθηκος τῆς Ἁγίας Σοφίας.

(Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς Παντοκράτωρ ἐπὶ θρόνου. Εἷς αὐτοκράτωρ κρ σκυγεῖ αὐτόν. Ἑκατέρωθεν ἡ Παναγία καὶ ὁ ἀρχάγγελος Μιχαήλ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζωγραφική καὶ μουσική. Ἡμίσεια χιλιὰς ναῶν καὶ μοναστηρίων ὑπέθαλπε τὴν θρησκευτικὴν εὐλάβειαν τῶν εὐσεβῶν κατοίκων, ἐν οἷς πλὴν τῶν βασιλικῶν καὶ πατριαρχικῶν μεγάλων, πλὴν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐνοριακῶν, πάμπολλοι ἄλλοι ναοὶ ὑπῆρχον κοσμοῦντες τὰ παλάτια τῶν εὐγενῶν καὶ ἀρχόντων, συνήθεια σωζομένη ἔκτοτε εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους*.

Δύο βασιλικὰ παλάτια, τὸ Μέγα καὶ τὸ τῶν Βλαχερνῶν*, εἰς τὸν θρόνον τοῦ ὁποίου ἀνέβησαν 85 αὐτοκράτορες, καὶ παλάτια ἄλλων δεσποινῶν καὶ βασιλοπαίδων, συνεκέντρουν ὅλην τὴν πολιτικὴν τοῦ Γένους ζωήν, ἐνῷ πάμπολλα ἄλλα ἀγαθοεργὰ καταστήματα, νοσοκομεῖα, πτωχοτροφεῖα, γηροκομεῖα καὶ ξενῶνες ἐμαρτύρουν τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς ὃν εἶχε φθάσει ἡ Πόλις, κρατήσασα ἐπὶ 12 αἰῶνας τὰ σκῆπτρα τῶν γραμμάτων, τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, κέντρον πλούτου καὶ εὐζωΐας παγκόσμιον, χαράξασα διὰ χρυσῶν σελίδων τὴν ἐπικράτησίν της ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐν μακροτάτῳ χρόνῳ, διαστήματι αἰώνων τόσων, δι' ἀτελευτήτων θριάμβων δόξης καὶ νικῶν, ἰδοῦσα νὰ πέσουν καὶ νὰ τὴν προσκυνήσουν ἱππόται τῆς Δύσεως καὶ φυλαὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἰδοῦσα σειρὰν Φωκάδων καὶ Βουλγαροκτόνων εἰς τοὺς θρόνους της τοὺς χρυσοῦς, καὶ Χρυσοστόμους τόσους καὶ Φωτίους εἰς τοὺς ἀμβωνας τοὺς συντεφένιους της.

Ἀλλ' ἦλθε μία ἡμέρα κακὴ δι' αὐτὴν καὶ διὰ τὸ Γένος. Ἐξημέρωσεν ἕνα πρωὶ μαῦρος οὐρανὸς καὶ μαύρη μέρα. Μιὰ Τρίτη κακή, ὁποὺ ἐπάνω εἰς τὸ ξημέρωμα, ὅτε αἱ αὖραι τοῦ Βοσπόρου συνεκιρνῶντο ἡδονικῶς μὲ τὰς ποικίλας τῆς ἀνοίξεως εὐωδίας καὶ ἔπαιζον ἤδη χαροπῶς αἱ πρῶται τῆς ἡμέρας αὐγαὶ μὲ τῆς ἀπερχομένης σκοτίας τὰς πτέρυγας, καὶ ἰδοὺ φωνὴ κλαυθμηρά, φωνὴ κατάρας καὶ φωνὴ ἐλέους καὶ θρήνου ἠκούσθη ἔξαφνα, μέσα εἰς τὴν νίκην τῶν τελευταίων τοῦ Γένους προμάχων, ὡς θανάτου κραυγὴ ἀντηχήσασα ὕστερον ἀπὸ τόσων μηνῶν πολιορκίαν:

— Πῆραν τὴν Πόλη, πῆραν την!...

Οἱ πύργοι της, οἱ ἀήττητοι ἕως τότε, ἤρχισαν νὰ τρέμουν ὡς ἐν αἰφνιδίῳ σεισμῷ καὶ ἐπάνω εἰς τὰς ἐπάλξεις των ἤρχισε νὰ ἐπαναλαμβάνεται κατὰ σειρὰν ὡς ἐπῳδὸς φαρμακερά:

—Πῆραν τὴν Πόλη, πῆραν την!...

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

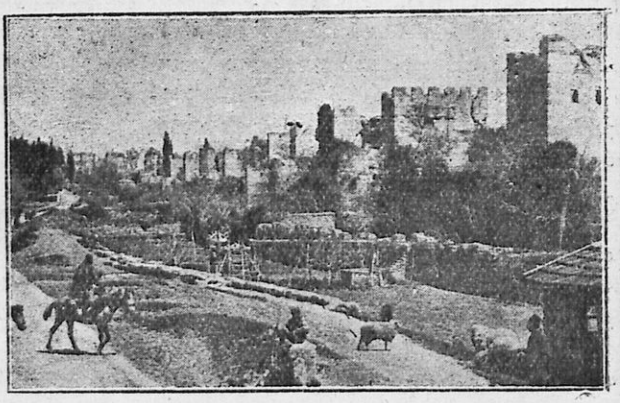

Τὸ τεῖχος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὅπως σώζεται σήμερον.

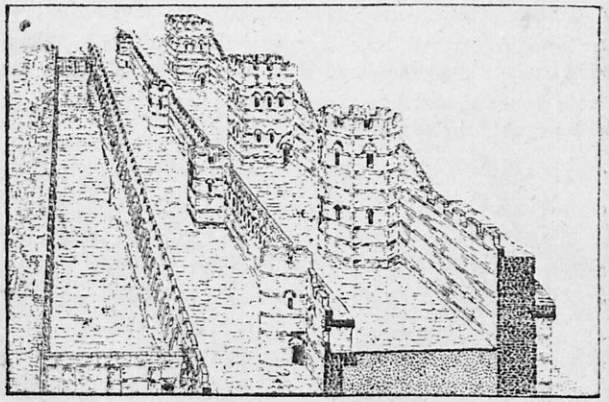

Ἀναπαράστασις τοῦ χερσαίου τείχους.

(Ἀριστερὰ ἡ τάφρος, ἥτις ἐγέμιζε μὲ νερόν, δεξιὰ αἱ δύο σειρ[illegible] τῶν τειχῶν μὲ τοὺς πύργους καὶ τὰς ἐπάλξεις των).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Συγχρόνως βοὴ συγκεχυμένη καὶ γόοι καὶ κοπετοὶ φθάνουν ἀπὸ τὸ βάθος πέραν ἀπὸ τὰς συνοικίας ἕως εἰς μίαν πύλην ἔνδοξον, πύλην ἡγιασμένην, ὅπου ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος θρῆνος καὶ ἐχύθη τὸ περισσότερον αἷμα ἀπὸ τὸ ἄνθος τοῦ Γένους. Ἐκεῖ αἴφνης φαρμακερὸν παράπονον διακόπτει τοὺς λυγμοὺς καὶ τοὺς θρήνους: — Δὲν ὑπάρχει κανένας χριστιανός, νὰ πάρῃ τὴν κεφαλήν μου; Ἦσαν οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

Μετὰ τοῦτο σιγὴ νεκρική!

«Κι' ὁ Ἀμηρὰς* εἰσέβηκε στὴν Πόλη καβαλάρης».

«Τῇ δευτέρᾳ δὲ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, λέγει ὁ χρονογράφος, εἰσελθὼν ὁ Μεχεμέτης*, περιώδευσε τὴν πόλιν καὶ ἦν ἡ πᾶσα ἄοικος, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε κτῆνος, οὔτε ὄρνεον κραυγάζον ἢ λαλοῦν ἐντός... Καὶ ἦν ἰδεῖν τὴν ἅπασαν πόλιν ἐν ταῖς σκηναῖς τοῦ φουσάτου*, τὴν δὲ Πόλιν ἔρημον, νεκρὰν κειμένην, γυμνήν, ἄφωνον..

1907.

Μικρὴ τραγῳδία.

Παύλου Νιρβάνα.

Ἤμαστε στὴν Κρήτη ἀκόμα, κι' ἐγὼ ἤμουνα ἕνα μικρὸ κοριτσάκι, τόσο δά! Ἕνα πρωὶ ἡ μάνα μου εἶχε δουλειά, μιὰ ὥρα μακριὰ ἀπ' τὸ χωριό μας, κι' ἔπρεπε νὰ φύγῃ ὅπως κι' ὅπως.

— Κοίταξε, μοῦ λέει, ἐγὼ θὰ φύγω καὶ θὰ σ' ἀφήσω μοναχή σου στὸ σπίτι. Τὰ μάτια σου τέσσερα. Πρῶτα πρῶτα νἄχῃς στὸ νοῦ σου τὰ κλωσσόπουλα, μὴν κατεβῇ ὁ ἀετὸς καὶ μᾶς τ' ἁρπάξῃ· νὰ μὴν κουνήσῃς, κακομοίρα, καθόλου ἀπὸ σιμά τους. Κι' ἄλλο ἕνα πρᾶμα· πρόσεχε νὰ μὴν ἀνεβῇς στὸ ντουλάπι καὶ φᾷς τὸ γλυκό, γιατὶ ἀλίμονό σου, συφοριασμένη! Ὁ πατέρας σου ἔχει βάλει μέσα ποντικοφάρμακο γιὰ νὰ ξεκάνῃ τὰ ποντίκια. Μιὰ κουταλιὰ νὰ φᾷς, χάθηκες, κακομοίρα.

Αὐτὰ μοῦ εἶπε ἡ μάνα μου, μοῦριξε καὶ μιὰ ἄγρια ματιὰ καὶ βγῆκε βιαστικὴ ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐγὼ τὰ χρειάστηκα. Πρώτη φορὰ εἶχα βάλει τέτοια σκοτούρα στὸ κεφάλι μου. Κατέβηκα στὴν αὐλή, μάζεψα γύρω μου τὴν κλῶσσα καὶ τὰ κλωσσόπουλα καὶ τὰ τάιζα μὲ ψίχουλα, κοιτάζοντας ποὺ καὶ ποὺ μὲ τρομάρα τὸν οὐρανό. Πολλὲς φορὲς εἶχε κατεβῆ ὁ ἀετὸς καὶ μᾶς ἄρπαξε στὰ νύχια του κότες καὶ κοτόπουλα.

Ἐκεῖ ποὺ καθόμουνα καὶ λαχταροῦσα, νά σου δυὸ κορίτσια, φιλενάδες μου, μπουκάρανε* στὴν αὐλή.

— Ἐδῶ κάθεσαι, μωρή; μοῦ λένε. Τώρα ποὺ λείπει ἡ μάνα σου, πᾶμε νὰ κουνηθοῦμε πέρα στὸν πλάτανο.

Ὁ πλάτανος μὲ τὴν κούνια ἤτανε ἔξω ἀπ' τὸν αὐλόγυρο κι' ἐγὼ φοβόμουνα νὰ τὸ κουνήσω μακριὰ ἀπ' τὰ κλωσσόπουλα. Μὰ ὁ πειρασμὸς δὲν μ' ἄφηνε. Καλοσυλλογίσθηκα λίγη ὥρα, οἱ φιλενάδες μου μὲ τραβοῦσανε ἀπὸ τὸ φουστάνι, καὶ στὸ τέλος μιὰ ἰδέα μοῦ κατέβηκε στὸ ξερό μου. Παίρνω ἕνα σπάγκο, δένω ἕνα ἕνα τὰ κλωσσόπουλα ἀπὸ τὰ ποδαράκια τους, κι' ὕστερα ὅλα μαζὶ τὰ δένω στὸ πόδι τῆς κλώσσας. Ἔτσι, εἶπα μέσα μου, δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ τὰ σηκώσῃ ὁ ἀετός. Οἱ φιλενάδες μου σαστίσανε μὲ τὸ μυαλό μου καὶ τραβώντας με μὲ γέλια καὶ χαρές, πήγαμε στὴν κούνια.

Νὰ μὴ σᾶς τὰ πολυλογῶ, ἐκεῖ ποὺ κουνιόμουνα, ἀκούω ἕνα φροῦ-φροῦ στὸν ἀέρα μὲ χίλιες δυὸ ψιλὲς τρομασμένες φωνοῦλες. Καὶ τί βλέπω; Ἀνατριχιάζω ποὺ τὸ συλλογίζομαι ἀκόμα. Ὁ ἀετὸς ἀνέβαινε φτερουγίζοντας στὸν οὐρανὸ καὶ σέρνοντας στὰ νύχια του τὴν κλῶσσα μὲ ὅλα τὰ κλωσσόπουλα μαζί, κρεμασμένα τὸ ἕνα κάτω ἀπ' τὸ ἄλλο.

Αὐτὰ ἀνεβαίνανε κι' ἐγὼ ἔπεφτα κάτω στὸ χῶμα λιγοθυμισμένη. Οἱ φιλενάδες μου τρομάξανε κι' ὅπου τὶς πιάσῃς.

Σὰν ἤρθα στὸν ἑαυτό μου, δὲν ἤθελα πιὰ τὴ ζωή μου. Γύρισα στὸ σπίτι, ἔπεσα ἀπάνω στὸ σοφὰ* κι' ἄρχισα τὰ κλάματα καὶ τ' ἀναφιλητά. Ἔκλαιγα τὰ κλωσσόπουλα κι' ἔκλαιγα καὶ τὸν ἑαυτό μου.

Μέσα στὰ κλάματά μου, συλλογίστηκα τὸ φαρμακωμένο

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γλυκό. Νὰ φάω μιὰ κουταλιά, εἶπα μέσα μου, νὰ πεθάνω, νὰρθῇ ἡ μάνα μου, νὰ μὲ λυπηθῇ. Ἄλλο δὲ γίνεται. Μιὰ καὶ δυό, κατεβάζω τὸ βάζο ἀπ' τὸ ντουλάπι καὶ τρέμοντας ὁλάκερη, καταπίνω μιὰ κουταλιά. Σταύρωσα τὰ χέρια μου καὶ περίμενα τὸ θάνατο.

Πέρασε μισὴ ὥρα καὶ δὲν εἶχα πεθάνει. Θὰ ἤτανε λίγο τὸ φαρμάκι, συλλογίστηκα. Παίρνω καὶ δεύτερη κουταλιά, τίποτα. Καὶ τρίτη, τίποτα. Ἔτσι κι' ἔτσι ἀποφασισμένη εἶμαι, εἶπα μέσα μου. Πρέπει νὰ τελειώσω. Πῆρα τὴν ἀπόφαση καὶ ἄδειασα ὅλο τὸ βάζο.

Πέρασε μιὰ ὥρα, δυὸ ὧρες, τρεῖς, τίποτα. Οὔτε κόψιμο δὲν μὲ πείραξε....

Ἀπάνω ποὺ περίμενα τὸ θάνατο, νά σου κι' ἡ μάνα μου! Μὲ βρίσκει μέσα στὰ κλάματα.

— Ποῦνε ἡ κλῶσσα, μωρή, μὲ τὰ κλωσσόπουλα;

Τσιμουδιὰ ἐγώ. Ἔκρυψα τὸ κεφάλι μου στὴν ποδιά μου κι' ἔκλαιγα ἀπαρηγόρητα.

Τὸ μάτι τῆς μάνας μου πέφτει τότε στὸ βάζο τοῦ γλυκοῦ.

— Καὶ τὸ γλυκό, θεοσκοτωμένη, ποῦ εἶναι; Τώρα νὰ σοῦ δείξω ἐγώ!

Καὶ μ' ἁρπάζει ἀπ' τὴν κοτσίδα.

Τότε πέφτω στὰ γόνατά της καὶ τῆς λέω ὅλη τὴν ἱστορία τῆς κλώσσας μὲ τὰ κλωσσόπουλα.

— Καὶ τὸ γλυκό, μωρή, μοῦ λέγει ἄγρια, γιατί τὄφαγες;

— Τὄφαγα γιὰ νὰ φαρμακωθῶ, τῆς λέω. Κι' ἀκόμα δὲν πέθανα. Γιατί βιάστηκες, μανούλα, νὰ γυρίσῃς;

Ἡ μάνα μου, καλή της ὥρα, ἡμέρεψε μονομιᾶς. Στὴν ἀρχὴ ἔμπηξε τὰ γέλια. Ὕστερα μὲ πῆρε στὴν ἀγκαλιά της, κι' ἄρχισε τὰ κλάματα. Κλάψαμε κι' οἱ δυό μας, σφικταγκαλισμένες ὥρα πολλή, χωρὶς νὰ ξέρωμε τὸ γιατί.

1910.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σκλαβιά.

Παύλου Νιρβάνα.

Ἡ σκηνὴ σ' ἕνα μόλον * τοῦ λιμανιοῦ τοῦ Πειραιῶς.

— Φλώρια! Καρδερίνες! Φλώρια!...

Μαζὶ μὲ τοὺς πλανοδίους διαλαλητὰς τοῦ ἐμπορίου τῆς κοιλίας— μπουρεκάκια, σπανακόπιτα, λουκουμάδες, μουστοκούλουρα, ρ παιδιά!—ὁ μορτάκος μὲ τὸ κλουδὶ ἐπουλοῦσε πρὸς τὸ πολύχρω μον καὶ πολύμορφον ἀνθρωπομάζωμα τοῦ λιμανιοῦ—παλίρροια ἀνθρωπίνην ἀπὸ κάθε καρυδιᾶς καρύδι—ἐπουλοῦσε τὸ ἰδανικόν τὸ τραγούδι, τὴν ποίησιν. Ὁ μικρὸς πουλολόγος ἤξευρε πολ καλά, ὅτι «οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνον ζήσεται ἄνθρωπος», καὶ πρέπε νὰ τὸ ἤξευρεν, ἢ νὰ τὸ ἐμάντευε τοὐλάχιστον, διὰ νὰ ἐπιμένῃ νὰ πουλῇ τὸ μελαγχολικὸν τραγούδι τῶν φτερωτῶν σκλάβων κοντὰ στοὺς λουκουμάδες, τὰ μπουρεκάκια καὶ τὶς σπανακόπιτες.

— Φλώρια! Καρδερίνες! Φλώρια!...

— Πόσο τὶς δίνεις, βρὲ παιδί, τὶς καρδερίνες;...

— Τρεῖς δεκάρες, μπάρμπα, τρεῖς δεκάρες καὶ μ' ἐγγύησι. Πάρε ἀφέντη, νὰ σὲ ξυπνάῃ τὸ πρωί...

— Δὲν κάνει δυὸ δεκάρες;

— Ἂν θὲς νὰ πάρῃς τὴ βραχνιασμένη;

—Βραχνιασμένη ξεβραχνιασμένη, δὲν μὲ πειράζει! Δόσε μο μιά...

Ὁ μισόκοπος ἄνθρωπος, μὲ τὰ ξενικὰ ροῦχα καὶ τὰ κουρα σμένα χαρακτηριστικὰ—κάποιος ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας ποὺ πλημ μυρίζουν τὸ λιμάνι—ἔβγαλε τὸ κομπόδεμα ἀπ' τὸ ζουνάρι του ἔδωκε δυὸ δεκάρες στὸ παιδὶ καὶ πῆρε στὰ χέρια του τὴν καρδε ρίνα.

Τὴν ἐκράτησε λιγάκι ἐλαφρὰ ἐλαφρὰ στὰ δάκτυλά του, τὴ ἐχάιδεψε πονετικά, τὴν ἐκοίταξε καλὰ καλὰ φέρνοντας τὸ ἀνή συχο κεφαλάκι της μπροστὰ στὰ μάτια του, σὰν νὰ τῆς εἶπε μυ στικὰ ἕνα γλυκὸ λογάκι, καὶ ὕστερα, τινάζοντάς την ἐλεύθερ ἀπάνω στὴν παλάμη του, τὴν ἄφησε κι' ἐπέταξε, καμωνόμενο τάχα πῶς τοῦ εἶχε ξεφύγει ἀπὸ τὰ χέρια του.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

—Βρὲ τὸ ἄτιμο τὸ πετούμενο!... τὸ εἶδες ἐκεῖ;...

Ἀπὸ μέσα του ὅμως ἐφαίνετο καταχαρούμενος ὁ παράξενος ἄνθρωπος, καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ὁρκισθῇ κανείς, πὼς αὐτὸ ποὺ ἔγινε δὲν ἦτο καθόλου τυχαῖον. Ὁ ξένος, χωρὶς ἄλλο, εἶχεν ἀγοράσει τὸ πουλὶ γιὰ νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴ λευτεριά του. Ἂν ἐπροσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ τὸν σκοπόν του, τὸ ἔκαμεν, ἴσως, γιατὶ ἦτο παραπολὺ εὐγενικός, ὥστε νὰ θεατρίσῃ τὸν ἑαυτόν του μὲ μελοδραματικὰ κινήματα. Καὶ θὰ μποροῦσε νὰ ὁρκισθῇ κανεὶς πὼς ἔτσι ἦτο τὸ πρᾶγμα, ἂν τὸν ἔβλεπε μὲ τί λαχτάρα ἀκολουθοῦσε τὸ φτερούγισμα τῆς καρδερίνας στὸν ἐλεύθερο ἀέρα, ἕνα φτερούγισμα τρελό, μὲ μουδιασμένα φτερά, ποὺ τὴν ἔφερεν ὡς τὸ κατάρτι ἑνὸς καϊκιοῦ, σαστισμένη ἀκόμη ἀπὸ τὴν ξαφνικὴ χαρά της.

—Βρὲ τὸ ἄτιμο τὸ πετούμενο, πῶς μοῦ ξέφυγε!

Ἀπὸ μέσα του ὅμως ἔλεγε, χωρὶς ἄλλο, ὁ πονηρὸς ὁ γεροντάκος:

—Κάνε τὴ δουλειά σου, πουλάκι μου, καὶ μὴ σὲ μέλει!

Δυὸ μορτάκια, ποὺ κάνανε τοὺς βαρκάρηδες δίπλα, ἐπήδησαν μέσα στὸ καΐκι, μ' ἕνα σάλτο.

—Νά το, ρέ, τὸ ἀφιλότιμο! Ἀπάνω στὸ πινὸ* ἀκούμπησε...

—Πέτα τὸ σακάκι σου ρέ, νὰ τὸ φέρῃς κάτω. Δὲ βλέπεις πὼς εἶναι μουδιασμένο;

Ὁ ἐλευθερωτὴς δὲν μπόρεσε νὰ κρυφθῇ πιά. Ὥρμησεν ἄγριος πρὸς τὴν ἄκρη τοῦ μόλου καὶ φώναξε, κουνώντας τὰ χέρια του κατὰ τὸ καΐκι.

—Κάτω, ρέ! Βρωμόπαιδα. Δικό σας εἶναι τὸ πουλί; Ἐγὼ τ' ἀγόρασα, ἐγὼ θέλω νὰ τ' ἀφήσω. Ὁρίστε μας! Κάτω γρήγορα, γιατὶ σᾶς τσάκισα τὰ παΐδια...

Καί, ἀφοῦ εἶδε τὸ πουλὶ νὰ τινάζῃ τὰ φτερά του καὶ νὰ σχίζῃ χαρούμενο τὸν ἀέρα, ἐπῆρε πάλι τὸ δρόμο του, μουρμουρίζοντας:

—Βρωμόπαιδα! Ἀγκαλά, μέσα στὴ λευτεριὰ γεννηθήκανε. Δὲν ξέρουνε τί θὰ πῇ σκλαβιά...

1915.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σκύλος σωτήρ.

Παύλου Νιρβάνα.

Ἐπὶ τοῦ τορπιλλισθέντος[1] γαλλικοῦ ἀτμοπλοίου «Ἐρνὲστ Σιμὸν» ἐτοξίδευε γηραιὰ κυρία ἐντελῶς τυφλή, ἔχουσα ὡς μόνον συνοδόν της ἕνα πιστὸν σκυλάκι, ἐκλεκτοῦ γένους, ἀλλ' ἰδίως ἐκλεκτῆς ψυχῆς.

Ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ ἀπόπλου τοῦ ἀτμοπλοίου οἱ ἐπιβάται του ὑπεβάλλοντο εἰς τακτικὰ ναυαγοσωστικὰ γυμνάσια. Ἐγυμνάζοντο δηλαδὴ πῶς ἐν στιγμῇ κινδύνου νὰ κανονίζῃ καθένας τὴν ἐνέργειάν του, ν' ἀνευρίσκῃ τὸ σωσίβιόν του, νὰ γνωρίζῃ πρὸς ποίαν λέμβον θὰ διευθυνθῇ κλπ., ὥστε ν' ἀποφεύγεται κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ἡ ἐπακολουθοῦσα εἰς παρομοίας περιστάσεις καταστρεπτικὴ σύγχυσις.

Ἡ τυφλὴ κυρία παρηκολούθει, φυσικά, καὶ αὐτὴ ψηλαφητὰ τὰ σχετικὰ γυμνάσια, ἀκολουθουμένη πάντοτε ἀπὸ τὸ σκυλάκι της. Καὶ βεβαίως μὲν δὲν ἐπερίμενε μεγάλα πράγματα ἀπὸ μίαν προπόνησιν εἰς τὰ τυφλά, παρηκολούθει ὅμως τὰ γυμνάσια μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, εἰς ἐνδεχομένην στιγμὴν κινδύνου, κάποιος χριστιανὸς θὰ εὑρίσκετο νὰ τῆς δώσῃ χεῖρα βοηθείας.

Ἡ μοιραία ὅμως στιγμὴ ἐπῆλθεν, ἀλλ' ἡ χεὶρ τῆς βοηθείας δὲν παρουσιάσθη ἀπὸ πουθενὰ πρὸς τὴν δυστυχισμένην γυναῖκα. Κατὰ τὴν πρόσκρουσιν τῆς τορπίλλης καὶ τὸν ἐκραγέντα πανικόν, ἡ τυφλὴ εὑρέθη καὶ αὐτὴ ἔξαλλος εἰς ἕνα διάδρομον τοῦ κύτους. Μία ἀνθρωπίνη φωνὴ ἠκούσθη τότε πολὺ πλησίον της. Ἀπετάθη πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς φωνῆς:

— Σῶστέ με, κύριε, εἶμαι ἡ τυφλή...

Ἡ ἰδία φωνὴ ἠκούσθη πάλιν, σβηνομένη τώρα εἰς μίαν ταχεῖαν φυγήν:

— Καθένας γιὰ τὸν ἑαυτό του, κυρία μου. Ὁ Θεὸς γιὰ ὅλους!

Ἡ τυφλή, ἀπολιθωμένη εἰς τὴν θέσιν της καὶ ματαίως ψηλα-

---

[1]. Κατὰ τὸν τελευταῖον παγκόσμιον πόλεμον.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

φῶσα μέσα εἰς τὸ σκότος, ἔνιωσεν ἔξαφνα τὸ σκυλάκι της νὰ τὴν τραβᾷ ἀπὸ τὸ φουστάνι. Ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν πιστόν της σύντροφον καὶ τὸν ἠκολούθησεν. Ἦτον, ἄλλως τε, καὶ τὸ μόνον ποὺ τῆς ἀπέμεινε νὰ κάμῃ,

Συρομένη ἔτσι στὰ τυφλά, ἐπέρασε διαδρόμους, ἀνέβη κλίμακας, ἔφθασεν εἰς τὸ κατάστρωμα. Ἔξαφνα τὸ σκυλάκι ἔπαυσε νὰ τὴν σύρῃ πλέον καὶ ἄρχισε νὰ γαβγίζῃ χαροπά, ὡς νὰ τῆς ἔλεγεν:
—Ἐφθάσαμεν, ἀγαπητή μου κυρία. Σῶσε τώρα τὸν ἑαυτόν σου!... Πράγματι, ἡ τυφλὴ κυρία εὑρίσκετο ἐμπρὸς εἰς τὴν λέμβον, ὅπου ἦτο ὡρισμένη ἡ θέσις της. Τὸ σοφὸν ζῷον δὲν εἶχε παρακολουθήσει ματαίως τὰ γυμνάσια! Καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν πεῖράν του, ἀντὶ τῆς κυρίας του. Ἕνα χέρι τότε ἅρπαξε τὴν τυφλὴν καὶ τὴν ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν λέμβον, ἑτοίμην νὰ καθελκυσθῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἡ τυφλὴ εἶχε σωθῆ!

Ὁ σωτὴρ της ὅμως; Κατὰ τὴν τρομερὰν στιγμὴν τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης δὲν ἐλιποψύχησεν εἰς τὰ στήθη τῆς εὐγενοῦς δυστυχισμένης. Ἀνεζήτησε, ψηλαφῶσα καὶ πάλιν τριγύρω της, τὸν σωτῆρά της, ἀλλὰ δὲν τὸν εὑρῆκε.
—Τὸ σκυλί μου, τὸ σκυλάκι μου! ἐφώναξε μὲ λυγμούς.
— Δὲν εἶναι ὥρα γιὰ σκυλιά! τῆς ἀπήντησε μία ἀγρία φωνή. Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε τώρα!...
Ἡ τυφλὴ ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ σωθῇ χωρὶς τὸν σωτῆρά της.
—Τότε ἀφῆστε με καὶ μένα! ἐξηκολούθησεν ὀλολύζουσα σπαρακτικῶς. Ῥίχτε με στὴ θάλασσα! Δὲν θέλω νὰ σωθῶ!...

Κάποιος ὅμως ἀγαθὸς ἄνθρωπος τὴν εὐσπλαγχνίσθη, εἰς τὴν στιγμὴν ποὺ ἡ εὐσπλαγχνία εἶναι κενὴ λέξις. Εὑρῆκε πρόχειρον τὸ σκυλάκι μέσα εἰς τὰ πόδια του, τὸ ἅρπαξεν ἀπὸ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ ἐπέταξεν εἰς τὴν σανίδα τῆς σωτηρίας. Καί, ἐνῷ ἐκεῖνο ἐπηδοῦσε τρισευτυχισμένον εἰς τὰ γόνατα τῆς κυρίας του, τρισευτυχισμένη κ' ἐκείνη ἔσκυψε, τὸ ἔσφιξεν εἰς τὰ στήθη της καὶ οἱ δύο ἀγαπημένοι—ὁ ἄνθρωπος καὶ ὁ σκύλος—ἐσώθησαν μαζί.

1917.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπέου Διὸς καὶ αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Ἀδριανοῦ.

Γρ. Ξενοπούλου.

Εἰς τὸ Ζάππειον* μᾶς ἑλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται αἱ δέκα ἓξ ἐκεῖναι στῆλαι, αἱ ὁποῖαι μακρόθεν, ὅπως ἵστανται μεμονωμέναι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς

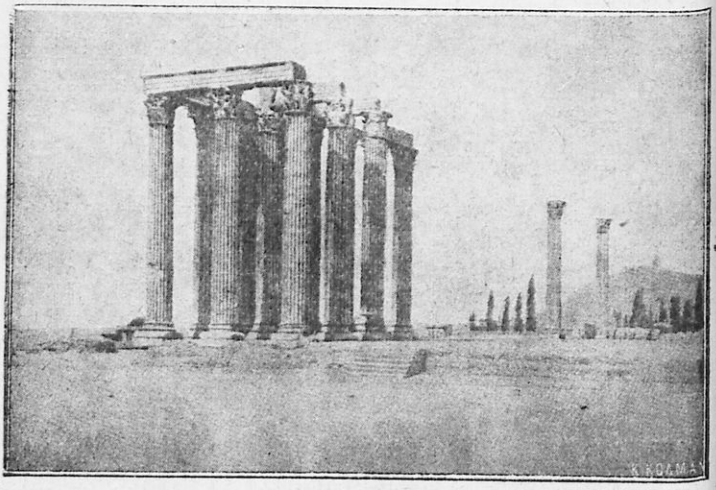

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα...

Τί θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φανταστῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἓξ κίονες, ἐνῷ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν, καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσαῖος αὐτὸς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἓξ αὐτῶν κιόνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται «*μέγας μεγαλωστί*», ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ῥιφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, εὑρίσκονται κατὰ γῆς τὸ ἓν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως ὅταν ῥίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἠλλοίωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσην ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοϊβόδας * τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἕνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἀλλὰ πόσαι δὲν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καὶ καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεταί τις μόνον βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τὴν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ!

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποῖα γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του,—ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς—ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἓξ αἰῶνες ὁλόκληροι διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἱππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος * ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ῥωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ. Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐ
Σμύρνης ῥήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον ο
Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, ο
κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺ
ἰσχυροὺς δεσπότας, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Κα
ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιόθεν διὰ τὴν λατρείαν το
Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ
Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τ
ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεύς, ὁ προσφέ
ρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν
ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν Ἀθηναίων!

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικο
νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος
αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των ὅσον οὐδεὶ
ἄλλος. Μεγαλοπρεπής, φιλόκαλος, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανὸς με
τέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωσε νέαν αἴγλη
καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτη
αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περ
κλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις
ἀλλὰ καὶ νέα ἱδρύθη παρ' αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια
Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέα
ταύτης συνοικίας, ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτ
ἔκτασις, ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ ἔρημος σχεδὸν τέως κα
μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύ
των περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαυ
λεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλοτε μεγαλοπρεπὲς ἔργον
σωζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴ
τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους
τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος δι
νὰ ἑνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος
καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὅρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψὶς ἢ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τὰς στήλας τοῦ Ὀλυμπιείου. Εἶναι μία μεγάλη ἄψίς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἓξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο

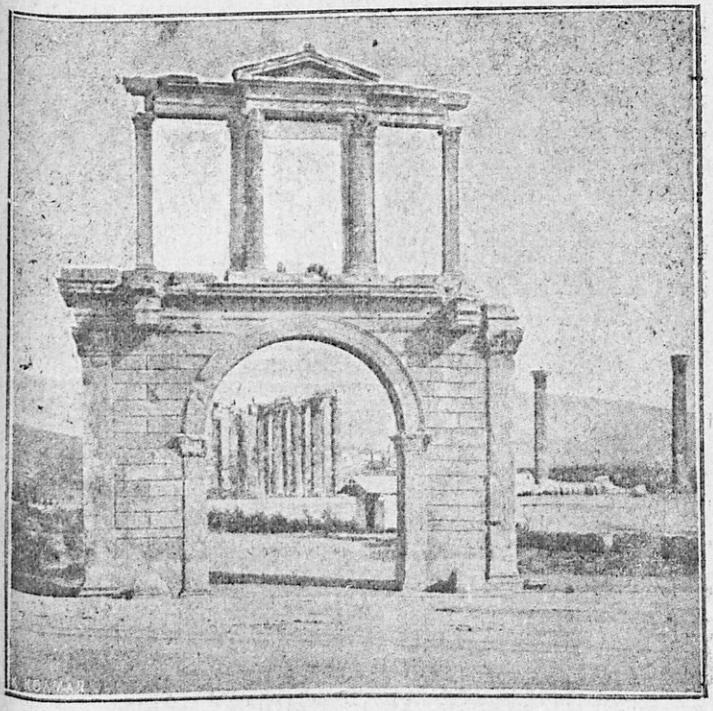

Ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ

διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ ἐπιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας—ἄλλοτε κλειστὰς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν,—καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν:

Αἵδ' εἰσ' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις

δηλαδή: αὗται ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως· εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

Αἵδ' εἰσ' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις

δηλαδή: αὗται ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὄχι τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἱστάμενος παρὰ τὸν ὅρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπιείου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσάν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἡ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὡραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον!

1899.

Αἱ χελιδόνες.

Γρ. Ξενοπούλου.

Τὰ πρωινὰ κελαδήματα, τὰ χαιρετίζοντα τὸν ἥλιον καὶ δοξολογοῦντα τὸν Πλάστην, ἀντηχοῦν ἀπό τινος ζωηρότερα, πολυπληθέστερα... Ἡ συναυλία των μὲ εὐφραίνει κάθε αὐγήν, ὅταν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὸ παράθυρόν μου. Ἀπέναντι ἔχω ἓν δένδρον ὑψηλόν, τοῦ ὁποίου οἱ κλάδοι τώρα ἤρχισαν νὰ φουντώνουν καὶ νὰ πρασινίζουν, προσπίπτοντες γραφικῶς ἐπὶ τοῦ φωταυγοῦς καὶ κυανοχρύσου ὁρίζοντος τῆς Ἀνατολῆς. Ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου τονίζουν τὸν πρωινόν των ὕμνον οἱ πτερωτοὶ ψάλται τῆς περιοχῆς μας. Καὶ γύρω ἀναθάλλουν τὰ φυτὰ καὶ τὰ δενδρύλλια τῆς αὐλῆς, καὶ ἀναζωογονεῖται ὁ κισσός, ὁ ὁποῖος καλύπτει ἕως ἐπάνω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νωπὸν πράσινον, τὸ ἀνοικτόν, δίδει τὸν ζωηρότερον τόνον εἰς τὴν εἰκόνα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καὶ εἶναι μία μικρὰ εἰκὼν ἀνοίξεως αὐτὴ ποὺ παρουσιάζεται ἐμπρός μου κάθε πρωί, ὅταν ἀνοίγω τὸ παράθυρον. Ἂν ἤμουν ζωγράφος, θὰ ἐζωγράφιζα αὐτὸ τὸ δένδρον, ὅπως τὸ ἔβλεπα πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν, γυμνόφυλλον, πένθιμον, ἰσχνὸν ὡς σκελετός, ἐκτεῖνον τοὺς τεφρούς του κλάδους ἐπὶ οὐρανοῦ συννεφώδους, διὰ νὰ παραστήσω τὸν χειμῶνα· καὶ πάλιν θὰ τὸ ἐζωγράφιζα ὅπως τὸ βλέπω τώρα, φουντωμένον, πράσινον, ἐπὶ οὐρανοῦ ἀνεφέλου, διὰ νὰ παραστήσω τὴν ἄνοιξιν.

Ναί, ἡ ἄνοιξις ἦλθεν! Ὁ Πλούτων ἀφῆκε καὶ πάλιν τὴν Περσεφόνην ν' ἀναδῇ ἀπὸ τὸν Ἅδην εἰς τὴν Γῆν, καὶ νὰ συναντήσῃ τὴν μητέρα της Δήμητραν, καὶ νὰ φέρῃ τὰ ἄνθη καὶ τὴν χαράν. Ἡ ἄνοιξις ἦλθε. Μᾶς τὸ λέγει τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, μᾶς τὸ ἐπαναλαμβάνει τὸ πράσινον τῆς γῆς, μᾶς τὸ βεβαιώνει τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν.

Ἦλθεν ἡ ἄνοιξις, καί, ὅπως πάντοτε, τὸ ἀνθοστόλιστον ἅρμα της ἔσυραν αἱ χελιδόνες. Ὤ, τ' ἀγαπημένα, τὰ λατρευτὰ πτηνά, οἱ πρόδρομοι, οἱ προάγγελοι τῶν ὡραίων ἡμερῶν! Τὰς εἴδατε; τὰς εἴδατε πάλιν νὰ διασχίζουν μὲ τὴν χαριτωμένην των πτῆσιν τὸν κυανοῦν ἀέρα καὶ νὰ τὸν γεμίζουν μὲ τὴν ἁρμονίαν τῶν τερετισμῶν των: Καὶ ἐνεπλήσθη εὐφροσύνης ἡ ψυχή σας εἰς τὴν συνάντησιν τῶν καλῶν, τῶν πιστῶν φίλων, αἱ ὁποῖαι ἐπανέρχονται εἰς τὰς παλαιάς των φωλεάς, διὰ νὰ μείνουν μαζί μας ὅσον θὰ μείνῃ καὶ ἡ Περσεφόνη, ὅσον θὰ διατηρηθῇ ἡ ὡραία ἐποχή;

Ναί· διότι δὲν ὑπάρχει ἀγαπητότερον πτηνὸν ἀπὸ τὴν χελιδόνα! Ἔρχεται μαζὶ μὲ τὴν ἄνοιξιν καὶ εἶναι τὸ ἔμβλημα τῆς ἀναγεννήσεως, τῆς ἀφυπνίσεως, τῆς ζωῆς. Εἶναι φίλη τοῦ ἀνθρώπου, καὶ κατὰ προτίμησιν στήνει τὴν φωλεάν της εἰς τὰς πόλεις, παρὰ τὰς κατοικίας τῶν ἀνθρώπων καὶ πολλάκις μέσα εἰς τὰς κατοικίας των. Δίδει τὸ μέγα παράδειγμα τῆς φιλοπονίας, τῆς οἰκογενειακῆς ἀγάπης, τοῦ κοινωνικοῦ αἰσθήματος, διότι εἶναι κατ' ἐξοχὴν φιλόπονος, φιλόστοργος καὶ κοινωνική. Ἡ παρουσία της θεωρεῖται ὡς καλὸς οἰωνὸς καὶ γίνεται παντοῦ δεκτὴ ὡς εὐλογία Θεοῦ.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον στολισμός· δὲν μᾶς τέρπει ἁπλῶς μὲ τὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

χάριν τῆς πτήσεώς της καὶ μὲ τὴν γλυκύτητα τοῦ ᾄσματός της· εἶναι καὶ εὐεργέτης· διότι καθαρίζει τὴν ἀτμόσφαιραν ἀπὸ τοὺς κώνωπας καὶ ἄλλα βλαβερὰ ἔντομα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν κυρίως τὴν τροφήν της.

Ἔπειτα, χρησιμεύει κάποτε καὶ ὡς εἶδος βαρομέτρου. Οἱ χωρικοὶ μάλιστα, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν ἄλλο, μεταχειρίζονται τὴν χελιδόνα· ὅταν πετᾷ χαμηλά, προμηνύει βροχήν· ὅταν πετᾷ ὑψηλά, προμηνύει καλοκαιρίαν.

Ὑποθέτω ὅτι δὲν ὑπάρχουν χειρότερα παιδία εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καταδιώκουν τὰς χελιδόνας καὶ δοκιμάζουν ἐπάνω των τὴν δύναμιν τῆς σαΐτας των, ἢ πετροβολοῦν τὰς φωλεάς των, ἢ συλλαμβάνουν καὶ βασανίζουν τοὺς νεοσσούς. Μαρτυροῦν σκληρότητα ψυχῆς ἀπαραδειγμάτιστον. Διότι πληγώνουν ἢ φονεύουν χωρὶς λόγον, ἀπὸ ἁπλῆν εὐχαρίστησιν,—τί ἀγρίαν εὐχαρίστησιν!—πτηνὰ ὄχι μόνον ἀβλαβῆ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα, καὶ εὐεργετικά.

1901.

Σεπτέμβριος.

Γρ. Ξενοπούλου.

Ἐνθυμεῖσθε βέβαια τὸ ἀνέκδοτον περὶ τῶν τεσσάρων ἐποχῶν, τὸ ὁποῖον ἔχουν ὅλα τὰ Ἀναγνωσματάρια. Τὴν ἄνοιξιν τὸ παιδίον ἐνθουσιάσθη ἀπὸ τὴν ἀναγέννησιν τῆς φύσεως, ἀπὸ τοὺς νέους βλαστούς, ἀπὸ τὰ ὡραῖα λουλούδια, ἀπὸ τὸν πράσινον τάπητα τῆς χλόης, καὶ ἀνέκραξεν: «ὤ, τί ὡραία ποὺ εἶναι ἡ ἄνοιξις! εἶναι ἡ ὡραιοτέρα ἐποχή!—Γράψε το αὐτὸ ποὺ εἶπες», τῷ λέγει ἀμέσως ὁ πατέρας του· καὶ τὸ παιδίον τὸ γράφει εἰς ἓν σημειωματάριον. Ἀργότερα, ὅταν ἦλθε τὸ θέρος καὶ ἐπῆγαν εἰς τὴν ἐξοχήν, καὶ ἔζησαν τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν μὲ τὰ τόσα της θέλγητρα, τὸ παιδίον δὲν ἤργησε πάλιν νὰ ἐνθουσιασθῇ, καὶ μίαν ἡμέραν ἀνέκραξεν: «Ὤ, τὸ θέρος εἶναι ἡ ὡραιοτέρα ἐποχή!—Γράψε το!» τῷ λέγει πάλιν ὁ πατέρας του, καὶ εἰς ἄλλην σελίδα

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ σημειωματαρίου, τὸ παιδίον τὸ ἔγραψε...Τὸ ἴδιον συνέβη κατόπιν μὲ τὸ φθινόπωρον, τὸ ἴδιον μὲ τὸν χειμῶνα.

Οὕτω, μετὰ παρέλευσιν ἑνὸς ἔτους, εὑρέθη ὅτι τὸ παιδίον εἶχεν ὀνομάσει διαδοχικῶς κάθε μίαν ἀπὸ τὰς τέσσαρας ἐποχὰς τὴν ὡραιοτέραν ἐποχήν, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὴν λατινικὴν παροιμίαν «τὰ λόγια πετοῦν, ἀλλὰ τὰ γραπτὰ μένουν», τὸ παιδίον δὲν ἠμπόρεσε ν' ἀρνηθῇ τὰς ἀντιφάσεις του, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ μετὰ τοῦ πατρός του ὅτι ὅλαι αἱ ἐποχαὶ εἶναι ὡραῖαι, καὶ δὲν ἠμποροῦσε παρὰ νὰ εἶναι, ἀφ' οὗ ὅλας τὰς ἔκαμεν ὁ καλὸς Θεός.

Ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀνεκδότου αὐτοῦ τὸ ὁποῖον ἐνθυμοῦμαι κι' ἐγὼ ἀπὸ τὴν παιδικήν μου ἡλικίαν, ἦλθεν ἐγκαίρως διὰ νὰ μὲ συγκρατήσῃ, διὰ νὰ ῥίψῃ ὀλίγον νερὸ εἰς τὸ κρασὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου, τώρα ποὺ ἑτοιμάζομαι νὰ γράψω διὰ τὸν Σεπτέμβριον καὶ διὰ τὸ φθινόπωρον. Καὶ ὅμως ὁ Θεὸς τὸ ξεύρει πόσην εἶχα ὄρεξιν ν' ἀνακράξω κι' ἐγὼ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ὡραιοτέρα ἐποχή! Ἀλλ' ἂν ἔγραφα ποτὲ τὸ ἴδιον, διὰ τὴν ἄνοιξιν παραδείγματος χάριν; «Τὰ γραπτὰ μένουν», βλέπετε...καὶ μία ἀντίφασις, ποὺ εἶναι τὸ φυσικώτερον πρᾶγμα δι' ἓν παιδίον, δὲν θὰ ἦτο καθόλου εὐχάριστον δι' ἐμέ, ὁ ὁποῖος, δυστυχῶς, δὲν εἶμαι πλέον παιδίον...Λοιπὸν προσοχή! ὅλαι αἱ ἐποχαὶ εἶναι ὡραῖαι, διότι ὅλας τὰς ἔκαμεν ὁ καλὸς Θεός, διότι ὅλαι ἔχουν τὰ θέλγητρά των, διότι ὅλαι παρέχουν τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις εἰς τὸν ἄνθρωπον, καὶ διότι προπάντων ἡ μία διαδέχεται τὴν ἄλλην μὲ σοφὴν διάταξιν, ὥστε καμία νὰ μὴ γίνεται κουραστική, καὶ ὅλαι νὰ εἶναι ἐπίσης ποθηταί.

Ἂν εἴπω ὅμως ὅτι τὸ φθινόπωρον εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας, πειράζει;...Βλέπετε εἰς αὐτὸ καμίαν ἀντίφασιν;..Δὲν τὸ πιστεύω. Ἀπεναντίας μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι μία ἀλήθεια.

Αὐτὴ ἡ μεταβολή, ἡ καταπράυνσις τῆς θερμοκρασίας ὕστερ' ἀπὸ τὸν πνιγηρὸν καὶ ἀνυπόφορον καύσωνα τοῦ θέρους· αὐτὰ τὰ σύννεφα, τὰ αἰωνίως μεταβαλλόμενα, τὰ ὁποῖα διαποικίλλουν τὴν μονοτονίαν τοῦ κυανοῦ· αὐταὶ αἱ αἰφνίδιαι καὶ ὁρμητικαί, ἀλλὰ σύντομοι βροχαί, τὰ ἡδονικὰ πρωτοβρόχια· αὐταὶ αἱ θαυμάσιαι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

δύσεις μὲ τὰ ἀνέκφραστα χρώματα καὶ τὰ ἀπερίγραπτα παίγνι-
τοῦ φωτός· αὐτὴ ἡ χαρακτηριστικὴ ὀσμὴ τοῦ βρεγμένου χώματος
ἡ πλήρης σφρίγους καὶ ζωῆς· αὐτὴ ἡ μακρινὴ προαγγελία τοῦ
ἐρχομένου χειμῶνος, ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς συναθροίσῃ πάλιν εὐαρέ-
στως εἰς τὸ ἀγαπητὸν σπίτι, πέριξ τῆς ἀναμμένης ἑστίας, διὰ ν'
ἀναγνώσωμεν ὡραῖα βιβλία ἢ ν' ἀκούσωμεν τερπνὰς διηγήσεις·
ἐνῶ ἔξω θὰ συρίζῃ ὁ βορρᾶς ἢ θὰ στρώνεται τὸ χιόνι, κι' ἐνῶ
τὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα βλέπομεν τώρα εἰς τὴν τελευταίαν των δό-
ξαν, θὰ ῥιγοῦν γυμνόφυλλα,—πόσα ὡραῖα δὲν παρουσιάζει, πόσα
δὲν ἐμπνέει, πόσα δὲν ὑπενθυμίζει τὸ φθινόπωρον !

Καλῶς ἦλθε λοιπὸν ὁ ἀγαπητός μας Σεπτέμβριος, ὁ βασιλεὺς
τοῦ φθινοπώρου, ἡ ἀρχὴ τῆς χειμερινῆς περιόδου, ἡ λῆξις τῶν
διακοπῶν καὶ τῆς . . . ὀκνηρίας, ἡ ἔναρξις τῶν σχολείων, ἡ εὐλο-
γημένη ἐποχὴ τῆς ἐργασίας !

Ἔρχεται ὁ Σεπτέμβριος, καὶ αἱ ἐξοχαὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον
ἐρημοῦνται, καὶ αἱ πόλεις ζωηρεύουν, καὶ τὰ προαύλια τῶν σχο-
λείων, τὰ ἥσυχα ἕως τώρα, ἀντηχοῦν πάλιν ἀπὸ ζωηρὰς καὶ εὐ-
θύμους φωνάς... Ὅπως τὰ χελιδόνια γυρίζουν τὴν ἄνοιξιν εἰς τὰ
παλαιὰς φωλεάς των, ἔτσι καὶ τὰ καλὰ παιδιὰ γυρίζουν τὸ φθι-
νόπωρον εἰς τὰ σχολεῖα των. Μὲ τὴν ἰδίαν φαιδρότητα, μὲ τὴν
ἰδίαν χαράν, μὲ τὸν ἴδιον πόθον.

Καὶ ὅταν τὰ βλέπω παρὰ τὰς εἰσόδους τῶν σχολείων, εὔθυμα
λάλα, εὐτυχῆ ποὺ ἐπαναβλέπουν τοὺς συμμαθητάς των, τοὺς δι-
δασκάλους των, τὰ βιβλία των, τὰ θρανία των, ἐρωτῶ ἀπὸ μέσα
μου : Μὰ ποῦ εἶναι λοιπὸν τὰ ἀμελῆ καὶ ὀκνηρὰ παιδιά, τὰ
ὁποῖα, καθὼς λέγεται, δὲν ἀγαποῦν τὸ σχολεῖον, καὶ λυποῦνται
ὅταν ἔρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων, καὶ καταρῶν-
ται τὸν σκληρὸν Σεπτέμβριον, ὁ ὁποῖος τὰ ξεκουνᾷ ἀπὸ τὴν ὀκνη-
ρίαν τῶν διακοπῶν καὶ τὰ σπρώχνει εἰς τὴν βάσανον τῆς ἐργα-
σίας καὶ τῆς μελέτης; Μήπως τὰ κακὰ αὐτὰ παιδιὰ εἶναι ἥρωες
παραμυθιῶν καὶ διηγημάτων, φάσματα ἀνήκοντα εἰς τὸ παρελ-
θόν ;... Ἔτσι μοῦ φαίνεται ! Ὁ κόσμος τώρα ἐξύπνησεν, ἐπρο-
δευσε... Πάει πλέον ἡ ἐποχὴ ποὺ ἔβλεπες παιδιὰ μεγάλα νὰ σύ-
ρωνται εἰς τὸ σχολεῖον ἀπὸ τὸ αὐτί, μὲ ῥαβδισμούς, καὶ νὰ δι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πομπεύωνται εἰς ὅλην τὴν ἀγοράν... Τώρα καὶ οἱ μικροὶ ἀκόμη ἔχουν συναίσθησιν τοῦ καθήκοντος ὡς μεγάλοι. Κι' ἔπειτα, ποῦ τὰ σχολεῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ τὸν φάλαγκα* καὶ μὲ τὶς πιπεριές, καὶ ποῦ τὰ σημερινά! Θὰ ἦτο τρελὸς ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ τ' ἀγαποῦσε.

1901.

Πρωτοβρόχια.

Γρ. Ξενοπούλου.

«Βρέχει! μοῦ φωνάζουν σήμερα τὸ πρωί.—Καλὲ τί μοῦ λέτε; —Μάλιστα, ὁρίστε!» Καὶ μοῦ ἀνοίγουν τὸ παραθυρόφυλλον καὶ μοῦ δείχνουν ἕνα κομμάτι οὐρανοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο συννεφιασμένος, μαυροκίτρινος, σκοτεινός. Μοῦ φαίνεται τόσον ἀπίστευτον! Καὶ σηκώνομαι ἀπὸ τὸ κρεβάτι, καὶ πλησιάζω εἰς τὸ παράθυρον διὰ νὰ ἰδῶ καλύτερα καὶ νὰ βεβαιωθῶ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μὲ θαμβώνει μία μεγάλη ἀστραπὴ καὶ σχεδὸν συγχρόνως μὲ ξεκουφαίνει μία δυνατὴ βροντή. Ἤθελα καὶ ἄλλο;...

Ἀλλὰ πῶς τὸ φυσικώτατον αὐτό, τὸ συνηθέστατον πρᾶγμα, μ' ἐκπλήττει τόσον, ὥστε νὰ μοῦ φαίνεται ἀπίστευτον; Ἐνόμιζα λοιπὸν ὅτι ἐχάθησαν πλέον διὰ παντὸς ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιράν μας τὰ σύννεφα τὰ πυκνά, ποὺ ἀστράπτουν, ποὺ βροντοῦν καὶ ποὺ βρέχουν; Αὐτὸ ἐνόμιζα, φαίνεται. Καὶ δὲν εἶχα ἄδικον, ὅστερ' ἀπὸ τόσον καιρὸν ἀνεφέλου οὐρανοῦ, ξηρασίας, σκόνης καὶ ζέστης.... Ναί, εἶχα λησμονήσει ὅτι ὑπάρχουν καὶ σύννεφα. Καὶ νὰ ἰδῶ διὰ μιᾶς τὸ πρωὶ τόσῳ πολλὰ καὶ τόσῳ μαῦρα, πῶς νὰ μὴ μοῦ φανῇ θαῦμα καὶ πῶς νὰ μὴν ἐκπλαγῶ;

— Μπά! Βρέχει!...

Ἀλλ' αὐτὴ εἶναι ἡ γενικὴ ἀπορία. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κοιτάζουν μ' ἔκπληξιν τὸν παράδοξον αὐτὸν οὐρανόν. Ἕως χθὲς κανεὶς δὲν τὸ ἐπίστευε. Καὶ ὅμως νά το! τὸ πρωτοβρόχι!

Καὶ τὴν ἔκπληξιν διαδέχεται ἀμιγὴς ἡ χαρά. Ποῖος δὲν χαίρει διὰ τὴν πρώτην αὐτὴν βροχήν; Καὶ τὰ ἄψυχα ἀκόμη συμ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μερίζονται τὴν ἀγαλλίασιν τῶν ἐμψύχων. Ἡ γῆ ὅλη, διψασμένη τόσον καιρόν, ἐπερίμενε τὸ οὐράνιον αὐτὸ πότισμα. Εἶναι ὁρμητικόν, ἄφθονον, ἀνάλογον πρὸς τὴν δίψαν της. Καὶ τὸ ῥοφᾷ καὶ τὸ πίνει, ὦ, μὲ πόσην λαχτάραν τὸ πίνει. Καὶ τὸ χῶμα, καὶ ἡ πέτρα, καὶ ὁ τοῖχος, καὶ τὸ κεραμίδι, καὶ τὸ δένδρον, καὶ ὁ θάμνος, καὶ τὸ χόρτον, ὅλα πίνουν, ὅλα ξεδιψοῦν. Καὶ λούζονται, καὶ δροσίζονται, καὶ καθαρίζονται, καὶ ἀναγαλλιάζουν...

Μετ' ὀλίγην ὥραν ῥαγδαίας βροχῆς, ἡ ὄψις τῆς πόλεως μεταβάλλεται. Ἔφυγεν ὅλη ἡ σκόνη, ποὺ ἐπεκάθητο εἰς πυκνὰ στρώματα ἐπάνω εἰς κάθε τι ἐκτεθειμένον εἰς τὸ ὕπαιθρον. Τὰ φαιὰ δένδρα ἐξεπλύθησαν καὶ ἐπρασίνισαν. Ἐζωήρευσαν τὰ χρώματα τῶν προσόψεων. Ἀπέστιλψαν ὅλα τὰ μέταλλα. Καὶ ἔλαμψαν λευκὰ καὶ καθαρὰ τὰ πεζοδρόμια. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀτμόσφαιρα, ἡ σκονισμένη, ἐκαθαρίσθη. Τώρα ἡ πόλις εἶναι μιὰ χαρὰ. Δὲν μένει παρὰ νὰ καθαρισθῇ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ λάμψῃ πάλιν ὁ ἥλιος. Ὤ, θὰ γίνῃ καὶ αὐτό.

Καὶ ἰδού, μετ' ὀλίγον ἡ θύελλα παρέρχεται καὶ τὰ μαῦρα σύννεφα φεύγουν. Ἀπὸ τὴν βροχήν, τὴν ὀχληρὰν ὅταν παρατείνεται, δὲν ἀπομένει παρὰ ἡ εὐεργεσία της. Ἡ πάστρα δηλαδὴ καὶ ἡ δροσιὰ ποὺ μᾶς ἐχάρισε. Καὶ κάτι ἄλλο, ἀκόμη σπουδαιότερον: τὸ ζωογόνον πότισμα τῆς γῆς, ἡ ὁποία μὲ αὐτὸ ἀποκτᾷ νέας δυνάμεις διὰ νὰ θρέψῃ τὰ δένδρα της, τὰ φυτά της, τοὺς καρπούς των, τὰ ἄνθη των, τοὺς σπόρους των, καὶ δι' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη μᾶς ἀφήνει ἡ εὐεργετικὴ αὐτὴ βροχή: τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν της· δηλαδὴ μέγα μέρος τοῦ νεροῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐχύθη εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλ' ἀπερροφήθη ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ κατεστάλαξεν εἰς τὰ βάθη της καὶ διυλίσθη, διὰ νὰ ἀναδοθῇ πάλιν ἀπὸ τὴν πηγήν ἢ ἀπὸ τὸ φρέαρ, καὶ νὰ μᾶς ποτίσῃ...

Ἄ, τί εὐεργετικὸν πρᾶγμα, ἡ βροχή! Τί θὰ ἐγινόμεθα, ἂν δὲν ἔβρεχε ποτέ; Ὡραία αὐτὴ ἡ ἐρώτησις! Ἀπλούστατα, δὲν θὰ ὑπήρχομεν. Ὑπάρχομεν, διότι βρέχει. Εἰς τοὺς τόπους, ὅπου δὲν βρέχει ποτέ, ἄνθρωποι δὲν ζοῦν. Ἐκτὸς, ἂν ὑπάρχει κανένας ποταμός, ποὺ νὰ τρέφεται ἀπὸ βροχὰς ἄλλων τόπων μακρινῶν, καὶ κάθε τόσον νὰ ἐκχειλίζῃ, ὅπως ὁ Νεῖλος εἰς τὴν Αἴγυπτον...

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ Θεός, βλέπετε, γνωρίζει τόσους τρόπους διὰ νὰ εὐεργετῇ τὰ πλάσματά του καὶ νὰ τὰ διατηρῇ εἰς τὴν ζωήν!

1907.

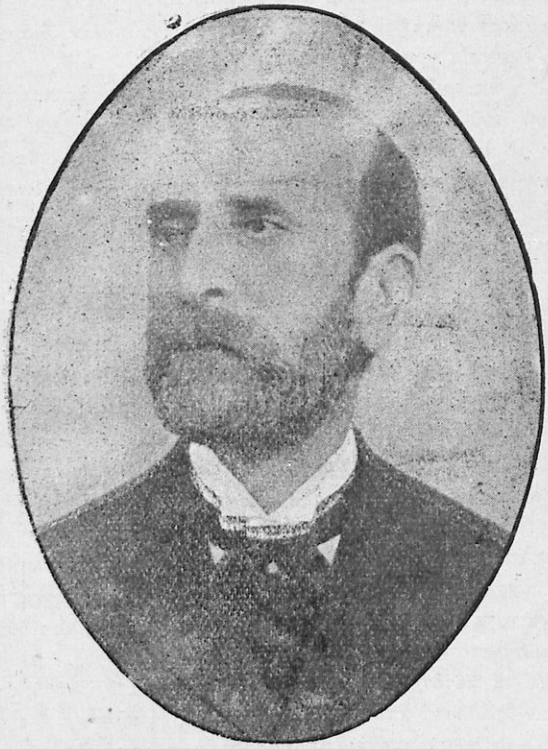

Ἀνδρέας Συγγρός *.

Γρ. Ξενοπούλου.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός, Χῖος τὴν καταγωγήν, ἦτο υἱὸς ἰατροῦ. Ὁ πατήρ του, μὴ κατορθώσας, φαίνεται, νὰ διαγνώσῃ τὴν διοφυΐαν του, τὸν προώριζε καὶ τὸν ἀνέτρεφε δι' ἐπιστήμονα. Ἀλλ' ὁ μικρὸς Ἀνδρέας, μαθητὴς τότε τοῦ γυμνασίου Σύρου, ἔχασκεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπὶ ὥρας ἐμπρὸς εἰς τὰς λίρας τῶν ἀργυραμοιβῶν καὶ ἐφλέγετο ἀπὸ τὸν πόθον νὰ γίνῃ ἔμπορος. Ἐχρειάσθησαν χίλια βάσανα, μέσα καὶ παρακάλια, διὰ νὰ μεταπεισθῇ ὁ ἄκαμπτος καὶ ἐπίμονος πατήρ του καὶ ν' ἀποφασίσῃ, ἅμα ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον, νὰ τὸν στείλῃ «χάριν δοκιμῆς» εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ μαθητεύσῃ ἐκεῖ εἰς γραφεῖον ἐμπορικόν.

Ἀλλ' ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς δοκιμῆς ὑπερέβη τὰς προσδοκίας καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Διὰ νὰ τὴν ἐκτιμήσετε καλύτερα, θὰ σᾶς ὁμιλήσω μὲ ἀριθμούς. Ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς ἦτο μόλις δεκαεξαετής, ὅταν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εἰσήχθη εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ· (τὸ γραφεῖον αὐτὸ ἦτο ὑποκατάστημα μιᾶς τῶν μεγαλυτέρων ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν ἑταιριῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης). Εἶχε τελειώσει, ὡς εἴπαμεν, τὸ γυμνάσιον· ἤξευρεν ἀρκετὰ γαλλικά, ὀλίγα ἰταλικὰ καὶ ἀγγλικά, εἶχε σπουδάσει κατὰ τοὺς μῆνας τῶν διακοπῶν στοιχεῖα διπλογραφίας καὶ λογιστικῆς, καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐντὸς ἓξ μηνῶν, κατώρθωσε νὰ μάθῃ καὶ τὰ τουρκικά, τὰ ὁποῖα τῷ ἐχρειάζοντο διὰ τὴν ἐργασίαν του. Μετὰ ἓν ἔτος, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν, ὁ ἁπλοῦς μαθητευόμενος ὠνομάζετο ***πρῶτος γραμματικὸς καταστιχάρης*** εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Δαμιανοῦ, δηλαδή, μὲ ἄλλους λόγους, ὑποδιευθυντής! Εἴκοσι ἐτῶν εἶχεν ἤδη σχηματίσει τὸν πυρῆνα τῆς περιουσίας του, ἀπὸ τὰς οἰκονομίας του καὶ ἀπὸ μικρὰς ἐμπορικὰς πράξεις, τὰς ὁποίας εἶχε τὸ προνόμιον νὰ κάμνῃ διὰ λογαριασμόν του· εἶχε τότε ἕως 40,000 φράγκα ἰδικά του. Εἰκοσιδύο ἐτῶν προσελαμβάνετο ὡς συνεταῖρος τῆς μεγάλης ἑταιρίας, μὲ συμμετοχὴν εἰς τὰ κέρδη κατὰ 5 καὶ μετ' ὀλίγον κατὰ 7 τοῖς ἑκατόν. Ὁ Δαμιανὸς εἶχεν ἀποθάνει, καὶ αὐτὸς ἦτο πλέον ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑποκαταστήματος καὶ εἷς τῶν κυριωτέρων μοχλῶν τῆς ἑταιρίας. Εἰκοσιδύο ἐτῶν, φανταστῆτε! Εἰς ἡλικίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἄλλοι μόλις ἀρχίζουν τὸ στάδιόν των, ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς ἦτο ἤδη μεγαλέμπορος, μ' ἐτήσιον κέρδος πολλάκις ἄνω τῶν ἑκατὸν χιλιάδων!

Ὁ μανθάνων αὐτὰς τὰς λεπτομερείας δὲν ἀπορεῖ πλέον πῶς ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς κατώρθωσε νὰ κάμῃ τόσῳ μεγάλην περιουσίαν. Ἐπὶ ἔτη ἀκόμη πολλὰ ἐξηκολούθησε νὰ ἐργάζεται μὲ τὸν ἴδιον

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ζῆλον καὶ μὲ τὴν ἰδίαν ἐπιτυχίαν. Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς μία κλῖμαξ, τῆς ὁποίας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὠπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίαν. Πάντοτε ἐμπρός, πάντοτε πρὸς τὰ ἐπάνω! Καὶ οὕτως ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφήν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κατεῖχε τὸ μαγικὸν τετράφυλλον τριφύλλι, ποὺ ἀνοίγει ὅλας τὰς θύρας καὶ κα-

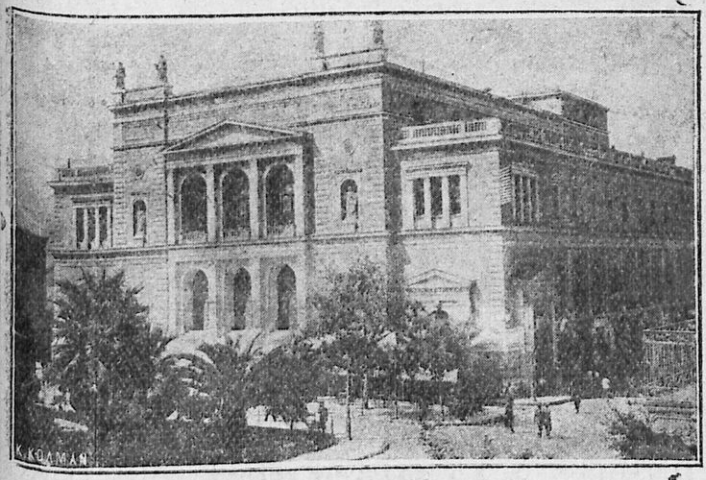

Το ἐν Ἀθήναις Δημοτικὸν θέατρον.
(Δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Συγγροῦ εἰς τὸν Δῆμον Ἀθηναίων).

ταλύει ὅλα τὰ προσκόμματα. Καὶ τὸ μαγικὸν αὐτὸ τριφύλλι ἦτο ἡ θέλησις, ἡ ἱκανότης, ἡ ἰδιοφυΐα, ἡ ἐπιμονὴ ἡ ἀκοίμητος καὶ ἡ φιλεργία ἡ ἀδιάκοπος!

Καὶ ἔπειτα, μετὰ τὸν θησαυρισμόν, ἡ ὡραία ἐκείνη χρῆσις τοῦ πλούτου. Ἔμβλημα τῆς ζωῆς του ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς κατέστησε τὸ *Ἔρδ' ἀγαθὸν* (κάμνε τὸ καλόν). Τὰς πολυαρίθμους εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας ἐπραγματοποίησε ζῶν ὁ μέγας εὐεργέτης, ἐσυνέχισε καὶ μετὰ θάνατον διὰ τῆς διαθήκης του, ἡ ὁποία δικαίως ἐπωνομάσθη «ποίημα εὐποιίας». Διὰ τοῦτο ὀλίγων πλου-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σίων τὸ ὄνομα παραμένει τόσῳ λατρευτὸν καὶ εὐλογητόν, ὅσον τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ.

1908.

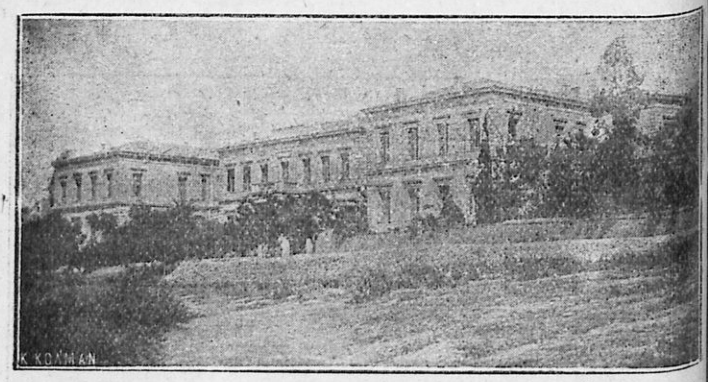

Τὸ ἐν Ἀθήναις νοσοκομεῖον ὁ Εὐαγγελισμός.
(ἀνεγερθὲν κυριωτάτῃ δαπάνῃ τοῦ Ἀ. Συγγροῦ).

Τὸ πράσινον χρῶμα.

Γρ. Ξενοπούλου.

Ἔχετε παρατηρήσει ὅτι τὸ γλυκύτερον, τὸ ἀναπαυτικώτερον διὰ τὰ μάτια χρῶμα εἶναι τὸ πράσινον; Πρῶτον αὐτὸ καὶ ἔπειτα τὸ κυανοῦν.

Καὶ τὰ ἄλλα εἶναι βέβαια ὡραῖα, καὶ τὰ ἄλλα θέλγουν, πρὸ πάντων τὸ κόκκινον, τὸ χρυσοειδὲς καὶ τὸ ἰῶδες, ἀλλὰ κουράζουν καὶ θαμβώνουν γρήγορα. Τὸ πράσινον ὅμως ὄχι. Ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀτενίζῃ διαρκῶς χωρὶς κόπον· καὶ ὅταν τὰ μάτια του εἶναι βαριὰ καὶ κουρασμένα ἀπὸ τὴν μακρὰν ἐνατένισιν ἑνὸς ἐκτυφλωτικοῦ λευκοῦ, ἑνὸς πορφυροῦ ἢ χρυσοκιτρίνου, ἀρκεῖ νὰ τὰ στρέψῃ πρὸς μίαν πρασινάδαν, πρὸς τὸ δένδρον τοῦ δρόμου, πρὸς τὴν χλόην τοῦ πάρκου, πρὸς τὸν κισσὸν τῆς αὐ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λῆς, διὰ ν' ἀνακουφισθοῦν καὶ νὰ ἐλαφρώσουν ἀμέσως. Τὸ πράσινον διὰ τὰ μάτια εἶναι ἀληθινὴ θωπεία. Μία ἐπιφάνεια ἄλλου χρώματος ζωηροῦ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι κρύπτει ἀοράτους βελόνας λεπτοτάτας, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν πρώτην εὐχάριστον θωπείαν τρυποῦν καὶ πονοῦν. Ἀλλὰ ἐπιφάνεια χρώματος πρασίνου, οἱουδήποτε τόνου, καὶ τοῦ ζωηροτέρου, μᾶς εὐχαριστεῖ, χωρὶς νὰ μᾶς πληγώνῃ ποτέ. Αἰσθάνεται κανεὶς ὅτι ἀπὸ αὐτὴν αἱ βελόναι λείπουν. Καὶ εἶναι διὰ τὴν ὅρασιν, ὅτι τὸ χνουδωτὸν βελοῦδο διὰ τὴν ἁφήν.

Ἐνθυμοῦμαι ὅτι πρώτην φοράν, ὅταν ἤμουν παιδί, ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῆς τοῦ πρασίνου ἕνας γέρων, ἀγαθὸς καὶ σεβάσμιος ἱερεὺς τῆς πατρίδος μου. Ἦτο πολὺ φιλανθὴς κι' ἐπεριποιεῖτο μόνος του τὸν μικρὸν κῆπον τῆς ἐκκλησίας του. Δὲν εἶδα ποτὲ ὡραιότερον εἰς τὴν ζωήν μου! Ὅλος σχεδὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἀναδενδράδας. Ὁ ἱερωμένος κηπουρὸς ἐκαλλιεργοῦσε κατὰ προτίμησιν κισσοὺς καὶ ἄλλα ἀνερπυτικά, τὰ ὡραῖα φυλλώματα τῶν ὁποίων ἐσχημάτιζαν παντοῦ ἐκτεταμένας καὶ ποικιλοσχήμους ἐπιφανείας, στολισμένας μὲ ἄνθη λευκά, κυανᾶ, κόκκινα, κίτρινα καὶ ἰώδη. Μίαν ἡμέραν ποὺ ἐθαύμαζα τὴν πλουσίαν αὐτὴν ἀνοιξιάτικην πρασινάδαν, ὁ γέρων ἱερεὺς ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ μοῦ πλέξῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ πρασίνου «τοῦ περισσότερον ὑγιεινοῦ καὶ ἀναπαυτικοῦ διὰ τὴν ὅρασιν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα χρώματα», καὶ εἰς τὸ τέλος προσέθεσε:

— Δι' αὐτὸ καὶ ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ ἐσκόρπισε τόσον ἄφθονα εἰς τὴν φύσιν.

Ἀγαπᾶτέ το λοιπόν, κυνηγᾶτέ το τὸ πράσινον ὅσον ἠμπορεῖτε! Ὅσοι δὲν ἔχετε τὸ εὐτύχημα νὰ ζῆτε εἰς τὴν ἐξοχήν, φροντίζετε τοὐλάχιστον ὥστε ἀπὸ τὸ παράθυρόν σας νὰ φαίνεται πολλὴ πρασινάδα. Δὲν ὑπάρχει ὡραιότερον παραπέτασμα ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ σχηματίζει ἓν φύλλωμα δένδρου ἢ θάμνου, χρυσιζόμενον ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Προτιμᾶτε, ὁσάκις ἔχετε τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐκλογῆς, τὸ ἀνοικτὸν πράσινον διὰ τοὺς τοίχους τῶν δωματίων σας καὶ διὰ τὰ ὑφάσματα τῆς ἐπιπλώσεώς των. Ἂς εἶναι πράσινον τὸ ἀλεξίφωτον τῆς λυχνίας σας καὶ ὠχροκύανον τὸ χαρτὶ ποὺ γράφετε συνήθως. Καὶ φροντίζετε νὰ ἔχετε

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰς τὰ σπίτια σας ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερα φυτά. Τὸ πράσινον πρέπει νὰ σᾶς περιστοιχίζῃ. Καὶ ἡ χαρὰ τῆς ἀνοίξεως εἶναι μία πράσινη χαρά· ἀρχίζει ἀπὸ τὴν γλυκυτάτην θωπείαν τῶν ὀφθαλμῶν διὰ νὰ καταλήξῃ ὡς ὑπερτάτη ἀγαλλίασις εἰς τὴν ψυχήν.

1911.

Τὰ χαιρετίσματα.

Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου.

Μᾶς ἔφεραν μιὰ ὑπηρέτρια Μιτυληνιά. Ἦταν Πλωμαρίτισσα, ἀπὸ τὸ Καμένο τὸ Χωριό.

Ὅταν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ παράθυρο καράβια νὰ περνοῦν, πολλὲς φορὲς ἄφηνε τὴ δουλειά της κι' ἔτρεχε στὸ παράθυρο ποὺ ἔβλεπε τὴ θάλασσα καὶ κουνοῦσε τὸ μαντίλι της· πότε ἔκλαιε καὶ πότε γελοῦσε. Τότε ἡ θεία μου τὴν ἐμάλωνε κι' ἐκείνη τραγουδοῦσε δίστιχα παραπονετικά.

Ἐγὼ ἤμουν ὁ γραμματικός της. Τῆς ἔγραφα τὰ γράμματα καὶ διάβαζα ἐκεῖνα ποὺ ἤρχονταν. Δύο τρία δίστιχα βαμμένα μὲ τὸ φαρμάκι τῆς ξενιτειᾶς καὶ κατόπι τὰ χαιρετίσματα δυὸ σελίδες ἀπὸ ὅλες καὶ ὅλους, μὲ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα.

Πολλὲς φορὲς μοῦ φαίνουνταν αὐτὸ ἀνυπόφορο μαρτύριο κι' ἔγραφα τὰ μισά. Δὲν ἤξευρα ὅτι κι' αὐτὸ ἦταν ἀπάτη καὶ ὅτι μποροῦσε νὰ ἔχῃ μιὰ τέτοια παράλειψις κανένα κακὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ ἦλθε στιγμὴ νὰ καταλάβω τὸ σφάλμα μου καὶ πικρὰ νὰ μετανοήσω.

Ὁ θεῖός μου, καραβοκύρης γνωστὸς σ' ὅλα τὰ ὡραῖα λιμάνια τῆς Μιτυλήνης, μὲ παρέλαβε τὸ καλοκαίρι νὰ θαυμάσω κι' ἐγὼ τὰ Μοσκονήσια ποὺ καθρεφτίζουν τὶς ἐλιὲς στὴ θάλασσα, τὶς Κυδωνιὲς μὲ τὸν ὁλοζώντανο ἑλληνισμό τους καὶ τὰ μαγικὰ τῆς Μυτιλήνης περιγιάλια, μὲ τὸν ἐργατικό της λαό.

Ἡ Ἀμερσούδα (ἔτσι τὴν ἔλεγαν τὴν ὑπηρέτρια) μὲ παρεκάλεσε νὰ τῆς κάμω μιὰ **γραφή**.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μὰ ἡ εὐλογημένη, ἀράδιασε τόσα ὀνόματα, καὶ τόσο βιαστικὴ ἤμουν ἐγώ, ὥστε τώρα δὲν ἔγραψα κανένα ἀπ' τὰ χαιρετίσματα καὶ μόνον ὅταν τὴν εἶδα νὰ φιλῇ τὸ γράμμα καὶ νὰ μοῦ λέγει: «νὰ πῇς τῆς μανούλας μου πὼς ἐδῶ τὸ φίλησα· νά, σωστὰ ἀπάνω στὰ χαιρετίσματα», μετάνιωσα λιγάκι, ἀλλὰ ἔκρυψα τὸ γράμμα, ἐνῷ ἐκείνη μ' ἔλεγε: «Κωσταντέλα, νὰ πᾷς τὴν Κυριακὴ στὸν Πλάτανο τῆς Μέραινας, νὰ διῇς ποὺ κουνιοῦνται στὴν κούνια καὶ τραγουδοῦνε τὰ κορίτσια, νὰ πᾷς καὶ στὴν Παναγιὰ τὴν Ἁγιασώτισσα νὰ δῇς μορφιά».

Ἔκαμα τὸ πρῶτο μου ταξίδι μὲ θαυμάσιο καιρὸ κι' ἐγνώρισα τὰ μαγικὰ ἀκρογιάλια, μὰ δὲ θὰ περιγράψω τὸ ταξίδι μου· παρὰ μόνον, ὅταν ἐφθάσαμε στὸ Πλωμάρι, ἐγὼ πῆρα ἄδεια ἀπὸ τὸ θεῖο μου κι' ἀνέβηκα μὲ μουλάρι στὸ Καμένο τὸ Χωριό. Ἐλιὲς καὶ πεῦκα γλυκοφιλιοῦνταν κι' ἐσκίαζαν τὸν περιποιημένο δρόμο ποὺ ἑνώνει τὸν Ποταμὸ μὲ τὸ Καμένο τὸ Χωριό Βρύσες μαρμαρένιες στὸ δρόμο, μὲ τὴν ἐπιγραφὴ—δὲν τὴν ἔχω τώρα πρόχειρη—δροσίσου, ξένε, καὶ προσευχήσου γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ θεῖνα, ποὺ ἔκαμε τὴ βρύση.

Ὁ ἀγωγιάτης ἤξερε τὴν οἰκογένεια τῆς Ἀμερσούδας:

—Καλοὶ ἄνθρωποι, νοικοκυρέοι. Τὸ κορίτσι ξενιτεύθηκε γιὰ νὰ ξεχρεωθοῦνε καὶ νὰ τελειώσῃ καὶ τὸ σπίτι της, γιατὶ ἐδῶ πρέπει κάθε κορίτσι νὰ ἔχῃ τὸ σπίτι του καὶ ὅλο τὸ νοικοκυριό του, ἀκόμα καὶ τὰ μαλλίτικα σκεπάσματα γιὰ τὰ μοσχάρια· χωρὶς αὐτὰ δὲν παντρεύεται.

Ἐφθάσαμε στὸ σπίτι τῆς Ἀμερσούδας. Ἡ μητέρα της, ὡραία ἀκόμα, μᾶς ἐδέχθη στὸ δῶμα της μ' ἀγάπη καὶ συγκίνηση. Μᾶς ἐπρόσφερεν ὀπωρικὰ καὶ ῥακή. Κατόπιν ἄρχισε τὰς ἐρωτήσεις γιὰ τὴν Ἀμερσούδα:

—Τράνεψε; θυμᾶται; τὴν ἀγαποῦμε;

Ἐδείξα τὸ γράμμα καὶ μαζεύτηκαν γύρω στὸν ἀργαλειό, ποὺ ὑφαιναν ἕνα ψηφωτὸ πολύχρωμο, ὅλοι οἱ συγγενεῖς. Ἦρθε κι' ἡ γιαγιὰ μὲ τὸ δεκανίκι της.

Τότε ἡ Μαργέλα, συγγενικὸ κορίτσι, διάβασε τὸ γράμμα καὶ τὰ στιχάκια. Μὰ ὅταν ἡ γριά, ποὺ τὴν κατάτρωγε μὲ τὰ θαμπά

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

της μάτια, δὲν ἄκουσε τὸνομά της στὰ χαιρετίσματα, ἔκρυψε τὸ πρόσωπό της μέσα στὸ μαῦρο μαντίλι τοῦ κεφαλιοῦ της κι' ἔκλαψε πικρά. Κι' ἡ νουνά της, μιὰ θεώρατη γυναῖκα, πικράθηκε κι' ἐκείνη καὶ δὲν τὸ κράτησε, μόνο εἶπε : «ἔ, στὴν ξενιτειὰ ξεχνοῦνε καὶ τὸ χωριὸ καὶ τὸ συγγενῆ καὶ τὸ φίλο». Δυὸ χοντρὰ δάκρυα ἔβρεξαν τὸ χοντρὸ πρόσωπο τῆς νουνᾶς, καὶ γύρισα καὶ εἶδα γύρω μου πικραμμένα πρόσωπα, καὶ μιὰ σιωπηλὴ κατάρα γιὰ τὴν ξενιτειὰ φτερούγιζε τριγύρω μου.

Ἡ γριὰ ἄρχεψε τότε νὰ τραγουδῇ παραπονετικά· γιατὶ ἐδῶ στὴν πατρίδα τῆς Σαπφοῦς * καὶ τοῦ Ἀλκαίου * τραγουδοῦν τὴ χαρὰ καὶ τὴ λύπη τους.

Ἡ συνείδησις μ' ἔτυπτε. Ποῦ νὰ φαντασθῶ πῶς τὰ δυὸ ἐκεῖνα φύλλα τὰ χαιρετίσματα ποὺ παράλειψα θὰ ζωντανέψουν ἐκεῖ ἀντίκρυ μου σὲ δυὸ ἀνθρωποσειρές, νὰ μὲ βλέπουν παραπονετικά; Ἐδάκρυσα, θυμήθηκα τὸ φίλημα ποὺ ἔδωκε ἡ Ἀμερσούδα σὲ ἄγραφα χαιρετίσματα ἐπάνω καὶ εἶπα :

— Τὸ καράβι ἔφευγε, καὶ δὲν πρόφθασα νὰ γράψω τὰ χαιρετίσματα γιὰ ὅλους σας, ποὺ μὲ παρακαλοῦσε νὰ γράψω ἡ Ἀμερσούδα. Μὰ δὲ ξεχνᾷ ἐκείνη κανένα· ὅλους σᾶς θυμᾶται πάντα.

Ἡ γριὰ ἄνοιξε τὸ κατάμαυρο μαντίλι της καὶ φάνηκε γελαστὸ τώρα τὸ πρόσωπό της.

1900.

Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ ὕπαρχος* τοῦ Οὐάλεντος.

Κ. Παπαρρηγοπούλου.

Τῷ 372 μ. Χ. ὁ ἀρειανὸς * βασιλεὺς Οὐάλης παρήγγειλε τὸν ὕπαρχον * Μόδεστον νὰ προσαγάγῃ διὰ πάσης ἀπειλῆς τὸν Βασίλειον[1] εἰς τὴν μετὰ τῶν ἀρειανῶν κοινωνίαν.

Ὅθεν ὁ ὕπαρχος, καλέσας τὸν ἐπίσκοπον, «πῶς», εἶπεν αὐτῷ, «τολμᾷς σὺ μόνος ν' ἀνθίστασαι εἰς τὸν ἰσχυρὸν βασιλέα ;».

---

[1] ἐπίσκοπον ὄντα ἐν Καισαρείᾳ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Βασιλείου τί ἐννοεῖ ταῦτα λέγων, ἀπεκρίθη ὁ Μόδεστος: «σὺ μόνος ἀποποιεῖσαι ν' ἀκολουθήσῃς τὸ δόγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ὅπερ ἠσπάσθησαν ἤδη πάντες οἱ λοιποί».

Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ θεῖος ἀνήρ: «αὐτὸς ὢν κτίσμα Θεοῦ ἢ Θεὸς κατὰ χάριν, οὐδὲν οὐδέποτε θέλω προσκυνήσει κτίσμα, οὐδὲ αὐτὸν τὸν ὕπαρχον».

Τότε ἀναπηδήσας οὗτος ὑπ' ὀργῆς, «πῶς! ἀνέκραξε, δὲν φοβεῖσαι τὴν δύναμιν ταύτην; — Καὶ διατί, ἀπεκρίθη ὁ Βασίλειος, νὰ τὴν φοβηθῶ; τί ἠμπορεῖ νὰ μὲ κάμῃ; — Ἓν ἐκ τῶν πολλῶν, ὅσα κεῖνται εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, ὑπέλαβεν ὁ ὕπαρχος. — Καὶ τίνα εἰσὶ ταῦτα; ἠρώτησεν ὁ ἐπίσκοπος. — Δήμευσις, ἐξορία, βάσανος, θάνατος, ἀπήντησεν ὁ Μόδεστος.

— Ἄλλο τιποτε ἀπείλησέ με, παρετήρησεν ὁ Βασίλειος· διότι ἀπὸ ὅλα αὐτά, ὅσα εἶπες, δὲν φοβοῦμαι τίποτε. Περὶ δημεύσεως δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀνησυχήσῃ ἄνθρωπος μὴ ἔχων εἰ μὴ δύο τετριμμένα ἱμάτια καὶ τινα βιβλία· ἐξορίαν δὲν δύναμαι νὰ πάθω, διότι, ὁπουδήποτε τῆς γῆς, λογίζομαι ὁδοιπόρος ἄπατρις· βάσανοι δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς σῶμα ἀσθενές, τὸ ὁποῖον θέλει ἐκπνεύσει ἅμα μίαν μόνον λάβῃ πληγήν· ὁ δὲ θάνατος θέλει πληρώσει ἁπάσας τὰς ἐπιθυμίας μου, διότι θέλει μὲ φέρει πρὸς τὸν Θεόν».

Ἐκπλαγεὶς ὑπὸ τοσαύτης παρρησίας ὁ ὕπαρχος ἀπεφήνατο: «τοιούτους τολμηροὺς λόγους οὐδεὶς οὐδέποτε ἐνώπιον ἐμοῦ, τοῦ Μοδέστου, ἐξέφερεν. — Ἀλλ' ἴσως, παρετήρησεν ὁ Βασίλειος, οὐδέποτε ἐνέτυχες ἐπισκόπῳ. Ἡμεῖς, προσέθηκεν, εἴμεθα καθ' ὅλα πρᾶοι καὶ ταπεινοί, οὐ μόνον πρὸς τὸν βασιλέα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων. Ἅμα ὅμως πρόκειται περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν πίστεως, πῦρ καὶ ξίφος καὶ θῆρες καὶ οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὄνυχες, τρυφὴ μᾶλλον ἡμῖν εἰσιν ἢ κατάπληξις· ἀκουέτω ταῦτα καὶ βασιλεύς».

Ὅθεν ὕπαρχος καὶ βασιλεὺς ἠναγκάσθησαν ἐπὶ τέλους νὰ ἐνδώσωσι καὶ ν' ἀφήσωσι τὸν ἱερὸν ἄνδρα ἥσυχον.

1877.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ παπάς.

Ν. Πετιμεζᾶ (Λαύρα).

Ἦσαν ἐννέα. Τοὺς διεκρίνομεν καθαρὰ ἀπὸ τὰς θέσεις μας, ἐπάνω εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, ἐξηπλωμένους εἰς διαφόρους στάσεις· ὁ ἕνας πρηνής· ὁ ἄλλος ὕπτιος· κάποιος ἄλλος στηριζόμενος εἰς ἕνα κομμένον κορμὸν δένδρου. Ὅλοι μὲ τὴν παγερὰν ἀκαμψίαν τοῦ θανάτου εἰς τὰ μέλη, ἔμενον ἐκεῖ ἐπὶ δύο ἡμέρας ἄταφοι. Κατὰ τὸ δειλινὸν ἐβλέπομεν σμῆνος κοράκων νὰ περίπταται μὲ βουλιμίαν καὶ ἐπιμονήν, ἐποφθαλμιῶν καὶ ἀνυπόμονον, παρ' ὅλας τὰς σφαίρας, αἵτινες ἐσφύριζον πέριξ του καὶ τὸν θόρυβον τῆς μάχης.

Εἶχον μείνει καὶ οἱ ἐννέα κατὰ τὴν πείσμονα συμπλοκήν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐπὶ τοῦ λόφου δύο ἡμέρας πρίν. Ἔκτοτε ὁ λόφος ἐκρίθη καὶ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, χωρὶς καμίαν ἀπόφασιν τῶν ἀνωτέρων, ἁπλῶς ἀπὸ τὸ σοφὸν ἔνστικτον, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ κρατηθῇ, καὶ ἐγκατελείφθη μὲ τοὺς ἐννέα νεκροὺς εὐζώνους ἐπὶ τῆς γυμνῆς βραχώδους κορυφῆς του.

Μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς μάχης, κατόπιν διαρκοῦς καὶ ἐπιμόνου βροχῆς καὶ ὁμίχλης εἶχεν ἐπικρατήσει αἰθρία καὶ ἕνας γλυκύτατος καὶ γαλήνιος οὐρανὸς ἐστέγαζε τοὺς ἐξακολουθοῦντας νὰ μάχωνται διαρκῶς ἡμέραν καὶ νύκτα ἀπὸ τῶν ἰδίων θέσεων ἑκατέρωθεν τοῦ λόφου.

Ὅλοι οἱ ἄλλοι νεκροὶ εἶχον περισυλλεχθῆ μέσα εἰς τὰς χαράδρας, τὰς πλαγιὰς τῶν λόφων, ἀπὸ ὅλα τὰ δασώδη μέρη, καὶ εἶχον ταφῆ τὴν παραμονὴν μὲ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ἐννέα; Δὶς καὶ τρὶς ἐπεχείρησαν οἱ τραυματιοφορεῖς ἔρποντες νὰ τοὺς τραβήξουν κάτω, καὶ τὴν αὐτοπάρνησίν των τὴν ἐπλήρωσαν ἀκριβά. Οἱ ἐννέα εἶχον γίνει δώδεκα!

— Καὶ ὅμως πρέπει νὰ ταφοῦν! Ἐγὼ δὲν τοὺς ἀφήνω νὰ τοὺς φᾶν τὰ ὄρνια, ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ διοικητοῦ. Νὰ ταφοῦν ἐκεῖ ἐπάνω! Νὰ ταφοῦν ἐπὶ τόπου. Νὰ πάῃ ἐκεῖ καὶ ὁ παπάς.

Νὰ πάῃ ἐκεῖ καὶ ὁ παπάς. Ὁ ἀγαθώτατος Παπα-Γιώργης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὁ ὁποῖος ἀπὸ ἁπλοῦς καὶ εἰρηνικὸς ἐφημέριος κάποιου ὀρεινοῦ χωρίου τῆς Ῥούμελης εὑρέθη ἕνα πρωὶ ἱερεὺς εὐζωνικοῦ τάγματος, ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν μεγάλον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὸ τάγμα ἦσαν ἀπὸ τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς πατρίδος του. Τοὺς ἐγνώριζε μὲ τὰ ὀνόματά των. Ἤξευρε τὰς μητέρας των, τὰς γυναῖκάς των, τὰς ἀδελφάς των. Καὶ ὅλαι αὐταὶ τὸν εἶχον προτρέψει νὰ δεχθῇ, τὸν εἶχον παρακαλέσει γονυκλινεῖς νὰ πάῃ μαζὶ μὲ τὰ παιδιά· νὰ τὰ προστατεύῃ μὲ τὸ σχῆμά του καὶ νὰ ἀποτρέπῃ τὸν κίνδυνον μὲ τὴν δύναμιν τῆς ἐκκλησίας. Εἶχεν ὑπερνικήσει τοὺς δισταγμούς του, καὶ πρὸ παντὸς εἶχε κατορθώσει νὰ πείσῃ τὴν παπαδιὰ ὅτι αὐτὸ ποὺ κάμνει εἶναι θέλημα καὶ εὐχὴ Θεοῦ.

Ἔκτοτε, ἐπὶ δέκα συνεχεῖς μῆνας, καὶ εἰς τοὺς δύο πολέμους, ἠκολούθει τὸ τάγμα· ἐσυνήθισε εἰς τὰς στερήσεις μὲ ὅλα τὰ πενῆντα ἔτη του, εἰς τὰς κακουχίας, εἰς τὴν πεῖναν, εἰς τὸ ψῦχος καὶ τὰς βροχάς, τυλιγμένος μὲ μίαν κάπαν καὶ κοιμώμενος ὑπὸ τὸ ἀντίσκηνον.

Εἰς δύο πράγματα δὲν ἠδύνατο ποτὲ νὰ συνηθίσῃ.

Τὸ ἓν ἦτο, νὰ συγκρατῇ τὰ δάκρυά του, καὶ μίαν φρικίασιν, ὅταν τὸν ἐκάλουν νὰ εἴπῃ τὰς εὐχὰς τῶν νεκρῶν, ἐπάνω εἰς καμίαν ἀπὸ τὰς ἐπιμήκεις ἐκείνας τάφρους, τὰς ἀνοιγομένας εἰς κάποιαν ἔρημον κορυφὴν ἢ χαράδραν καὶ μέσα εἰς τὰς ὁποίας ἐτοποθετοῦντο μεθοδικώτατα ὁ εἰς παραπλεύρως τοῦ ἄλλου, παραμορφωμένοι, εἰδεχθεῖς καὶ ἀγνώριστοι, οἱ γνωστοί του τῆς χθές· διὰ τοὺς ὁποίους τὴν ἰδίαν νύκτα θὰ ἔγραφεν εἰς τὴν παπαδιά του τὸ σύνηθες καὶ τακτικό του: «νὰ πῇς μὲ τρόπο στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε ὅτι πάει αὐτός! καὶ στὴ μάνα τοῦ δεῖνα πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναϊδῇ»

Τὸ ἄλλο, τὸ σπουδαιότερον: ὁ ἀληθὴς ἐφιάλτης του ἦτο ὅτι ἐστάθη ἀδύνατον ἐπὶ δέκα μῆνας νὰ ἐξοικειωθῇ μὲ τὸ σύριγμα τῆς σφαίρας, μὲ τὴν ἰδέαν τοῦ ἀκαριαίου θανάτου· ὅτι, ἐνῶ ἔζῃ τὴν μίαν στιγμήν, τὴν ἄλλην ἀποτόμως θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν ἀνυπαρξίαν· καὶ ὅτι αἰτία θὰ ἦτο ἐκεῖνος ὁ μικρὸς διάβολος, ὁ ὁποῖος ἐσφύριζε τόσον ἀπαίσια! Καὶ ἐσύριζαν, ἐσύριζαν αἱ σφαῖραι διαρκῶς ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας, καὶ εἰς πᾶσαν στιγμήν· εἰς

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοὺς καταυλισμούς, ἐκεῖ ὅπου ἔτρωγε, [ἐκεῖ ὅπου ἔγραφε· καὶ ὅταν προσεπάθει νὰ κοιμηθῇ ἀκόμη, ἀπὸ τὰ γειτονικὰ ἀντίσκηνα ἤκουε κάποιον θόρυβον, μίαν μικρὰν κίνησιν, μίαν κραυγὴν πόνου.
— Δὲν εἶναι τίποτε, παπά. Κάποιος κτυπήθηκε!
Καὶ μετεχειρίζετο ὅλας τὰς πονηρίας διὰ νὰ ἐλαττώνῃ τὰς πιθανότητας τοῦ κινδύνου· καὶ εἶχε σπουδάσει σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν ὅλον τὸ ἔδαφος. Δὲν ὑπῆρχε πέτρα, μικρὸς βράχος, μονοπάτι, ἔστω καὶ ἡ πλέον ἀνεπαίσθητος πτυχὴ ἐδάφους καὶ ὁ λεπτότερος κορμὸς δένδρου, τὸν ὁποῖον νὰ μὴ εἶχε μελετήσει καὶ νὰ μὴ ἐχρησιμοποίει μὲ προσποιητὴν ἀπάθειαν καὶ ἀφέλειαν, ὥστε νὰ μὴ ἐκτίθεται εἰς τὰ βλέμματα τῶν ἄλλων.

— Νὰ πάῃ καὶ ὁ παπὰς ἐκεῖ, εἶχεν ἐπαναλάβει ὁ ταγματάρχης.
Πολὺ πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ, ἐξεκίνησαν οἱ ἄνδρες τῆς ἀγγαρείας, ἕκαστος μὲ ἕνα πτύον καὶ μίαν σκαπάνην ἐπ' ὤμου· διέβησαν κάτω τὴν δασώδη χαράδραν, βαδίζοντες ἀραιά, ὁ εἷς ὄπισθεν τοῦ ἄλλου, καὶ ἐπλησίασαν τὴν πλαγιὰν τοῦ ἀπαισίου λόφου. Τελευταῖος ἠκολούθει, μὲ ἕνα μικρὸν σκοῦφον μαῦρον φέροντα τὸ στέμμα, χωρὶς κάπαν, μὲ τὰ ξεθωριασμένα καὶ σχισμένα ράσα, ὁ ἱερεύς, κρατῶν εἰς τὸ ἕνα χέρι τὸν σταυρόν, καὶ εἰς τὸ ἄλλο ὑπὸ μάλης διπλωμένον τὸ ἐπιτραχήλι του.
Ὅπως κάθε πρωί, πυκνὴ ὁμίχλη ἐκάλυπτεν ἀκόμη τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου. Ὅλοι ἐτάχυναν τὸ βῆμα διὰ νὰ ἐπωφεληθοῦν. Ἐβάδιζον κατ' ἀρχὰς ὀρθοί. Μετ' ὀλίγον ὁ πρῶτος ἐγονυπέτησε· τὸν ἐμιμήθησαν ἀμέσως καὶ οἱ ἄλλοι, καθὼς καὶ ὁ παπάς.
Ὅταν ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ μικρὸν πλάτυσμα ποὺ ἐσχηματίζετο εἰς τὴν κορυφήν, ἔπεσαν ἄλλοι πρηνεῖς, ἄλλοι εἰς τὰ πλάγια, καὶ βοηθούμενοι μὲ τὰς χεῖρας, μὲ τὰ γόνατα, ἕρποντες, ἐπλησίασαν τοὺς νεκρούς, καὶ τοὺς ἔσυραν ἕνα ἕνα, ὀπίσω ἀπὸ μίαν προεξοχὴν βραχώδη, ἡ ὁποία ἠδύνατο νὰ τοὺς προκαλύψῃ γονυπετεῖς τοὐλάχιστον· ἐκεῖ, συγκεντρωμένοι, ἤρχισαν νὰ σκάπτουν, μερικοὶ πλαγιασμένοι, ἄλλοι πρηνεῖς, ἕκαστος ὅπως ἠδύνατο, κατὰ μῆκος τοῦ βράχου τὴν τάφρον, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ περιλάβῃ τὰ πτώματα τῶν συντρόφων των.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ὁμίχλη εἶχεν ἀραιώσει ὀλίγον, καὶ μέσα ἀπὸ τὸν πέπλον διεφαίνετο ἕνας ἥλιος κατέρυθρος, μόλις ἀνατέλλων. Πότε πότε ἐσύριζε καμιὰ σφαῖρα τυχαία καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ σκύβουν ἀκόμη περισσότερον.

Ἀφοῦ ἐτοποθέτησαν τὸν ἕνα πλησίον τοῦ ἄλλου τοὺς νεκρούς, εἰς γραμμὴν θλιβερὰν, μέσα εἰς τὸ βάθος τῆς τάφρου, πρωτοῦ ἐπαναρρίψουν τὰ χώματα ἐκάλεσαν ὅλοι μαζὶ τὸν παπᾶν μὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἀντήχησεν εἰς τὰ ὦτά του ὡς κραυγὴ θανάτου προερχομένη ἀπὸ τὸ βάθος τῆς τάφρου:

— Ἐμπρὸς τώρα, πατεράκη· ἡ δουλειὰ ἡ δική σου!

Ἕρπων καὶ αὐτὸς εἶχεν ἀνέλθει τὴν ὑπολειπομένην κλιτὺν τοῦ λόφου καὶ συσπειρωθεὶς ὅσον ἠδύνατο περισσότερον, ἐκαλύπτετο ὄπισθεν ἑνὸς τεμαχίου κορμοῦ καμένης δρυός. Δύο τρεῖς ἀπὸ ἡμᾶς παρηκολούθουν περίεργοι μὲ τὰ δίοπτρα ἀπὸ τὸν ὄπισθεν λόφον.

Μόλις ἤκουσε τὴν φωνήν, ἐσύρθη σιγὰ σιγά, μὲ μυρίας ὑπερβολικὰς προφυλάξεις, καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸ χεῖλος τῆς τάφρου. Ἐκεῖ ἐστάθη πρὸς στιγμήν, ὡσὰν νὰ ἐσκέπτετο κάτι, ὡσὰν νὰ ἐδίσταζεν· ἐξεδίπλωσε τὸ ἐπιτραχήλι του· δύο τρεῖς φορὰς τοῦ ἔπεσεν ἀπὸ τὰ τρέμοντα χέρια του· ἐπὶ τέλους τὸ ἐφόρεσε. Οἱ ἄλλοι ἀπεκαλύφθησαν· ἔκαμαν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, πάντοτε κρυμμένοι ὀπίσω ἀπὸ τὴν προεξοχὴν τοῦ βράχου.

Ἔξαφνα διακρίνομεν ἕνα μαῦρον ράσον νὰ σηκώνεται ὄρθιον, καὶ τὸ χρυσίζον ἐπιτραχήλι νὰ λαμποκοπᾷ εἰς τὰς ἀκτῖνας ἑνὸς λαμπροῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος εἶχε διαλύσει ἐντελῶς τὴν ὁμίχλην· καί, ὡς ἐὰν τοῦτο ἦτο σύνθημα ἀναμενόμενον, καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἤρχισε γενικὸν πῦρ. Τὴν ξηρὰν καὶ παρατεταμένην ἠχὼ τῶν ὅπλων παρηκολούθησεν ἀμέσως ἡ ὑπόκωφος καὶ βαθεῖα τῶν πυροβόλων. Αἱ βολίδες ἐσύριζον· ἀμέτρητα πλέον τὰ μικρὰ νέφη τῶν διαρρήξεων τῶν ὀβίδων ἔστιζον τὸ ὑπόγλαυκον τοῦ πρωινοῦ οὐρανοῦ.

— Κάθισε κάτω, παπά! Θὰ μᾶς ἰδοῦν! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι.

Ἀλλ' αὐτὸς ἐφαίνετο ὡς νὰ μὴ ἦτο ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἀνεστήλωσε περισσότερον τὸ μικρόν του ἀνάστημα, ὕψωσεν ὅσον ἠδύνατο ὑψηλὰ μὲ τὸ δεξιό του χέρι τὸν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σταυρόν, καὶ ἡ λευκάζουσα γενειάς του ἤρχισε νὰ κινῆται, σῆ-
μειώνουσα ἀπὸ μακρὰν τὰ λόγια καὶ τὰς εὐχὰς τῆς ἐκκλησίας,
αἱ ὁποῖαι ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸ στόμα του ἀργὰ ἀργά, ὅπως ὅταν
εὑρίσκετο εἰς τὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωριοῦ του.

Ἡ ἀγγαρεία τῆς ταφῆς, ἀφοῦ ταχέως ἐσκέπασε τοὺς νεκρούς,
τρέχουσα εἰς τὴν κατωφέρειαν ἐν μέσῳ τοῦ σάλου τῆς μάχης,
ἐξηφανίζετο κάτω εἰς τὴν χαράδραν.

Αὐτὸς ἀτάραχος, ἀναστηλωμένος, προβαλλόμενος εἰς τὸ γλαυ-
κὸν στερέωμα, ἐξηκολούθει νὰ μένῃ εἰς τὴν στάσιν ἐκείνην, ἕως
ὅτου καὶ ἡ τελευταία λέξις τῆς ἀκολουθίας τῶν νεκρῶν ἐξῆλθεν
ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν, ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ
σταυροῦ, συνέπτυξε τὸ ἐπιτραχήλι του ὑπὸ τὴν μασχάλην καὶ μὲ
βῆμα βραδὺ καὶ σταθερὸν κατῆλθε τὴν κλιτύν, πάντοτε ὄρθιος,
ῥίπτων ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἥσυχον βλέμμα πρὸς τὰς ἐχθρικὰς
θέσεις, ἕως ὅτου ἔφθασε κάτω εἰς τὴν χαράδραν, ἀσφαλὴς καὶ
ἐκτὸς κινδύνου.

Ὅταν τὸ βράδυ, μετὰ τὴν μάχην, ἐπῆγα νὰ ἐκφράσω τὸν
θαυμασμόν μου, τὸν εὗρον νὰ κάθηται σταυροπόδι εἰς τὸ ἀντί-
σκηνόν του καὶ νὰ γράφῃ τὸ συνηθισμένο πρὸς τὴν παπαδιά: «Νὰ
εἰπῇς μὲ τρόπο στὴ γυναῖκα τοῦ τάδε πῶς πάει αὐτός· καὶ στὴ
μάνα τοῦ δεῖνα πῶς δὲ θὰ τὸν ξαναϊδῇ».

1913.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Γέρος καὶ θάνατος.

Ἰ. Βηλαρᾶ.

Ἕνας γέρος σὲ φτώχειας ἀνάγκη
ἄλλον τρόπο νὰ ζήσῃ δὲν εἶχε,
Χώρια ξύλα νὰ κόφτῃ στὸ λόγκο*,
μετὰ βιᾶς τὸ ψωμί του νὰ βγάζῃ.

Μιὰ ἡμέρα, βαριὰ φορτωμένος, 5
περπατώντας σ' ὀρθὸ μονοπάτι,
ὀχ* τὸν κόπο καὶ κάμα τοῦ ἥλιου
τὴν ἀνάσα* νὰ πάρῃ δὲ φτάνει·
σ' ἕναν ὄχτο* τ' ἀνάσκελα πέφτει·
καὶ στὸ μέγα, πολὺ κούρασμά του 10
τὴ ζωή του μισώντας βαριέται
καὶ τὸ Χάρο μὲ πόθο του κράζει.

Νὰ ὁ Χάρος ὀμπρός του πετιέται,
τὸ δρεπάνι κρατώντας στὸ χέρι,
μ' ἄγριαν ὄψη καὶ σχῆμα τρομάρας· 15
Γιὰ εἶμαι, γέρο, τοῦ λέγει· τί θέλεις;

Ἄχ! ὁ γέρος εὐθὺς ἀποκρίθη·
τὸ ζαλίκι* μου αὐτὸ δὲ μποροῦσα
Νὰ σηκώσω· σὲ φώναξα ὁ δόλιος
νὰ μοῦ δώκῃς ὀλίγη βοήθεια. 20

Ἐδημοσιεύθη τὸ 1827.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ βασιλικός.

Γ. Μ. Βιζυηνοῦ.

1 «Βαθιὰ τὸν ἔκρυψαν στὴ γῆ
οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι
τὸν Τίμιο Σταυρό.
Τοῦ Σταυρωμένου ἡ προσταγὴ
στὸν ὕπνο μου μὲ λέει
νὰ πάγω νὰ τὸν βρῶ».

2 Ἔτσι ἡ Ἑλένη διαλαλεῖ
τοῦ Κωνσταντίνου ἡ μάνα
βασίλισσα ἀκουστή.
Στὴν Ἰουδαία προσκαλεῖ
τὸν κάθε μεγιστᾶνα
ὁ βασιλεὺς κι' αὐτή.

3 «Ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἕναν καιρὸ
σάρκα θνητὴν ἐνδύθη
γιὰ μᾶς τοὺς χριστιανούς·
κι' ἀπέθανεν εἰς τὸν Σταυρὸ
κι' ἐτάφη κι' ἀναστήθη
καὶ πάει στοὺς οὐρανούς.

4 Εἶν' ὁ Χριστὸς ποὺ βοηθᾷ!
τὰ κάτεργα* ἀρματῶστε
γιὰ τὴν Ἱερουσαλή.
Σκάψτε ἀψηλὰ στὸ Γολγοθᾶ,
τὰ χώματα σηκῶστε
τὴν κόπρο τὴν πολλή!

5 Κι' ὅποιος τὸν εὕρῃ τὸ Σταυρό,
τὸν φέρῃ μέσ' στὴν Πόλη,
μέσ' στοὺς ἅγιους περνᾷ·
γιατὶ θὲ νάβρῃ θησαυρὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ποὺ σκέπει ἀπὸ τὸ βόλι
κι' ἀπὸ τὸν Σατανά».

Σκάφτουνε μιά, σκάφτουνε δυό, 6
σκάφτουν πολλὲς ἡμέρες
μὲ τ' ἀργυρᾶ τσαπιά.
Ὦ νὰ χαθοῦν, νὰ μὴν τοὺς διῶ!
τὸν σκέπασαν μὲ λέρες!
Ποῦ νὰ τὸν εὕρῃς πιά!

Μὰ ἐκεῖ ποὺ σκάφτουν σκυθρωπά, 7
ἕνα ἄρωμα σκορπιέται,
μοσχοβολᾷ γλυκά.
Μέσ' ἀπ' τὸ χῶμα τὸ σκορπᾷ
μιὰ λουλουδιά, ποὺ σειέται
μὲ τ' ἄνθη τὰ λευκά.

Τρέχει ἡ Ἑλένη μὲ καρδιά· 8
σκάφτει σ' αὐτὸν τὸν τόπο
τὸ χέρι της τὸ ἁβρό·
σκάφτει κοντὰ στὴ λουλουδιά·
δὲν ἔχασε τὸν κόπο!
Εὗρῆκε τὸ Σταυρό!

«Σηκώσετέ τον ἀψηλά! 9
τὸν ἥβρα, μὲ ἀνήκει
βαθιὰ τὸν προσκυνῶ!
Τὸ φῶς του μᾶς χαμογελᾷ
σὰ λάβαρο, σὰ νίκη
ἀπὸ τὸν οὐρανό!

Μὰ καὶ τὸ λούλουδο στὴ γῆ 10
νὰ σέβεσθε μαζί του,
ποὺ ἀξιώθηκα νὰ βρῶ.
Ἀπ' τὸν Παράδεισο ἔχει βγῆ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὲ τὴ γλυκειὰ πνοή του
νὰ ραίνῃ τὸ Σταυρό».

11 Ἔκτοτε μένει σεβαστὸ
τὸ πράσινο βλαστάρι
μὲ τ' ἄνθος τὸ λευκό.
Τοὺς ἁγιασμοὺς κάμνουν μ' αὐτό,
τὸ παίρνουν γι' ἅγια χάρη·
τὸ λὲν βασιλικό.

1890.

Ἡ Πατρίς.

Δ. Βικέλα.

1 Μὴ πράσινοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ κάμποι;
κι' ἡ θάλασσα δὲν εἶναι γαλανή;
Παντοῦ ὁ ἴδιος ἥλιος μὴ δὲν λάμπει;
Ἴδιοι παντοῦ δὲν εἶν' οἱ οὐρανοί;

2 Γιατὶ κανείς, ὅταν ξενιτευθῇ,
— ἀφοῦ στὴν ἴδια γῆ παντοῦ πλανᾶται —
γιατί μιὰ μόνη γῆς γωνιὰ ποθεῖ;
Γιατί, ὅπου κι' ἂν πάγῃ, τὴ θυμᾶται;

1899.

Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ναύτη.

Στεφ. Δάφνη.

1 Ἐγὼ εἶμαι ὁ ναύτης ὁ φτωχὸς ποὺ χρόνια ταξιδεύω
ἀνάμεσα στὴ θάλασσα καὶ τὸν πλατὺ οὐρανό,
μακριὰ ἀπὸ τὸ νησάκι μου ποὺ λαχταρῶ κι' ἐλπίζω
κι' ἀπ' τὸ λευκὸ σπιτάκι μου ποὺ τόσο τὸ πονῶ...
Μὰ τώρα εἶναι Χριστούγεννα κι' ἐγὼ στὴν πλώρη ἐπάνω
μὲ τραγουδάκια προσπαθῶ τὴν πίκρα νὰ γλυκάνω.

2 Αὔριο στὸν ὄρθρο γιορτερὰ θὰ κράξουνε οἱ καμπάνες
καὶ στὴ φωνή τους πρόθυμες οἱ πόρτες θ' ἀνοιχθοῦν
καὶ στὴν κατάφωτη ἐκκλησιὰν οἱ κυματοδαρμένοι

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

θὰ πᾶνε ἀπ' τὸ λευκόμαλλο παπὰ νὰ εὐλογηθοῦν.
Κι' ἐγὼ στὴ Μαύρη Θάλασσα καὶ μέσ' στὴν ἐρημιά μου
θὰ νιώσω ἀπόψε πιὸ ἀδειανὴ τὴν ἔρημη καρδιά μου.

Φτωχιὰ μανούλα! Μάταια θὰ καρτερῇς ἀπόψε, 3
μὲ καρδιοχτύπι ἀκράτητο στὴν ἄχαρη ἀμμουδιά·
στὸ πέλαο γύρω θὰ πλανᾷς τὰ γέρικά σου μάτια
μὰ δὲ θὰ ἰδῇς τὰ κάτασπρα τοῦ καραβιοῦ πανιά.
Κι' ὅταν νυχτώσῃ, ἀμίλητη, μονάχη καὶ σκυμμένη
θὰ πάρῃς, μάνα, τὸ στενὸ τὸ δρόμο ἀπελπισμένη.

Ἀλλὰ δὲ θέλω τὸ λευκὸ σπιτάκι μας νὰ μείνῃ 4
χωρὶς τὴν κοσμολόγητη καὶ γιορτερὴ χαρά.
Τριγύρω στὰ εἰκονίσματα νὰ βάλῃς, μάνα, ὡς πρῶτα
σμερτιὲς καὶ δεντρολίβανα καὶ λούλουδα ἀνθηρά·
καὶ τὸ καντήλι τὸ ἀργυρὸ σὰν πάντοτε ἀναμμένο
νὰ φέγγῃ μέσα στοὺς καπνοὺς τοῦ λιβανιοῦ κρυμμένο.

Καὶ σύ, γλυκειὰ μελαχροινὴ καὶ σὺ γειτονοπούλα 5
μὲ τὸ πλατὺ μεταξωτὸ μαντίλι στὸ λαιμό,
κράτει τὰ δάκρυα σήμερα,—θερμὰ παρακαλῶ σε!
κι' ἔχει ὁ Θεός, ἀγάπη μου, ποὺ θέλει τὸ καλό.
Καὶ σήμερα ποὺ εἶναι ὅλα ἁγνὰ κι' εἶναι ὅλα εὐλογημένα,
μὴν κλάψουν τὰ ματάκια σου τὰ πολυαγαπημένα.

Μόνο μπροστὰ στὴν Παναγιὰ νὰ γονατίσῃς θέλω 6
καὶ σὰν τὸ νυχτολούλουδο ν' ἀνοίξῃς τὴν ψυχή,
νὰ εἰπῇς, ἀπόψε ποὺ ὁ Χριστὸς στὴ γῆ μας κατεβαίνει,
γι' αὐτοὺς ποὺ ταξιδεύουνε νὰ εἰπῇς μιὰ προσευχή:
Μέσ' στῆς γολέτας τ' ἄρμενα νὰ πνέῃ τ' ἀγέρι πρίμα
καὶ νὰ φιλῇ τὴν πρύμνη μας καλόβουλο τὸ κῦμα.

Νὰ εἰπῇς νὰ γίνῃ σπλαχνικὸ πάντα γιὰ μὲ τὸ Ἀστέρι 7
κι' ὅπως τοὺς Μάγους ἄλλοτε, πιστὰ νὰ μὲ ὁδηγῇ,
καὶ μιὰν αὐγὴ ποὺ εὐφρόσυνες θὰ ἠχολογοῦν καμπάνες
καὶ τὰ οὐράνια ὁλάνοιχτα θὰ χαιρετοῦν τὴ γῆ,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τὸ ὥραῖο καράβι μπαίνοντας στὸ γελαστὸ ἀκρογιάλι
μὲ φέρῃ στὸ νησάκι μας καὶ στὴ γλυκειά σου ἀγκάλη Ε

1907.

Τὸ δεντρὶ κι' ὁ στρατιώτης.

Δημῶδες.

Ἕνας ἄγουρος*, κι' ἕνας καλὸς στρατιώτης,
κάστρο γύρευε, χωριὸ νὰ πάῃ νὰ μείνῃ.
Μαϊδὲ κάστρο ἤβρε, μαϊδὲ χωριὸ νὰ μείνῃ,
βρίσκει ἕνα δεντρί, δεντρὶ ψηλὸ κι' ἀπόσκιο*.

5 — Δέξου με, δεντρί, καλοκαρτέρεσέ* με
γιὰ νὰ κοιμηθῶ, λίγον ὕπνο νὰ πάρω,
γιατὶ ἀπόστασα στὸν πόλεμο ὁλημέρα.

— Νὰ κι' ἡ ρίζα μου, καὶ δέσε τ' ἄλογό σου·
νὰ κι' οἱ κλῶνοί μου καὶ κρέμα τ' ἅρματά σου.
10 νὰ κι' ὁ ἴσκιος μου καὶ πέσε νὰ πλαγιάσῃς.
Καὶ σὰ σηκωθῇς, τὸ νοίκι νὰ πληρώσῃς,
μιὰ σταλιὰ νερὸ στὴ ρίζα μου νὰ ρίξῃς.

Ἀπρίλης.

Δημῶδες.

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης καὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι·
τὸ λὲν τ' ἀηδόνια στὰ κλαριά, κι' οἱ πέρδικες στὰ πλάγια
τὸ λὲν οἱ κοῦκοι στὰ ψηλά, ψηλὰ στὰ καταράχια*·
πᾶν τὰ κοπάδια στὰ βουνά, νὰ ξεκαλοκαιριάσουν
5 πᾶν καὶ κοντὰ οἱ τσοπάνηδες, βαρώντας τὴ φλογέρα,
νὰ τὰ τυροκομήσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
καὶ νὰ γιορτάσουν τ' Ἁι-Γιωργιοῦ, νὰ ρίξουν στὸ σημάδι,
νὰ πιοῦν νερὸ ἀπὸ τὰ βουνά, νὰ πάρουν τὸν ἀέρα.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ θάνατος τοῦ ναύτη.

Δημῶδες.

Κρῖμα στὸ νιὸ τὸν ἄρρωστο στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη·
μάνα δὲν ἔχει νὰ τὸν δῇ, κύρη νὰ τὸν λυπᾶται,
οὐδ' ἀδερφὸν οὐδ' ἀδερφή, κανένα μέσ' στὸν κόσμο.
Μόνο τοῦ λέει ὁ ναύκληρος μὲ τὸν καραβοκύρη :
—Ἔ, σήκω ἀπάνω, ναύτη μας καὶ καλογνωριστή μας, 5
νὰ κομπασάρῃς* τὸν καιρό, νἄμπωμε σὲ λιμάνι.

—Ἐγὼ σᾶς λέγω δὲν μπορῶ, καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκω·
Γιὰ πιάστε με νὰ σηκωθῶ, βάλτε με νὰ καθίσω·
σφίξετε τὸ κεφάλι μου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια
καὶ φέρτε μου τὴ χάρτα μου τὴν παντερημασμένη. 10

Βλέπετε ἐκεῖνο τὸ βουνὸ τὸ πέρα καὶ τὸ δῶθε,
πόχει ἀνταρούσα* στὴν κορφὴ καὶ καταχνιὰ στὴ ρίζα;
πάγετ' ἐκεῖ ν' ἀράξετε· ἔχει βαθὺ λιμάνι.
Πρὸς τὰ δεξιὰ τὰ σίδερα, ζερβιὰ τὰ παλαμόρια,
καὶ τὴ μεγάλην ἄγκυρα ρίξετε πρὸς τὸ Νότο. 15

Τὸ ναύκληρο παρακαλῶ καὶ τὸν καραβοκύρη
νὰ μὴ μὲ θάψουν σ' ἐκκλησιὰ μηδὲ σὲ μοναστήρι,
μόνο στὴν ἄκρη τοῦ γιαλοῦ στὸν ἄμμον ἀποκάτω·
ἐκεῖ κι' οἱ ναῦτες νἄρχωνται, νἀκούγω τὴ φωνή τους.

Ἔχετε γειά, συντρόφοι μου, καὶ σύ, καραβοκύρη, 20
καὶ σὺ *ἔγια λέσα* μου γλυκό, γλυκότερο *ἔγια μόλα*.

Ἔλιωσαν τὰ ματάκια του, ἔλιωσαν καὶ δὲ βλέπει.

Ὁ μικρὸς Ἀκρίτας.

Δημῶδες.

Ο Κωσταντῖνος ὁ μικρὸς κι' ὁ Ἀλέξης ὁ ἀντρειωμένος,
καὶ τὸ μικρὸ Βλαχόπουλον, ὁ καστροπολεμίτης,
ἀντάμα τρῶν καὶ πίνουνε καὶ γλυκοκουβεντιάζουν,
κι' ἀντάμα ἔχουν τοὺς μαύρους των στὸν πλάτανο δεμένους·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5 τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερα, τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὰ δέντρα ξεριζώνει.

Κι' ἐκεῖ ποὺ τρῶγαν κι' ἔπιναν καὶ ποὺ χαροκοποῦσαν,
πουλάκι πῆγε κι' ἔκατσε δεξιὰ μεριὰ στὴν τάβλα*·
δὲν κελαϊδοῦσε σὰν πουλί, δὲν ἔλεε σὰν ἀηδόνι,
10 μόν' ἐλαλοῦσε κι' ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ κουβέντα :
—Ἐσεῖς τρῶτε καὶ πίνετε καὶ λιανοτραγουδᾶτε,
καὶ πίσω σᾶς κουρσεύουνε* Σαρακηνοὶ* κουρσάροι*.
Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη.

15 Ὥστε νὰ στρώσῃ ὁ Κωσταντὴς καὶ νὰ σελώσῃ ὁ Ἀλέξης,
εὑρέθη τὸ Βλαχόπουλο στὸ μαῦρο καβαλάρης.
—Γιὰ σύρε σύ, Βλαχόπουλο, στὴ βίγλα* νὰ βιγλίσῃς*·
ἂν εἶν' πενήντα κι' ἑκατό, χύσου μακέλεψέ* τους,
κι' ἂν εἶναι περισσότεροι, γύρισε μίλησέ μας.

20 Ἐπῆγε τὸ Βλαχόπουλο στὴ βίγλα νὰ βιγλίσῃ.
Βλέπει Τουρκιὰ Σαρακηνοὺς κι' Ἀράπηδες κουρσάρους·
οἱ κάμποι ἐπρασινίζανε, τὰ πλάγια κοκκινίζαν·
ἄρχισε νὰ τοὺς διαμετράῃ, διαμετρημοὺς δὲν εἶχαν.
Νὰ πάῃ πίσω ντρέπεται, νὰ πάῃ ἐμπρὸς φοβᾶται.

25 Σκύβει φιλεῖ τὸ μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ρωτάει :
—Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξῃς ;
—Δύνομαι, ἀφέντη, δύνομαι στὸ γαῖμα γιὰ νὰ πλέξω,
κι' ὅσους θὰ κόψῃ τὸ σπαθί, τόσους θὲ νὰ πατήσω.
Μόν' δέσε τὸ κεφάλι σου μ' ἕνα χρυσὸ μαντίλι,
30 μὴν τύχῃ λάκκος καὶ ριχτῶ καὶ πέσῃς ἀπ' τὴ ζάλη.
—Σαΐτες μου ἀλεξαντρινές, καμιὰ νὰ μὴ λυγίσῃ,
καὶ σύ, σπαθί μου διμισκί*, νὰ μὴν ἀποστομώσῃς.
Βόηθα μ', εὐχὴ τῆς μάνας μου καὶ τοῦ γονιοῦ μου βλόγια,
εὐχὴ τοῦ πρώτου μ' ἀδερφοῦ, εὐχὴ καὶ τοῦ στερνοῦ μου.
35 Ἄιντε νὰ μποῦμε, μαῦρε μου, κι' ὅπου ὁ Θεὸς τὰ βγάλῃ !

Στὰ ἔμπα του μπῆκε σὰν ἀιτός, στὰ ξέβγα σὰν πετρίτης*·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στὰ ἔμπα του χίλιους ἔκοψε, στὰ ξέβγα δυὸ χιλιάδες,
καὶ στὸ καλὸ τὸ γύρισμα κανένα δὲν ἀφήνει.
Πῆρε τ' Ἀλέξη τὰ παιδιά, τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα,
καὶ τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου τὴν ἀρραβωνιασμένη. 40
Προσγονατίζει ὁ μαῦρος του καὶ πίσω του τοὺς παίρνει.

Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε σέρνει φωνὴ περίσσα :
—Ποῦ εἶσαι, ἀδερφέ μου Κωσταντὴ κι' Ἀλέξη ἀντρειωμένε ;
ἂν εἶστε ἐμπρός μου, φύγετε κι' ὀπίσω μου, κρυφτῆτε,
τὶ θόλωσαν τὰ μάτια μου, μπροστά μου δὲ σᾶς βλέπω, 45
καὶ τὸ σπαθί μου ἐρράγισε κόβοντας τὰ κεφάλια,
κι' ὁ μαῦρος λιγοκάρδισε πατώντας τὰ κουφάρια.

Ὁ θάνατος τοῦ Διγενή.

Δημῶδες.

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενὴς καὶ Τρίτη θὰ πεθάνῃ.
Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι' ὅλους τοὺς ἀντρειωμένους·
ἔρθῃ ὁ Μηνὰς κι' ὁ Μαυραϊλής, νἄρθῃ κι' ὁ γιὸς τοῦ Δράκου,
νἄρθῃ κι' ὁ Τρεμαντάχειλος, ποὺ τρέμει ἡ γῆ κι' ὁ κόσμος.
Κι' ἐπῆγαν καὶ τὸν ἤβρανε στὸν κάμπο ξαπλωμένο. 5
Βογγάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογγάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

— Σὰν τί νὰ σ' ἤβρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνῃς ;

— Φίλοι, καλῶς ὡρίσατε, φίλοι κι' ἀγαπημένοι,
νυχάσατε, καθίσατε κι' ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.
Τῆς Ἀραβίνας* τὰ βουνά, τῆς Σύρας* τὰ λαγκάδια, 10
ἐκεῖ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,
μαρὰ πενήντα κι' ἑκατὸν καὶ πάλι φόβον ἔχουν,
κι' ἐγὼ μονάχος πέρασα πεζὸς κι' ἀρματωμένος,
με τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς ὀργιὲς κοντάρι.
Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια*, 15
νυχτὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτὲς χωρὶς φεγγάρι.
Καὶ τόσα χρόνια ποὔζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.
Τώρα εἶδα ἕναν ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορεμένο,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

20 πόχει τοῦ ρίσου* τὰ πλουμιά*, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·
μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἁλώνια,
κι' ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυό, νὰ παίρνῃ τὴν ψυχή του.

Κι' ἐπῆγαν κι' ἐπαλέψανε στὰ μαρμαρένια ἁλώνια·
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,
κι' ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο* κάνει.

Τὸ γιοφύρι τῆς Ἄρτας.

Δημῶδες.

Σαράντα πέντε μάστοροι κι' ἑξήντα μηθητάδες
τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι·
ὁλημερὶς ἐχτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμιζόταν.

Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες:
5 —Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρῖμα στὶς δούλεψές μας,
ὁλημερὶς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται.
Πουλάκι ἐδιάβη κι' ἔκατσεν ἀντίκρυ στὸ ποτάμι·
δὲν ἐκελάιδε σὰν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδόνι,
παρὰ ἐκελάιδε κι' ἔλεγεν ἀνθρωπινὴ λαλίτσα.
10 —Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεριώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετε ὀρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὄμορφη γυναῖκα,
ποὔρχεται ἀργὰ τ' ἀποταχὺ* καὶ πάρωρα* τὸ γιόμα*.

Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
15 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλὶ τ' ἀηδόνι:
ἀργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχτῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι' ἀλλιῶς ἐπῆγε κι' εἶπε:
Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾷς τὸ γιόμα,
20 γοργὰ νὰ πᾷς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.

Νά τηνε κ' ἐξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ῥαγίζεται ἡ καρδιά του.
Ἀπὸ μακριὰ τοὺς χιρετᾷ κι' ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει:
—Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι, καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι' εἶναι βαργωμισμένος*; 25
—Τὸ δαχτυλίδι τοὔπεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα,
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νάβρῃ;
—Μάστορα, μὴν πικραίνεσαι, κι' ἐγὼ νὰ πὰ στὸ φέρω,
ἐγὼ νὰ μπῶ, κι' ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νάβρω.

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε: 30
—Τράβα, καλέ μ', τὸν ἄλυσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
τὶ ὅλον τὸν κόσμο ἀνάγειρα καὶ τίποτις δὲν ἤβρα.
Ἕνας πιχάει* μὲ τὸ μυστρί, κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.
—Ἀλίμονο στὴ μοῖρα μας, κρῖμα στὸ ριζικό μας! 35
Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κι' οἱ τρεῖς κακογραμμένες·
ἡ μιὰ 'χτισε τὸ Δούναβη, κι' ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη
κι' ἐγὼ ἡ πλιὸ στερνότερη, τῆς Ἄρτας τὸ γιοφύρι.
Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο*, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι' ὡς πέφτουν τὰ δεντρόφυλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες. 40

—Κόρη, τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλην κατάρα δῶσε,
ποὔχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.
Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλην κατάρα δίνει:
—Ἂν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι,
κι' ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πουλιά, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες· 45
τὶ ἔχω ἀδερφὸ στὴν ξενιτειά, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ.

Χῶμα Ἑλληνικό.

Γ. Δροσίνη.

Τώρα ποὺ θὰ φύγω καὶ θὰ πάω στὰ ξένα 1
καὶ θὰ ζοῦμε μῆνες, χρόνους χωρισμένοι,
ἄφησε νὰ πάρω κάτι κι' ἀπὸ σένα,
γαλανὴ πατρίς μου πολυαγαπημένη·
ἄφησε μαζί μου φυλαχτὸ νὰ πάρω
γιὰ τὴν κάθε λύπη, κάθε τι κακό,
φυλαχτὸ ἀπ' ἀρρώστια, φυλαχτὸ ἀπὸ χάρο,
μόνο λίγο χῶμα, χῶμα Ἑλληνικό.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Χῶμα δροσισμένο μὲ νυχτιᾶς ἀγέρι·
χῶμα βαφτισμένο μὲ βροχὴ τοῦ Μάη·
2 χῶμα μυρισμένο ἀπ' τὸ καλοκαίρι·
χῶμα εὐλοχημένο, χῶμα ποὺ γεννάει
μόνο μὲ τῆς Πούλιας τὴν οὐράνια χάρη,
μόνο μὲ τοῦ ἥλιου τὰ θερμὰ φιλιά,
τὸ μοσχάτο κλῆμα, τὸ ξανθὸ σιτάρι,
τὴ χλωρὴ τὴ δάφνη, τὴν πικρὴν ἐλιά.

3 Χῶμα τιμημένο, ὁποὺ τόχουν σκάψει
γιὰ νὰ θεμελιώσουν ἕνα Παρθενῶνα·
χῶμα δοξασμένο, ὅπου τόχουν βάψει
αἵματα στὸ Σούλι καὶ στὸ Μαραθῶνα·
χῶμα ποὔχει θάψει λείψανα ἁγιασμένα
ἀπ' τὸ Μεσολόγγι κι' ἀπὸ τὰ Ψαρά,
χῶμα ὅπου φέρνει στὸν μικρὸν ἐμένα,
θάρρος, περηφάνεια, δόξα καὶ χαρά.

4 Θὲ νὰ σὲ κρεμάσω φυλαχτὸ στὰ στήθια·
κι' ὅταν ἡ καρδιά μου φυλαχτὸ σὲ βάλῃ,
ἀπὸ σὲ θὰ παίρνῃ δύναμη, βοήθεια,
μὴν τὴν ξεπλανέουν ἄλλα, ξένα κάλλη.
Ἡ δική σου χάρη θὰ μὲ δυναμώνῃ·
κι' ὅπου κι' ἂν γυρίζω, κι' ὅπου κι' ἂν σταθῶ,
σὺ θὲ νὰ μοῦ δίνῃς μιὰ λαχτάρα μόνη :
πότε στὴν Ἑλλάδα πίσω θὲ νἀρθῶ.

5 Κι' ἂν τὸ ριζικό μου—ἔρημο καὶ μαῦρο—
μοὔγραψε νὰ φύγω καὶ νὰ μὴ γυρίσω,
τὸ ὕστερνὸ συχώριο εἰς ἐσένα θάβρω,
τὸ ὕστερνὸ φιλί μου θὲ νὰ σοῦ χαρίσω...
Ἔτσι, κι' ἂν σὲ ξένα χώματα πεθάνω,
καὶ τὸ ξένο μνῆμα θἆναι πιὸ γλυκό,
σὰν θαφτῇς μαζί μου, στὴν καρδιά μου ἐπάνω,
χῶμα ἀγαπημένο, χῶμα Ἑλληνικό.

1890.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ χωριό μας.

Ι. Δροσίνη.

Τ' ἄσπρα σπιτάκια του ἕνα ἕνα,
σκόρπια, ἀσυντρόφευτα κι' ἀνάρια,
στὴ θάλασσα ἀντικρὺ ἁπλωμένα
σὰ μονοκόμματα λιθάρια,

τ' ἄσπρα σπιτάκια του κρυμμένα
μέσα σὲ πράσινα κλωνάρια,
ἡλιόφωτα, χαριτωμένα,
μικρά, ἀσβεστόχριστα, καθάρια,

πρώτη φορὰ ὅποιος τὰ θωρεῖ,
γλυκειὰ ἀνοιξιάτικην ἡμέρα,
ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ράχη πέρα,

ἥμερα ἀρνάκια τὰ θαρρεῖ,
ποὺ βόσκουνε, σκόρπιο κοπάδι,
σὲ χλωροπράσινο λειβάδι.

1902.

Τὸ σταφύλι.

Γ. Δροσίνη.

Πολλὰ εἶναι τ' ἄνθη τοῦ Ἀπριλιοῦ, μὰ σὰν τὸ ρόδο οὔτ' ἕνα,
πολλοὶ τοῦ χρόνου εἶν' οἱ καρποί, σὰν τὸ σταφύλι οὔτ' ἕνας.
Στ' ἄνθη τὸ ρόδο βασιλιᾶς καὶ στοὺς καρποὺς ἐσ' εἶσαι,
σταφύλι, τρισευγενικὸ τῆς γῆς βασιλοπαίδι.

Ἄλλοι καρποὶ ἔχουν μιὰ θωριὰ καὶ σὺ πολυθωριάζεις : 5
ἀπ' τὴ μαυρίλα τῆς ἐλιᾶς στὴν κρυσταλλένια ἀσπράδα,
κι' ἀπ' τὴ χλωμάδα τοῦ κεριοῦ στοῦ κερασιοῦ τὴ φλόγα.
Μικρὸ εἴτε μεγαλόρογο καὶ τραγανὸ ἢ ἀφράτο,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σὰν ἀκροδάχτυλο μακρὺ καὶ στρογγυλὸ σὰ μάτι,
καὶ καρπερὸ ἀπ' τὸν Ἁι-Λιᾶ κι' ὡς τοῦ Χριστοῦ τὴ γέννα,
— τὸ μοσχοστάφυλο ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ σιρίκι τέλος—
πότε στ' ἀμπέλι κρύβεσαι καὶ προσκυνᾷς τὸ χῶμα,
πότε ψηλὰ στὴν κρεβατιὰ* κρέμεσαι σὰν καντήλι.

Ἐσ' εἶσαι ὁ πόθος τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγριμιῶν λαχτάρα·
νυχτοπατούσα ἡ ἀλεποὺ γιὰ σὲ τὰ ὀρνίθια ἀφήνει,
κι' ἡ σφῆκα ἀπ' τὴ γλυκάδα σου κυλιέται λιγωμένη.

Δίνεις τὴ σάρκα ζωντανὸ κι' ὅταν πεθάνῃς τὸ αἷμα,
κι' εἶναι γιὰ σένα μακελειοῦ σφαγὴ τὸ πατητήρι.

1917

Ἡ σπορά.

Γ. Δροσίνη

Θἄρθουν οἱ μέρες τῆς σπορᾶς, τοῦ ζευγολάτη ἐλπίδα :

Βαρὺ τὸ ἀλέτρι σέρνεται στὸ βαλτωμένο χῶμα·
τὰ βόδια τ' ἀργοκίνητα ξυπνᾷ ἡ μακριὰ βουκέντρα
κι' ἀνασαλεύουν τὸ ζυγὸ κι' ἀχνοφυσοῦν σκυμμένα,
στυλώνοντας στὶς αὐλακιὲς καρτερικὰ τὰ μάτια,
μάτια μεγάλα, ὁλόμαυρα, γεμάτα καλωσύνη.
Σταλάζει ἀπὸ τ' ἁπλόχερα χρυσὸ καθαροσπόρι
καὶ τροχισμένο ἀπ' τὴν τριβὴ τὸ ὑνὶ ἀσημένιο λάμπει,
σκάφτοντας λάκκο στὴ σπορὰ τὴ ζωντανοθαμμένη.
Σκαλίστρα ἀχόρταγη τῆς γῆς καὶ τῆς σπορᾶς ἁρπάχτρα,
τὸ ζευγολάτη ἀκολουθᾷ μαυρόφτερη κουρούνα
κι' ἀπὸ τὰ νέφη κελαϊδεῖ κρυμμένη ἡ σιταρήθρα,
ζητώντας γιὰ τὸν κόπο της ἕνα σπειρὶ σιτάρι.

Μικρὲς οἱ μέρες τοῦ Σποριᾶ κι' ἀτέλειωτες οἱ νύχτες
τὸν ὕπνο δίνουν πληρωμὴ στὸν κάματο τῆς μέρας.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μόνη ξενύχτρα καίει ἡ φωτιὰ στὸ ταπεινὸ καλύβι·
κι' ἀπ' τῆς φωτιᾶς τὸ φωτερὸ πλάνεμα ὁ ζευγολάτης
βλέπει ὄνειρο : στὸ νιόσπαρτον ἀγρὸ βαρυὰ τὰ στάχυα
νὰ καρτεροῦν τὸ κοφτερὸ δρεπάνι τῆς θερίστρας.

1917.

Τὸ θέρος.

Γ. Δροσίνη.

Μὲ τοῦ καιροῦ τὸ γύρισμα τ' ὄνειρο θ' ἀληθέψῃ :

Στὶς καλαμιές, ἀπόγυρτες ἀπ' τὰ βαρυὰ τὰ στάχυα,
νεράιδες ἀσπρομάντιλες διαβαίνουν οἱ θερίστρες.
Τ' ἀνάλαφρα ἀσπρομάντιλα, σφιγμένα μὲ τὰ δόντια,
φυλαχτικὰ ἀπ' τὸ λιόκαμα τὶς ὄψες ἀποκρύβουν 5
καὶ δείχνουν τὰ ματόφρυδα, κοράκια μέσ' στὸ χιόνι.
Πίσω ἀπ' τὸ διάβα τους, στρωτὰ χειρόβολα τὰ στάχυα
χαράζουν στράτα ἀπάτητη στὸν ἥλιο καὶ στ' ἀγέρι.

Γιὰ τὶς βαρύτερες δουλειὲς ἄξια τ' ἀντρίκια χέρια
στρίβουν κλωνάρια κοτσικιᾶς* καὶ ζώνουν τὰ δεμάτια. 10
Τ' ἄλογο χαμοδένοντας στὸ χέρσωμα νὰ βόσκῃ,
πάει τὸ κοπέλι γιὰ νερὸ μὲ δυὸ φλασκιὰ στὰ χέρια.
Κι' ἡ μάνα, ἀποκοιμίζοντας στ' ἀπόσκιο τὸ παιδί της,
στρώνει στεγνό, ἀμαγείρευτο τῆς ἀργατιᾶς τὸ δεῖπνο,
μὲ πρώιμο κριθαρίτικο ψωμί, ποὺ δὲ χορταίνει. 15

1917.

Στ' ἁλώνια.

Στ' ἁλώνια, καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
ὁλ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μασᾷ περνώντας ἡ ροκάνα.
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
5 Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾷ, τὰ βόδια κυβερνώντας,
ὡραία ἁρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη·
στὰ χείλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγούδι,
στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.

10 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἁλωνιοῦ, μὲ τὸ κρασὶ στὸ γόνα,
κερνᾷ τοὺς ξένους ποὺ περνοῦν καὶ κράζει τοὺς γειτόνους·
κι' ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδιὰ κάθε φορὰ ποὺ πίνει.

Κι' ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο·
15 σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα, στὰ οὐράνια ἀναπετώντας,
τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
γύρω στὸ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσῆ ψιχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.

Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῇ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια·
20 τὰ πόδια μὲ τὸ πήδημα, μὲ τὴ ματιὰ τὰ μάτια·
φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πήδημα, σοφὴ ἡ ματιὰ τοῦ γέρου.

Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδιὰ σηκώνεται ἀπ' τ' ἁλώνι·
λίβας* δὲν τὴν καψάλισε κι' ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε·
χρονιάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλες*.

1917

Ψ ω μ. ί.

Γ. Δροσίνη.

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θἄρθῃ ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ζυμώνουν τἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ—προικιό της· 5
Τὸ φοῦρνο καίει τεχνίτισσα στὸ φοῦρνο ἡ γριὰ κυρούλα,
ξανανιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιὰ τῆς ρόκας.

Ὦ βραδινὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
Κι' ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει 10
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια!

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία τὴν καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι, 15
ποὺ θὰ κοπῇς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασὶ θὰ σμίξῃς!

1917.

Τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς.

Κ. Κρυστάλλη.

Ἀνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πῶχεις!

Θὰ πάρω ἕναν ἀνήφορο νὰ βγῶ σὲ κορφοβούνι,
νὰ βρῶ κλαράκι φουντωτὸ καὶ ριζιμιὸ* λιθάρι
νὰ βρῶ καὶ μιὰ κρυόβρυση νὰ ξαπλωθῶ στὸν ἴσκιο
νὰ πιῶ νερὸ νὰ δροσισθῶ, νὰ πάρω λίγη ἀνάσα*, 5
ν' ἀρχίσω νὰ συλλογισθῶ τῆς ξενιτειᾶς τὰ πάθη,
νὰ εἰπῶ τὰ μαῦρα ντέρτια* μου καὶ τὰ παράπονά μου,

Ἄνοιξε θλιβερὴ καρδιὰ καὶ πικραμένο ἀχείλι,
βγάλε κάνα χαμόγελο καὶ πὲς κάνα τραγούδι.

Ἀλεξ. Γ. Σαρῆ—Νεοελληνικὰ ἀναγνώσματα 9

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

10 —Τραγούδια ἂν ἔχ' ἡ μαύρη γῆ, κι' ὁ τάφος χαμογέλια,
ἔχει καὶ τοῦ παιδιοῦ ἡ καρδιά, ποὺ περπατεῖ τὰ ξένα.
Τὰ ξένα ἔχουν καημοὺς πολλοὺς καὶ καταφρόνια πλῆθος!
Στὰ ξένα δὲν ἀνθίζουνε τὴν ἄνοιξη τὰ δέντρα,
καὶ δὲ λαλοῦνε τὰ πουλιά, ζεστὸς δὲ λάμπει ὁ ἥλιος,
15 δὲ φυλλουριάζουν* τὰ βουνά, δὲν πρασινίζει ὁ κάμπος,
καὶ δὲ δροσίζει τὸ νερό, καὶ τὸ ψωμὶ πικραίνει!...
Στὰ ξένα ποιὸς θὰ σὲ χαρῇ καὶ ποιὸς θὰ σοῦ γελάσῃ;
Ποῦν' τῆς μονούλας τὰ φιλιά, τὰ χάδια τοῦ πατέρα;
Ποῦναι τὰ γέλια τ' ἀδερφοῦ, κι' ἡ συντροφιὰ τοῦ φίλου;
20 Ἂν ἀρρωστήσῃς, ποιὸς θἀρθῇ στὴν ξενιτειὰ σιμά σου,
νὰ σὲ ρωτᾷ τὸν πόνο σου, τὰ γιατρικὰ νὰ δίνῃ,
στὸ ἔρμο σου προσκέφαλο νὰ ξενυχτάῃ μαζί σου;
Κι' ἂν ἔρθῃ μέρ' ἀγλύκαντη στὰ ξένα νὰ πεθάνῃς,
ποιὸς θὰ βρεθῇ στὸ πλάι σου τὰ μάτια νὰ σοῦ κλείσῃ;
25 Ποιὸς θὰ σοῦ λούσῃ τὸ κορμί; Ποιὸς θὰ σὲ σαβανώσῃ;
Στὸ λείψανό σου ποιὸς θἀρθῇ λουλούδια νὰ σὲ ράνῃ;
Καὶ ποιὸς μὲ πόνο θὰ ριχτῇ στὸ νεκροκρέβατό σου,
γιὰ νὰ σὲ κλάψῃ; Ποιὸς θὰ εἰπῇ γιὰ σένα μοιρολόγι;
Ἀνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις!

30 Ποῦ νὰ τὸν πῶ τὸν πόνο μου, ποῦ νὰ τὸν ἀπορρίξω;
Νὰ τὸν εἰπῶ στὰ τρίστρατα, τὸν παίρνουν οἱ διαβάτες,
νὰ τὸν ἀφήσω στὰ κλαριά, τὸν παίρνουν τ' ἀγριοπούλια.
Κι' ἂν κλάψω, τὰ φαρμακερὰ τὰ δάκρυα ποῦ νὰ πέσουν;
Ἂν πέσουνε στὴ μαύρη γῆ, χορτάρι δὲ φυτρώνει,
35 ἂν πέσουνε στὸν ποταμό, ὁ ποταμὸς θὰ στύψῃ,
ἂν πέσουνε στὴ θάλασσα, πνίγονται τὰ καράβια·
κι' ἂν τὰ βαστάξω στὴν καρδιά, μὲ καῖν, μὲ φαρμακώνουν!
Ἀνάθεμά σε, ξενιτειά, μὲ τὰ φαρμάκια πόχεις!

1891.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ὁ γέρος καρβανάρος *.

Κ. Κρυστάλλη.

Ἕνα πουλάκι λάλησε στῆς ποταμιᾶς τὰ δένδρα·
ἕνα πουλάκι ὁποὺ λαλεῖ τὸ Μάη μὲ τὴν αὐγούλα
κι᾽ ὁποὺ ξυπνάει τοὺς πιστικούς, ξυπνάει τοὺς καρβανάρους,
τοὺς καρβανάρους στ᾽ ἄλογα, τοὺς πιστικοὺς στὰ γίδια.

Ἐξύπνησ᾽ ἕνα γέροντα, γέροντα καρβαρνάρον, 5
ποὺ κόνευε * στὴν ποταμιά, παράμερα τοῦ δρόμου.
Ξεπεδουκλώνει * τ᾽ ἄλογα καὶ πάει νὰ τὰ ποτίσῃ.

Ἐρρόδιζε ἡ ἀνατολὴ κι᾽ ὁ αὐγερινὸς τραβιώταν,
πάηνε στὰ ὀργώματα ὁ ζευγὰς κι᾽ ἡ κοπελιὰ στὸ πλύμα
καὶ τὸ πουλάκι ὁλόγλυκον κελαϊδισμὸ κρατοῦσε. 10

Ἄκουγε ὁ γέρος τὸ πουλί, τήραε τὰ κορφοβούνια,
ὁλογυρνοῦσε τὰ δεντρά, κι᾽ ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του :

Καλότυχα, μωρὲ δεντρά, ποῦ ζῆτε χίλια χρόνια,
ποὺ ἀνθίζετε κάθ᾽ ἄνοιξη καὶ κάθε καλοκαίρι·
γεράματα δὲν ἔχετε καὶ χάρο δὲ φοβᾶστε· 15
τὰ μεσημέρια ἁπλώνετε τὸν ἴσκιο στὸ διαβάτη,
στὸ ζευγολάτη, στὸ βοσκό, στοῦ κοπαδιοῦ τὸν πλῆθο·
τὴ νύχτα ὁλόρθα κι᾽ ἄγρυπνα, πίνετε καὶ ρουφᾶτε
δροσιὰ βουνίσια ἀχόρταγα· καὶ τὸ ταχύ *, ὅταν φέγγῃ,
ἐσεῖς παλάτια γίνεσθε στὸν κότσυφα, στ᾽ ἀηδόνι· 20
ἐσᾶς σᾶς τρέφουν κρύα νερά, τὰ χιόνια σᾶς πλαταίνουν.
Μωρὲ βουνά, ψηλὰ βουνά, ψηλὰ καὶ δασωμένα,
τώρα ποὺ ὁ Μάης σᾶς γιόμωσε μ᾽ ἀνθούς, μὲ χλόη, μὲ νιάτα,
γιατί δὲν ξανανιώνετε κι᾽ ἐσεῖς τὸ γέρο ἐμένα,
σάμπως καινούργια γένονται καὶ σάμπως ξανανιώνουν 25
τοῦτα τὰ χαμηλὰ κλαριὰ καὶ τὰ παλιὰ τὰ δέντρα;
νὰ γίνω πάλι ὥς ἤμουν νιός, νὰ γίνω παλικάρι ;

1893.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Στὰ χελιδόνια.

Γερ. Μαρκορᾶ.

1 Γοργὰ τ' ἀγέρι σχίζοντας,
ἐλᾶτε, ἀγαπημένοι
τραγουδιστάδες φτερωτοί·
ἐλᾶτε· εἶν' ὥρα· κάθε τι
μὲ πόθο σᾶς προσμένει.

2 Θορρῶ πῶς ξεκινήσετε·
ναί· ὁ Μάρτης ἀγρικάει·
τ' ἀναδεμένα· σας φτερά,
καί, πρὶν φανῆτε, ἀπὸ χαρὰ
δακρύζει καὶ γελάει.

3 Λὲς καὶ τὰ σκόρπια φρύγανα,
σὰν νᾶχαν τώρα χείλη,
ζητοῦν μ' ἀπόκρυφη λαλιὰ
γιὰ τὴν καινούργια σας φωλιὰ·
νὰ προμηθέψουν ὕλη.

4 Γιατί ἀπὸ φύλλα βιάζεται
τὸ δένδρο νὰ φουντώση;
Στ' ἀνάερο σπίτι σας ποθεῖ
δροσάτον, ἥσυχο, βαθὺ
τὸν ἴσκιο του ν' ἁπλώση.

5 Λιβάνια γιὰ τοὺς γάμους σας,
λιβάνια γιὰ τὶς γέννες
θὰ περιχύνουνε τερπνὰ
πρασινοσκέπαστα βουνὰ
πεδιάδες ἀνθισμένες.

6 Πνοὲς πελάγου ὁλόδροσες,
ἀγέρια μυροβόλα,

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

νερὰ ποὺ ἀθόλωτα κυλοῦν
ὅλα μὲ πόθο σᾶς καλοῦν,
σᾶς περιμένουν ὅλα.

1898.

Μάνα.

Γερ. Μαρκορᾶ.

Μάνα! Δὲ βρίσκεται 1
λέξη καμία
νἄχῃ στὸν ἦχο της
τόση ἁρμονία.
Σὰν ποιὸς νὰ σ' ἄκουσε
μὲ στῆθος κρύο,
ὄνομα θεῖο;

Παιδί, ἀπὸ σπάργανα 2
ζωμένο ἀκόμα,
μὲ χάρη ἀνοίγοντας
γλυκὰ τὸ στόμα,
γυρνάει στὸν ἄγγελο
ποὺ τ' ἀγκαλιάζει
καί, μάνα! κράζει.

Στὸν κόσμο τρέχοντας 3
ὁ νέος διαβάτης
πέφτει στ' ἀγνώριστα
βρόχια τς ἀπάτης
καί, ἀναστενάζοντας,
μάνα μου! λέει,
μάνα! καὶ κλαίει.

Τῆς νιότης φεύγουνε 4
τ' ἄνθια κι' ἡ χάρη·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τριγύρω σέρνεται
μὲ ἀργὸ ποδάρι,
ὥς ποὺ στὴν κλίνη του,
σὰ βαρεμένος,
πέφτει ὁ καημένος.

5 Καί, πρὶν τὴν ὕστερη
πνοή του στείλει,
ἀργὰ ταράζονται
τὰ κρύα του χείλη,
καὶ μὲ τὸ μάνα μου!
πρώτη φωνή του,
πετᾷ ἡ ψυχή του.

1898.

Ἐργασία.

Γερ. ***Μαρκορᾶ.***

1 Ξημερώνει. Αὐγὴ δροσάτη
μὲ τὸ πρῶτο της πουλὶ
λὲς καὶ κράζει τὸν ἐργάτη
στὴ φιλόπονη ζωή.

2 Πρὶν ἀχνίσῃ* κάθε ἀστέρι,
μὲ χαρούμενη καρδιὰ
νέοι, μισόκοποι καὶ γέροι
τρέξετ' ὅλοι στὴ δουλειά.

3 Πέρα ἐκεῖθενε οἱ φροντίδες
ἂς πετάξουνε, καθὼς
ξαφνισμένες νυχτερίδες,
ὅποὺ ἀγνάντεψαν τὸ φῶς.

4 Μὴ σᾶς εἶναι ὁ ξένος πλοῦτος
ἔν' ἀγκάθι στὴν καρδιά.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πέστε ἀζήλευτα : εἶναι τοῦτος
ἐργασίας κληρονομιά,

Σηκωθῆτε· ἡ γῆ χαρίζει 5
μόνον ἄφθονο καρπό,
ἄν ὁ κόπος τὴν ποτίζῃ
μ᾽ ἕναν ἵδρωτα συχνό.

Σὰν ἐσᾶς, ἀδέλφια, ἱδρώνει 6
καὶ ὁ σοφός, ποὺ μὲ τὸ νοῦ
κάμπους ἄμετρους ὀργώνει
γιὰ θροφὴ τοῦ λογισμοῦ.

Δίχως ἄνεση καὶ σχόλη 7
πάντα, ὡς ἄξιος δουλευτής,
τὸ ἀνθηρό του περιβόλι
σκάφτει, σπέρνει ὁ ποιητής.

Πάντα, ναί, τοῦ τίμιου κόπου 8
οἱ γλυκύτατοι καρποί,
νἆναι οἱ μόνοι ποὺ τ᾽ ἀνθρώπου
σῶμα θρέφουν καὶ ψυχή. 1911.

Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει . . .

(ἀπὸ τὸν «Τάφον»*) *Κ. Παλαμᾶ.*

Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει 1
ὁ μαῦρος καβαλάρης,
κοίταξε ἀπ᾽ τὸ χέρι του
τίποτα νὰ μὴν πάρῃς.

Κι᾽ ἂ διψάσῃς, μὴν τὸ πιῇς 2
ἀπὸ τὸν κάτου κόσμο
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς,
φτωχὸ κομμένο δυόσμο!

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

3 Μὴν τὸ πιῇς, κι' ὁλότελα
κι' αἰώνια μᾶς ξεχάσῃς.
Βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσῃς,

4 κι' ὅπως εἶσαι ἀνάλαφρο,
μικρό, σὰ χελιδόνι,
κι' ἄρματα δὲ σοῦ βροντᾶν
παλικαριοῦ στὴ ζώνη,

5 κοίταξε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστρησε σιγὰ κρυφὰ
καὶ πέταξ' ἐδῶ πάνω,

6 καὶ στὸ σπίτι τ' ἄραχνο·
γυρνώντας, ὦ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ φλυκοφίλησέ μας!

1898.

Τέσσερ' ἀδέρφια.

Ἀλ. Πάλλη.

1 Τέσσερα
(γύριζε γοργά!)
τέσσερα ἀδέρφια τὸ χορὸ ὄξω στοὺς κάμπους σέρνουν
πιασμένα χέρι χέρι,
τοῦ Γεροχρόνου τὰ παιδιὰ
ποῦνε τ' ἀγόρια ὀμορφονιοὶ κι' ἡ κόρη δίχως τέρι.

2 Κι' ἡ κόρη
(κοίταξε ὀμορφιές!)
κι' ἡ κόρη πρώτη τραγουδεῖ: «Τοὺς κάμπους λουλουδίζω,
καὶ τὰ κλαδιὰ φουντώνω·

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τοῦ Πάσκα φέρνω τὶς χαρές·
στῆς νύχτας μέσα τὴ δροσιὰ μ' ἀηδόνια ξεφαντώνω».

Τὸ πρῶτο 3
μάνα μας γλυκειά!)
τὸ πρῶτο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Σφαλῆστε τὰ βιβλία,
στὶς ἐξοχὲς νὰ πᾶμε,
νὰ δροσιστοῦμε στὰ νερά,
στὸν ἴσκιο τῆς γερομουριᾶς τα πωρικὰ νὰ φᾶμε».

Καὶ τ' ἄλλο 4
(κράτα τὸ χορό!)
καὶ τ' ἄλλο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Ὁ τρύγος τώρα ἀρχίζει
μὲ χαροπὰ τραγούδια·
σταφύλια κεῖ, σταφύλια δῶ·
πατεῖτε, ἄντρες, στοὺς ληνούς, τρυγᾶτε, κοπελούδια!»

Τὸ τρίτο 5
(ἄ, μὰ τί χαρά!)
(τὸ τρίτο λέει: «Ὅμως κι' ἐγὼ τὰ παραμύθια φέρνω
τριγύρω στὰ μαγκάλια
μαζὶ μὲ κάστανα ψητά·
Ἅγιο-Βασίλη φέρνω γώ, ἐγὼ καὶ πορτοκάλια».

Κι' ὅλα τους 6
(γύριζε γοργά!)
κι' ὅλα τους τραγουδοῦν μαζί: «Γυρνᾶμε νύχτα μέρα,
πιασμένα χέρι χέρι,
ἐμεῖς τοῦ Χρόνου τὰ παιδιά,
τρεῖς γιοὶ κι' οἱ τρεῖς ὁμορφονιοί, μιὰ κόρη δίχως τέρι».

1889.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ σημαία.

Ἰ. Πολέμη.

1 Πάντα κι' ὅπου σ' ἀντικρύζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ,
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

2 Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς πατρίδος ἡ ψυχή.

3 Ὅταν ξάφνου σὲ χαϊδεύει
τ' ἀγεράκι τ' ἀλαφρό,
μοιάζεις κῦμα, ποὺ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

4 Κι' ὁ Σταυρὸς ποὺ λαμπυρίζει
στὴν ψηλή σου κορυφή,
εἶν' ὁ φάρος ποὺ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφή.

5 Σὲ θωρῶ κι' ἀναθαρρεύω
καὶ τὰ χέρια μου κτυπῶ·
σὰν ἁγία σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

6 Κι' ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή:
νᾶσαι πάντα δοξασμένη
ὦ σημαία γαλανή.

1905.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Νύχτα.

Ι. Πολέμη.

Ἀπλώθηκε παντοῦ γαλήνη· 1
ἡ νύχτα πρόβαλε γοργή·
στὴν ἀνθισμένη της τὴν κλίνη
ἀποκοιμήθηκεν ἡ γῆ.

Κι' ἀποκοιμήθη κι' ἔχει πάρει 2
γιὰ καντηλάκι φωτεινὸ
τ' ὠχρὸ κι' ἀκοίμητο φεγγάρι
ποὺ κρέμεται στὸν οὐρανό.

1906.

Ἡ Βροχή.

Ι. Πολέμη.

Ὁ ἥλιος βλέπει ἀπὸ ψηλὰ 1
μὲ μάτι φλογερό,
κι' ἡ γῆ διψᾷ καὶ καίγεται
καὶ σκάζει γιὰ νερό.

Τὰ λούλουδα μαραίνονται 2
σὰ λιγοθυμισμένα,
καὶ τὰ φυτὰ ξηραίνονται
καὶ χάνοντ' ἕνα-ἕνα.

Ξάφνω ἀπ' τὴ δύση ἐκεῖ μακριὰ 3
φωτίζουν ἀστραπὲς
καὶ τὶς ξανοίγουν τὰ χωριὰ
κι' οἱ χῶρες χαροπές.

Ἀπ' ἀγεράκι δροσερὸ 4
τὰ φύλλ' ἀνατριχιάζουν
καὶ σὲ πολύ, πολὺ νερὸ
τὰ σύννεφα ξεσπάζουν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5 Βρέχει σὲ δάση φουντωτά,
βρέχει σὲ κάμπους καὶ χωριά,
βρέχει, ποτίζει τὰ σπαρτά,
ποτίζει κάθε γῆς μεριά.

6 Ἀνθίζει σ' ὅλους τοὺς ἀγροὺς
καὶ τ' ἄνανθο χορτάρι
καὶ στὸ χωράφι καθενὸς
μεστώνει τὸ σιτάρι.

7 Καὶ τρῶνε πλούσιοι καὶ φτωχοὶ
κι' εὐχαριστοῦνε τὴ βροχή.

1907.

Ὁ Γιάκουμος κι' ἡ κόρη του.

Ἀριστ. Προβελεγγίου.

Γνωρίζετε τὸ Γιάκουμο, τὸν Ἀσπροθαλασσίτη*,
ποῦναι τετράγωνος, γερός, σὰν τοῦ γιαλοῦ τὸ βράχο ;
μ' ἀγκαθωτὸ σὰ φρύγανο κι' ἀνάτριχο* μουστάκι,
μὲ φρύδια σὰν κληματαριές, ποὺ κάτωθέ των λάμπει
5 τὸ γερακίσιο μάτι του, ποὺ ἀνεμοζάλες τόσες
ἀντίκρυοεν ἀτρόμητο ; Τὸν ἔχετε γνωρίσει ;

Τὸν ξεύρουν τὰ ναυτόπουλα κι' οἱ γέροι καπετάνιοι,
τὸν ξεύρουν βράχοι καὶ γιαλοί, νησιὰ κι' ἐρημονήσια,
τὸν ξεύρουνε τὰ κύματα τ' ἀνήσυχα τοῦ Αἰγαίου,
10 ποὺ μὲ τὸ καϊκάκι του μονάχος του ἀρμενίζει,
μονάχος μέσ' στὴν ἐρημιὰ τὴν ἄγρια τοῦ πελάγου.
Μὲ τόνα χέρι του κρατεῖ καὶ κυβερνᾷ τὸ δοιάκι
καὶ τὸ σκοινάκι τοῦ πανιοῦ βαστᾷ γερὰ μὲ τἄλλο.
Ἀπὸ νησάκι σὲ νησὶ μ' ἀντάρα*, μὲ γαλήνη
15 εἴδησες φέρνει καὶ καρπούς, καρποὺς καὶ νέα παίρνει.
Κι' ὅλοι τὸν περιμένουνε, κι' ὅλοι συχνὰ ρωτοῦνε :
«Ἐφάνηκεν ὁ Γιάκουμος ; ὁ Γιάκουμος μὴν ἦρθε ;»

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἀλλὰ κοντὰ στὴ μελαψή, τραχειὰ τοῦ Γιάκουμου ὄψη
κάποτε λάμπει ρόδινο κι' ὡραῖο προσωπάκι.
Κι' ὅσον ἐκεῖνος τὸ κοιτᾷ, κι' ὅσο τὸ καμαρώνει, 20
κρυφὰ κρυφὰ χαμογελᾷ, τὸ μάτι του ἡμερώνει,
Ἔχει χαρά, καμάρι του τὴν ἀκριβή του Ἀνθούλα.

Μαζὶ τὴν παίρνει κάποτε, νὰ τὴν διασκεδάσῃ·
νὰ ἰδῇ τὰ Δωδεκάνησα, νὰ πᾷ νὰ προσκυνήσῃ
τῆς Βαγγελίστρας τὴ χρυσῆ, θαυματουργὴν εἰκόνα, 25
νὰ ἰδῇ τὴν Ἄντρο, τὴν Ἀξιά*, ποὺ καὶ τὸ κῦμα γύρω
μυρίζει ἀπὸ τὶς λεμονιὲς καὶ τὶς πορτοκαλιές των.
Νὰ ἰδῇ τὴν πρώτη τῶν νησιῶν, τὴν ξακουσμένη Σύρα,
μὲ τὴν ὡραία πόλη της, τὸ εὐρύχωρο λιμάνι,
ποὺ τόσα τὸ στολίζουνε μικρά, μεγάλα πλοῖα 30
καὶ μοιάζουν τὰ κατάρτια των σὰν νᾶναι καλαμιώνας,
καὶ στὸ μουράγιο* βιαστικὸς διαβαίνει τόσος κόσμος·
καὶ θαμπωμένη στέκει ἡ Ἀνθὴ καὶ βλέπει σαστισμένη
τὴν πόλη τὴν περίφημη, τὴν κίνηση τοῦ κόσμου,
τὰ κτίρια τὰ περήφανα, τὰ πλούσια μαγαζιά της. 35

Ἔτσι τὴν κόρη ὁ Γιάκουμος συχνὰ μαζί του παίρνει.
Κι' αὐτή, σωστὴ νησιώτισσα καὶ καπετανοπούλα,
ξέρει τὸ δοιάκι νὰ βαστᾷ στὴν τρικυμία μέσα,
ξέρει νὰ λάμνῃ τὸ κουπί, γαλήνη ὅταν τοὺς ζώνῃ.
Κι' ὅταν γλιστρᾷ ἡ βαρκούλα των στοῦ μελτεμιοῦ τὸ κῦμα, 40
καὶ μ' ἕνα τρίξιμο ἐλαφρὸ γέρνει γλυκὰ κι' ἀφρίζει,
ἡ Ἀνθούλα σιγοτραγουδεῖ στὴν κουπαστὴ γερμένη
χαϊδεύοντας τὰ κύματα, ποὺ φεύγουν σὰν τ' ἀρνάκια.

Κάποτε μέσ' στὸ πέλαγος καὶ μέσ' στ' ἀρμένισμά του
συναπαντιέται ὁ Γιάκουμος πότε μὲ τρεχαντήρι*, 45
καὶ πότε μὲ περήφανο καράβι, εἴτε γολέτα*.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κι' οἱ ναῦτες τόνε χαιρετοῦν, κι' οἱ ναῦτες τοῦ φωνάζουν:
«Ὥρα καλή σου, Γιάκουμε, ὥρα καλὴ μαζί σας!»

1916.

Λειτουργία σὲ παρεκκλήσι.

Ἀρ. Προβελεγγίου.

Ἐξεκινήσαμε μὲ τὴ δροσιὰ
γιὰ τῆς Ἁγίας τὴν ἐκκλησιά.
Μέσ' στὰ βουνὰ μικροκτισμένη καὶ φτωχὴ
γύρω της χύνει
5 μιὰν ἱερὴ γαλήνη
καὶ κατανύγεται ἡ ψυχή.
Ψάλλει ὁ παπὰς τὴ λειτουργιά.
Τριγύρω καίουν τὰ κεριά.
Τοῦ λιβανιοῦ τὰ κύματα τὰ γαλανὰ
10 ἁπλώνονται, ἀνεβαίνουν σιγανά,
στῆς στέγης τὰ χοντρὰ δοκάρια,
—μαδέρια καραβιοῦ, ποὺ ἀνεμοζάλη
τὸ σύντριψ' ἐκεῖ κάτω στ' ἀκρογιάλι.
Ψάλλει ὁ παπάς· καὶ στὰ θυμάρια,
15 ποὺ ἔξω στολίζουν τὸ βουνό,
λαλοῦνε τ' ᾆσμα των τὸ πρωινὸ
οἱ πλουμισμένες καρδερίνες.
Καὶ τοῦ μελίχρυσου φωτὸς οἱ ἀχτῖνες
γλιστροῦν ἀπ' τοῦ παραθυριοῦ τὶς χαραμάδες
20 καὶ παίζουνε μὲ τὶς χλωμὲς λαμπάδες.
Καὶ ποτισμένο ἀπ' τὰ βουνήσια μύρα
τ' ἀγέρι μπαίνει ἀπὸ τὴ θύρα
κι' ἀνάλαφρα σαλεύει·
θαρρεῖς, μ' εὐλάβεια χαϊδεύει
25 τὴ δροσερὴ ἀπ' ἀγριολούλουδα κορώνα,
ποὺ στεφανώνει τὴν ξεθωρισσμένη εἰκόνα.

1916.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μετὰ τὴν τρικυμίαν.

Ἀριστ. Προβελεγγίου.

Ἔσκασεν ἡ ἀντάρα*,
ἐκόπασ' ἡ νεροποντή.
Ὅλο πιὸ ἀδύνατ' ἡ βροντὴ
κυλᾷ στοῦ χάους τὴν καμάρα.
Πάει τῶν στοιχείων ὁ θυμός. 5
Λάμψις ἀνάρια, μακρινὴ σκιρτᾷ,
τῆς τρικυμίας πύρινος παλμός,
καὶ τῶν νεφῶν τὰ χάσματα φωτᾷ.
Ἄγριο τὸ κῦμ' ἀκόμα,
μ' ἀφροὺς στὸ στόμα, 10
τοὺς γιαλοὺς χτυπᾷ,
καὶ βροντοκοπᾷ,
καὶ τοὺς σκεπάζει καὶ τοὺς πνίγει.
Μ' ὁρμὴν ὀπίσω σύρνεται,
βάραθρ' ἀνοίγει, 15
σὰν καταράκτης ἀπ' τὰ βράχη χύνεται.
Στὴν ἔρημη ἀμμουδιὰ
ἐσώριασε τοῦ πόντου ἡ Λάμια*
φρύγανα καὶ κλαδιά,
σανίδια καὶ καλάμια, 20
φύκια ξεκολλημένα' ἀπ' τοὺς βυθοὺς
πράσιν' ἀκόμα, μὲ νωποὺς ἀνθούς.
Δέντρα ξεριζωμένα
μ' ἀπονιά,
φύλλ' ἀνεμοπαρμένα, 25
τρυφερὰ κλωνιὰ
σκόρπια μέσ' στὰ λαγκάδια,
θεομηνίας ρημάδια.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μὲ πόνο ὁ γεωργὸς κοιτᾷ·
30 τρέμει στὰ μάτια του δακρύου ρανίδα·
κομμένα κάτω τὰ σπαρτά,
σκαμμένο καὶ γυμνὸ τὸ χῶμα,
ποὺ χθὲς ἀκόμα
ἡ πράσινη τὸ στόλιζεν ἐλπίδα.

35 Μὲ πρόσωπο χλωμό,
μ᾽ ἀδάκρυτο, ἄγριο μάτι
στὰ μαῦρα τοῦ πελάγου πλάτη,
στέκεται στὸν γκρεμὸ
νέα μὲ βρέφος στὴν ἀγκάλη.
40 Τὸ κῦμα κάτω ἀφρίζει,
τὸ κῦμα τὴν ραντίζει.
Πανάκι δὲν προβάλλει.
Δὲν βλέπει βάρκα μία
μέσ᾽ στὴν ὑγρὴ ἐρημία.

45 Ἔξαφν᾽ ἀπ᾽ τὰ ψηλὰ χωριὰ
κι᾽ ἀπὸ τὸ μοναστήρι πέρα
τρέχει καὶ τρέμει στὸν ἀγέρα,
ὡσὰν παρηγοριά,
ἦχος ἀπὸ καμπάνα ἑσπερινή.
50 Ἀντιλαλεῖ σὲ λαγκαδιὲς
καὶ σὲ γιαλοὺς καὶ σ᾽ ἀμμουδιὲς
ὡσὰν ἀγγελικὴ φωνή,
ποὺ τὰ στοιχεῖα προστάζει
καὶ τὰ δαμάζει.

55 Κι᾽ ἀργοκυλᾷ στὸν οὐρανό,
ἀπὸ τὴ δύση φωτισμένο,
τῆς τρικυμίας τὸ στερνὸ
τὸ σύννεφο κομματιασμένο.

1916.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς.

Δ. Σολωμοῦ.

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι καὶ κόρες, 1
ὅλοι, μικροί, μεγάλοι, ἑτοιμαστῆτε·
μέσα στὲς ἐκκλησίες τὲς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχτῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιὲς εἰρηνοφόρες
ὀμπροστὰ στοὺς ἁγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χείλη μὲ χείλη
πέστε «Χριστὸς ἀνέστη» ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι[1],
καὶ βρέφη ὥραϊα στὴν ἀγκαλιὰ οἱ μανάδες·
γλυκόφωνα, κοιτώντας τὲς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες·
λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς ποὺ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ᾽ τ᾽ ἁγιοκέρι,
ὁποὺ κρατοῦνε οἱ χριστιανοὶ στὸ χέρι.

1822—1833.

Γαλήνη.

Δ. Σολωμοῦ.

Δὲν ἀκούεται οὔτ᾽ ἕνα κῦμα
εἰς τὴν ἔρμη ἀκρογιαλιά·
λὲς καὶ ἡ θάλασσα κοιμᾶται
μέσ᾽ στῆς γῆς τὴν ἀγκαλιά.

1859.

---

[1] Ἐν Ζακύνθῳ ἐπεκράτει συνήθεια νὰ θάπτωνται οἱ προύχοντες ἑκάστης ἐνορίας ἐντὸς τῶν ναῶν. Αἱ κατὰ τὴν ὥραν τῆς Ἀναστάσεως σκορπιζόμεναι δάφναι ἐκάλυπτον οὕτω καὶ τὰς πλάκας τῶν τάφων αὐτῶν.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κοιμᾶται.

Ν. Ι. Χατζηδάκη.

1 Κοιμᾶται τὸ χρυσό μου τὸ πουλάκι
κι᾽ ἔχει κρυφὸ χαμόγελο γλυκὸ
στὸ κόκκινό του ἐπάνω στοματάκι
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

2 Κοιμᾶται γελαστὸ κι᾽ εὐτυχισμένο
μέσ᾽ στὴ ζεστὴ τῆς μάνας του ἀγκαλιά.
Κοιμᾶται, ἕν᾽ ἀγγελάκι χορτασμένο
μὲ τόσα χάδια, γέλια καὶ φιλιά.

3 Μὰ δὲν μπορεῖ γιὰ πάντα ἔτσι νὰ μείνῃ.
στὸν ξέννοιο τῶν ἀγγέλων τὸν χορό.
Μιὰ μέρα θἄρθῃ ποὺ ἄνδρας θὰ μοῦ γίνῃ
καὶ μέσ᾽ στὸν κόσμο θάμπῃ τὸν σκληρό.

4 Καὶ τότε θἄρθουν βάσανα καὶ πόθοι,
παλμοὶ καὶ λύπες, ἔννοιες καὶ δουλειά·
χρυσᾶ καὶ τότε ὄνειρα θὰ νιώθῃ,
σὰν τώρα, σὲ μανούλας ἀγκαλιά;

5 Δέσποινα Παναγιά, γλυκειὰ Παρθένα,
σῶζέ το Ἐσὺ ἀπὸ κάθε συμφορά·
ὅπως κι᾽ Ἐσύ, τό ᾽χω, Παρθένα μου, ἕνα,
μόνη μου ἐλπίδα, μόνη μου χαρά.

6 Κάμε το τὸ ταξίδι νὰ περάσῃ
τοῦ κόσμου αὐτοῦ καλόκαρδο κι᾽ ἁγνό·
νὰ ζήσῃ εὐτυχισμένο, νὰ γεράσῃ
καὶ νὰ τὸ ξαναβρῶ στὸν οὐρανό.

7 Κοιμοῦ, μικρό μου ἀθῶό μου πουλάκι.
Μακάρι ἕνα χαμόγελο γλυκὸ
στὸν ὕπνο πάντα νἄχῃς στὸ χειλάκι,
φιλάκι τῶν ἀγγέλων μυστικό.

1898

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ Ἄνοιξη.

Χρ. Χριστοβασίλη.

Νά την, προβάλλει ἡ Ἄνοιξη χιλιοχαριτωμένη.
μὲ χίλια μύρια χρώματα, μὲ μύριες ὀμορφάδες
μὲ κατακάθαρο οὐρανὸ καὶ χρυσαφένιες νύχτες . . .
Ὁ ἥλιος καίει χαϊδευτά, ξαστράφτει τὸ φεγγάρι,
λιώνουν τὰ χιόνια στὰ βουνά, οἱ κάμποι λουλουδίζουν. 5
φουντώνουνε τὰ σύδεντρα, μαυρολογοῦν τὰ λόγκα*,
ἀνθίζουνε χαρούμενα μύριων λογιῶν λουλούδια·
ἄλλα στοὺς κλώνους τῶν δεντριῶν κι' ἄλλα στὲς χλόες μέσα,
καὶ χύνουνε μοσκοβολιές, ποὺ εὐφραίνουνε τὸν κόσμο.
Καὶ μέσ' ἀπὸ τὲς εὐωδιὲς καὶ μέσ' ἀπ' τὰ λουλούδια 10
σηκώνεται ἕνα ἀθάνατο τραγούδι στὸν αἰθέρα,
σὰν νά ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.

Νά την προβάλλει ἡ Ἄνοιξη, σὰ νύφη στολισμένη.
Τὰ χελιδόνια τὰ φαιδρά, τὰ κλαψερὰ τρυγόνια
κι' οἱ πελαργοὶ οἱ περήφανοι μὲ τὰ κροκιὰ* ποδάρια 15
ἀπὸ τὴ μαύρην Ἀραπιὰν ἐφτάσανε τρεχάτα
γιὰ νὰ τῆς ποῦνε μ' ἄπειρη χαρὰ τὸ «καλῶς ἦρθες».
Μυριάδες τραγουδιάρικα πουλιὰ γλυκολαλοῦνε·
ἄλλα, κρυμμένα ντροπαλὰ στὸ φύλλωμα τῶν δέντρων,
ἄλλα, πατώντας μαλακὰ στὰ χόρτα τ' ἀνθισμένα, 20
κι' ἄλλα, πετώντας μὲ χαρὰ στὸ γαλανὸν αἰθέρα.
Κι' ὁ βασιλιᾶς τοῦ τραγουδιοῦ, τ' ἀθάνατο τ' ἀηδόνι,
κι' ὁ μαυροφόρος κόσσυβας κι' ὁ παιγνιδιάρης σπῖνος,
κι' ὁ κοῦκος ὁ ἀνθρωπόφωνος, κι' ἡ ὄμορφη γαλιάντρα
ἕνα γλυκὸ ταιριάζουνε κι' ἀσύγκριτο τραγούδι 25
ποὺ ὑψώνεται περήφανο στὸν ξάστερον αἰθέρα,
σὰν νά ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.

Νά την, προβάλλει ἡ Ἄνοιξη μ' ἀνθοὺς στεφανωμένη,
σὰν ξωτικιὰ πανέμορφη καὶ σὰν νεράιδα ὡραία.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

30 Χύνει στὸν ἄνεμο δροσιά, στὴ γῆ μαργαριτάρια,
μέσ᾽ στὴν καρδιά μας βάλσαμο κι᾽ ἀγάπη στὴν ψυχή μας.
Κοπάζουνε οἱ ἀγέρηδες, ξαπλώνεται ἡ γαλήνη,
τὰ σύννεφα ἀφανίζονται καὶ τ᾽ ἀγριεμένο κῦμα
στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ἀκρογιαλιοῦ κοιμᾶται σὰν ἀρνάκι.
35 Οἱ ναῦτες πρόσχαρα πηδοῦν κι᾽ ὁλόισια ἀρμενίζουν.
Οἱ ζευγολάτες δρασκελοῦν μέσ᾽ στὰ πλατυὰ χωράφια
μὲ τὸ ζευγάρι τους μπροστὰ καὶ τὲς σπορὲς* στὸ πλάγι.
Ἀφήνουνε τὰ χειμαδιὰ τὰ βλάχικα κονάκια*
κι᾽ ἀνηφοροῦν πρὸς τὰ βουνὰ μὲ τ᾽ ἄσπρα τους κοπάδια,
40 κοπάδια γιδοπρόβατα, καλοξεχειμασμένα...
Κι᾽ ἀπὸ τὲς ὄχτες* τῶν γιαλῶν, τὲς χωραφιὲς* τῶν κάμπων
καὶ τὰ λειβάδια τ᾽ ἀνθερὰ καὶ τῶν δασῶν τὴν πύκνα
τραγούδι παναρμόνιο ξαχάει* στὸν αἰθέρα,
σὰν νά ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος.

45 Νά την, προβάλλει ἡ Ἄνοιξη ροδοστεφανωμένη·
κι᾽ ἡ Πασκαλιά μας ἡ Λαμπρὴ μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη
ὅλο τὴν ἄνοιξη ἔρχεται καὶ θἄρχεται γιὰ πάντα.
Ὁ κάθε πόθος τῆς καρδιᾶς δρομάει* καὶ φτερώνει
κι᾽ ἀνθρῶποι, ζῷα καὶ φυτὰ προσπέφτουνε μπροστά της
50 καὶ σὰ θεὰ τὴν προσκυνοῦν καὶ τὴν ὑμνολογοῦνε,
κι᾽ ἕνα τραγούδι θεϊκὸ πετάει στὸν αἰθέρα,
σὰν νά ἦταν σύννεφο χρυσόν, εὐχαριστήριος ὕμνος·

Γειά σου, χαρά σου, Ἄνοιξη χιλιοχαριτωμένη,
βασίλισσα τῶν ἐποχῶν καὶ καύχημα τοῦ Πλάστη,
55 ἂς ἦταν δώδεκα φορὲς νἀρχόσουνε τὸ χρόνο!

1914.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Ἀδάμ. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Βασιλείου Δ. Ἀδαμίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1857 εἰς Δόλιανην τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀπὸ τοῦ 1881 ἐγκατεστάθη εἰς τὸν Βόλον, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν ***Διάπλασιν τῶν Παίδων*** διηγήματα, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν καὶ εἰς ἰδιαίτερον τόμον μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ***Ἀπὸ τὸ χωριό μου.*** (1913).

Βηλαρᾶς Ἰωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1771 εἰς τὰ Ἰωάννινα· ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν πατρίδα του προσελήφθη ὡς ἰδιαίτερος ἰατρὸς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ Βελῆ. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ μόλις κατώρθωσε νὰ σωθῇ, ἀπολέσας τὴν περιουσίαν του, καὶ κατέφυγεν εἰς τὸ Ζαγόριον, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1823. Ἦτο ὑπέρμαχος τῆς δημοτικῆς γλώσσης, τῆς ὁποίας καὶ ἐζήτησε ν' ἁπλοποιήσῃ τὴν ὀρθογραφίαν μὲ τὸ βιβλιάριόν του ***Η ρομεηκη γλοσα*** (Στην τηπογραφηα τον Κορφον, 1814). Εἰς τὴν ἁπλῆν αὐτὴν γλῶσσαν ἔγραψε ποιήματα καὶ μετέφρασε τὴν Βατραχομυομαχίαν καὶ τὸν Κρίτωνα τοῦ Πλάτωνος. Τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1827 ἐν Κερκύρᾳ.

Σημειώσις. Ὅπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου, εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βιζυηνὸς Γεώργιος Μ. Ἐγεννήθη ἐν Βιζύῃ τῆς Θρᾴκης τὸ 1852. Ἐσπούδασεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν καὶ εἶτα ἐν Εὐρώπῃ τὴν φιλοσοφίαν καὶ διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Πεζὰ καὶ ποιητικά του ἔργα ἐδημοσιεύθησαν τὰ πλεῖστα εἰς περιοδικά, τινὰ δὲ καὶ εἰς ἰδιαιτέρους τόμους. (*Ἀτθίδες αὗραι*, Λονδῖνον, 1884. *Ποιήματα*, 1916. *Τὸ ἁμάρτημα τῆς μητρός μου καὶ ἄλλα διηγήματα*, 1916).

Βικέλας Δ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 ἐν Ἑρμουπόλει. Νεώτατος μετέβη εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐμπορευόμενος. Ἀπὸ τοῦ 1874 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους καὶ ἀπὸ τοῦ 1896 εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1908. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ὧν σπουδαιότερα οἱ *Στίχοι* (Λονδῖνον, 1862), τὸ εἰς πολλὰς γλώσσας μεταφρασθὲν διήγημα ὁ *Δουκῆς Δάρας* (1879), *Ἀπὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν* (1886), τὰ *Διηγήματα* (1887), αἱ *Διαλέξεις καὶ Ἀναμνήσεις* (1893) καὶ αἱ μεταφράσεις τοῦ τῶν δραμάτων τοῦ Σαίκσπηρ. Εἶναι ὁ ἱδρυτὴς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων.

Γρανίτσας Στέφανος. Ἐγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, ἀντεπροσώπευσε δὲ ἐπί τινα ἔτη τὴν πατρίδα του ἐν τῇ Βουλῇ. Ἀπέθανε τὸ 1915. Ἔγραψε χρονογραφήματα, διηγήματα καὶ τινα ποιήματα ἀγροτικά, ἓν θεατρικὸν ἔργον, ὁ *Μητρούσης*, καὶ περιγραφὰς καὶ λαϊκὰς παραδόσεις περὶ τῶν ζώων τῆς πατρίδος του, ἐκδοθείσας ὑπὸ τὸν τίτλον : *Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου* (1921).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γρηγοριάδης Δημ. Π. Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1867.

Ἐσπούδασεν ἐν Μομπελλιὲ τὴν γεωπονίαν· ἐπανελθὼν διηύθυνε μεγάλα γεωργικὰ κτήματα ἐν Ρουμανίᾳ πρῶτον καὶ ἔπειτα ἐν Θεσσαλίᾳ, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ διετέλεσε ἐπί τινα ἔτη διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀϊδινίῳ τῆς Θεσσαλίας γεωργικῆς σχολῆς. Ἀπέθανε τὸ 1907. Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκδόσεων τοῦ Συλλόγου τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων ἐδημοσίευσε ***Τὸ δένδρον*** (1902).

Δάφνης Στέφανος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυβούλου Ζωϊοπούλου. Ἐγεννήθη ἐν Ἄργει τὸ 1882, εἶναι δὲ τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσε σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους ***Φθινοπωρινὲς Ἅρπες*** (1902), ***Ρόδακες καὶ Ἀνθέμια*** (1904), ***Ἑλληνικοὶ Ἀγῶνες*** (1907), ὁ ***Ἀνθισμένος Δρόμος*** (1911), τὸ ***Ἀνοιχτὸ Παράθυρο*** (1921, βραβευθὲν ἐν ποιητικῷ διαγωνισμῷ). Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας λογοτεχνικὰς μελέτας, ὧν κυριώτεραι αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν δημώδη ποίησιν. Ἐβραβεύθη εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς τῶν διὰ τὸν Στρατὸν ποιημάτων καὶ διηγημάτων. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον εἶναι τὸ βραβευθὲν ἐπίσης ***Πατρικὸ σπίτι*** (1921).

Δημητριάδης Ραϊνόλδος. Ἐγεννήθη τὸ 1863 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐσπούδασε γεωπονικὰ εἰς Γκρινιὸν τῆς Γαλλίας. Ἐπανελθὼν ἠσχολήθη εἰς ἐργασίας τυροκομικὰς εἰς τὸ Μαλακάσι τῆς Πίνδου καὶ ἐπέτυχε τὸν τύπον τῶν ἑλληνικῶν τυρῶν ***Ἀγράφων***. Διηύθυνεν ἐπί τινα χρόνον τὴν ἐν Ἀϊδινίῳ γεωργικὴν σχολήν. Ἔπειτα εἰργάσθη εἰς μεγάλην καλλιέργειαν καπνῶν εἰς τὴν Φθιώτιδα. Ἀπὸ δεκαπενταετίας ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Δὶς προσκληθεὶς ἐπανῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

εἰργάσθη πρῶτον μὲν διὰ τὴν διάδοσιν τῶν χημικῶν λιπασμάτων, εἶτα δὲ διωργάνωσε τὰ τῆς γεωργίας ἐν Κρήτῃ καὶ ἵδρυσεν ἐκεῖ τυροκομεῖα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν Κρητῶν κτηνοτρόφων. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων του δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν Σύλλογον Ὠφελίμων Βιβλίων τὰ ἑξῆς βιβλία: *Ὁ γεωργὸς* (1901), *Τὸ γάλα* (1903), *Ὁ καπνὸς* (1904), *Ὁ μικρὸς κτηνοτρόφος* (1905), *Ὁ μικρὸς κτηνίατρος* (1906) καὶ *Τὰ χημικὰ λιπάσματα* (1912).

Δροσένης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Διήθυνε ἐπί τινα χρόνον τὸ περιοδικὸν *Ἑστία* καὶ ἔπειτα τὴν ὁμώνυμον ἐφημερίδα, ὡς καὶ τὸ περιοδικὸν *Ἐθνικὴ ἀγωγή*, εἶναι δὲ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων. Ἔργα αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους· τὰ ἑξῆς: Α' Ποιητικά: *Ἱστοὶ Ἀράχνης* (1880), *Σταλακτῖται* (1884), *Εἰδύλλια* (1885), *Ἀμάραντα* (1891), *Γαλήνη* (1902), *Φωτερὰ σκοτάδια* (1914), *Κλειστὰ βλέφαρα* (1917). Β' Πεζά: *Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαί* (1882), *Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ* (1883), *Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις* (1886), *Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης* (1910) καὶ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Ὠφελίμων Βιβλίων, *Αἱ μέλισσαι* (1901), *Τὸ ψάρευμα* (1904), *Οἱ τυφλοὶ* (1906), *Ὁ κυνηγὸς* (1907), κ. ἄ.

Κακλαμάνος Δημήτριος. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικά, εἶτα δὲ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἵδρυσε τὴν ἐφημερίδα *Ἄστυ* καὶ ἀργότερον τὸ *Νέον Ἄστυ*. Τὸ 1907 εἰσῆλθεν εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον, ὅπου τάχιστα διέπρεψε, προαχθεὶς εἰς πρεσβευτήν. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν ἡ μονογραφία του *Περὶ τοῦ ζωγράφου Νικ. Γύζη* (1901), *Ἡ ζωγραφικὴ* (1907), *ὁ Δημ. Βερναρδάκης καὶ τὸ ἔργον του* (Τεργέστη, 1907).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Καμπούρογλου Δημ. Γρ. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1852. Ἐσπούδασε νομικά, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἠσχολήθη εἰς ἱστορικάς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς μελέτας, ἐκδώσας τὴν *Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας* (3 τόμοι, 1889-1896), τοὺς *Ἀρματολοὺς καὶ κλέφτας* (1913), τὸν *Ἀναδρομάρην* (1914), *Τοπωνυμικὰ παράδοξα* (1920), τὸν *Ἀναδρομάρην τῆς Ἀττικῆς* (1920), τὸ *Ριζόκαστρον* (1920), τὸ *Δαφνὶ* (1920) κ. ἄ. Ἐδημοσίευσεν ἐπίσης, εἰς περιοδικὰ ἰδίως καὶ ἐφημερίδας, πολλὰ λογοτεχνικὰ ἔργα, δραματικά, διηγήματα, ποιήματα, ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐξεδόθησαν καὶ ἰδιαιτέρως: *Μῦθοι καὶ διάλογοι* (1881), *Θρύψαλα* (1911), *Περασμένα χρόνια* (1911), *Διηγήματα* (1915), *Ἀθηναϊκὰ διηγήματα* (1915), *Ἀττικοὶ ἔρωτες* (1921) κ.ἄ.

Καρκαβίτσας Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Ἐκτὸς πολλῶν ἄρθρων καὶ διηγημάτων του, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς ἔργα του: *Διηγήματα* (1892), *Ἡ Λυγερὴ* (1896), ὁ *Ζητιάνος* (1897), *Τὰ Λόγια τῆς πλώρης* (1899), *Παλιὲς ἀγάπες* (1900), ὁ *Ἀρχαιολόγος* (1904) καὶ ἄλλα.

Κονδυλάκης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Βιάννῳ τῆς Κρήτης τὸ 1862. Μετέσχε τῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1877 καὶ 1896. Διετέλεσεν ἐπί τινα χρόνον διδάσκαλος ἐν Κρήτῃ, εἶτα δὲ ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα του, χρονογραφήματα καὶ διηγήματα εἰς καθημερινὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἰδίως εἰς τὸ *Ἐμπρός*, οὗτινος ὑπῆρξεν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπὶ μακρὸν ὁ ἀρχισυντάκτης. Ἀπέθανεν ἐν Ἡρακλείῳ τὸ 1920. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν ἰδιαιτέρως τὰ ἑξῆς: ***Ἐνῷ Διέβαινα,*** (ἀπάνθισμα χρονογραφημάτων του, ἅτινα ὑπέγραφε συνήθως μὲ τὸ ψευδώνυμον Διαβάτης, 1916), ὁ ***Πατούχας*** (1916), ***Ὅταν ἤμουν δάσκαλος*** (1916), καὶ ***Πρώτη ἀγάπη*** (Χανία, 1919).

Κουρτίδης Ἀριστοτέλης Π. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μυριόφυτον τῆς Θράκης τὸ 1858. Ἐσπούδασε φιλοσοφικὰ καὶ παιδαγωγικὰ ἐν Εὐρώπῃ, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθημάτων τούτων ἐν Ἀθήναις καὶ ἀπὸ τοῦ 1917 εἶναι διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου Πειραιῶς. Ἐδημοσίευσε πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων ἱκανὰ παιδαγωγικὰ ἔργα (***Αἱ πνευματικαὶ ἰδιοφυΐαι*** (1907), ***Ὑποδείγματα διδασκαλίας ζωολογίας*** (1912) καὶ ***φυτολογίας*** (1913) κ. ἄ.). Ἀπὸ νεότητος αὐτοῦ ἐπεδόθη καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν· ἐκτὸς πολλῶν μεταφράσεων καὶ διασκευῶν ξένων λογοτεχνημάτων, ἐδημοσίευσε παντοίας μελέτας καὶ διηγήματα εἰς ἡμερολόγια καὶ περιοδικά. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1893 διετέλεσεν ἀρχισυντάκτης τῆς ***Διαπλάσεως τῶν Παίδων,*** ὅπου ἐδημοσίευσε καὶ μέχρι σήμερον δημοσιεύει ἔργα του, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ ἐξεδόθησαν καὶ εἰς χωριστοὺς τόμους ἐπανειλημμένως. (***Παιδικὰ διηγήματα, Θέατρον οἰκογενείας καὶ σχολείου, Παιδικοὶ διάλογοι,*** κ. ἄ.).

Φωτογραφια του 1909

Κρυστάλλης Κώστας. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1868. Ἐνῶ ἦτο ἀκόμη μαθητὴς εἰς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα «***Σκιαὶ τοῦ Ἅδου***» (1886), εἰς τὸ ὁποῖον ἐξύμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἑξῆς: ***Ὁ καλόγηρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου*** (1889),

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

τ' *Ἀγροτικὰ* (1891), *ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης* (1893), *Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις ὅμως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ὑγείαν του, ἀναχωρήσας δὲ διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του ἀπέθανεν ἐν Ἄρτῃ τὸ 1894.

Μαρκορᾶς Γεράσιμος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1826.

Ἐσπούδασε τὰ νομικά, ἀλλ' ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἀπέθανε τὸ 1911. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: *Ἁπλῆ καὶ καθαρεύουσα* (Κέρκυρα, 1872), *Ὁ Ὅρκος* (ποίημα ἐπικόν, Κέρκυρα, 1875), *Ποιητικὰ ἔργα* (Κέρκυρα, 1890), *Μικρὰ ταξίδια* (1898).

Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα (Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, Βάρδας Καλλέργης), διηγήματα καὶ πλῆθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Εἰς βιβλία ἐξεδόθησαν μέχρι τοῦδε, ὁ *Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς* (1876), καὶ τὰ *Διηγήματα* (εἰς 4 τόμους, 1921).

Νιρβάνας Παῦλος. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσίας τὸ 1866. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς ἰατρὸς εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Πλὴν ψυχιατρικῶν τινων μελετῶν ἔγραψε καὶ διηγήματα, παραμύθια, ἐντυπώσεις ταξιδίων, χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἰδίως τὴν *Ἑστίαν*, ὅπου χρονογραφεῖ ἀπὸ πολλοῦ. Ἐκ τῶν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐκδοθέντων ἔργων του σπουδαιότερα εἶναι: *Ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Παγὰ λαλέουσα* (ποιήματα, 1907),

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ἡ *βοσκπούλα μὲ τὰ μαργαριτάρια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπὰ Παρθένη* (1915), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917). Δραματικὰ δὲ ἔργα τὰ ἑξῆς: *Τὸ χελιδόνι* (1908), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (1909) κ. ἄ.

Ξενόπουλος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζακύνθου καὶ ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλεῖστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἔγραψε θεατρικὰ ἔργα, μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς καὶ αἰσθητικὰς μελέτας, ἄρθρα καὶ χρονογραφήματα, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: ***Μητρυιὰ*** (1890), ***Στρατιωτικὰ διηγήματα*** (1892), ***Διηγήματα*** (εἰς τρεῖς τόμους· 1901, 1903, 1912), ***Μαργαρίτα Στέφα*** (1906), ***Θέατρον*** (δύο τόμοι, 1913), ***ὁ Κακὸς Δρόμος*** (1913), ***ὁ Κόκκινος Βράχος*** (1915), ***τὸ Μυστικὸ τῆς Κοντέσσας Βαλέραινας*** (1918), *Πετριὲς στὸν Ἥλιο* (1919), *Ὁ Πόλεμος* (1920) κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως τῶν Παίδων*, τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὁποίας τέρπει καθ' ἑβδομάδα καὶ ὁδηγεῖ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐν αὐτῇ δημοσιευμάτων του, μὲ τὰς *Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς* του, τὰς ὁποίας ὑπογράφει μὲ τὸ ψευδώνυμον ***Φαίδων***, Ἐκ τῶν διὰ παιδία καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ μυθιστόρημα ἡ *Ἀδελφούλα μου* (Διάπλασις τῶν Παίδων, 1889) καὶ τὸ *Παιδικὸν Θέατρον* (1896).

Παλαμᾶς Κωστῆς. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859 ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν. Νεώτατος ἦλθεν εἰς Ἀθήνας διὰ νὰ σπουδάσῃ νομικά, ἀλλὰ ταχέως ἐγκατέλειψε τὴν νομικὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τοῦ 1897 εἶναι γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐκτὸς πολυαρίθμων δημοσιευμάτων του εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐξέδωκεν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους τὰ ἑξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικά: *Τραγούδια τῆς*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πατρίδος μου (1886), *Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν* (1889), *Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου* (1892), *Ἴαμβοι καὶ ἀνάπαιστοι* (1897), ὁ *Τάφος* (Ποιήματα ἐμπνευσθέντα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ τέκνου του, 1898), *Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης* (1900), *Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ* (1904), *Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου* (1907), *Ἡ φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ* (1910), *Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ Μοναξιὰ* (1912), *Οἱ καημοὶ τῆς Λιμνοθάλασσας καὶ τὰ Σατιρικὰ γυμνάσματα* (1912), *Οἱ Βωμοὶ* (1915), *Τὰ Παράκαιρα* (1919), *Τὰ δεκατετράστιχα* (1919). Β' Πεζά : *Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη* (1894), *Θάνατος παλικαριοῦ* (1901), *ἡ Τρισεύγενη* (δρᾶμα, 1903), *Γράμματα* (κριτικαὶ μελέται εἰς δύο τόμους, (1904 καὶ 1907), *Τὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913), *Διηγήματα* (1920) κ. ἄ.

Πάλλης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Πειραιεῖ τὸ 1851. Ἐσπούδασεν ἐπί τινας μῆνας φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ ἐτράπη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν οἶκον Ράλλη. Θεασώτης ἐκ τῶν πρώτων τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάκια γιὰ παιδιὰ* (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου (ἐκδοθεῖσαν ἐπανειλημμένως), τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὐριπίδου, τὰ πρῶτα βιβλία τοῦ Θουκυδίδου, τὸν Ἔμπορον τῆς Βενετίας τοῦ Σαίκσπηρ, κ. ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν εἰς ἕνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια καρύδια* (Λίβερπουλ, 1915).

Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα. Ἐγεννήθη εἰς Χάσκιοϊ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθεναγωγεῖον τῆς Παλλάδος καὶ διετέλεσεν ἔπειτα ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδασκάλισσα. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα, εἰς ἰδιαιτέρους δὲ τόμους τὰ ἑξῆς: *Δεσμὶς Διηγημάτων* (Κων)πολις, 1890] καὶ *Περιπέτειαι μιᾶς διδασκαλίσσης* (Κων)πολις, 1891).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀπέθανε δ' ἐν Ἀθήναις τὸ 1891. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἰσχύων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφονεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ του μετὰ τῶν τέκνων της εἰς Ὀδησσόν, ὅπου ὁ νεαρὸς Κωνσταντῖνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαῖς δαπάναις μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἑλλ. Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Συνέγραψε πολλὰ ἱστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ Ἐπιλόγου) ***Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*** (1860-1874).

Πετιμεζᾶς Ν. Ἐγεννήθη τὸ 1873 ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς γνωστῆς ἐκ Καλαβρύτων οἰκογενείας. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ Σχολεῖον τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐξῆλθε τὸ 1894 ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ. Ἔλαβε μέρος εἰς ὅλους τοὺς πολέμους καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ συνταγματάρχου. Ἀπὸ τοῦ 1917 παρητήθη ἀπὸ τὸ στράτευμα καὶ ὑπηρέτησεν ὡς νομάρχης. Μὲ τὸ ψευδώνυμον ***Λαύρας*** ἐδημοσίευσε ἀπὸ τοῦ 19 0 ποιήματα, διηγήματα, ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ποιημάτων του ἐξεδόθησαν εἰς τόμον τὰ ***Ἁπλᾶ Λόγια*** (1921).

Πολέμης Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1862. Ἀπὸ ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ εἶναι σήμερον γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Νεώτατος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰ ἑξῆς ἔργα: ***Ποιήματα*** (1883), ***Χειμώνανθοι*** (1888), ***Ἀλάβαστρα*** (1900), ***Κειμήλια*** (1904), ***Ἐξωτικὰ*** (1905), ***Τὸ παλιὸ βιολὶ*** (1909), ***Σπασμένα μάρ-***

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

μαρα (1917), ***Εἰρηνικὰ*** (1918). Συνέθεσε δὲ καὶ ποιητικὰ δράματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἑξῆς: ***ὁ Τραγουδιστὴς*** (1893), ***Ὁ βασιλιᾶς Ἀνήλιαγος*** (1910), καὶ ***ἡ Γυναῖκα*** (1915).

Προβελέγγιος Ἀριστομένης. Ἐγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1850. Ἐσπούδασε φιλολογίαν, ἠσχολήθη δ' ἐπί τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε βουλευτής. Ἐνωρὶς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσε δὲ τὰ ἑξῆς ἔργα του: Δραματικά: ***Ὁ Ρήγας*** (1897), ***Ἡ Κόρη τῆς Λήμνου*** (1901), ***Νικηφόρος Φωκᾶς*** (1907), ***Φαίδρα*** (1919) κ. ἄ. Συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα παλαιὰ καὶ νέα* (1896), καὶ *Ποιήματα* (1916).

Σολωμὸς Ἀνώνυστος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. Ἐννέα ἐτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του, παρ' οὗ ἐκληρονόμησε σημαντικὴν περιουσίαν. Ἀπὸ τὸ 1808 ἕως τὸ 1818 διέμεινεν ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, κυρίως ὅμως ἠσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ τὴν ποίησιν. Ἐπανελθὼν διέμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτα του ἑλληνικὰ ποιήματα: Τὸν ***Ὕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν*** (1823), ***Ὠδὴν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Μπάϊρον*** (1824), τὴν ***Φαρμακωμένη*** (1826), διάφορα σατιρικά, κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του (1857). Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔγραψε τὸν ***Κρητικόν, τοὺς Ἐλευθέρους Πολιορκημένους***, τὴν ***Φαρμακωμένη στὸν Ἅδη*** κ. ἄ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἠλπίζετο ὅτι θὰ εὑρίσκοντο ὅλα τὰ ποιήματά του (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημοσιεύσει), ἀλλὰ δυστυχῶς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν, ἴσως διότι φθονερὰ χεὶρ ἐξηφάνισεν αὐτά. Τὰ περισωθέντα συνελέγησαν, ἐτακτοποιήθησαν καὶ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ φίλου τοῦ Σολωμοῦ Ἰακώβου Πολυλᾶ (Κέρκυρα, 1859).

Χατζηδάκης Νικόλαος. Ἐγεννήθη τὸ 1872, Ἐσπούδασε μαθηματικὰ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ εἶτα ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπανελθὼν διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν κατὰ πρῶτον μὲν ἐν τῇ Στρατιωτικῇ Σχολῇ τῶν Εὐελπίδων, ἀπὸ τοῦ 1904 δὲ ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Πλὴν τῆς ἐπιστημονικῆς του δράσεως ἀσχολεῖται καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ ἐδημοσίευσεν ἀρκετὰ ἄρθρα του καὶ ποιήματα εἰς περιοδικά.

Χριστοβασίλης Χρῖστος. Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι Χριστοβασίλη τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν. Ἐσπούδασεν ἐν Σμύρνῃ παρά τινι θείῳ του καὶ εἶτα ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Λυκείῳ τοῦ Γαλατᾶ Σεραγίου, ὡς ὑπότροφος τοῦ Σουλτάνου· ἀντιληφθεὶς ὅμως ὅτι ἐκρατεῖτο ἐκεῖ ὡς ὅμηρος μᾶλλον ἢ μαθητής, ἐδραπέτευσεν εἰς Ἤπειρον. Ἀναμιχθεὶς ἐκεῖ εἰς τὰς ἐξεγέρσεις τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Τουρκίας συνελήφθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Δραπετεύσας ὅμως ἦλθεν εἰς Τρίκκαλα καὶ κατόπιν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα προσελήφθη ὡς συντάκτης εἰς τὴν ἐφημερίδα *Ἀκρόπολιν* καὶ εἶτα ἐπὶ μακρὸν ὡς διευθυντὴς τῶν γραφείων τῆς Ἑταιρείας τοῦ *Ἑλληνισμοῦ*. Ἀπὸ τοῦ 1913 ἰδιωτεύει ἐν Ἰωαννίνοις. Συνέγραψε πολλὰ ἔργα, ἱστορικὰ καὶ λογοτεχνικά· ἐκ τῶν τελευταίων τούτων ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς: Α΄ Διηγήματα: *Τῆς Στάνης* (1898), *Τῆς Ξενιτειᾶς* (1899), *Τοῦ βουνοῦ* (1899), *Θεσσαλικὰ* (1900), *Τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ κάμπου* (1902), *Ἠπειρωτικὰ παραμύθια* (1906). Β΄ Δράματα ἔμμετρα: *Ἀγῶνες τοῦ Σουλίου* (1901), *Γιὰ τὴν Τιμὴ* (1903). Γ΄ Ποιήματα: *Ἡ Ἀγάπη* (1897), *Ὁ μαρμαρωμένος βασιλιᾶς* (1901) κ. ἄ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Α

ἀγαλιάζω = μαλακύνω, καθιστῶ τι ἡπιώτερον.

ἄγουρος = ὁ νέος.

ἀγρικάω = ἀκούω, αἰσθάνομαι.

Αἰκατερίνα ἡ Β' αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσίας, ἡ ἐπικληθεῖσα καὶ Μεγάλη (1763 — 1796). Αὕτη εἶχε συλλάβει τὸ σχέδιον, ἐκδιώκουσα τοὺς Τούρκους, νὰ ἀνιδρύσῃ τὴν παλαιὰν Βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν, μὲ ἡγεμόνα τὸν ἔγγονόν της Κωνσταντῖνον. Διὰ τοῦτο περιεποιεῖτο τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁσάκις εἶχε πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν (1768—1774 καὶ 1787—1792) ὑπεκίνει καὶ αὐτοὺς εἰς ἐπανάστασιν.

Ἀλκαῖος = διάσημος ποιητὴς ἐκ Μυτιλήνης, ἀκμάσας περὶ τὸ 600 π. Χ.

Ἀμηρᾶς = ἡγεμὼν Τουρκοαράβων.

ἀναδεμένος = ἴδε ἀναδεύω.

ἀναδεύω = ἀνακινῶ, ἀνακατώνω, σαλεύω.

ἀνάσα (ἡ) = ἀναπνοή, ἀναψυχή.

ἀνάτριχος = ὁ ἔχων τὰς τρίχας ἀνωρθωμένας.

ἀναφόρια· εἰς τὰ στενά, ἐνῷ τὸ ῥεῦμα ἐν τῷ μέσῳ βαίνει κατά τινα φοράν, ἑκατέρωθεν αὐτοῦ παρὰ τὰς ἀκτὰς σχηματίζονται ἀσθενέστερα ῥεύματα κατὰ τὴν ἀντίθετον διεύθυνσιν· ταῦτα καλοῦνται ἀναφόρια ἢ ἀναφούρια.

ἀνεμάθρωπος = οὐτιδανός, ἄνθρωπος ποὺ ἠμπορεῖ νὰ τὸν ρίψῃ κάτω ὁ ἄνεμος.

ἀνεμπαίγνιδο (τὸ) = κοροϊδο, παίγνιον.

ἀνέφτακτο = ἐπίθετον· ἀπὸ τὸ «νὰ μὴ φτάκῃς (= φθάσῃς) καὶ νὰ μὴ σώσῃς...» (νὰ γίνῃς δηλαδὴ ἄνδρας καὶ νὰ μεγαλώ-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

σης). Τὴν λέξιν λέγουν συχνὰ αἱ μητέρες ἐν Ἠπείρῳ ὅταν ὀργίζωνται διὰ τὰς ἀταξίας τῶν τέκνων των.

ἀντάρα (ἡ) = ἡ ὁμίχλη, ἡ τρικυμία.

ἀνταρούσα (ἡ) = ὁμίχλη, ἀντάρα.

Ἀντίοχος ὄνομα σύνηθες ἐν τῷ οἴκῳ τῶν Σελευκιδῶν βασιλέων τῆς Συρίας. (Ἀντίοχος ἐκαλεῖτο ὁ πατὴρ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς δυναστείας Σελεύκου). Ἐνταῦθα νοεῖται Ἀντίοχος Δ' ὁ Ἐπιφανὴς (175—163 π. Χ.).

ἀντρίτσι = εἰρωνικῶς ὁ μικρὸς ἄνδρας, ἀνθρωπάκος.

Ἀξιὰ (ἡ) = ἡ Νάξος.

ἀπομουρίζω = στρέφω τὸ πρόσωπόν μου πρὸς ἄλλο μέρος, ἄρα περιφρονῶ τινα, ἀποπαίρνω.

ἀπόσκιος = σκιερός.

ἀποταχὺ (τ') = τὸ πρωί, ἡ αὐγή.

Ἀραβίνα, (ἡ) = ἡ Ἀραβία.

ἄραχνος = ἀραχνιασμένος, ἔχων ἀράχνας.

ἀρειανὸς = ὀπαδὸς τοῦ αἱρετικοῦ Ἀρείου, ὅστις ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦτο κτίσμα τοῦ Πατρὸς καὶ διὰ τοῦτο ἀνεθεματίσθη ὑπὸ τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου (325 μ. Χ.)

Ἀρχιπέλαγος λέγεται ἐνίοτε τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος.

Ἀσπροθαλασσίτης = κάτοικος τῆς Ἄσπρης Θάλασσας, δηλαδὴ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους.

ἀχνίζω = θαμβώνω, ὠχριῶ, σβήνω.

Β

Βαρβάκειον Λύκειον = πραγματικὸν σχολεῖον ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὴν ἀγοράν. Εἰς αὐτὸ σπουδάζουν ὅσα παιδία θέλουν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὰς στρατιωτικὰς σχολὰς (Εὐελπίδων ἢ Δοκίμων) καὶ εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, ἢ ν' ἀκολουθήσουν τὰς θετικὰς ἐπιστήμας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Βαρβαρία ἢ Βερβερία οὕτως ἐκαλεῖτο ἄλλοτε ἡ μεταξὺ Σαχάρας, Αἰγύπτου καὶ Ἀτλαντικοῦ χώρα τῆς Β. Ἀφρικῆς.

βαργωμισμένος = δύσθυμος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

βασίλεια = θηλυκὸν τοῦ βασιλεὺς (ὡς ἱερεύς, ἱέρεια).

Βαϋόνη (ἡ) = πόλις τῆς Γαλλίας παραθαλάσσιος παρὰ τὰ Πυρηναῖα, δι' ἧς διέρχεται σιδηρόδρομος ἐξ Ἱσπανίας εἰς Παρισίους.

βελέντζα (ἡ) = σκέπασμα τοῦ ὕπνου μάλλινον.

βίγλα (ἡ) = ἡ σκοπιά.

βιγλίζω = παρατηρῶ ἢ φυλάττω ἐκ τῆς σκοπιᾶς.

βιλάνος = ἀγροῖκος, χυδαῖος, ἀγενής.

βλαττοπωλεῖον = τὸ κατάστημα ὅπου ἐπωλοῦντο τὰ βλαττία, ἤτοι ὑφάσματα, ἰδίως μεταξωτά.

Βλαχέρναι (αἱ) = τοποθεσία τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Κερατίου κόλπου, ὅπου ἔκειτο πολυτελέστατος ναὸς τῆς Θεοτόκου (τῶν Βλαχερνῶν) καὶ ἀνάκτορον τῶν αὐτοκρατόρων.

βοϊβόδας = διοικητὴς μικρᾶς ἐπαρχίας ἐν Τουρκίᾳ.

βότανος (ὁ) = ἡ ἀφαίρεσις τῶν ἀγρίων χόρτων ἀπὸ τοὺς νεοσπαρμένους ἀγρούς.

Βουπρασίων = ἄλλοτε δῆμος τῆς Β. Ἠλείας, περιλαμβάνων τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λαρίσσου καὶ Βέργας καὶ τοῦ ὄρους Σκόλλιος χώραν.

βρίκιον = πλοῖον ἐμπορικὸν μὲ δύο ἱστούς, φέροντας κεραίας.

Γ

γαλιότα (ἡ) = δικάταρτον πλοῖον ἔχον ἐστρογγυλευμένην τὴν πρῷραν καὶ τὴν πρύμνην καὶ μικρὸν βύθισμα· ἐχρησιμοποιεῖτο ἰδίως πρὸς ἀκτοπλοΐαν.

Γεδὶ-κουλὲ = τὸ παλαιὸν ἑλληνικὸν Ἑπταπύργιον, δηλαδὴ τὸ κατὰ τὴν ΝΔ. ἄκραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέρος τῶν χερσαίων αὐτῆς τειχῶν, οὕτω κληθὲν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἐκεῖ ἑπτὰ πύργων. Οἱ Τοῦρκοι ἐχρησιμοποίησαν αὐτὸ ἐπ μακρὸν ὡς φυλακήν.

γιάε = γιὰ ἴδές, ὁρίστε, κοίταξε.

γιαταγάνι (τὸ) = εἶδος καμπύλης μεγάλης τουρκικῆς μαχαίρας.

γιόμα (τὸ) = τὸ μεσημέρι.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

γκιορτάνι (τὸ)=περιδέραιον ἀπὸ φλωρία.
γκρίφι (τὸ)=ἡ ἁρπάγη.
γολέτα (ἡ)=ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοῖον, ἡμιολία.
γραίνω=ξαίνω τὸ ἔριον διὰ τοῦ ξανίου (=λαναρίου).
Γρηγόριος ὁ Ε' πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1798—1800, 1806—1808, 1819—1821, ὅτε καὶ ἀπηγχονίσθη μαρτυρήσας ὑπὲρ τοῦ Γένους.
γύφτοι (οἱ)=οἱ Ἀθίγγανοι.

Δ

Διγενὴς=ἥρως τῆς μεσαιωνικῆς μας ἱστορίας, πολεμήσας ὡς ἀκρίτας (στρατιώτης φυλάκων τὰ ἄκρα) ἐν Καππαδοκίᾳ καὶ Συρίᾳ κατὰ τῶν Ἀράβων. Τὰ κατορθώματά του ἐξύμνησαν καὶ διέδωκαν εἰς πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἔπη, σωζόμενα μέχρι σήμερον.
διμισκὶ=δαμασκηνόν, δηλ. τῆς Δαμασκοῦ, ἥτις ἦτο ὀνομαστὴ διὰ τὰς σπάθας της· ἄρα στερεόν, ἐλαστικόν.
δραγουμάνος (ὁ)=διερμηνεύς.
δρομάω=παίρνω δρόμο, τρέχω.

Ε

ἔμασα=ἀόριστος τοῦ μαζεύω=συνάγω, συλλέγω· (ἐνταῦθα ἐννοεῖται λόγια, εἰρωνείας· ἄρα ἐφούσκωσα).
Ἔμβολοι (οἱ)=στενὰ καὶ μακρὰ ἐστεγασμένα οἰκοδομήματα, ἐν εἴδει στοῶν, κατὰ μῆκος τῶν μεγάλων δρόμων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον καταστήματα. Ἄνωθεν αὐτῶν ὑπῆρχον δώματα, ὅπου συνήθως ἔκαμνον περίπατον.
Ἐρωτόκριτος=ποίημα ἐπικόν, γραφὲν περὶ τὸ 1650 ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τοῦ Β. Κορνάρου καὶ περιγράφον τὴν ἀγάπην τοῦ ἥρωός του Ἐρωτοκρίτου πρὸς τὴν βασιλοπούλαν Ἀρετούσαν. Τὸ ποίημα εἶχε καταστῆ προσφιλὲς ἀνάγνωσμα ὅλων τῶν Ἑλλήνων, εἰς πολλὰ δὲ μέρη ἀπεστήθιζον ὁλόκληρα κεφάλαια ἐξ αὐτοῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ζ

ζαλίκι (τὸ)=δέμα ξύλων, φόρτωμα.

Ζάππειον=μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζάππα, εἰς τὸ ὁποῖον γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Οὗτω καλεῖται καὶ ὁ περὶ αὐτὸ δενδρόφυτος χῶρος, ὅστις εἶναι τὸ ὡραιότερον κέντρον ἀναψυχῆς τῶν Ἀθηνῶν.

ζεϊμπέκικο=ἀνῆκον εἰς **ζεϊμπέκην**, ὅπερ ὄνομα πολεμοχαροῦς τουρκ. φυλῆς ἐν τῷ νομῷ Ἀϊδινίου. Ζεϊμπέκηδες ἐκαλοῦντο ἄλλοτε καὶ οἱ ἐλαφρῶς ὡπλισμένοι τοῦρκοι στρατιῶται.

ζωντόβολο (τὸ)=τὸ ζῷον (ἰδίως ὑποζύγιον).

Κ

Καβάκια (τὰ)=τοποθεσία τοῦ Βοσπόρου, παρὰ τὴν ἔξοδόν του εἰς τὸν Εὔξεινον.

κάθαρος (ὁ)=τὸ κλάδευμα τῶν ἀμπέλων.

κακουρὲς=ἀδύνατος, ἰσχνός, κακοκαμωμένος.

καλοκαρτερῶ=περιμένω καὶ ὑποδέχομαί τινα μὲ τὸ καλό, μὲ εὐμένειαν καὶ προθυμίαν.

καρβανάρος=ὁ ὁδηγῶν ἵππους.

καριοφίλι (τὸ)=ἐμπροσθογεμὲς πυροβόλον ὅπλον, οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ τοὺς κατασκευαστάς του Κάρολον καὶ Γῖον (Κάρλο ἔ φίλιο) τῆς Βενετίας.

καρυόφυλλο (τὸ)=τὸ φύλλον τῆς καρυδιᾶς.

καταράχι (τὸ)=ἡ ράχη τοῦ βουνοῦ.

κάτεργον (τὸ)=πλοῖον τοῦ κράτους κωπήλατον, ἢ ἐν τῷ ὁποίῳ κωπηλασία, μετὰ μαστιγώσεως πολλάκις, ἐπεβάλλετο ὡς ποινή. Αὕτη διήρκει συνήθως δέκα ἔτη καὶ πολλάκις μέχρι θανάτου.

κατέχω=γνωρίζω.

κατσούλα (ἡ)=ἡ κουκούλα.

Κεδίβης=τίτλος ὃν εἶχεν ἄλλοτε ὁ ἡγεμὼν τῆς Αἰγύπτου, ὅταν ἦτο ὑποτελὴς εἰς τὸν Σουλτάνον.

κινστέρνα (ἡ)=στέρνα, δεξαμενὴ ὕδατος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Κιρκάσιοι ἢ Κερκέζοι=οἱ κάτοικοι τῆς Κιρκασίας, ὀρεινῆς χώρας εἰς τὰ Δ. τοῦ Καυκάσου. Ῥωμαλέοι καὶ φιλοπόλεμοι ἐπολέμησαν ἐπὶ πολὺ κατὰ τῶν Ρώσων· κυριευθείσης ὅμως ὁριστικῶς ὑπ' αὐτῶν τῆς πατρίδος των τὸ 1864 μετενάστευσαν εἰς τὴν Τουρκίαν, ἥτις πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐχρησιμοποίησεν ὡς στρατιώτας.

κλάδος (ὁ)=τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων.

κλώθω (αὐγὰ)=κλωσσῶ.

κομπασάρω=μετρῶ μὲ τὸ κουμπάσο (=τὸν διαβήτην), ὑπολογίζω.

κονάκι (τὸ)=λ. τουρκικὴ σημαίνουσα 1) κατάλυμα, κατασκήνωσις, σκηνὴ σκηνιτῶν, 2) τὸ μεγαλοπρεπὲς οἴκημα παντὸς ἐπισήμου ἢ πλουσίου, μέγαρον, ἰδία τῆς διοικήσεως,

κονεύω=μένω κάπου ἵνα ἀναπαυθῶ κατὰ τὴν νύκτα, καταλύω.

κοντακιανὸς=κοντός.

κοντεύω =κόμνω τι κοντόν, σμικρύνω.

κορφολογῶ=δρέπω τὰς κορυφάς, τὰ τρυφερώτερα βλαστάρια ἢ ἄνθη. Ἐδῶ καρποῦμαι, ἀπολαύω, χαίρομαι.

κοτσικιὰ (ἡ)=ἡ ἀγρία ξυλοκερατιά.

κουβέλα (ἡ)=σκάφη, σκεῦος χρησιμεῦον δι' ἀποθήκευσιν.

κουμπούρι (τὸ)=μεγάλη πιστόλα.

κουρσάρος=πειρατής.

κουρσεύω=λεηλατῶ.

κρανιὰ (ἡ)=δένδρον, ἡ ἀρχαία κράνεια.

κρεβατιὰ (ἡ)=τὸ ἐκ ξύλων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἡ κληματαριά.

Κρέσνα (ἡ) =χωρίον καὶ κοιλὰς κατὰ τὸν μέσον ῥοῦν τοῦ Στρυμόνος, δι' ἧς ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1913.

κροκιδὸς=ὁ ἔχων χρῶμα κρόκου, κίτρινος.

Λ

λαγκάδι (τὸ)=δασώδης φάραγξ.

λαζαρίνα (ἡ)=παλαιὸν ὅπλον, ἐμπροσθογεμὲς (μὲ τσακμάκι), ἔχον μακροτάτην καὶ στενὴν τὴν κάννην.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

λαλούμενα (τὰ)=τὰ μουσικὰ ὄργανα.
Λάμια (ἡ)=φανταστικὸν τέρας κατατρῶγον τοὺς ἀνθρώπους.
Λαπάθου ὀροπέδιον· εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ ὄρους Δίκτης.
λεφτόκαρα (τὰ) =λεπτοκάρυα, φουντούκια.
λιανόπαιδο (τὸ)=μικρὸν παιδίον.
λὶψ (ὁ) = ὁ νοτιοδυτικὸς ἄνεμος.
λόγκος (ὁ) = φάραγξ σύνδενδρος, δάσος· (πληθυντικὸς οἱ λόγκοι καὶ τὰ λόγκα).

Μ

μακελεύω = κόπτω εἰς τεμάχια.
μεσόκαιρος = μέσης ἡλικίας.
μετερίζι (τὸ) = προκάλυμμα ἐν μάχῃ.
Μεχεμέτης = Μωάμεθ ὁ Β΄, ὁ πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
Μιλίου λεωφόρος = μία ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας ὁδοὺς τῆς μεσαιωνικῆς Κωνσταντινουπόλεως.
μιναρὲς (ὁ) = πύργος τῶν τουρκικῶν τζαμίων, ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ ὁποίου ὁ **μουεζίνης** προσκαλεῖ τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχήν.
μόλος (ὁ) = προβλής, τεχνητὴ προεξοχὴ ἐν τῇ θαλάσσῃ πρὸς προφύλαξιν τῶν λιμένων ἀπὸ τὰ κύματα.
μουράγιο (τὸ) = ἡ προκυμαία.
μουσαφίρης (ὁ) = ὁ ξενιζόμενος.
μοῦτσος (ὁ) = τὸ μικρὸν ναυτόπουλον.
μπάλα (ἡ) = ἡ σφαῖρα.
Μπεκὴρ = ἀξιωματικὸς Τοῦρκος, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς ληστρικοῦ σώματος κατεδυνάστευσε τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἤπειρον κατὰ τὸ 1912—1913.
Μπιζάνι (τὸ) = λόφος πρὸς Ν. τῶν Ἰωαννίνων, ὅστις ἀπετέλει τὸ σπουδαιότερον ἐκ τῶν ὀχυρωμάτων τῆς πόλεως κατὰ τὸ 1912—1913.
μπουκάρω = ἐμβαίνω, εἰσέρχομαι.
μπράτιμος = κυρίως ὁ δι' ἱεροτελεστίας γενόμενος ἀδελφός, ὁ ἀδελφοποιτός· ἔπειτα φίλος.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ν

Νέστωρ=Θεσσαλονικεύς, γνώριμος τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Μαξιμιανὸς μετέβη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ 290 μ. Χ., παρέστη εἰς ἀγῶνας τελουμένους ἐν τῇ πόλει. Εἰς αὐτοὺς ὁ Λυαῖος, παλαιστὴς ἐθνικὸς καὶ φίλος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπαιρόμενος διὰ τὸ μέγεθος τοῦ σώματος καὶ τὴν ῥώμην, ἐκόμπαζεν ἐν τῷ σταδίῳ προκαλῶν καὶ καταβάλλων τοὺς πάντας ἐν μονομαχίαις. Τότε ὁ νεαρὸς χριστιανὸς Νέστωρ ἦλθεν εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου ἐκρατεῖτο ὁ Ἅγιος Δημήτριος κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος (ἐπειδὴ εἶχεν ἀσπασθῆ τὸν χριστιανισμόν), ἔλαβε τὴν εὐλογίαν του καὶ παρουσιάσθη εἰς τὸ στάδιον, ἀντιμέτωπος τοῦ Λυαίου· εἰπὼν δὲ «ὁ Θεὸς Δημητρίου βοήθει μοι!» συμπλέκεται καὶ φονεύει αὐτόν· ὁ Μαξιμιανός, εἰς ἄκρον λυπηθείς, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν τόν τε Νέστορα καὶ τὸν Δημήτριον.

ντέρτι (τὸ) = πάθος, στενοχωρία, λύπη.

Ξ

ξαχάω = ἠχῶ, διαχέομαι, σκορπίζομαι.

ξεβγάίνω = λαμβάνω θάρρος, ἐξυπνῶ.

ξεπεδουκλώνω=λύω τὰ δεσμὰ (πεδούκλια) τῶν ποδῶν τῶν ἵππων.

Ο

Οὐεστμίνστερ=μοναστήριον τοῦ Λονδίνου, εἰς τὰ Δ. τῆς πόλεως. ἐν αὐτῷ ὑπάρχει ὡραῖος ναός, ἐν ᾧ ἐνταφιάζονται οἱ ἔνδοξοι ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας.

ὀχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

ὄχτος (ὁ) = ὄχθη, μέρος κρημνῶδες.

Π

παγγενιὰ=ὅλοι μαζί.

πάλα (ἡ)=σπάθη.

παλιολαζαρίνα=ἶδε λαζαρίνα.

Πανελλήνιον (τὸ)=ἀτμόπλοιον, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν κρητικὴν

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ἐπανάστασιν τοῦ 1866—68, διασπῶν τὸν ἀποκλεισμόν, μετέφερεν ἄνδρας καὶ πολεμεφόδια εἰς τὴν Κρήτην.

Παπαρδέλω (ἡ)=φλύαρος.

πάρωρα=ἀργά, (ἀφοῦ περάσῃ ἡ ὥρα).

παφτάδες (οἱ)=τὰ στρογγύλα ἢ ὠοειδῆ ἐκ πολυτίμου μετάλλου θηλυκωτήρια τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν, τὰ συνήθως καλούμενα μποῦκλες ἢ ἀσημοζώναρα.

παχνιάζω=θέτω τροφὴν εἰς τὴν φάτνην.

πετρίτης (ὁ)=εἶδος ἱέρακος.

Πέτρος ὁ Μέγας=αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσίας (1682—1725) ὁ δημιουργὸς τοῦ μεγαλείου αὐτῆς.

πιάστρα (ἡ)=τὸ μέρος τοῦ ὅπλου ὅπου εἶναι ὁ λύκος, τὸ στουρνάρι καὶ τὸ τσακμάκι.

πινὸ (τό), τοῦ καραβιοῦ, πληθ. πινά λέγονται αἱ κεραῖαι, δηλ. τὰ ξύλα τὰ προσηρμοσμένα καθέτως ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ, ἐφ' ὧν δένονται τὰ ἱστία.

πιχάω=ἐπιχύνω, ἐπιθέτω λάσπην, ἢ ἄσβεστον.

πλαντάζω=διαρρηγνύομαι, σπάνω μετὰ κρότου. Ἔπειτα ὁποφέρω πολύ, ἀγωνιῶ.

πλουμὶ (τὸ)=στολίδι, ποίκιλμα, κέντημα.

Πλούταρχος=εἷς τῶν σπουδαιοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐκ Χαιρωνείας τῆς Βοιωτίας (46—125 μ. Χ.) Συνέγραψε Παραλλήλους Βίους καὶ Ἠθικά.

Ποτέμκιν=στρατάρχης Ρῶσος, χρηματίσας καὶ πρωθυπουργὸς (1736—1791).

πουρνάρι (τὸ)=πρῖνος, εἶδος μικρᾶς δρυὸς μὲ ἀκανθωτὰ φύλλα.

Ρ

ριζιμιὸ (τὸ)=ἡ πέτρα ἥτις ἔχει ριζώσει εἰς τὸ χῶμα.

ρίσος (ὁ)=εἶδος λεοπαρδάλεως.

ρούβλιον=νόμισμα τῆς Ρωσίας ἴσον ἄλλοτε πρὸς 4 περίπου δραχμάς.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σ

σακαλέβα (ἡ)=εἶδος πλοιαρίου. Εἰς αὐτὸ τὸ μεγαλύτερον ἱστίον ἀνοίγεται ὄπισθεν τοῦ ἱστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον προσδένεται διὰ μεγάλου κοντοῦ, ἱσταμένου διαγωνίως.

σαμάχι (τὸ)=καλαμοειδὲς φυτόν, οὗ τινος τὰ σπέρματα, φερόμενα ἐπὶ τῆς κορυφῆς, περιβάλλονται ἀπὸ πυκνὸν χνουδωτὸν περίβλημα πολὺ μαλακόν, ὅπως τοῦ βάμβακος.

Σαπφὼ=ἡ μεγίστη Ἑλληνὶς ποιήτρια, γεννηθεῖσα ἐν Λέσβῳ (628—568 π. Χ.).

Σαρακηνοὶ λέγονται ἀπὸ τοὺς Βυζαντίνους οἱ Ἄραβες καὶ ἐν γένει οἱ Ἀφρικανοὶ πειραταί.

σελάχι (τὸ)=ζώνη μὲ θήκας, ἐν ᾗ τίθενται μάχαιραι, ὅπλα κτλ.

σιδεριὲς (οἱ)=τὰ σιδηρᾶ κιγκλιδώματα τῶν παραθύρων.

σισανὲς=παλαιὸν ὅπλον ἐμπροσθογεμές, μὲ κοντήν, συνήθως ἐξαγωνικὴν κάννην.

σκάλος (ὁ)=τὸ ἐλαφρὸν σκάψιμον τοῦ χώματος τῶν ἀμπέλων πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν χόρτων.

σκαρὶ (τὸ)=τύπος, κατασκευὴ (κυρίως πλοίου).

σκιᾶς=τοὐλάχιστον.

σοφὰς (ὁ)=μικρὸς καναπές.

σποριὰ (ἡ)=σπόρος ἐν σάκκῳ ὡρισμένος εἰς σποράν.

Στάνλεϋ Ἑρρῖκος. Ἐγεννήθη τὸ 1841 ἐν Ντένβιγ τῆς Οὐαλλίας. Ἐκτὸς τῆς πρώτης του ἐκδρομῆς, καθ' ἣν ἀνεῦρε τὸν Λίβιγκστον, ἐπεχείρησεν ἀργότερον καὶ ἄλλας ἐν Ἀφρικῇ, καὶ ἐξηρεύνησε τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῆς. Ἀπέθανε τὸ 1904.

στιβάνι (τὸ)=τὸ ὑπόδημα.

Συγγρὸς Ἀνδρέας. Ἐγεννήθη τὸ 1830 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν Ἄνδρῳ καὶ ἔπειτα ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον τῆς Σύρου. Νεώτατος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ταχέως ἐπλούτισε. Ἀπὸ τοῦ 1872 ἐγκατεστάθη εἰς Ἀθήνας, ὁπόθεν δὲν ἔπαυσε καθ' ἡμέραν εὐεργετῶν τὴν δούλην καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Ἀνήγειρε τὸ Δημοτικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν, τὰ Μουσεῖα τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῶν Δελφῶν, τὸ μέγα θερα-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

πευτήριον ὁ Εὐαγγελισμός, τὰς ἐν Ἀθήναις σωφρονιστικὰς φυλακάς, ἄλλο φερώνυμόν του ἐν Ἀμπελοκήποις τῶν Ἀθηνῶν νοσοκομεῖον, καὶ ἄλλας πολλὰς καὶ ποικίλας εὐεργεσίας παρέσχεν εἰς τὸ Ἔθνος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1899· διὰ δὲ τῆς διαθήκης του ἐκληροδότησε μεγάλα ποσὰ εἰς τὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα Ἀθηνῶν, Χίου καὶ Κωνσταντινουπόλεως. Ἀξιανάγνωστον βιβλίον εἶναι τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτοῦ (εἰς 3 τόμους), ἅτινα ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του (1908).

συναξάριον = βίος ἁγίου.

Σύρα (ἡ) = ἡ Συρία.

Τ

τάβλα (ἡ) = ἡ τράπεζα.

Τάφος = ἴδε τὴν βιογραφίαν τοῦ Παλαμᾶ (σελ. 156—7).

ταχὺ (τὸ) = τὸ πρωί, ἡ αὐγή.

Τζὼν = ἀτμόπλοιον τοῦ Τζών, ὅστις ἦτο ἄλλοτε ἰδιοκτήτης ἀτμοπλοίων ἐν Πειραιεῖ.

τράφος (ὁ) = ἡ τάφρος, μέγα ὄρυγμα.

τρεχαντήρι (τὸ) = στενόμακρον ταχύπλουν μικρὸν ἱστιοφόρον.

τσαΐρι (τὸ) = λειμών, τόπος βοσκῆς.

τσαπατουριὰ (ἡ) = οἱ ἐργαζόμενοι μὲ τὸ τσαπὶ (ἐργαλεῖον, δι' οὗ σκάπτουν τὴν γῆν).

Τσάρσκοε Σέλο = (αὐτοκρατορικὸν χωρίον) πόλις τῆς Ρωσίας 22 χιλ. ΝΔ. τῆς Πετρουπόλεως, ἔχουσα ὡραῖον ἀνάκτορον τῶν Τσάρων.

τσελεπῆς = ὁ ἔχων εὐγενεῖς τρόπους, ὅπως πρέπει, ἀφεντάνθρωπος.

Υ

ὕπαρχος = ὁ διοικῶν τὴν πόλιν ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος (1792—1828), ὁ ἀρχηγὸς τῆς Φιλι-

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κῆς Ἑταιρείας, ὁ ἀρχίσας τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἐκ Μολδοβλαχίας.

Φ

φάλαγκας (ὁ) = ξύλον, εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε θηλιά· ἐντὸς αὐτῆς ἔθετον τοὺς πόδας τοῦ τιμωρητέου καὶ περιέστρεφον τὸ ξύλον, ὥστε νὰ περιπλεχθῇ τὸ σχοινίον καὶ νὰ πονέσῃ ὁ βασανιζόμενος. Πολλάκις ἐρράβδιζον συνάμα τὸν οὕτω δεδεμένον εἰς τὰ πέλματα.

φλοκάτα (ἡ)=μάλλινος ἐπενδύτης.

φουσάτον (τὸ)=ὁ στρατός.

φρεγάδα (ἡ)=πλοῖον πολεμικὸν τῶν χρόνων τῆς ἐπαναστάσεως μὲ κατάφρακτον πυροβολεῖον καὶ τρία θωράκια (*κόφες*) εἰς τοὺς ἱστούς.

φυλλουριάζω=βγάζω φύλλα.

Χ

χαβὰς (ὁ)=ῥυθμός, μελῳδία.

Χρυσολωρᾶς Μανουήλ· λόγιος συγγραφεύς, ἀκμάσας περὶ τὸ 1400. Οὗτος ἐπὶ δεκαπενταετίαν διαμείνας ἐν Ἰταλίᾳ ἐδίδαξεν ἐκεῖ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ συνετέλεσε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων ἐν αὐτῇ.

χωραφιὰ (ἡ)=τὸ σπειρόμενον μέρος τοῦ ἀγροῦ.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'. ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ.

1)	*Ἀδάμ.*	Τὸ καμένο σπίτι	σελ.	3
2)	*Γρανίτσα Στεφ.*	Ὁ κοῦκος	»	8
3)	» »	Ὁ κόσσυφας	»	11
4)	» »	Ὁ τρυποφράκτης	»	14
5)	*Γρηγοριάδου Δ. Π.*	Ἱστορία ἑνὸς χωρίου . . .	»	18
6)	*Δημητριάδου Ρ.*	Τὸ ἔαρ ἐπὶ τῶν θεσσαλικῶν ὀρέων	»	21
7)	» »	Ἡ θεὰ μὲ τὴν ἀξάδα . . .	»	23
8)	*Κακλαμάνου Δ.*	Δαβὶδ Λίβιγκστον	»	25
9)	*Καμπούρογλου Δ. Γρ.*	Τὸ δωρητήριον	»	35
10)	*Καρκοβίτσα Α.*	Ἀνάστασις μεταξὺ βλάχων .	»	37
11)	*Κονδυλάκη Ι.*	Ὁ Κερκέζος	»	40
12)	»	Μία ἐπίσκεψις	»	47
13)	*Κουρτίδου Ἀρισι.*	Ὁ Ἰωάννης Βαρβάκης . . .		49
14)	*Μωραϊτίδου Ἀλεξ.*	Οἱ ἀστακοί	»	69
15)	»	Ἡ Πόλις	»	73
16)	*Νιρβάνα Παύλου*	Μικρὴ τραγωδία	»	81
17)	» »	Σκλαβιά	»	84
18)	» »	Σκύλος σωτήρ	»	86
19)	*Ξενοπούλου Γρηγ.*	Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός	»	88
20)	»	Αἱ χελιδόνες	»	92
21)	»	Σεπτέμβριος	»	94
22)	»	Πρωτοβρόχια	»	97
23)	»	Ἀνδρέας Συγγρός	»	99
24)	»	Τὸ πράσινον χρῶμα	»	102
25)	*Παπαδοπούλου Α.*	Τὰ χαιρετίσματα	»	104
26)	*Παπαρρηγοπούλου Κ.*	Ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ ὁ ὑπαρχος τοῦ Οὐάλεντος . .	»	106
27)	*Πετιμεζᾶ Ν. (Λαύρα)*	Ὁ παπᾶς	»	108

ΜΕΡΟΣ Β'. ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

28)	*Βηλαρᾶ Ι.*	Γέρος καὶ θάνατος	»	113
29)	*Βιζυηνοῦ Γ. Μ.*	Ὁ βασιλικός	»	114
30)	*Βικέλα Δ.*	Ἡ πατρίς	»	116
31)	*Δάφνη Στεφ.*	Τὰ Χριστούγεννα τοῦ ναύτη	»	116

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

32)	*Δημῶδες*	Τὸ δεντρὶ κι' ὁ στρατιώτης	σελ.	118
33)	»	Ἀπρίλης	»	118
34)	»	Ὁ θάνατος τοῦ νικύτη . .	»	119
35)	»	Ὁ μικρὸς Ἀκρίτας . . .	»	119
36)	»	Ὁ θάνατος τοῦ Διγενῆ . .	»	121
37)	»	Τὸ γιοφύρι τῆς Ἄρτας . .	»	122
38)	*Δροσίνη Γ.*	Χῶμα ἑλληνικό	»	123
39)	»	Τὸ χωριό μας	»	125
40)	»	Τὸ σταφύλι	»	125
41)	»	Ἡ σπορά	»	126
42)	»	Τὸ θέρος	»	127
43)	»	Στ' ἀλώνια	»	127
44)	»	Ψωμί	»	128
45)	*Κρυστάλλη Κ.*	Τραγούδι τῆς ξενιτειᾶς . .	»	129
46)	»	Ὁ γέρος καρβουνάρος . . .	»	131
47)	*Μαρκορᾶ Γ.*	Στὰ χελιδόνια	»	132
48)	»	Μάνα	»	133
49)	»	Ἐργασία	»	134
50)	*Παλαμᾶ Κ.*	Στὸ ταξίδι ποὺ σὲ πάει . .	»	135
51)	*Πάλλη Ἀλ.*	Τέσσερ' ἀδέρφια	»	136
52)	*Πολέμη Ι.*	Ἡ σημαία	»	138
53)	»	Νύχτα	»	139
54)	»	Ἡ βροχή	»	139
55)	*Προβελεγγίου Ἀρ.*	Ὁ Γιάκουμος κι' ἡ κόρη του	»	140
56)	»	Λειτουργία σὲ παρεκκλήσι .	»	142
57)	»	Μετὰ τὴν τρικυμίαν . . .	»	143
58)	*Σολωμοῦ Διον.*	Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς . .	»	145
59)	»	Γαλήνη	»	145
60)	*Χατζιδάκη Ν.*	Κοιμᾶται	»	146
61)	*Χριστοβασίλη Χρ.*	Ἡ ἄνοιξη	»	147

Παράρτημα Α'. Βίοι καὶ ἔργα τῶν συγγραφέων	σελ.	149
Παράρτημα Β'. Ἐξήγησις λέξεων καὶ πραγμάτων.	»	161
Πίναξ τῶν Περιεχομένων	»	173

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Κοῦκος ..... σελ. 9
Κόσσυφας ..... » 12
Τρυποφράχτης ..... » 14
Παπαδίτσα ..... » 15
Τὸ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ ἄγαλμα τῆς Ἐλευθερίας ..... » 24
Δαβὶδ Λίβιγκστον ..... » 26
Ἑρρῖκος Στάνλεϋ ..... » 30
Σπουργίτης ..... » 47
Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Βαρβάκη ἐν τῷ Ζαππείῳ ..... » 57
Τὸ Βαρβάκειον Λύκειον ..... » 69
Ἀστακός ..... » 70
Χταπόδι ..... » 73
Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ..... » 75
Ψηφιδωτὴ μορφή ..... » 76
Χάρτης τῆς μεσαιωνικῆς Κων)πόλεως ..... » 77
Ἡ Ἁγία Σοφία ..... » 78
Ψηφιδωτὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ..... » 78
Τὸ τεῖχος τῆς Κων)πόλεως, ὡς σώζεται σήμερον ..... » 80
Ἀναπαράστασις τοῦ χερσαίου τείχους ..... » 80
Οἱ στῦλοι τοῦ Ὀλυμπίου Διός ..... » 88
Ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ ..... » 91
Ἀνδρέας Συγγρός ..... » 99
Τὸ ἐν Ἀθήναις Δημοτικὸν Θέατρον ..... » 101
Τὸ ἐν Ἀθήναις νοσοκομεῖον ὁ Εὐαγγελισμός ..... » 102

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων :

Ἀδαμίδης Βασίλειος Δ. ..... » 149
Βιζυηνὸς Γεώργιος ..... » 150
Βικέλας Δ. ..... » 150

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γραψίτσας Στέφανος . . . . . Σελ. 150
Γρηγοριάδης Δημ. . . . . » 151
Δάφνης Στέφανος . . . . . » 151
Δημητριάδης Ραϊνόλδος . . . . . » 151
Δρόσίνης Γεώργιος . . . . . » 152
Κακλαμάνος Δημήτριος . . . . . » 152
Καμπούρογλους Δημήτριος Γρ. . . . . » 153
Καρκαβίτσας Ἀνδρέας . . . . . » 153
Κονδυλάκης Ἰωάννης . . . . . » 153
Κουρτίδης Ἀριστοτέλης Π. . . . . » 154
Κρυστάλλης Κώστας . . . . . » 154
Μαρκορᾶς Γεράσιμος . . . . . » 155
Μωραϊτίδης Ἀλέξανδρος . . . . . » 155
Νιρβάνας Παῦλος . . . . . » 155
Ξενόπουλο. Γρηγόριος . . . . . » 156
Παλαμᾶς Κωστῆς . . . . . » 156
Πάλλης Ἀλέξανδρος . . . . . » 157
Παπαδοπούλου Ἀλεξάνδρα . . . . . » 157
Παπαρρηγόπουλος Κωνστ. . . . . » 158
Πετιμεζᾶς Ν. . . . . » 158
Πολέμης Ἰωάννης . . . . . » 158
Προβελέγγιος Ἀριστομένης . . . . . » 159
Σολωμός Διονύσιος . . . . . » 159
Χατζηδάκης Νικόλαος . . . . . » 160
Χριστοβασίλης Χρῖστος . . . . . » 160

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

4643 534

Ἀριθ. { Πρωτ. 13410 / Διεκπ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ Ἀπριλίου 1920.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς

τὸν κ. **Ἀλέξ. Γ. Σαρῆν**, συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων.

Ἀνακοινοῦμεν ὑμῖν ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 24ῃ τοῦ λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 18ῃ τοῦ ἱσταμένου δημοσιευθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 26 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐνεκρίθη τὸ ἐν χειρογράφῳ πρὸς κρίσιν ὑποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον «***Νεοελληνικὰ Ἀναγνώσματα, τεῦχος Β'***» διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τούτου συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου.

Κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργοῦ
Ὁ τμηματάρχης τοῦ Γ' τμήματος
Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής